

Journal

ISSN : 2774-1028 (Print)

ISSN : xxxx-xxxx (Online)

of Academic and Innovation in Social

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

Volume 6 Issue 1 January-June 2024

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

ISSN 2774-1028 (Print)

ISSN xxxx-xxxx (Online)

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JAIS/issue/view/416>

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิแสงศรีวิชาการ

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

ISSN 2774-1028 (Print)

ISSN xxxx-xxxx (Online)

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JAIS/issue/view/416>

ผู้แต่ง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ครั้งที่พิมพ์ 1 พ.ศ. 2567

จำนวนหน้า 287

จัดทำและจัดจำหน่ายโดย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตั้งอยู่ เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

อีเมล: sonvijai.com@gmail.com

เว็บไซต์: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JAIS>

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567) ซึ่งมีบทความทั้งหมด 19 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 10 บทความ บทความวิชาการ 8 บทความ และบทวิจารณ์หนังสือ 1 บทความ โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 3 กลุ่ม สาขาพระพุทธศาสนาและจัดการเชิงพุทธ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ ทั้งนี้ บทความทั้งหมด ได้รับการตรวจกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewer) หลากหลายสาขาซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ จึงทำให้บทความมีคุณภาพและมีคุณค่าทางวิชาการ รวมทั้งทางกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการที่สามารถตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานเชิงวิชาการ โดยเผยแพร่บทความตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กำหนด พร้อมทั้งมีหลักฐานว่าการเผยแพร่ผ่านการประเมินคุณภาพโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องที่มาจากหลากหลายสถาบัน เพื่อให้บทความมีคุณภาพตามเงื่อนไขและเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการระดับชาติและเป็นวารสารที่มีคุณภาพซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขาทางสังคมศาสตร์ ทั้งนี้กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านที่เขียนบทความทุกท่าน ซึ่งได้ส่งบทความมารับตีพิมพ์ในวารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ฉบับนี้ และขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกๆ ท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาในการตรวจอ่านบทความและชี้แนะให้ผู้เขียนบทความได้ปรับปรุงหรือพัฒนาทำให้บทความมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้งขอบคุณกองบรรณาธิการและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ทำงานอย่างเข้มแข็งด้วยความวิริยะอุตสาหะ จนกระทั่งทำให้วารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ จันทะนี)

บรรณาธิการบริหาร

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ศาสตราจารย์ ดร.พระเมธีวชิรบัณฑิต (हररषा ढडुडहसु)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ ชันสถิตย์	มหาวิทยาลัยปทุมธานี
4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มณีนรัตน์ สวัสดิวัฒน์ ณ อยุธยา	ราชบัณฑิตยสภา
5. ศาสตราจารย์เสนาะ ตีเยาว์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา มุสิกานนท์	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันทา เลาหนันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิวิมล มีอำพล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (ภายนอก)

1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ปาจริย์ ผลประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงตา สราญรมย์	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
7. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระกิตต์ เสาร่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ชยากรโคภิต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
9. รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญาณนต์ อินหว่าง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ธนสุวิทย์ ทับทิมรัญรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
11. รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี ฉิรินัง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ยุท ใทยวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี สุขเกษม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

14. รองศาสตราจารย์ ดร.วันนี้อยู่ แสงภักดี
15. รองศาสตราจารย์ ดร.จันทนา ไร่จันทบุรีศรี
16. รองศาสตราจารย์ ดร.วรฤทธิ เกื้อนช้าง
17. รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง
19. รองศาสตราจารย์ ดร.สมเดช มุ่งเมือง
20. รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรัตน์ เอกศาสตร์
21. รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
22. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
23. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี
24. รองศาสตราจารย์ ดร.วันทนา เนาว์วัน
25. รองศาสตราจารย์ ดร.ลักษมี งามมีศรี
26. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิวรรณ ศิรินันทนา
27. รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ ทังโต
28. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมย์ สีดาคำ
29. รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย สิงอุดม
30. รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดินันท์ ขาญโกศล
31. รองศาสตราจารย์ ดร.สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล
32. รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์
33. รองศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ สิงห์ทองชัย
34. รองศาสตราจารย์ ดร.พิชัยรัฐ หมั่นด้วง
35. รองศาสตราจารย์ ดร.ธนฤต โพธิ์เงิน
36. รองศาสตราจารย์ ดร.พลวัฒน์ ชุมสุข
37. รองศาสตราจารย์สุจิตรา จันทนา
38. รองศาสตราจารย์ชนินทร์ ชุณหพันธ์รักษ์
39. รองศาสตราจารย์วัชรินทร์ เจริญหล่อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
วิทยาลัยพีชภัณฑ์
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยปทุมธานี

สารบัญ
วารสารวิชาการและนวัตกรรมการทางสังคมศาสตร์
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2567

<u>บทความวิจัย</u>	<u>หน้า</u>
1. การเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ วุฒิพงศ์ บัวซ้อย , ดวงใจ ปินตามูล , ประดิษฐ์ ธิติศรีณย์	1
2. ความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมทางสังคม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านด้ามพรวด ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ศศิธร อติศรเมธากุล , ประกาศิต เศรษฐธรรม , สุมาลี ไชยศรีสุข ประดิษฐ์ ธิติศรีณย์ , ดวงใจ ปินตามูล	16
3. การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง ธีรวัชร พุ่มดารา , วัลลภ พิริยวรรณะ , ดวงใจ ปินตามูล , ประดิษฐ์ ธิติศรีณย์	29
4. กรณีศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา อภิรักษ์ จันทะนี	44
5. การศึกษาวิถีคลายความทุกข์และการสร้างความสงบสุขของพุทธศาสนิกชนไทย อภิรักษ์ จันทะนี , มณี ชินณรงค์, ชมพูนุช ช่างเจริญ , โยธิ จันทะนี	58
6. ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ พ.ต.ท.หญิง รัชดา พินิจธรรม	74
7. การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด จิรเดช นาคพงษ์ , ดวงใจ ปินตามูล , โยธิ จันทะนี , มะลิวัลย์ ต้นตีสันติสม	89
8. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์ โยธิ จันทะนี , จารึก ดาดี	103

สารบัญ (ต่อ)
วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2567

<u>บทความวิจัย</u>	<u>หน้า</u>
9. การศึกษาการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ มะลิวัลย์ ตันตีสันติสม , อาคม จันตะนี , โยธี จันตะนี , พิชญา อัชฌาศัย , อีสริย์ วงศ์คำจันทร์	118
10. พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการ สถานที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จารึก ดาดี , ศิริวิดี ไกรสโมสร , มณี ชินณรงค์, อภินันท์ จันตะนี	134
 <u>บทความวิชาการ</u>	
11. นวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อลดความขัดแย้งทางการเมืองไทย จิรเดช นาคพงษ์ , อภินันท์ จันตะนี	147
12. ประสิทธิภาพการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาจารย์โยธี จันตะนี	159
13. การวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และเอกชน พระครูอาทรวิชิริกิจ , ศตพล ใจสบาย , สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี , อภินันท์ จันตะนี	173
14. การวิเคราะห์ชั้น 5 และอายตนะ 6 ตามเงื่อนไขการพัฒนาปัญญา พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์ , อัจฉรา หล่อตระกูล , อภินันท์ จันตะนี	189

สารบัญ (ต่อ)
วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2567

<u>บทความวิชาการ</u>	<u>หน้า</u>
15. การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว.2565 จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ , วันทนา เนาว์วัน , อภินันท์ จันตะนี	205
16. การจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรม พระครูอุทัยกิจจารักษ์, ผศ.ดร., ผศ.ดร.เมธาร์ตน์ จันตะนี, ผศ.ดร.สุพรรณรัตน์ วงศ์ดุสิตบุรี ผศ.ดร.มะลิวัลย์ ตันตีสันติสม, รศ.ดร.อภินันท์ จันตะนี	220
17. จิตสำนึกทางจริยธรรมความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษา พระครูวิโชติสิกขกิจ , พระมหาอุดร อุตตโร , พระครูเกษมภัทรกิจ , อภินันท์ จันตะนี , ดวงใจ ปินตามูล	235
18. การเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เปรียบเทียบกับต่างประเทศ กรณัท สร้อยทอง , ชูดา ธนมิตรามณี , วิไลพรรณ เจสสะวะ	251

<u>บทวิจารณ์หนังสือ</u>	<u>หน้า</u>
19. บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" อาจารย์ไยธี จันตะนี	266

1. การเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์

Civil Politics of people in Mueang District, Phetchabun Province

วุฒิพงษ์ บัวชัย

Wutthiphong Buachoi

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ดวงใจ ปินตามูล

Duangjai Pintamul

สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิแสงสีวิชาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Corresponding Author Email: wutthiphong.bua@pcru.ac.th

ประดิษฐ์ ธิติศรีณย์

Pradit Thitisarun

ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ศึกษาคือ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ เครื่องมือของการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (AMOS) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงวิเคราะห์ (Analysis Statistics) ผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความรู้ความเข้าใจและพบปัญหาเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองในระดับปานกลางเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์ การเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณี ปัญหา เกี่ยวกับการตรวจสอบการช่วยเหลือ เกี่ยวกับการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤตกับบุคคลอื่น และพบว่าประชาชนเห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณีปัญหา รวมทั้งการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องทุกข์และการเสวนาพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของประชาชน เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน และการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง

คำสำคัญ: การเมืองภาคพลเมือง การเมืองภาคประชาชน

Abstract

This research study aimed to 1) to study knowledge and understanding about civil politics of people in mueang district, phetchabun province. 2) to study problems and obstacles related to civil politics among people in mueang district, phetchabun province. 3) to study approach to solve problems and obstacles related to civil politics for people in mueang district, phetchabun province. it is quantitative research. the population used for the study is people in the area of mueang phetchabun district, the research tool was questionnaire. data were analyzed using the social science package (AMOS). the statistics used in the analysis are descriptive statistics and analytical statistics.

the research results found that, people in mueang district, phetchabun Province knowledge and understanding and encounter problems with moderate civil politics about how to file a complaint, negotiating with government organization or agencies involved in the problem, about the help, about collaborating to solve crises with other people. and found people agree with approach for solving problems and obstacles related to civil politics, by providing knowledge and understanding to the people about how to negotiate with government organization or agencies involved in the problem. including organizing training to educate the people about how to file a complaint, and deliberation of the problems facing the village together with all relevant sectors. organizing training to educate the people about laws related to people's problems, about the basic rights of the people. and organizing training to educate the people about civil politics.

Keywords: Civil Politics, People's Politics

1. ความนำ

การเมืองภาคพลเมือง" หรือ "การเมืองภาคประชาชน" คือสิ่งเดียวกัน ในปัจจุบันแวดวงวิชาการนิยมเรียกกัน คือ "การเมืองภาคพลเมือง" (civil politics) (วุฒิพงศ์ บัวซ้อย : 2559) ซึ่งเป็นการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ใช้อำนาจด้วยตนเองในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเรียกร้องสิทธิ การปกป้องสิทธิ การพิทักษ์สิทธิของตนเอง ของครอบครัว ของชุมชนหรือของสังคมที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ได้ใช้อำนาจในการกระทำได้กล่าวผ่านระบบของตัวแทนหรือผู้แทน ในขณะที่ยังมีระบบตัวแทนหรือผู้แทนเป็นกลไกหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ซึ่งในระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนประชาชนเป็นผู้มอบอำนาจการปกครองของตนเองให้บุคคลเหล่านั้นไปใช้อำนาจแทนตนในสภาฯ ซึ่ง "เป็นรูปแบบการปกครองที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยของปวงชนถูกใช้โดยตัวแทนประชาชนผู้แทน คือ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของประชาชนผู้เลือกตั้ง ซึ่งอำนาจอธิปไตยถูกใช้โดยตัวแทนซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนผ่านวาระการเลือกตั้งหนึ่งๆ" (ประภาส ปันตกแต่ง, 2551 : 3) ทั้งนี้ การเมืองภาคพลเมือง (civil politics) เป็นแนวความคิดที่อยู่ภายใต้ระบบประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) ซึ่งประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) คือ การที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศ ได้ใช้อำนาจอธิปไตยนี้ในการปกครองด้วยตนเองอย่างมีเสรีภาพและอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

โดยส่วนใหญ่การเมืองภาคพลเมืองมักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ประชาชนถูกกระทำหรือเผชิญปัญหาในพื้นที่ของตนเองตามลำพัง เนื่องจากภาครัฐเข้าไม่ถึง ปัญหาของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ หรือแม้รัฐเข้าถึงปัญหาในพื้นที่ที่ก็แก้ไข ปัญหาไม่สำเร็จหรือยืดเยื้อยาวนาน และการเมืองภาคพลเมือง หมายถึง การเมืองที่เกิดจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ใช้อำนาจด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียกร้องสิทธิ การปกป้องสิทธิหรือการพิทักษ์สิทธิของตนเองหรือของชุมชนที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง ในขณะที่ยังมีระบบผู้แทน โดยการเมืองภาคพลเมืองจะปรากฏขึ้นในพื้นที่ที่ผู้แทนได้ละเลยหรือเข้าไม่ถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อชะตากรรมของตนเองต่อปัญหาต่างๆ ที่พวกเขาเป็นเจ้าของ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน สังคม และประเทศชาติ (วุฒิพงศ์ บัวชัย, 2559:17) ส่วนสาเหตุของการก่อเกิดการเมืองภาคพลเมือง (วุฒิพงศ์ บัวชัย, 2561:6-9) ก็มีหลากหลายสาเหตุ คือ การเข้าไม่ถึง กระบวนการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งมุ่งสนองตอบการขยายตัวของทุน โดยไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มคนที่เสียเปรียบ ความจำเป็นทางการเมืองของกลุ่มชนในระดับรากหญ้าที่ต้องการรักษาสิทธิหรือผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนเองเอาไว้ ความไม่พอเพียง (Inadequacy) ของระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน กล่าวคือ ระบอบรัฐสภาไม่มีคุณสมบัติครบถ้วนพอที่จะรับผิดชอบแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ประเทศชาติเผชิญได้ และระบอบรัฐสภาอาจจะเป็นปัญหาเสียเอง ระบบประชาธิปไตยทุกประเทศการเมืองภาคตัวแทนไม่สามารถตอบสนองชาวบ้านได้ จะตอบสนองเฉพาะบางกลุ่ม รวมทั้งการเมืองในระบบผู้แทนไม่ได้มุ่งแก้ปัญหาประชาชนในระดับรากหญ้า แต่เป็นการเมืองที่มุ่งจัดสรรระบบอำนาจภายในของชนชั้นนำ ไม่ใช่การเมืองเพื่อประชาชน การเมืองแบบผู้แทนจดย่อยอยู่กับการให้ได้ทางออกในแก้ไขปัญหารวดๆ มากกว่าการศึกษาหาที่มาของปัญหาให้ชัดเจน ก่อนการแก้ไขปัญหาร่วมกับเจ้าของปัญหา การเมืองแบบผู้แทนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางการเงินมากและเป็นไปตามกฎหมาย ไม่ได้เน้นจิตสาธารณะ เป็นฐานของทุนทางการเมือง การเมืองแบบผู้แทนสร้างสรรค์เหตุการณ์สาธารณะ ไม่ได้สร้างพื้นที่สาธารณะแต่การเมืองภาคพลเมืองสร้างพื้นที่สาธารณะ คือนำประเด็นปัญหาให้เป็นปัญหาสาธารณะ

ลักษณะของการเมืองภาคพลเมือง (Mathews, 1999, pp.136-137 อ้างถึงใน วุฒิพงศ์ บัวชัย, 2559 : 18) พบว่า การเมืองภาคพลเมืองเริ่มต้นเมื่อประชาชนมีความรับผิดชอบต่อชะตาหรือชะตากรรมที่อยู่ต่อหน้าพวกเขา เมื่อพวกเขาเป็นเจ้าของปัญหาต่างๆ ของเขาเอง การเมืองภาคพลเมืองจดย่อย เอาใจใส่กับการสร้างความชัดเจน และถ้ามีความจำเป็นก็จะทบทวนปัญหาเหล่านั้นอีก ก่อนที่จะขับเคลื่อนไปสู่การแก้ไขปัญหา การเมืองภาคพลเมืองเน้นความสำคัญกับการเรียกร้องของประชาชน ต่อความรับผิดชอบของพวกเขา และนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาด้วยพวกเขาเอง การเมืองภาคพลเมืองเน้นการสร้างรูปแบบใหม่ของอำนาจ ในทุกระดับชุมชน การเมืองภาคพลเมืองใช้จิตสาธารณะ (public will) เป็นฐานของทุนทางการเมือง การเมืองภาคพลเมืองประเมินความสามารถของพวกเขา การเมืองภาคพลเมืองใช้ความหลากหลาย และเอาหลายกลุ่มมาทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหา การเมืองภาคพลเมืองมองที่สาธารณะ เพื่อกำหนดทิศทางแก้ไข การเมืองภาคพลเมืองสอนทักษะที่ได้ผลจริง ของการปฏิบัติในพื้นที่สาธารณะ การเมืองภาคพลเมืองเกี่ยวกับการร่วมกันหรือการช่วยเหลือกันในทางปฏิบัติ และการเมืองภาคพลเมืองสร้างพื้นที่สาธารณะ การเมืองภาคพลเมืองมีหลักการสำคัญ (Mathews, 1999, pp.137-150 อ้างถึงในวุฒิพงศ์ บัวชัย, 2561:13-15) คือ หลักแห่งการตอบสนอง หลักแห่งความสามารถ หลักแห่งอำนาจ หลักแห่งความสัมพันธ์ หลักแห่งเจตจำนงทางการเมืองและประโยชน์ทางการเมือง หลักแห่งการกระทำหรือลงมือปฏิบัติ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเมืองภาคพลเมือง ดังจะพบในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 87 (4)ระบุว่า ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มี

กฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ และ (5) ระบุว่าส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2551 : 63) โดยมีกฎหมายลูกตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้เกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชนออกมา 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 (สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง, 2551) เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย

ทั้งนี้ จุดเริ่มต้นของการเมืองภาคพลเมืองเกิดขึ้น ในปี 1994 ถึงปัจจุบัน 2024 รวมระยะเวลา 30 ปี ซึ่งยาวนานพอสมควร ผู้วิจัยจึงอยากทราบว่าประชาชนในอำเภอเมืองมีความรู้ความเข้าใจการเมืองภาคพลเมืองอย่างไร อยากทราบว่าปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และอยากทราบว่าแนวทางและการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองมีแนวทางอย่างไร โดยมีพื้นที่การวิจัย คือ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากประชาชนในตำบลต่างๆ ของอำเภอเมือง มีปรากฏการณ์ทางการเมืองภาคพลเมืองที่น่าสนใจศึกษา

จากความเป็นมาและความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเรื่อง “การเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” ขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ขอบเขตการวิจัย

- 1) ขอบเขตของเนื้อหา มุ่งศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ และมุ่งศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) ขอบเขตด้านประชากร คือ ประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 211,046 คน
- 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ทำการศึกษาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- 4) ขอบเขตด้านเวลา คือ ปีงบประมาณ 2566

4. สมมติฐานการวิจัย

- 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนมีผลต่อการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

2) การศึกษาของประชาชนผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3) อาชีพของประชาชนมีผลต่อการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

4) รายได้ของประชาชนมีผลต่อการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

5. คำนิยามศัพท์

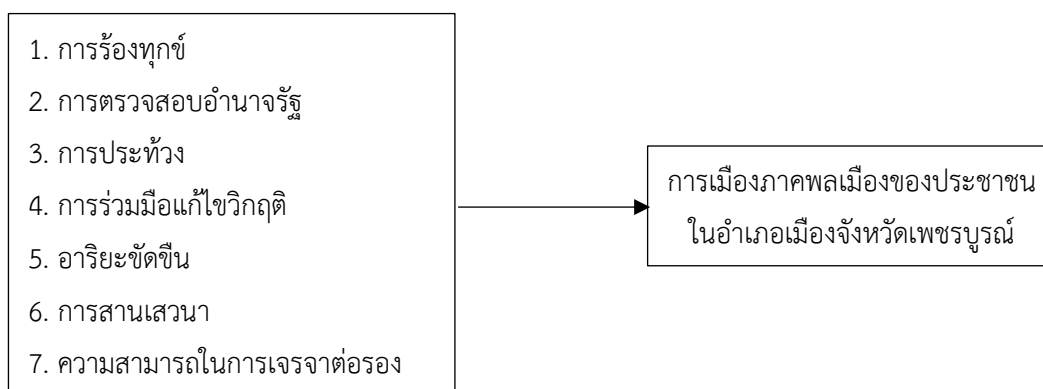
1) การเมืองภาคพลเมือง หมายถึง การเมืองที่เกิดจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ใช้อำนาจด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียกร้องสิทธิ การปกป้องสิทธิหรือการพิทักษ์สิทธิของตนเองหรือของชุมชนที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง ในขณะที่ยังมีระบบผู้แทน โดยการเมืองภาคประชาชนจะปรากฏขึ้นในพื้นที่ที่ผู้แทนได้ละเลยหรือเข้าไม่ถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อชะตากรรมของตนเองต่อปัญหาต่างๆ ที่พวกเขาเป็นเจ้าของ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร้องทุกข์ การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจอธิปไตยหรือตรวจสอบการให้ความช่วยเหลือ การประท้วงอำนาจอธิปไตย การร่วมมือกันแก้ไขวิกฤติ การอารียะขัดขืน การสานเสวนาหาทางออก และความสามารถในการเจรจาต่อรอง

3) ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ประสบเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร้องทุกข์ การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจอธิปไตยหรือตรวจสอบการให้ความช่วยเหลือ การประท้วงอำนาจอธิปไตย การร่วมมือกันแก้ไขวิกฤติ การอารียะขัดขืน การสานเสวนาหาทางออก และปัญหาและอุปสรรคด้านความสามารถในการเจรจาต่อรองของประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

4) แนวทางและการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง หมายถึง แนวทางและการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ประสบ ในด้านการเคลื่อนไหวร้องทุกข์ การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจอธิปไตยหรือตรวจสอบการให้ความช่วยเหลือ การประท้วงอำนาจอธิปไตย การร่วมมือกันแก้ไขวิกฤติ การอารียะขัดขืน การสานเสวนาหาทางออก และแนวทางการแก้ไขปัญหาคือปัญหาอุปสรรคด้านความสามารถในการเจรจาต่อรองของประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

7. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านหรือของชุมชน จะมีชุดของทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมที่นักรัฐศาสตร์นิยมนำมาเป็นองค์ประกอบของแนวความคิดหรือทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานของการศึกษาวิจัยด้วย คือ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง ทฤษฎีการสร้างกรอบวาทกรรมทางวัฒนธรรม และทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองในกระบวนการนโยบาย ทั้งนี้ “การเคลื่อนไหวในรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองในปัจจุบัน” ผู้เขียนได้สังเคราะห์ขึ้นมาจากผลงานทางวิชาการของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548, น.174; 2552, 2553, น.169) ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2549, น.17) เดวิด แมทธีวส์ (2552) ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552, น. 152-173) วุฒิพงศ์ บัวชัย (2559) และ วุฒิพงศ์ บัวชัย (2561) ซึ่งการเคลื่อนไหวในรูปแบบการเมืองภาคพลเมือง ประกอบด้วย การร้องทุกข์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การประท้วง การร่วมมือแก้ไขวิกฤต อารยะขัดขืน การสานเสวนา และความสามารถในการเจรจาต่อรอง

8. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จำนวน 211,046 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จำนวนทั้งหมด 399 คน จากสูตรคำนวณหา กลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1967)

3) การสุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบผสม (multistage sampling) ดังนี้

3.1) การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เพื่อจัดกลุ่มตำบล โดยผู้วิจัยจัดกลุ่มตำบลเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้สูตรคำนวณ maximum-minimum/3 ได้กลุ่มตำบล ได้คือ (1) ตำบลขนาดเล็ก ได้แก่ ตำบลตะเภา ตำบลบ้านโตก ตำบลป่าเลา ตำบลดงมูลเหล็ก ตำบลบ้านโคก ตำบลซอนไพร ตำบลนายนม ตำบลน้ำร้อน ตำบลห้วยสะแก ตำบลห้วยใหญ่ ตำบลระวิง (2) ตำบลขนาดกลาง ได้แก่ ตำบลนางั่ว ตำบลท่าพล ตำบลนาป่า ตำบลวังชมพู และ (3) ตำบลขนาดใหญ่ ได้แก่ ตำบลในเมือง ตำบลสะเดียง

3.2) การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยทำการจับฉลากหาตัวแทนของแต่ละกลุ่มตำบล ได้ดังนี้ ตำบลขนาดเล็ก ได้แก่ ตำบลซอนไพร ตำบลขนาดกลาง ได้แก่ ตำบลนางั่ว และตำบลขนาดใหญ่ ได้แก่ ตำบลสะเดียง

3.3) การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา เพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละตำบล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงโควตาของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลของแต่ละตำบล

ตำบล	จำนวน ประชากร	ร้อยละของจำนวน ประชากร	ร้อยละของจำนวน แบบสอบถาม	จำนวน แบบสอบถาม ที่เก็บจริง
ตำบลซอนไพร	7,636	16.63	66.35	66
ตำบลนางั่ว	12,521	27.27	108.81	109
ตำบลสะเดียง	25,762	56.10	223.84	224
รวม	45,919	100	399	399

3.4) การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อจับฉลากเพื่อหาตัวแทนหมู่บ้านที่ต้องเก็บข้อมูลในแต่ละตำบล โดยผู้วิจัยจัดกลุ่มของหมู่บ้านเป็นกลุ่มหมู่บ้านขนาดเล็ก และกลุ่มหมู่บ้านขนาดใหญ่ตามจำนวนของประชากร จากสูตร $\text{maximum-minimum}/2$ และทำการจับฉลาก ได้ หมู่ 5, 3 ตำบลชนไพร หมู่ 13, 2 ตำบลนาจั่ว และหมู่ 5, 2 ตำบลสะเดียง

3.5) การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) เพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงโควตาของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลของแต่ละหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่เก็บข้อมูล ในแต่ละตำบล	ประชากร ในแต่ละ หมู่บ้าน	ร้อยละของจำนวน ประชากร	ร้อยละของจำนวน แบบสอบถาม	จำนวน แบบสอบถาม ที่เก็บจริง
ตำบลชนไพร หมู่ 3 บ้านชนไพร หมู่ 5 บ้านสักแห้ง	759 977 1,736	43.72 56.28 100	28.86 37.14 66	29 37 66
ตำบลนาจั่ว หมู่ 13 บ้านนาจั่วพัฒนา หมู่ 2 บ้านนาจั่ว	465 855 1,320	35.23 64.77 100	38.40 70.60 109	38 71 109
ตำบลสะเดียง หมู่ 5 บ้านหนองนารี หมู่ 2 บ้านคลองศาลา	1,860 9,282 11,142	16.69 83.31 100	37.39 186.61 224	37 187 224
กลุ่มตัวอย่าง			399	399

3.6) การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ดำเนินการโดยเมื่อผู้วิจัยเข้าไปในพื้นที่ของการวิจัย เมื่อพบประชาชนกลุ่มเป้าหมายจะทำการสอบถามก่อนว่า ใช่ประชาชนในพื้นที่หรือไม่ ถ้าใช่จะทำการเก็บข้อมูล ถ้าไม่ใช่จะไม่เก็บข้อมูล จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยคำนึงถึงการกระจายในการเก็บข้อมูลทั่วพื้นที่การวิจัยของแต่ละหมู่บ้าน

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นแบบมาตราประมาณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรูปแบบของคำถามจะเป็นแบบปลายปิด และแบบปลายเปิด ในการศึกษา

5) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ผ่านการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคพลเมือง

5.2) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามประชาชนในพื้นที่การวิจัย โดยจ้างผู้ช่วยนักวิจัยเก็บข้อมูลจำนวน 399 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับมา 399 คิดเป็นร้อยละ 100 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ผู้ช่วยนักวิจัยคือ นักศึกษาที่ผ่านการเรียนวิชาการวิจัยทางรัฐศาสตร์มาแล้ว รวมทั้งผู้วิจัยได้ทำการอบรมเกี่ยวกับแบบสอบถาม การเก็บข้อมูลภาคสนาม พื้นที่ที่ต้องเก็บข้อมูลกับผู้ช่วยนักวิจัยให้เข้าใจตรงกับผู้วิจัย ก่อนมอบหมายให้ผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล

6) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (AMOS) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

6.1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

6.2) สถิติเชิงวิเคราะห์ (Analysis Statistics) สถิติที่ใช้ คือ pearson's correlation ณ นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

9. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ เพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี ส่วนใหญ่ จบการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่ สมรสแล้ว ส่วนใหญ่มีรายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท และส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/อาชีพอิสระ

ตอนที่ 2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองตามลำดับมากที่สุดเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือการร้องเรียนปัญหา เมื่อประชาชนประสบปัญหาในหมู่บ้านที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ร้องลงมาประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง คือ การเมืองที่เกิดจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้ใช้อำนาจด้วยตนเองผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียกร้องสิทธิ การปกป้องสิทธิ หรือการพิทักษ์สิทธิของตนเองหรือของชุมชนที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องในขณะที่ยังมีระบบผู้แทน โดยการเมืองภาคพลเมืองจะปรากฏขึ้นในพื้นที่ที่ผู้แทนได้ละเลยหรือเข้าไม่ถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ร้องลงมา คือ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสวนาหรือพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ร้องลงมา คือ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประท้วง เพื่อขอความช่วยเหลือหรือเรียกร้องความเป็นธรรม ร้องลงมา คือ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจสอบความช่วยเหลือเมื่อประชาชนร้องทุกข์หรือร้องเรียนไว้แล้ว และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤตหรือร่วมมือแก้ไข

ปัญหากับบุคคลอื่น ในช่วงการเคลื่อนไหวการร้องทุกข์หรือเรียกร้องความเป็นธรรม และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการทำอารยะขัดขืนตามสิทธิของตนเองเกี่ยวกับปัญหาที่ประชาชนเผชิญอยู่เป็นลำดับสุดท้าย

ตอนที่ 3 ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า โดยภาพรวมประชาชนมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องนี้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์พบปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในการเสวนาหรือพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณีปัญหาของหมู่บ้านของตน รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบการช่วยเหลือ เมื่อท่านร้องทุกข์หรือร้องเรียนไว้แล้ว รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในช่วงการอารยะขัดขืนตามสิทธิของตนเองเกี่ยวกับปัญหาที่ประชาชนเผชิญอยู่แต่ยังไม่ได้ได้รับการแก้ไข รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤตหรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น ในช่วงการเคลื่อนไหวการร้องทุกข์/เรียกร้องความเป็นธรรม นอกจากนี้ ประชาชนยังพบปัญหาและอุปสรรคในวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องเรียนปัญหา เมื่อตนประสบปัญหาในหมู่บ้านแต่ยังไม่ได้ได้รับการแก้ไข และประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุดเกี่ยวกับในการดำเนินการประท้วง เพื่อขอความช่วยเหลือ หรือเรียกร้องความเป็นธรรม

ตอนที่ 4 ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า โดยภาพรวมประชาชนเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนเห็นด้วยมากในแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณีปัญหาของประชาชน รองลงมาประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องเรียน รองลงมาประชาชนเห็นด้วย ปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการเสวนาพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รองลงมา ประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินการ ดำเนิน การประท้วง เพื่อขอความช่วยเหลือหรือเรียกร้องความเป็นธรรม และโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤต หรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น ในช่วงการเคลื่อนไหวการร้องทุกข์หรือเรียกร้องความเป็นธรรม รองลงมาประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบ การช่วยเหลือ เมื่อเขาร้องทุกข์หรือร้องเรียนไว้ รองลงมาประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหาและ อุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน รองลงมาประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการทำอารยะขัดขืนตามสิทธิของตน

และประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง

ตอนที่ 5 ผลการวิจัยเกี่ยวกับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย สรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนมีผลการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ต้องได้รับการศึกษามีผลการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ต้องได้รับการศึกษา อาชีพมีผลการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ต้องได้รับการศึกษา และรายได้มีผลการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ต้องได้รับการศึกษา

10. อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ได้ดังนี้

1) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองตามลำดับมากที่สุดเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือการร้องเรียนปัญหา เมื่อประชาชนประสบปัญหาในหมู่บ้านที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ร้องลงมาประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง คือ การเมืองที่เกิดจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครองในระดับประชาธิปไตย ได้ใช้อำนาจด้วยตนเองผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียกร้องสิทธิ การปกป้องสิทธิ หรือการพิทักษ์สิทธิของตนเองหรือของชุมชนที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องในขณะที่ยังมีระบบผู้แทน โดยการเมืองภาคพลเมืองจะปรากฏขึ้นในพื้นที่ที่ผู้แทนได้ละเลยหรือเข้าไม่ถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด “การเมืองภาคพลเมือง”(วุฒิพงศ์ บัวชัย, 2565 หน้า 6) ระบุว่า การเมืองที่เกิดจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจการปกครองในระดับประชาธิปไตยได้ใช้อำนาจด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียกร้องสิทธิ การปกป้องสิทธิหรือการพิทักษ์สิทธิของตนเองหรือของชุมชนที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง ในขณะที่ยังมีระบบผู้แทน โดยการเมืองภาคพลเมืองจะปรากฏขึ้นในพื้นที่ ที่ผู้แทนได้ละเลยหรือเข้าไม่ถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อชะตากรรมของตนเองต่อปัญหาต่างๆ ที่พวกเขาเป็นเจ้าของ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาส ปันตกแต่ง (2544, หน้า 52-54 ใน วีระ หวังสัจจะโชค, 2565 หน้า 265) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การเมืองของกระบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย” พบว่าคำอธิบายทางการเมืองระหว่าง “รากหญ้า-ชาวบ้าน” เป็นตัวแสดงนำในการอธิบายการเคลื่อนไหวของกลุ่มสมัชชาคนจน ซึ่งเป็นการรวมตัวของกระบวนการเคลื่อนไหว “รากหญ้า-เกษตรกร-ชาวบ้าน” ตั้งแต่หลังเหตุการณ์เดือนตุลาคม และการเติบโตขึ้นของกลุ่มประชาสังคมในการต่อสู้ต่อรองกับภาครัฐผ่านการสร้างประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy)

สอดคล้องบทความวิชาการของวีระ หวังสัจจะโชค (2565, หน้า 264) ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “จากรากหญ้าถึงยอดหญ้า : กรอบการศึกษาการเมืองของคนข้างล่างแบบ “ประภาส” กับทิศทางแนวการวิเคราะห์

รัฐศาสตร์ไทยในอนาคต เดินข้ามพรมแดนบนเส้นทางวิชาการและงานเคลื่อนไหว ในวาระ 60 ปี ประภาส ปิ่นตบแต่ง” ซึ่งมีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ฐานคิดของการเมืองของคนข้างล่าง ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มสมัชชาคนจน กลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่เกิดมาจากการรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรรายย่อย จำนวนหลาย 10 กลุ่ม และมีสมาชิกประมาณ 500,000 คนร่วมกับการสร้างเครือข่ายการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ในด้านเกษตรกรรม อนุรักษ์ธรรมชาติ ป่าไม้ ที่ดินเครือข่ายต้านเขื่อน เครือข่ายสลัม และผู้เสียสิทธิ์จากการเจ็บป่วยระหว่างทำงาน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2541 ใน วีระ หวังสัจจะโชค, 2565 หน้า 264) ด้วยปัญหาที่หลากหลายเหล่านี้ทำให้เกิดการหลอมรวมเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาชนอย่างสมัชชาคนจน ทำให้กลุ่มสมัชชาคนจนเป็นกลุ่มพลังที่มีบทบาทอย่างมากในกระบวนการนโยบายของรัฐในช่วงพ.ศ. 2530-2540 ทั้งในฐานะกลุ่มต่อต้านนโยบายและการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงนโยบาย จนนำมาสู่ความจำเป็นในการสร้างแนวการศึกษาประวัติศาสตร์ใหม่ที่เอา “คนธรรมดา/ชาวบ้าน” เป็นศูนย์กลางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่การมีส่วนร่วมโดยตรงของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐและของประชาชน โดยการเข้าไปมีอำนาจตรวจสอบ และร่วมกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนา จึงเป็นหัวใจหรือจุดมุ่งหมายสำคัญของกระบวนการชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อมกรณีสมัชชาคนจน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2540 ใน วีระ หวังสัจจะโชค, 2565 หน้า 273)

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้วยพลเมืองเองร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในชุมชน ในหมู่บ้านด้วยการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณี ปัญหาของประชาชน จัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องทุกข์ ให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการเสนอพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินการประท้วง เพื่อขอความช่วยเหลือหรือเรียกร้องความเป็นธรรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤต หรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น ในช่วงการเคลื่อนไหวการร้องทุกข์หรือเรียกร้องความเป็นธรรม นอกจากนี้ ควรให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบการช่วยเหลือเมื่อเขาเรียกร้องหรือร้องเรียนไว้ รวมทั้งจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ประชาชนประสบเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน และควรจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง

2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์พบปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในการเสนอหรือพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณีปัญหาของหมู่บ้านของตน รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบการช่วยเหลือ เมื่อท่านร้องทุกข์หรือร้องเรียนไว้แล้ว รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในช่วงการอารยะขัดขืนตามสิทธิ์ของตนเองเกี่ยวกับปัญหาที่ประชาชนเผชิญอยู่แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไข รองลงมาประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคในการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤตหรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น ในช่วงการเคลื่อนไหวการร้องทุกข์/เรียกร้องความเป็นธรรม นอกจากนี้ ประชาชนยังพบปัญหาและอุปสรรคในวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องเรียนปัญหา เมื่อตนประสบปัญหาในหมู่บ้านแต่ยังไม่ได้รับการแก้ไข และ

ประชาชนพบปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุดเกี่ยวกับในการดำเนินการประท้วง เพื่อขอความช่วยเหลือ หรือเรียกร้องความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอนุรักษ์ เก่งเรียน (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การก่อตัวของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2547-2557” พบว่า สาเหตุจากสภาพปัญหาการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มผลประโยชน์ โดยมีการใช้ ประชาชนเป็นเครื่องมือในการบรรลุถึงเป้าหมาย มีการขยายความจากประเด็นส่วนตัวกลายเป็นประเด็นสาธารณะจนเกิดกระแสการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งความขัดแย้งนี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการระดมรวมตัวเคลื่อนไหวของกลุ่มเกิดกลุ่มทางสังคม เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายกลุ่ม จากนั้น ก็ได้มีการพัฒนารวมกลุ่มกัน จนเป็นกลุ่มใหญ่ ภายใต้การนำของตัวแทนแต่ละกลุ่ม เกิดปรากฏการณ์การเมืองภาคพลเมืองที่เคร่งเครียด และข้อเสนอแนะสำคัญของการวิจัยครั้งนี้คือ เน้นการเสริมสร้างธรรมาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมืองให้เข้มแข็งพัฒนาโครงสร้างของระบบธรรมาธิปไตย ตลอดจนสนับสนุนประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาสภาพการเมืองในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

สอดคล้องกับงานวิจัยของภราดร สุทธิสารกร (2555) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการเมืองภาคพลเมืองที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยางทอย อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนทุกคนในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกต่อชุมชนของตนและมีการเคลื่อนไหวของประชาชนก็เพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะโดยตรง โดยไม่ผ่านทางตัวแทนของพรรคการเมืองหรือหน่วยงานราชการ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ประชาชนประสบที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนมี 4 ทิศทาง คือ 1) การเคลื่อนไหวร้องทุกข์ หรือเรียกร้องให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแล 2) การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจผู้บริหาร 3) กระทั่งอำนาจของผู้บริหารและเรียกร้องให้ถ่ายโอนอำนาจที่เคยมีมาเป็นของประชาชน และ 4) การร่วมมือเชิงวิพากษ์กับองค์การบริหารส่วนตำบล หรือความผูกพันในทางสร้างสรรค์เพื่อเบียดแย้งพื้นที่ในกระบวนการใช้อำนาจมาเป็นของประชาชน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้กับประชาชนในการเสวนาหรือพูดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพราะจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เพราะหากแก้ไขปัญหาจากแนวความคิดของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะแก้ไขปัญหาไม่จบสิ้น เพราะยังมีกลุ่มคนที่เสียโอกาส เสียประโยชน์ ดังนั้น การให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการสานเสวนา (deliberation) จะเป็นทางออกที่ดีและเหมาะสมที่สุด

นอกจากนั้น ควรสร้างความเข้าใจให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนให้ตระหนักในการแก้ไขปัญหาแบบผสมผสาน (hybrid theories) ระหว่าง top-down คือตัวแทนประชาชนเจ้าของปัญหา กับ bottom-up คือหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และมีบุคคลที่เป็นกลางร่วมด้วยเพื่อประสานความเข้าใจและความพึงพอใจต่อบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่ง hybrid theories เป็นตัวแบบที่เหมาะสมอย่างยิ่งในกระบวนการแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย

3) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเห็นด้วยมากกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณี

ปัญหาของประชาชน และประชาชนเห็นด้วยปานกลางในแนวทางการแก้ไขปัญหและอุปสรรคเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมืองโดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องเรียน โดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการเสวนาพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤต หรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น โดยการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบการช่วยเหลือ เมื่อเขาร้องทุกข์หรือร้องเรียนไว้ โดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน และโดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง

สอดคล้องกับบทความทางวิชาการของ ชัชวาล ทองดีเลิศ (2565) ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “วิชาการกับการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ใน เดินขบวนแดนบนเส้นทางวิชาการและงานเคลื่อนไหว ในวาระ 60 ปี ประภาส ปิ่นตบแต่ง.” มีบทสรุปที่น่าสนใจ คือ การเปิดประเด็นทางความรู้ ทางวิชาการต่อสังคมเพื่อไปสนับสนุนการอธิบายการเคลื่อนไหวที่ขบวนพัฒนากระบวนชาวบ้านที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ให้มีความชอบธรรม และยกระดับประเด็นให้เป็นประเด็นสาธารณะกันทั้ง 3 พลัง ทั้งพลังทางวิชาการ พลังขบวนพัฒนา และพลังขบวนชาวบ้าน ที่จะทำให้ประเด็นการเคลื่อนไหวไม่ใช่ประเด็นของเฉพาะพื้นที่ท้องถิ่นหรือเฉพาะกลุ่มคนเล็กๆ แต่เป็นประเด็นของสังคมเป็นประเด็นของสาธารณะ จึงได้รับความสนใจเพื่อการแก้ไขจากหน่วยงานภาครัฐ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณีปัญหาของประชาชน การจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องทุกข์ การให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการเสวนาพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤตหรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น การจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน และโดยการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง เป็นสิ่งที่ภาครัฐ และภาควิชาการควรเข้าไปเติมเต็มประชาชนในเรื่องเหล่านี้ เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ให้กับประชาชน และจะนำมาซึ่งการได้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาชุมชน พัฒนาในพื้นที่รากหญ้า สร้างความเท่าเทียมให้กับประชาชนทุกภาคส่วน และสร้างสังคมที่มีความสุขร่วมกัน

11. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1) ควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับวิธีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานคู่กรณีปัญหาของประชาชน รวมทั้งวิธีการร้องทุกข์หรือขั้นตอนการร้องเรียนให้กับประชาชน

1.2) ควรให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับการเสวนาพุดจาหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการร่วมมือกันแก้ไขวิกฤต หรือร่วมมือแก้ไขปัญหากับบุคคลอื่น

1.3) ควรให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบการช่วยเหลือ เมื่อเขาร้องทุกข์หรือร้องเรียนไว้ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน

1.4) ควรจัดอบรมให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเมืองภาคพลเมือง

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยเกี่ยวกับ “การเมืองภาคพลเมืองในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน กรณีศึกษา ปัญหาที่ดินทำกิน บ้านพลา ตำบลป่าเลา อำเภอมะนังเพชรบูรณ์” ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) วิเคราะห์ด้วยวิธีอุปนัย (induction Analysis) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis)

12. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือการทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการร้องทุกข์ การตรวจสอบการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ การประท้วง การอารยะขัดขืน การร่วมมือกันแก้ไขวิกฤติ การสานเสวนาหาทางออก และความสามารถในการเจรจาต่อรอง จะส่งเสริมเรื่องการเมืองภาคพลเมืองในระดับชุมชนในแต่ละพื้นที่ จะทำให้ภาครัฐไม่ต้องทำงานหนักในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านจะแก้ไขปัญหาของตนเอง

13. เอกสารอ้างอิง

- Chatchawan Thongdeelert. (2022). **Academics and civil society movements**. In walking across the border on the path of academics and activism on the occasion of the 60th anniversary of Prapas Pintoptang. Rueankaew Printing: Bangkok. 43-52. Chaiwat Satha-anan. (2006). **Civil disobedience**. Bangkok: Komonkhimthong Foundation.
- David Matthews (2009). **Civic politics**. (Wanchai Wattanasap, translator). Khon Kaen: Siriphan Offset Printing House.
- Prapas Pintoptaeng. (2008). **Before the collapse of the public sector**. Bangkok: Print.
- Prapas Pintoptaeng. (2009). **Political analysis framework based on social movement theory**. Chiang Mai: Have Design Chiang Mai.
- Paradorn Suthisarakorn. (2012). **The role of public politics towards the Nong Yang Thoi Subdistrict Administrative Organization, Si Thep District, Phetchabun Province**. Master of Political Science Thesis Sukhothai Thammathirat Open University.
- Veera Wangsajjachoke. (2022). **From the grass to the top of the grass: a framework for studying the politics of the people below in the style of "Prapas" and the future direction of Thai political science analysis** in Walking Across the Border on the Path of Academics and Activism in the 60th Anniversary of Prapas Pin. Decoration. Ruean Kaew Printing: Bangkok. 255-275.
- Wutthipong Buachoi. (2016). **People's politics model regarding arable land**. Dissertation, Doctor of Philosophy (Political Science), Ramkhamhaeng University.
- _____. (2018). **Teaching documents, Civil politics course**. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.
- _____. (2022). **Review of civil politics**. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.

- Seksan Prasertkul. (2005). **Public politics in Thai democracy**. (1st printing). Bangkok: Amarin.
- _____. (2009). **Public politics in Thai democracy**. (2nd printing). Bangkok : Wisapa Publishing House.
- _____. (2010). **Public politics in Thai democracy**. (3rd printing). Bangkok : Wisapa Publishing House.
- Office of the Secretary of the House of Representatives. (2008). **Constitution of the Kingdom of Thailand**. Bangkok: Office of the Secretary of the House of Representatives.
- Office of the Political Development Council King Prajadhipok's Institute. (2008). **Political Development Council Political Development Council Act 2008 and Community Organizations Council Act 2008**. Bangkok: Cabinet Publishing and Royal Gazette.
- Office of the Political Development Council King Prajadhipok's Institute. (2010). **Community democracy The mechanism driving the civil sector is strong**. Bangkok: Cabinet Publishing and the Royal Gazette.
- Anurak Kengrian. (2015). **The formation of governance and civil politics in Thai society**. Doctor of Philosophy (Politics), Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.
- Mathews, D. (1999). **Politics for People**. Finding a responsible Public Voice. 2nd edition. University of Illinois Press.
- Yamane, T. (1976). **Statistics: An introductory analysis**. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

2. ความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมทางสังคม : กรณีศึกษา

ชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

Citizenship of the Elderly and social participation: A Case Study of Ban Dampha
Community, Kham Yai Subdistrict Mueang District Ubon Ratchathani

ศศิธร อติศรเมธากุล

Sasithorn Adisornmethakul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

*Corresponding Author E-mail: sasithorn.a@ubru.ac.th

ประกาศิต เสวตธรรม

Prakasit Swedtam

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สุมาลินี ไชยศรีสุข

Sumaline Chaisrisuk

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ประดิษฐ์ ธิติศรีณย์

Pradit Thitisarun

อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดวงใจ ปินตามูล

Duangjai Pintamul

สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิแสงสีวิชาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมทางสังคม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทของผู้สูงอายุบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษากระบวนการการกลายเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ บ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ ระเบียบวิธีวิจัย คือ การวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเข้าใจเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างเชื้อเผ่ากับเชื้อแดงในระดับมาก และยังเข้าใจการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ในระดับมาก และเข้าใจเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ พ.ศ.2519

ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุที่มีความเป็นพลเมืองมีลักษณะเคารพกฎจราจรในระดับมาก ผู้สูงอายุเคารพในสิทธิของคนอื่นในระดับมาก และผู้สูงอายุยังเห็นว่าสังคมไทยมีความยุติธรรมน้อย ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับกิจกรรมสาธารณะในระดับในระดับมาก และพบว่าผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองในระดับน้อย ปัจจัยที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุคือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ่อยครั้ง รวมทั้งการรับทราบรับรู้และเข้าใจกฎกติกาทางสังคม การได้เข้าอบรมด้านประชาธิปไตยและการเคยร่วมเรียกร้องสิทธิของตนเอง

คำสำคัญ : ความเป็นพลเมือง ผู้สูงอายุ

Abstract

The study of citizenship of the elderly and their roles in society aims 1) to investigate contexts of the elderly, 2) to examine process of how they become elderly citizenship, and 3) to find directions to promote elderly citizen roles. The study was designed qualitatively as survey research. The results of the study found that: Elderly people understand the conflict between the Yellow Shirts and Red Shirts to a great extent. They also understand the change of government in 1932 at a high level and understand the events of October 6, 1976 at a moderate level. Elderly people who are citizens are characterized by a high level of respect for traffic rules. Elderly people respect the rights of others to a high level. And the elderly still see that Thai society is less fair. And it was found that the elderly participated in activities with political parties at a low level. A factor that promotes citizenship among the elderly is frequent participation in community activities. Including acknowledging and understanding social rules. Having attended training in democracy and having participated in demanding your own rights.

Keyword : Citizenship Elderly

1. ความนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” นับจากตั้งแต่ปี 2548 แล้ว เมื่อสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) สูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีมากถึงร้อยละ 20 ในปี 2564 ซึ่งคาดว่าจะเป็สังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้า เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด

ปี พ.ศ.2557 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยมีราว 10 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของประชากรทั้งหมด และอีก 20 ปีข้างหน้า ในพ.ศ. 2577 ประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปจะเพิ่มสูงขึ้นถึง 19 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557) ดังนั้นประเทศไทยจึงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nation) ที่กำหนดไว้ว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งโครงสร้างอายุของประชากรที่เปลี่ยนไปนี้เท่ากับเป็นการเปลี่ยน โครงสร้างของสังคมไทยโดยรวม และนับจากนี้ไปสังคมไทยกำลังอยู่ในสภาวะการณ์ที่มีผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (พลอยพรรณ เชี่ยวชาญ, 2559)

รูปแบบการดำเนินชีวิต สังคม และเศรษฐกิจปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้คนต่างดิ้นรนเพื่อให้ตนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลักษณะครอบครัวมีขนาดเล็กลง เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดการดูแลเอาใจใส่ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะมีการใช้ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุโดยบุคคลในครอบครัวซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นไปด้วย อันเนื่องมาจากความเครียดจากการที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุและภาวะกดดันทางสังคมในด้านต่างๆ สภาพครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบันก็กำลังเผชิญกับสถานการณ์เดียวกัน กล่าวคือแต่เดิมสภาพครอบครัวในสังคมไทย ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขยายและยังเป็นสังคมเกษตรกรรมอยู่ สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันหลายรุ่น ปู่ย่าตายาย รุ่นบิดามารดา และรุ่นหลานอยู่กันพร้อมหน้า โดยผู้สูงอายุจะเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน ถ่ายทอด สืบทอดค่านิยมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และศาสนาที่เหนียวแน่นให้แก่สมาชิกในรุ่นต่อๆ มา การให้ความเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุซึ่งถือว่าเป็นเสาหลักหรือที่ยึดเหนี่ยวของครอบครัวจึงยังมีอยู่มาก การประกอบอาชีพก็จะอิงอยู่กับท้องถิ่นนั้นๆ ต่อมา เมื่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของเมืองก็เริ่มที่จะรุกเข้าไปสู่ชนบทมากขึ้น รูปแบบของครอบครัว การประกอบอาชีพก็มีการเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวเริ่มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานที่อื่นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ความสัมพันธ์ การให้ความเคารพ เชื่อฟัง ความผูกพัน การอบรมสั่งสอนระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวจึงเริ่มที่จะห่างเหินออกไป และด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เร่งรีบและบีบคั้น ทำให้สมาชิกในครอบครัวซึ่งต้องออกไปทำงานนอกบ้านอาจเกิดความเครียดและความกดดันจากงานและจากสภาพสังคม บางครั้งเมื่อกลับมาถึงบ้านแล้วยังต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุอีกด้วย เงื่อนไขโครงสร้างทางสังคมและสภาวะอารมณ์ความเครียดที่สั่งสมจากงาน และสิ่งแวดล้อมนอกบ้านก็อาจส่งผลให้มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุได้ (เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์และคณะ, 2551)

ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม จึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และรัฐให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ผู้สูงอายุคือผู้ที่มากด้วยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สะสมมาเกือบทั้งชีวิตเพียงพอที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี (สถิตพงศ์ ธนวิริยะกุล, 2556) ดังนั้นจึงเป็นคำถามสำคัญที่ว่า บทบาทของผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีลักษณะเป็นอย่างไร บทบาทของผู้สูงอายุทั่วไปกับผู้สูงอายุที่มีความกระตือรือร้น ห่วงใยชุมชนมีบทบาทแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด และผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในปี พ.ศ.2563 อาจรับรู้หรือมีประสบการณ์ ในวิกฤตการณ์ทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, พฤษภาทมิฬ 2535 วิกฤตน้ำมันขาดแคลน 2521 วิกฤตต้มยำกุ้ง 2540 การรัฐประหาร ปี 2549 ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสองเสี้ยว และการรัฐประหาร ปี 2557 จึงเป็นที่น่าสนใจว่า วิกฤตการณ์ทางการเมืองหรือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเหล่านี้ส่งผลต่อกระบวนการการกลายเป็นพลเมืองหรือไม่ก็น้อยเพียงใด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทของผู้สูงอายุบ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการการกลายเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ บ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- 2.3 เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุบ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

- 3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาศึกษาบริบทของผู้สูงอายุบ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มุ่งศึกษากระบวนการการกลายเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ บ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ บ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- 3.2 ขอบเขตด้านประชากร คือ ประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุผู้สูงอายุทั่วไปและผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำบ้านด้ามพรว้า ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ทำการศึกษาในเขตบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3.4 ขอบเขตด้านเวลา คือ กันยายน 2564 – กรกฎาคม 2565

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4.2 เพศมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

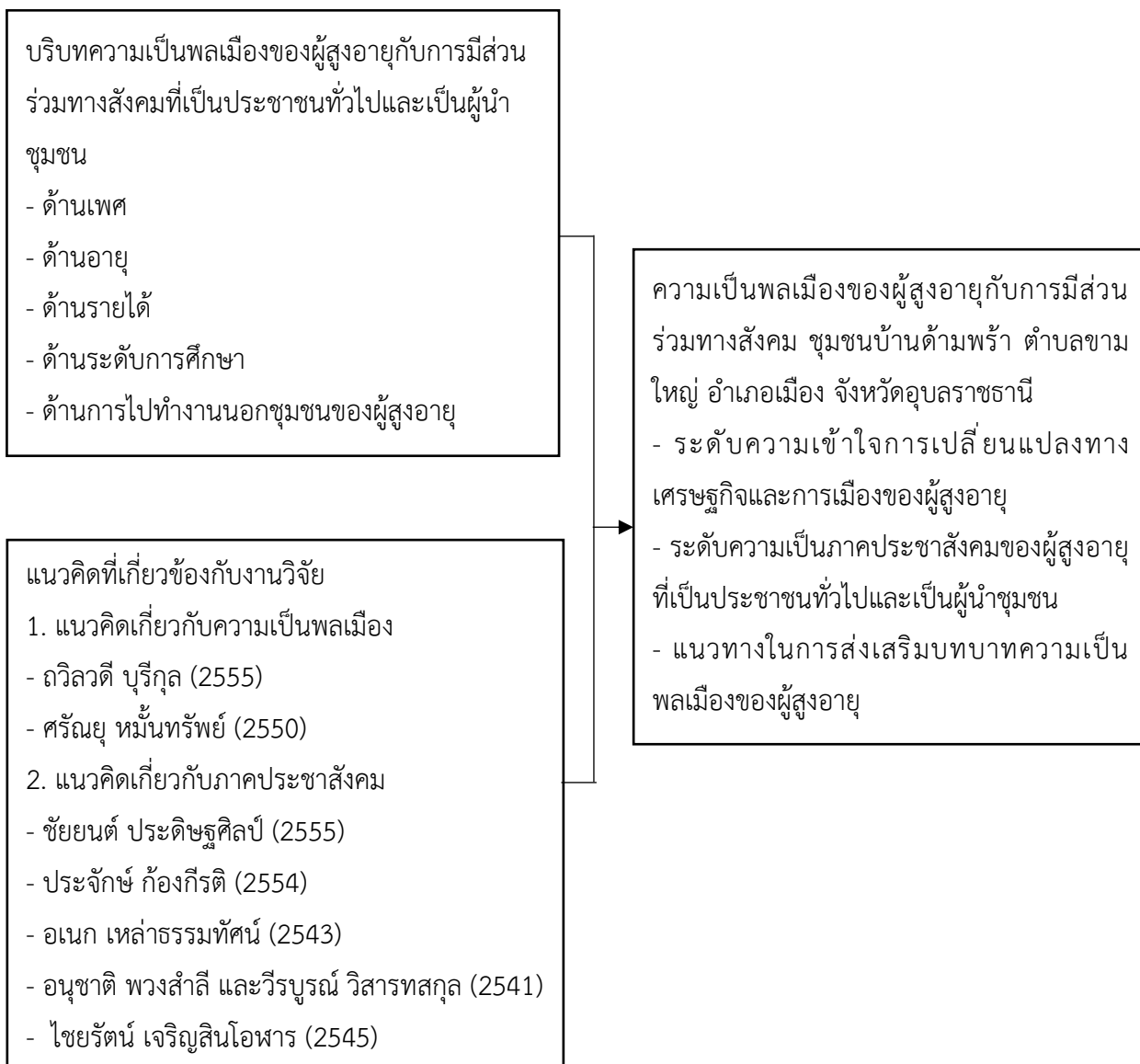
4.3 อายุมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4.4 รายได้มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4.5 ระดับการศึกษามีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4.6 ระดับการไปทำงานนอกชุมชนมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

6. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทของผู้สูงอายุ ความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ และบทบาทภาคประชาสังคมของผู้สูงอายุ โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง แนวคิดเกี่ยวกับภาคประชาสังคม มาใช้เป็นฐานการศึกษาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยและคณะได้สังเคราะห์ขึ้นมาจากผลงานทางวิชาการของ ถวิลวดี บุรีกุล (2555, น. 5-6), ศรัณยู หมั่นทรัพย์ (2550, น.101-114), ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (2556, น.66-68), ประจักษ์ ก้องกีรติ (2554, น.105-124), อนnek เหล่าธรรมทัศน์ (2537, น.11), ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545, น. 44-45) ซึ่งบริบทความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมทางสังคมที่เป็นประชาชนทั่วไปและเป็นผู้นำ

ชุมชนประกอบด้วย ด้านเพศ ด้านอายุ ด้านรายได้ ด้านระดับการศึกษา และด้านการไปทำงานนอกชุมชนของผู้สูงอายุ

7. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และ ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

7.1 ขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ใช้ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุนบ้านด้ามพริ้ว ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยสำรวจปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการไปทำงานนอกชุมชนของผู้สูงอายุ โดยการสุ่มตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่างทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Accidental Sampling) ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุทั่วไป จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 11 คน

2) เครื่องมือในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 9.1

3) การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7.2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษาวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย การจัดเวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลเชิงเอกสารที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วจากบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ เช่น เอกสาร รายงานวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ หนังสือ รวมถึงข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูล การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการเก็บข้อมูลดังนี้ คือ

1) การวิเคราะห์ เอกสารข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วจากการวิจัยที่ทำเสร็จแล้วและจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากบทบาทของผู้นำในชุมชน

3) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) เป็นการสังเกตปรากฏการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมวิจัยทั้งการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งจัดเวทีการประชุมอย่างน้อย 2 เวที เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและเพื่อค้นข้อมูลแก่ชุมชนรวมทั้งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลในอีกทางหนึ่ง

8. ผลการวิจัย

8.1 ผลการเกี่ยวกับบริบทของผู้สูงอายุ

เพศชาย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 เป็นเพศหญิง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ตามลำดับ มีอายุช่วงระหว่าง 60-65 ปี มากที่สุดจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาคืออายุช่วงระหว่าง 75-80 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 มีผู้จบปริญญาตรี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 ที่เหลือจบในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นลงไป 6 คน คิดเป็นร้อยละ 55.5 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่างปานกลางถึงต่ำ กล่าวคือมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปี มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 มีรายได้ช่วงระหว่าง 10,000-30,000 บาท 30,001-60,000 บาท และ 60,001-90,000 บาท จำนวน ช่วงละ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 ในแต่ละช่วง และผู้สูงอายุทั้งหมดเคยไปทำงานนอกชุมชน โดยไปทำงานมากที่สุดในช่วงระยะเวลา 5-10 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 36.4 รองลงมา คือช่วงระยะเวลา 20-25 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 ซึ่งผู้สูงอายุที่ไปทำงานนอกชุมชนเป็นเวลานานคือผู้สูงอายุที่เป็นราชการเกษียณ ส่วนผู้สูงอายุที่ทำงานนอกชุมชนในระยะเวลาไม่นานคือไปทำงานรับจ้าง

8.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการการกลายเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่มีความเป็นพลเมืองคือ ผู้ที่ไปทำงานนอกชุมชนเป็นเวลานาน เป็นผู้ที่มีความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้ที่มีความสำคัญกับกิจกรรมสาธารณะ เป็นผู้เข้าใจกฎกติกาทางสังคม และเป็นผู้ที่ตระหนักในสิทธิของตนเอง

8.3 ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมบทบาทความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ

ปัจจัยที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุคือ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนบ่อยครั้ง การรับทราบรับรู้และเข้าใจกฎกติกาทางสังคม การได้เข้าอบรมด้านประชาธิปไตยและการเคยร่วมเรียกร้องสิทธิของตนเอง

8.4 ผลการวิจัยเกี่ยวกับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย สรุปได้ว่า ทั้ง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพศมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี อายุมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี รายได้มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี ระดับการศึกษามีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี และ ระดับการไปทำงานนอกชุมชนมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพรำ ตำบลขามใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีผลต่อความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ

9. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำคัญหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคมและการพัฒนาความเป็นพลเมือง รวมถึงแนวคิดทุนทางสังคมของ Robert Putnam ที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนและการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งขึ้น ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Verba, Scholzman และ Brady เน้นว่า การมีทรัพยากร แรงจูงใจ และโอกาสมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาและรายได้ดีมีความรู้และเข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเรียนรู้และพัฒนาความเป็นพลเมืองผ่านการสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน อีกทั้งแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของ Brundtland Commission เน้นการพัฒนาสังคมผ่านการส่งเสริมความเป็นพลเมืองและ

การเรียนรู้สิทธิและหน้าที่ทางสังคม สรุปได้ว่าผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และการเรียนรู้ทางสังคมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร อติศรเมธากุล (2560) โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและบทบาทหน้าที่ต่อส่วนรวม ศศิธร พบว่านักศึกษามีความเข้าใจคำว่า “สำนึกพลเมือง” ในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าจะให้ความสำคัญกับ “ประชาธิปไตย” และมีการติดตามข่าวสารผ่านสื่อ นอกจากนี้ นักศึกษายังปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในระดับมาก รวมถึงมีการตระหนักถึงความเป็นพลเมืองผ่านการกระทำในชีวิตประจำวัน เช่น การเข้าแถวและการทิ้งขยะ ในขณะที่การวิจัยปัจจุบันเน้นไปที่ผู้สูงอายุ ซึ่งมีความเข้าใจในบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะเช่นกัน ส่วนการวิจัยของวสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล (2558) พบว่าการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการเมืองภาคพลเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการรับทราบกฎกติกาทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ การสนับสนุนการทำงานของกลุ่มชุมชนผ่านการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเป็นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสองงานวิจัยเน้นถึงความสำคัญของการอบรมด้านประชาธิปไตยและการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะในการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยวสันต์พัฒนา CITIZEN Model ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมือง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของวสันต์เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับโครงสร้างและการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ ขณะที่งานวิจัยปัจจุบันมุ่งเน้นที่ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านด้ามพร้า ทั้งสองงานวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างสำนึกพลเมืองที่เข้มแข็งในบริบทต่างๆ

10. ข้อเสนอแนะการวิจัย

10.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1) การอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในบทบาทของพลเมือง

ควรมีการจัดอบรมที่เน้นการให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนทุกระดับ รวมถึงผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ เพื่อให้พวกเขาได้เรียนรู้เกี่ยวกับบริบทและบทบาทของพลเมืองในสังคม การอบรมนี้ควรครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และการปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม การให้ความรู้ที่ครบถ้วนและชัดเจนจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

2) การเสริมสร้างความเข้าใจในปัญหาเศรษฐกิจและการเมือง

การอบรมควรครอบคลุมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและวิกฤติทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมถึงการวิเคราะห์นโยบายของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาดังกล่าว การให้ความรู้ด้านนี้จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการเตรียมความพร้อมในการเผชิญหน้ากับปัญหา และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การส่งเสริมบทบาทพลเมืองในระดับชุมชน ภาคสาธารณะ และภาคประชาสังคม

การอบรมควรมุ่งเน้นการฝึกฝนและเสริมสร้างบทบาทของพลเมืองในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชน ภาคสาธารณะ หรือภาคประชาสังคม เพื่อให้พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างเต็มที่ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของพลเมืองในบริบทต่างๆ จะช่วยให้การมีส่วนร่วมของพลเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้พลเมืองได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติและพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

10.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษากระบวนการการกลายเป็นพลเมืองในหลากหลายพื้นที่

ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ การศึกษากระบวนการการกลายเป็นพลเมืองในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น พื้นที่ชนบทและเมือง หรือพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการการกลายเป็นพลเมืองในแต่ละบริบท ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางและนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ

2) การวิจัยในหลากหลายมิติของการเป็นพลเมือง

การวิจัยควรครอบคลุมถึงมิติต่างๆ ของการเป็นพลเมือง เช่น มิติทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การศึกษามิติทางสังคมอาจเน้นไปที่การสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม มิติทางการเมืองอาจเน้นไปที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยและการตัดสินใจ มิติทางเศรษฐกิจอาจเน้นไปที่บทบาทของพลเมืองในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และมิติทางวัฒนธรรมอาจเน้นไปที่การส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาในมิติเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงความเป็นพลเมืองในเชิงลึกและสามารถพัฒนาแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การสร้างองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ควรมีการบูรณาการผลการวิจัยจากหลากหลายพื้นที่และหลากหลายมิติเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยที่แตกต่างกันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกันระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการกลายเป็นพลเมือง การสร้างองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางและนโยบายที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น นอกจากนี้ การสร้างองค์ความรู้ที่ครอบคลุมยังช่วยให้สามารถเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง ทั้งในภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคประชาสังคม

11. องค์ความรู้ใหม่

11.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ

องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัยนี้ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การรับทราบและเข้าใจกฎกติกาทางสังคม การได้รับการอบรมด้านประชาธิปไตย และการเคยมีประสบการณ์ในการเรียกร้องสิทธิของตนเอง โดยเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการได้รับผลกระทบจากกิจกรรมในชุมชน เช่น ฟาร์มเลี้ยงหมู การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมและการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

11.2 ความเข้าใจเศรษฐกิจและการเมืองของผู้สูงอายุที่มีความเป็นพลเมือง

ผู้สูงอายุที่มีความเป็นพลเมืองมักมีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วงปี 2540 และความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มเสื้อเหลืองและเสื้อแดง ความรู้และประสบการณ์ในเหตุการณ์สำคัญเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและเศรษฐกิจได้อย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรอบรู้และมีส่วนร่วมในสังคม

11.3 บทบาทของผู้สูงอายุในภาคสาธารณะและภาคประชาสังคม

การวิจัยยังพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำในชุมชนมักมีบทบาทในภาคสาธารณะมากกว่าผู้สูงอายุที่เป็นประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยทำงานนอกชุมชนเป็นเวลานานมักมีประสบการณ์และความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่มีบทบาทในภาคประชาสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นพลเมืองเสมอไป การมีบทบาทในภาคประชาสังคม

อาจเกิดจากปัจจัยอื่นๆ เช่น การมีเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง หรือการมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายและความซับซ้อนในการสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้สูงอายุในสังคมไทย

12. เอกสารอ้างอิง

- Anek Laothamathat. (2000). Civil of politics. Bangkok : Comfai Publishing Project.
- Anuchat Puangsamlee and Weerabun Visaratsakul. (1998). Civil Society, Words, Ideas and Meanings. Bangkok : Local Community Development Institute.
- Chairat Charoensin-Olan. (2002). A new type of the process of social movement. (2nd printing). Bangkok : Wisapa.
- Chaiyon Praditsin. (2012). Social science research Methodology. Bangkok : Rambhaibarni Rajabhat University.
- Institute for Population and Social Research Mahidol University In collaboration with the Thai Elderly Research and Development Institute Foundation. (2016). Situation of the Thai elderly. Bangkok : Thai Elderly Research and Development Institute Foundation.
- Penchan Pramuk-Sherer et al. (2008). Sociocultural dimensions affecting violent behavior in children and youth. Bangkok : King Prajadhipok's Institute.
- Ployphan Chaichana. (2016). The role of the elderly in community development. Bangkok : Rajamangala University of Technology Rattanakosin.
- Prajak Kongkeerati. (2011). Civil society, violence, and the collapse of democracy. Bangkok : Printmaking Ltd.
- Saranyu Saengsap. (2007). Education to create citizens, foundations of civil politics. Bangkok : King Prajadhipok's Institute.
- Sathitphong Thanaviriyakul. (2013). New concept, definition of the elderly and raising the retirement age. Bangkok : Foundation for the Elderly Research and Development Institute.
- Thawinwadi Burikul, Ratchawadee Saengmahamad, and Eugene Merio (2012). Measuring citizenship. Bangkok : King Prajadhipok's Institute.

3. การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง

The development of digital technology to enhance the potential of entrepreneurs
Ecological and health tourism community enterprise, Ranong Province

ธีรวัชร พุ่มดารา

Theerawat Phumdara

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*Corresponding Author E-mail : Theerawat.ph@ssru.ac.th

วัลลภ พิริยวรรณะ

Wallop Piriyawatthana

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดวงใจ ปินตามูล

Duangjai Pintamul

สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิแสงสีวิชาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประดิษฐ์ ธิติสรณย์

Pradit Thitisarun

อาจารย์พิเศษ ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง 2) เพื่อศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับการประชาสัมพันธ์และการแข่งขันทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือของการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติ t-test เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากเดิม เนื่องจากเทคโนโลยีและข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย มีลักษณะเด่นดังนี้ 1) การค้นหาข้อมูลและการวางแผนท่องเที่ยวออนไลน์ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดระนอง ส่วนใหญ่ใช้เสิร์ชเอนจินและโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Google, YouTube, Instagram, และ Facebook ในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว รีวิวที่พัก ร้านอาหาร และกิจกรรมที่น่าสนใจ ในส่วนของแอปพลิเคชันและเว็บไซต์จองที่พักส่วนมากใช้ Booking.com, Airbnb, Agoda ที่ช่วยให้การจองที่พักเป็นเรื่องง่ายและสะดวก 2) การใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มเพื่อการท่องเที่ยวในการเดินทางและการนำทาง ได้แก่ Google Maps เพื่อช่วยในการเดินทางและสำรวจสถานที่ และแอปพลิเคชันการจัดการการท่องเที่ยวเช่น TripAdvisor, Expedia ที่ให้ข้อมูลและรีวิวจากผู้อื่น 3) การแบ่งปันประสบการณ์ผ่านโซเชียลมีเดีย นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดระนองมักจะถ่ายภาพและวิดีโอเพื่อโพสต์ภาพและวิดีโอ เพื่อเป็นการแบ่งปันประสบการณ์การท่องเที่ยวบนโซเชียลมีเดีย ใน Instagram, Facebook, TikTok ส่วนการรีวิวและให้คะแนน นักท่องเที่ยวชอบให้คะแนนและเขียนรีวิวเกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือน ที่พัก ร้านอาหาร และบริการอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวคนอื่น 4) ความต้องการประสบการณ์ที่แปลกใหม่และส่วนตัว การท่องเที่ยวแบบเฉพาะบุคคล นักท่องเที่ยวมักมองหาประสบการณ์ที่แตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งตรงกับจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดระนอง 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกสบายและความปลอดภัย ใช้ระบบการจ่ายเงินออนไลน์ โดยการจ่ายเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารที่ผูกบัญชีไว้กับโทรศัพท์มือถือ และแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น PayPal, Apple Pay, Google Wallet ส่วนแอปพลิเคชันความปลอดภัย ใช้แอปที่ช่วยติดตามและประกันความปลอดภัยในการเดินทาง ได้แก่ ระบบติดตาม GPS, การแจ้งเตือนเหตุการณ์ฉุกเฉิน และ 6) การค้นหาข้อเสนอพิเศษและโปรโมชั่น นักท่องเที่ยวมักติดตามข้อเสนอพิเศษและโปรโมชั่นผ่านแอปพลิเคชันและเว็บไซต์ ได้แก่ Traveloka, Klook เพื่อหาข้อเสนอที่ดีที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนา เทคโนโลยีดิจิทัล วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว

Abstract

This research study aimed 1) to study the needs for using digital technology among tourists and entrepreneurs of ecotourism and health tourism community enterprises in Ranong Province. 2) to study digital technology suitable for public relations and marketing competition for community enterprise operators of ecotourism and health tourism in Ranong Province. It is mixed methods research; Quantitative research and qualitative research. The research tools are Questionnaires and Interview Guide. Data were analyzed using the Packaged Social Science Program (SPSS). The statistics used in the analysis are Descriptive statistics and Analysis statistics, including t-test statistics: Compare the difference in means of 2 groups, and one-way analysis of variance, Compare the differences between the means of more than 2 sample groups. The research results found that.

Tourist behavior in the digital age has changed greatly from before. Because technology and information can be accessed quickly and conveniently. It has the following outstanding characteristics: 1) Searching for information and planning travel online Tourists who come to travel in Ranong province. Most use search engines and social media including Google, YouTube, Instagram, and Facebook. To find information about tourist attractions reviews of accommodations, restaurants, and interesting activities. In the app section most accommodation booking applications and websites use Booking.com, Airbnb, and Agoda that make booking accommodations easy and convenient. 2) Using tourism applications and platforms for travel and navigation, including: Google Maps to help you travel and explore places and travel management applications such as TripAdvisor, Expedia that provide information and reviews from other users. 3) Sharing experiences via social media Tourists who come to visit Ranong Province. Often take photos and videos to post pictures and videos. To share travel experiences on social media on Instagram, Facebook, TikTok. Review and rating section Travelers love to rate and review places they visit, places to stay, restaurants, and other services, which influences other travelers' decisions. 4) The need for unique and personal experiences. personalized travel Tourists are always looking for different and unique experiences, such as: cultural tourism health tourism which corresponds to the tourism highlights of Ranong Province. 5) Use of technology for convenience and safety Use the online payment system by paying through the bank's application that is linked to the mobile phone account. and online platforms such as: PayPal, Apple Pay, Google Wallet, Security application section Use apps to help track and ensure travel safety, including GPS tracking, emergency notifications, and 6) Search for special offers and promotions Travelers often follow special offers and promotions through applications and websites, including: Traveloka, Klook to find the best deals.

Keywords : development, digital technology, tourism community enterprises

1. ความนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้รับการจัดทำขึ้นบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยเน้นการพัฒนาจังหวัดภาค และเมือง ด้วยการกำหนดพื้นที่และสาขาการผลิตที่ชัดเจน ยุทธศาสตร์ที่ 9 ของแผนนี้มุ่งกระจายความเจริญและโอกาสทางเศรษฐกิจไปยังภูมิภาค พัฒนาเมืองศูนย์กลางของจังหวัดให้เป็นเมืองน่าอยู่ พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจหลักให้ขยายตัวอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จังหวัดระนองได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชั้นนำของอาเซียน โดยมุ่งเน้นการยกระดับมาตรฐาน

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างสมดุลของระบบนิเวศและเพิ่มมูลค่าเชิงสร้างสรรค์แก่ระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ จังหวัดระนองยังมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านการค้าผ่านแดนฝั่งอันดามัน โดยจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการ มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว เสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว รวมถึงพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีน้ำแร่เป็นจุดเด่น แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางทะเล ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชุมชน ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์ผ่านแคมเปญ “รักนะระนอง” และโครงการ “12 เมืองต้องห้าม...พลาด Plus” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ช่วยสร้างความผูกพันและความหลงใหลในจังหวัดระนอง การส่งเสริมวิสาหกิจและผู้ประกอบการด้านดิจิทัลเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์สำคัญที่จังหวัดระนองมุ่งพัฒนา เพื่อเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารด้านการบริการ การท่องเที่ยวให้ครอบคลุมและเป็นที่รู้จักมากขึ้น การพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การเพิ่มจำนวนและรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดระนองในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง

2.2 เพื่อศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับการประชาสัมพันธ์และการแข่งขันทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงสุขภาพในอำเภอเมืองจังหวัดระนอง

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ ในอำเภอเมืองจังหวัดระนอง

3.3 ขอบเขตด้านวิธีวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กล่าวคือ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

3.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวกับรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล และความต้องการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการใช้งานด้านการท่องเที่ยว

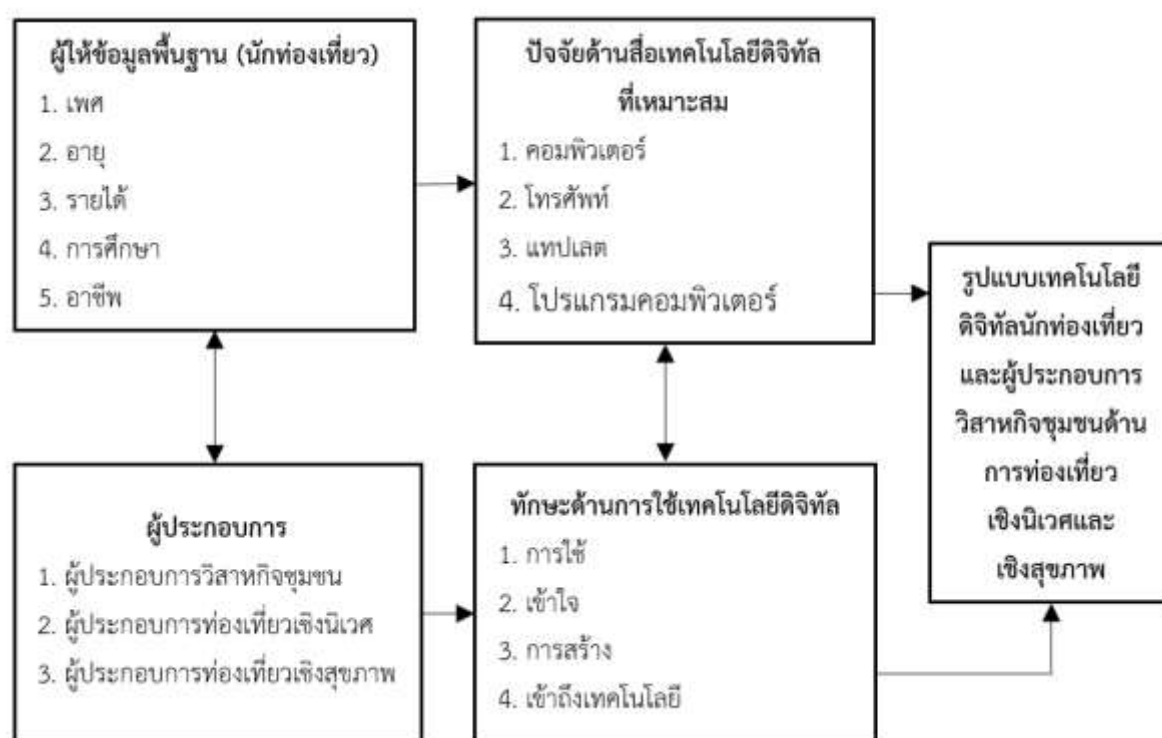
3.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้การดำเนินการ 12 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2564 วันที่สิ้นสุด 31 สิงหาคม 2565

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ลักษณะประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมและความต้องการใช้งานทางสื่อดิจิทัล

4.2 ปัจจัยด้านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการตัดสินใจมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงสุขภาพในจังหวัดระนอง

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

6. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง คณะผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลศึกษาค้นคว้าเอกสาร และศึกษางานวิจัยต่างๆ รวมทั้งแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยแนวคิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) อรณัฐ ศิลป์มณีพันธ์ (2547) และ พยอมน ธรรมบุตร (พ.ศ.2549) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตาม

แนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551) อารัญ บุญชัย และจินดา ตันศราวิพุธ (2546) วรรณ วงษ์วานิช (2546) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปพักผ่อนหย่อนใจตามสถานที่ท่องเที่ยวที่รายรอบไปด้วยธรรมชาติ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ หรือ การบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เน้นองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น เป็นภาคีหลักในการดำเนินงานในระดับพื้นที่มีภาคประชาสังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง โดยภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รับผิดชอบ ประเมินผลและทบทวนแผนและกิจกรรม เพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายและตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายเพื่อสร้างกลไกการขับเคลื่อนการทำงานอย่างมีพลังและศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดการพึ่งพาช่วยเหลือกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการทำงานในระยะยาวต่อไป (Choibamroong, T., 2009) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดการพึ่งพาช่วยเหลือกัน ซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาการทำงานในระยะยาวต่อไป แนวคิดวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 นั้น วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า “กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นรูปนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน และสุดท้ายคือ แนวคิดด้านการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการตามนโยบาย เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ปฏิรูปการทำงานภาครัฐ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริการภาครัฐ พัฒนาไปสู่ 5.0 ประเทศแรกจากการจัดอันดับของ UN-e Government Ranking 5 ยุทธศาสตร์ด้านที่ 2 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และยุทธศาสตร์ด้านที่ 5 พัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

7. ระเบียบวิธีการวิจัย

7.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพในอำเภอเมือง จังหวัดระนอง จำนวน 165,920 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพในอำเภอเมือง จังหวัดระนอง จำนวน 400 คน โดยใช้การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

7.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยใช้ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยการใช้แบบสอบถามที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้:

1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอาชีพ

2) แบบสำรวจความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการใช้งาน เทคโนโลยีดิจิทัลของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ โดยใช้มาตราวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสม สำหรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ โดยใช้มาตราวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7.3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย

1) เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณเริ่มจากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ขอบเขตการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิด ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแบบสอบถามและให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ประเมินค่าความสอดคล้องภายใน (IOC) ทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) สุดท้ายนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

2) เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เอกสาร ข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยออกแบบสัมภาษณ์ด้วยโครงสร้างคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์และการตอบของผู้สัมภาษณ์

7.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มจากการขอหนังสือจากวิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากนั้นแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมา ตรวจสอบความสมบูรณ์และนำแบบสอบถามที่ตรวจสอบแล้วมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เชื่อถือได้

7.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเริ่มจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS เพื่อหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติพื้นฐาน เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นใช้สถิติ t-test และ One-Way ANOVA เพื่อตรวจสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง และทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยแต่ละคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significance Difference) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์เนื้อหา โดย

การจัดหมวดหมู่และการสรุปผลเชิงบรรยายเพื่อให้เข้าใจในมุมมองและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้ง

8. ผลการวิจัย

8.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ความต้องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมาเป็นเพศชาย ส่วนใหญ่อายุ 18 - 25 ปี รองลงมาอายุ 26 - 35 ปี ส่วนใหญ่รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท รองลงมาได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท ส่วนใหญ่ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย / อนุปริญญา, ปวส. หรือเทียบเท่า รองลงระดับการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่อาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างทั่วไป

ตอนที่ 2 เทคโนโลยีดิจิทัลของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง ในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม พบว่า ในด้านอุปกรณ์ในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ โทรศัพท์มือถือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 คือ คอมพิวเตอร์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 3 คือ คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 4 คือ แท็บเล็ต มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก

ด้านสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก Website ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก YouTube มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 3 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก Google มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 4 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก Facebook มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 5 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก Twitter มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 6 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก Instagram มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 7 คือ เข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจาก Line มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก

ด้านประโยชน์ของการเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ทำให้ทราบประวัติและข้อมูลสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 คือ ทำให้เห็นภาพของสถานที่ได้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 3 คือ ทำให้สามารถรู้เส้นทางท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 4 คือ ทำให้ทราบกฎระเบียบของสถานที่ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 5 คือ ทำให้รู้วิธีการเดินทางของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 6 คือ ทำให้ทราบข้อมูลด้านอาหารบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 7 คือ ทำให้ทราบข้อมูลบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 8 คือ ทำให้ทราบข้อห้ามและข้อระมัดระวังของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก

ในด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อเทคโนโลยี พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 ทำให้ทราบข้อมูลที่น่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 2 คือ ทำให้ทราบข้อมูลที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 3 คือ ทำให้เห็นความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 4 คือ ทำให้ทราบจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก อันดับที่ 5 คือ ทำให้สัมผัสได้ถึงความน่ารื่นรมย์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก

8.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพจากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีผสมกลมกลืนกับชีวิตประจำวันของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง เนื่องด้วยการพัฒนา ต่างๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของ Smart Phone และ Tablet ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ เทคโนโลยีจึงมีบทบาทใน อนาคตอย่างมากในการยกระดับประสิทธิภาพด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยบริการบอกตำแหน่ง สถานที่ (Location-based services) เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยผู้จัดหาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวและจุดหมาย ปลายทางต่างๆ มีความสามารถในการติดตาม, ได้ตอบกับนักท่องเที่ยวได้ดีกว่า ทำให้สามารถได้รับข้อมูลที่ชัดเจนและแม่นยำกว่า ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความพึงพอใจของลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจที่สนใจในเทคโนโลยีและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จะมีข้อดีเหนือกว่าคู่แข่งด้วยการเข้าถึงและการขยายความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับลูกค้า แม้ว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะมีการใช้กันอย่างกว้างขวางในภาคการท่องเที่ยวในจังหวัดระนอง แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่ครอบคลุมในทุกภาคส่วน ยกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมการบินที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาตั้งแต่ต้นใน การบริหารจัดการและทำให้การปฏิบัติการต่างๆ ง่ายขึ้น แต่ในอุตสาหกรรมโรงแรมที่พักต่างๆ ในจังหวัดระนอง ซึ่งมีไม่มากนัก รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวขนาดเล็กกลับสนใจระบบนี้น้อยกว่าและเริ่มจะหันมาสนใจไม่นานนักแต่จะเห็นได้ชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะภาคการท่องเที่ยวเท่านั้น รวมทั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศยังคงเป็นกำลังขับเคลื่อนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย

จากวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัย รวมถึงการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์ และเชิงสุขภาพ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในจังหวัดระนอง แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) ภาครัฐบาล เป็นผู้กำหนดความสำคัญในการวางแผนพัฒนา ควบคุม และส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยสนับสนุนการทำงานของภาครัฐ เช่น การรวบรวมสถิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประกอบการ ดำเนินงาน ดังนี้ ระบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทาง (Destination Management System : DMS) ซึ่งสามารถให้บริการได้ใน 2 ระดับคือ 1) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 2) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และสำรองสินค้าและบริการ และระบบการให้บริการสำรองสินค้าและบริการ การเผยแพร่ข้อมูลในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต องค์กรในภาครัฐได้พัฒนา DMS สำหรับเครือข่าย

อินเทอร์เน็ต เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและตัวแทนจำหน่ายในจังหวัดระนอง โดยจัดทำเป็นเว็บไซต์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพในเมืองระนอง ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ในส่วนของการจัดทำตลาดและการส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยว ควรจัดทำฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว รวมไปถึงฐานข้อมูลตลาดนักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และจังหวัดระนองควรมีการทำการวิจัยทางการตลาดเพิ่มเติมด้วย เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็ง และโอกาสเพิ่มขึ้น

2) ผู้ผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว (suppliers) หรือวิสาหกิจท่องเที่ยวในจังหวัดระนอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงสุขภาพ และมีหลายขนาดตั้งแต่ขนาดใหญ่จนถึงสถานประกอบการขนาดเล็ก โดยทั่วไปผู้ผลิตสินค้าและผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวจะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการอัตโนมัติและเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายไปสู่ลูกค้าในท้องตลาดหรือลูกค้าที่มาท่องเที่ยวในเมืองระนอง ผู้ผลิตสินค้าและบริการแต่ละประเภทมีวิวัฒนาการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่แตกต่างกันออกไป เช่น โรงแรมที่พัก สายการบิน รถทัวร์ปรับอากาศ รถไฟ และรถเช่า ส่วนในการให้บริการของสายการบินได้ทำระบบสำรอง ที่นั่งด้วยคอมพิวเตอร์ (Computerized Reservation System: CRS) ผ่านบริษัทผู้ให้บริการโดยตรง รวมไปถึงตัวแทนจำหน่ายของบริษัทนำเที่ยว และได้พัฒนาเป็นระบบการจัดจำหน่ายแบบเบ็ดเสร็จ (Global Distribution System: GDS) โรงแรม ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดระนอง โดยเฉพาะในเขตเมืองมีความแตกต่างจากธุรกิจการบิน เนื่องจากธุรกิจโรงแรมประกอบด้วย โรงแรมขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมไปถึงโฮมสเตย์ซึ่งก็มีเป็นจำนวนมาก นอกจากขนาดแล้วธุรกิจโรงแรมยังมีความแตกต่างกันในประเภทห้องพัก และปัจจัยประกอบต่างๆ เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในธุรกิจโรงแรมจึงมีความแตกต่างกันตามขนาดและประเภทของ โรงแรม บริษัทนำเที่ยว (Tour Operator) เป็นธุรกิจที่ซื้อสินค้าและบริการจากผู้ผลิตทางการท่องเที่ยว แล้วนำมาประกอบเป็นรายการนำเที่ยวเสนอขายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท่องเที่ยวหาดส้มแป้น การนำเที่ยวเกาะต่างๆ ทางเรือ ไม่ว่าจะเป็นเกาะพยาม เกาะช้าง และเรือไปจนถึง เกาะกำตก เกาะคางคาว เกาะญี่ปุ่นด้วย โดยจำหน่ายผ่านตัวแทน หรืออาจติดต่อกับลูกค้าโดยตรง ดังนั้นบริษัทนำเที่ยวจึงต้องมีระบบการดำเนินการภายในที่มีประสิทธิภาพและมีระบบเครือข่ายจัดจำหน่ายโดยตัวแทนจำหน่ายที่กว้างขวาง โดยจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

3) ผู้ให้บริการระบบเครือข่าย ผู้ให้บริการในระบบเครือข่ายและบริการทางอินเทอร์เน็ต ได้ติดตั้งจุดรับส่งสัญญาณ และกระจายสัญญาณครอบคลุมทุกจนโดยเฉพาะในเขตเมืองระนอง ทำให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการสืบค้นแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ซึ่งมีสินค้าและบริการเผยแพร่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถจัดรายการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองโดยใช้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เผยแพร่ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์ จากอินเทอร์เน็ตในหลายลักษณะ เช่น 1) เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการ 2) สื่อสารระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3) สำรองและจัดทำรายการซื้อขาย ระหว่างผู้ผลิตและลูกค้าหรือที่เรียกว่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 4) เป็นช่องทางการจำหน่าย บริการอิเล็กทรอนิกส์ โดยรูปแบบของเว็บไซต์ท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จต้องมีความเรียบง่าย มีเนื้อหาที่เหมาะสม หมายถึงข้อมูลรายละเอียดสินค้าและข้อเสนอขาย

เนื้อหาที่ดีควรเริ่มต้นจากการตั้งชื่อ เว็บไซต์ให้จำได้ง่าย จัดลำดับข้อมูลที่นำเสนอให้เข้าใจง่าย ควรเน้นสิ่งที่ต้องการนำเสนอ และ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับบริษัท/ธุรกิจ เป็นต้น

หลักสำคัญในการจัดทำเว็บไซต์ท่องเที่ยวคือการให้ความสะดวกสบายแก่ลูกค้า การเพิ่มช่องทางการบริการ การจัดแบ่งประเภทข้อมูลในเว็บไซต์ และการสร้างชุมชนทางอินเทอร์เน็ต สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพในอำเภอเมือง จังหวัดระนอง ด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ผสานกับเทคโนโลยีอัจฉริยะ เราสามารถใช้ระบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวและนำเสนอบริการเฉพาะบุคคล ซึ่งจะช่วยยกระดับความอัจฉริยะของธุรกิจ การจัดการข้อมูลและสารสนเทศ ตลอดจนการบริการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมถึงอำนวยความสะดวกด้านการใช้จ่ายแก่นักท่องเที่ยว การเลือกจุดหมายปลายทางโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่างเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและการทำงาน หากผู้ประกอบการสามารถพัฒนาธุรกิจให้ตอบสนองความต้องการได้ครอบคลุม จะดึงดูด Digital Nomads ได้มากขึ้น นักท่องเที่ยวมองหาสถานที่ที่เหมาะสมเป็น "สถานที่ทำงานตากอากาศ" ซึ่งประกอบด้วยระบบอินเทอร์เน็ตที่ทั่วถึง พื้นที่ทำงานสาธารณะหรือ Co-Working Space ที่เข้าถึงง่ายและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ค่าครองชีพต้องสมเหตุสมผล เนื่องจากนักท่องเที่ยวเหล่านี้มักพักอาศัยเป็นเวลานาน ค่าครองชีพต้องเหมาะสมและราคาสินค้าและบริการต้องไม่แพงจนเกินไป นอกจากนี้ ความสะดวกต่อการท่องเที่ยว เมืองจุดหมายปลายทางต้องเป็นศูนย์กลางของการเดินทาง ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาว่างออกไปท่องเที่ยวมากขึ้น เมืองต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีและความปลอดภัย อัตราอาชญากรรมต่ำเพื่อให้มั่นใจในความปลอดภัย

9. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างกว้างขวางในการวางแผนการท่องเที่ยวและค้นหาข้อมูล โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เช่น Google, YouTube, Instagram และ Facebook เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว รีวิวที่พัก ร้านอาหาร และกิจกรรมที่น่าสนใจ การค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของอรนุช ศิลป์ณิพันธ์ (2547) และพยอม ธรรมบุตร (2549) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลและตัดสินใจในการท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีการใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น Google Maps, TripAdvisor และ Expedia เพื่อการเดินทางและการนำทาง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Choibamroong T. (2009) ที่กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการและเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังใช้โซเชียลมีเดียในการแบ่งปันประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยโพสต์ภาพและวิดีโอลงใน Instagram, Facebook และ TikTok ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Phayom Thambutra (2006) ที่เน้นถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการสร้างประสบการณ์และความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

ในขณะเดียวกันผลการวิจัยยังพบว่ามีบางประการในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกสบายและความปลอดภัย นักท่องเที่ยวมีการใช้ระบบการ

จ่ายเงินออนไลน์และแอปพลิเคชันความปลอดภัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางส่วนระบุว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้นอาจทำให้เกิดปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้เทคโนโลยีในธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็กยังคงมีข้อจำกัด แม้ว่าผู้ประกอบการขนาดเล็กเริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น แต่การวิจัยบางส่วนชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการบินมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าส่วนของโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยวขนาดเล็ก ซึ่งยังคงมีข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน การขัดแย้งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการใช้งานในธุรกิจการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีขนาดต่างกัน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) การบริหารจัดการด้วยระบบดิจิทัล

ธุรกิจการท่องเที่ยวควรนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการภายในองค์กร เช่น การจองที่พัก การจัดการห้องพัก และการจองโต๊ะอาหาร ระบบเหล่านี้ช่วยลดความผิดพลาด เพิ่มความสะดวกในการตรวจสอบสถานะการจอง และเพิ่มความปลอดภัยในการจัดการข้อมูลและธุรกรรม

2) การใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มออนไลน์

การใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Booking.com, Airbnb, และ Google Maps ช่วยให้ลูกค้าจองที่พักและการเดินทางได้สะดวก ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและเชื่อมั่นในบริการ นอกจากนี้ การใช้โซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ยังช่วยเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าช่วยให้ธุรกิจพัฒนากลยุทธ์การตลาดและบริการให้ตรงกับความต้องการ การฝึกอบรมทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแก่บุคลากรช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า

10.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) พัฒนาและส่งเสริมเว็บไซต์ท่องเที่ยว

ภาครัฐและเอกชนควรร่วมกันสนับสนุนการสร้างและพัฒนาเว็บไซต์ท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ สื่อสารข้อมูลและบริการอย่างครบถ้วน รวมถึงข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว การจองที่พัก รีวิว และโปรโมชั่นพิเศษ เว็บไซต์ที่ครบถ้วนจะดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพิ่มความน่าเชื่อถือ

2) จัดทำแอปพลิเคชันท่องเที่ยว

พัฒนาแอปพลิเคชันท่องเที่ยวที่ครอบคลุมฟังก์ชัน เช่น การจองที่พัก การค้นหาสถานที่ท่องเที่ยว แผนที่นำทาง และการรีวิว การใช้แอปพลิเคชันช่วยเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อวางแผนการตลาดและปรับปรุงบริการ แอปพลิเคชันที่ใช้งานง่ายจะเพิ่มความสะดวกและความพึงพอใจ

3) สนับสนุนการฝึกอบรมทักษะดิจิทัล

ภาครัฐควรจัดโครงการฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว รวมถึงสนับสนุนด้านการเงินและสิทธิประโยชน์ทางภาษี เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำและสิทธิประโยชน์ภาษี การสนับสนุนนี้จะช่วยเสริมศักยภาพให้ธุรกิจท่องเที่ยวแข่งขันในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

10.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การขยายขอบเขตการวิจัย

ควรขยายการวิจัยให้ครอบคลุมทุกจังหวัดในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละภูมิภาค การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ของผู้ประกอบการ เช่น ความรู้ทางเทคโนโลยี ความพร้อมด้านการเงิน และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน จะช่วยพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเทคโนโลยี

2) การประเมินผลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ควรมีการประเมินผลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านประสิทธิภาพ ความพึงพอใจของลูกค้า และผลกระทบทางเศรษฐกิจ การใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและหลากหลาย

3) การสร้างเครือข่ายและการสนับสนุน

ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน การสนับสนุนจากเครือข่ายเหล่านี้จะเพิ่มโอกาสในการนำเทคโนโลยีมาใช้และเข้าถึงทรัพยากร การศึกษา และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวิสาหกิจชุมชนจะช่วยให้ผู้ประกอบการเลือกใช้เทคโนโลยีได้ตรงกับความต้องการและความสามารถของตน

11. องค์ความรู้ใหม่

1) แนวทางการใช้และการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในวิสาหกิจชุมชน

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์ และการบริการลูกค้า เทคโนโลยีเช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน โซเชียลมีเดีย และระบบการจองออนไลน์เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น เพิ่มความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว และสร้างความเชื่อมั่นในบริการขององค์กร นอกจากนี้ การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ความสำคัญของการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

การสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในวิสาหกิจชุมชน การให้การสนับสนุนด้านการเงิน การจัดอบรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความพร้อมให้กับผู้ประกอบการในการนำเทคโนโลยีมาใช้ การบูรณาการเทคโนโลยี

ดิจิทัลกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีคุณภาพสูงขึ้น เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว การจองที่พัก การเดินทาง และกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสะดวกสบาย

3) ผลกระทบและการพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพมีผลกระทบเชิงบวกทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการบริการช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการและชุมชน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยสร้างงานใหม่ๆ และพัฒนาทักษะของคนในชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจ และความต้องการของลูกค้าเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถวางแผนการตลาดและการบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสม เช่น การเลือกใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในประเทศไทย

12. เอกสารอ้างอิง

- Ministry of Tourism and Sports. (2019). **Statistics of domestic tourists**. Retrieved 12 March 2021, from <http://www.mots.go.th>.
- Raweewan Proyrungroj. (2015). **Tourist behavior**. Bangkok : Odeon Store.
- Lertphon Prasasakul. (2016). **Tourist behavior**. (3rd printing). Bangkok : Chulalongkorn University.
- Boonlert Jitthangwattana. (2005). **Sustainable tourism development**. Bangkok : Press and Design Company Limited.
- Pochana Bunkum. (2015). **Development of marketing communication model in tourist attractions Lower Central Region Culture**. Journal of Humanities, Social Sciences and Arts, Vol.8(2). May - August 2015.
- Phayom Thambutra. (2006). **Documents for teaching the principles of ecotourism**. Bangkok : Ecotourism Development Institute Srinakharinwirot University.
- Worapapa Areerat. (2019). **Patterns of creative digital technology application according to guidelines.Organize 7s tours to promote participatory cultural tourism**. Journal of Management Studies Information Technology and Innovation, Vol.6(1). January - June 2019.
- Wanna Wongwanich. (2003). **Geography of tourism**. (2nd edition). Bangkok : Thammasat University.

- Aran Bunchai and Jinna Tansaraviput. (2003). **Health tourism, a new selling point of Thai tourism.** Journal of Economics and Society. Vol.40(4) : 22-23.
- Itthipat Suwatanpornkul. (2018). **Educational research : concepts and applications.** Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Cronbach, Lee. J. 1990. **Essentials of Psychology Testing.** 5thed. New York: Harper Collins Publishers Inc.
- Taro Yamane. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis.** 3rd Ed.New York.Harper and Row Publications.
- Huang, S., & Hsu, C. H. C. (2009). **Effects of Travel Motivation, Past Experience, Perceived Constraint, and Attitude on Revisit Intention.** Journal of Travel Research, 48(1), 29-44. Doi :10.1177/0047287508328793.

4. กรณีศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา

A case study of the Practice of Meditation taught by Luang Poo Man
Phurithatto according to the Buddhist scriptures.

อภิรักษ์ จันตะนี

วิทยาลัยสงฆ์หนองคาย วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

กรณีศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามกิจวัตรประจำวัน 2) หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต และพระอริยสงฆ์สายวัดป่า และ 3) การนำเสนอกลยุทธ์การปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาและวิเคราะห์พบว่า การปฏิบัติกัมมัฏฐานที่หลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ที่ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม โดยการปฏิบัติกัมมัฏฐานที่ยึดหลักพุทธธรรมและการปฏิบัติตามคัมภีร์ในพระไตรปิฎก ประกอบด้วยการรักษาศีลให้บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานในการสร้างสมาธิ การเข้าพบอาจารย์ผู้มีความรู้เพื่อชี้แนะวิธีการปฏิบัติ การเจริญสมถกัมมัฏฐานเพื่อให้จิตสงบและมีสมาธิแน่วแน่ การทำสมาธิแบบสมถะเพื่อให้จิตเป็นสมาธิและเกิดภาวนาจิตที่เรียกว่า "ฌาน" แนวทางการปฏิบัติธรรมตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา รวมถึงการเลือกใช้สมถกัมมัฏฐาน 40 อย่างเพื่อให้จิตสงบและการพิจารณาธรรมเพื่อเห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของสรรพสิ่งทั้งหลาย เพื่อการปล่อยวางกิเลส

คำสำคัญ: ปฏิบัติกัมมัฏฐาน วิปัสสนา คัมภีร์พระพุทธศาสนา

Abstract

Case Study on the Principles of Meditation Practice by Luang Poo Man Phurithatto According to Buddhist Scriptures. The study aims to investigate the general conditions of Luang Poo Man Phurithatto's meditation practice in his daily routines, examine the principles of his and the forest monastery lineage monks' meditation practice, and present strategies for meditation practice according to Buddhist scriptures. The findings reveal that Luang Poo Man's meditation practice aligns with Buddhist teachings and is based on the Tripitaka. It includes maintaining pure precepts to build concentration, seeking guidance from knowledgeable teachers, and practicing samatha meditation to achieve a calm and focused mind, reaching

the state of "jhana." Additionally, the practice involves choosing from 40 types of samatha techniques to calm the mind and contemplating impermanence, suffering, and non-self of all phenomena to let go of defilements.

Keywords: Meditation practice, Vipassana, Buddhist scriptures

1. ความนำ

ในประเทศไทย สายพระป่าคือสายกรรมฐานของพระภิกษุฝ่ายอรัญวาสีที่สืบทอดมาจากพระครูวิเวกพุทธกิจ (เสาร์ กนตสีโล) และพระครูวินัยธรมั่น ภูริทตฺโต พระภิกษุในสายนี้เน้นการฝึกกรรมฐานควบคู่กับการรักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด โดยในยุคแรก พระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกายจะศึกษาค้นถุระในช่วงเข้าพรรษา และเมื่อถึงหน้าแล้งจะออกจาริกไปฝึกวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะในภาคอีสานมีพระอาจารย์ดี พนธุโล และพระอาจารย์ม้าว เทวธมฺมี เป็นกำลังสำคัญ ต่อมาศิษย์พระอาจารย์ม้าวคือพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ได้เข้ามาศึกษากรรมฐานกับพระปัญญาพิศาลเถร (สิงห์) ที่วัดปทุมวนาราม และจำพรรษาที่นั่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2439 ในระหว่างนั้น พระอาจารย์หนู ฐิตปณฺโญ และพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ก็เข้ามาจำพรรษาที่วัดปทุมวนารามด้วย เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมและอบรมกรรมฐานโดยมีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์) เป็นพระอาจารย์ แล้วจึงกลับไปเผยแผ่ธรรมที่ภาคอีสานตามเดิม หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต หรือพระครูวินัยธรมั่น ภูริทตฺโต เป็นพระภิกษุฝ่ายวิปัสสนาธุระสายธรรมยุต ท่านได้รับการยกย่องเป็นพระผู้เลิศทางธุดงค์วัตร โดยท่านได้วางแนวทางในการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างกว้างขวาง หลังจากท่านมรณภาพในปี พ.ศ. 2492 แนวปฏิบัติของท่านยังคงสืบทอดมาโดยลูกศิษย์ของท่านที่เรียกว่า พระกรรมฐานสายวัดป่า หรือ พระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ทำให้ท่านได้รับการยกย่องเป็นพระอาจารย์ใหญ่สายวัดป่ามาจนถึงปัจจุบัน

โดยกิจวัตรหลักของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เช่น ปิณฑปาตีกังคฺคุดงค์ ถือนิกขาจารวัตร เทียววิณฑบาต มาฉันเป็นนิตย เอกปัตตีกังคฺคุดงค์ ถือนั่นในบาตร ใช้ภาชนะใบเดียวเป็นนิตย เอกาสนิกังคฺคุดงค์ ถือนั่นหนเดียวเป็นนิตย ขลุปลัณฆาตีกังคฺคุดงค์ ถือนั่นมือฉันแล้วไม่ยอมรับเพิ่ม สำหรับการปฏิบัติธรรมของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้ปฏิบัติตามแนวทางคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด โดยมีกิจวัตรหลัก ดังเช่น

1) **นั่งสมาธิและภาวนา:** หลวงปู่มั่นจะนั่งสมาธิและภาวนาเป็นประจำ โดยใช้บทปริกรรมว่า “พุทโธ” เพื่อให้จิตสงบและมีสมาธิ

2) **ใช้สติสัมปชัญญะ:** ท่านใช้สติสัมปชัญญะในการพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรมที่เป็นไปอยู่ เพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันสภาวะตามที่เป็นจริง

3) **พิจารณาอาการของจิต:** หลวงปู่มั่นพิจารณาอาการของจิตให้สอดคล้องกับอิริยาบถต่างๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน และอิริยาบถย่อยอื่นๆ เช่น การฉัน การพูด การคิด

4) **รักษาศีลธุดงค์:** ท่านยึดถือธุดงค์ด้วยความเคร่งครัด โดยมีกิจวัตรประจำที่ช่วยให้สามารถฝึกฝนและปฏิบัติธรรมได้เต็มที่

5) จาริกไปตามสถานที่ต่างๆ: ในช่วงหน้าแล้ง หลวงปู่มั่นจะออกจาริกไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อปฏิบัติธรรมและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า

6) สอนและเผยแผ่ธรรม: ท่านสอนและเผยแผ่ธรรมะให้แก่สมณะและฆราวาสอย่างกว้างขวาง ทำให้มีลูกศิษย์มากมายที่ปฏิบัติตามแนวทางของท่าน

7) วิปัสสนากัมมัฏฐาน: ท่านฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวกัมมัฏฐาน 40 อย่าง เช่น กสิณ 10 อสุภ 10 อนุสสติ 10 อัปปมัญญา 4 อาหารปฏิกุศลสัญญา 1 และอรุพ 4

โดยกิจวัตรดังกล่าวได้ทำให้หลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ได้รับการยกย่องเป็นพระอาจารย์ใหญ่สายวัดป่า และเป็นแบบอย่างที่สำคัญในการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุและฆราวาสในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามกิจวัตรประจำวัน
- 2) เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต และพระอริยสงฆ์สายวัดป่า
- 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา

3. ขอบเขตการศึกษา

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎกและแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ในประเด็นเนื้อหาสาระรูปแบบและหลักการปฏิบัติและผลที่ได้จากการการศึกษวิเคราะห์หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อใช้ดำเนินชีวิตสืบไป

2) ขอบเขตด้านเอกสาร

สำหรับข้อมูลจะศึกษาได้จากข้อมูลที่เป็นหลักฐานเกี่ยวกับพระไตรปิฎก ภาษาไทย (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ทั้งบทความวิชาการ ผลงานวิจัย ตำราหรือหนังสือ และผลงานวิชาการเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักการปฏิบัติ หมายถึง วิธีการประพฤติปฏิบัติหรือการลงมือปฏิบัติกัมมัฏฐานจนกลายเป็นแนวทางการปฏิบัติของหลวงปู่มั่น ฐิริทัตโต

กัมมัฏฐาน หมายถึง การปฏิบัติให้จิตเกิดความสงบ ตั้งมั่นในอารมณ์เพียงอย่างเดียว เพื่อให้ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ และอัปปนาสมาธิ

คัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง พระไตรปิฎก รวมทั้งคัมภีร์ที่มีการอธิบาย อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์พิเศษต่างๆ

การปฏิบัติกัมมัฏฐานตามหลักของหลวงปู่มั่น ฐิตัตโต หมายถึง รูปแบบหรือวิธีการในการฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิตัตโต

รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ในการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐิตัตโต

หลวงปู่มั่น ฐิตัตโต หมายถึง พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐานท่าน เป็นพระผู้มีความปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ให้คำแนะนำในการปฏิบัติแก่ผู้ปฏิบัติธรรมมากมาย จนทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีความเจริญมั่นคง

หลักปฏิบัติ หมายถึง วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้ประสบความสำเร็จหรือสู่ความเป็นเลิศ เป็นที่ยอมรับ โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ บันทึกเป็นเอกสารเผยแพร่ให้ทราบเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้

การศึกษาวิเคราะห์ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหรือการศึกษาหาคำตอบอย่างละเอียด รอบคอบตามขั้นตอน เป็นการนำข้อมูลที่จัดทำไว้มาวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

5. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารเป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติกัมมัฏฐาน หลักพุทธธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิต และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลวงปู่มั่น ฐิตัตโต ได้กล่าวให้โอวาทธรรมถึงข้อปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานแก่พระอาจารย์ทองรัตน์ กนตสีโล และหลวงปู่กีนรี จนทโย ว่าข้อปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่การกระทำศีลให้สมบูรณ์บริบูรณ์ พร้อมๆ กับการเจริญสมาธิ ภาวนา เพื่อจะทำให้จิตสงบระงับจากอารมณ์ทั้งปวง เพราะความที่จิตปลอดจากอกุศลวุ่นวายจากอารมณ์อันเกิดจากการสัมผัสทางอายตนะ คือตั้งแห่งการกระทบมี 6 คู่ อันได้แก่ ตากับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น กายกับการสัมผัสทางกาย และใจที่กระทบกับอารมณ์ภายในที่ทำให้เกิดเวทนาความรู้สึก สุข รู้สึกทุกข์ รู้ดี รู้ชั่ว รู้สว ยรู้ไม่สว ยรู้น่ารัก รู้ไม่น่ารัก ทั้งหลาย จิตใจก็ย่อมตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียว อารมณ์นั้นก็ได้แก่พระกัมมัฏฐาน สำหรับพระอริยสงฆ์สายของหลวงปู่มั่น ฐิตัตโต ซึ่งเป็นพระอริยสงฆ์สายวิปัสสนากรรมฐานที่มีลูกศิษย์หลายท่านซึ่งเป็นที่รู้จักและเคารพนับถืออย่างสูงในวงการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยมีพระอริยสงฆ์ 10 องค์ที่เป็นลูกศิษย์เอกของหลวงปู่มั่น ดังนี้

1) หลวงปู่แหวน สุจิณโณ -เป็นพระที่ปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเคร่งครัดและมีชื่อเสียงในด้านการปฏิบัติสมาธิ คำสอนของหลวงปู่แหวน สุจิณโณ ที่ศิษย์ทั้งหลายถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การเจริญสติ:** หลวงปู่แหวนเน้นการมีสติอยู่เสมอในทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน นั่ง ยืน หรือการทำกิจวัตรประจำวัน ให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ

➤ **การปฏิบัติวิปัสสนา:** การปฏิบัติวิปัสสนาคือการพิจารณาธรรมชาติของกายและจิต โดยเห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา หลวงปู่แหวนสอนให้ศิษย์เห็นความจริงของสิ่งเหล่านี้เพื่อลดละความยึดติดในตัวตน

➤ **ความเมตตาและกรุณา:** หลวงปู่แหวนสอนให้มีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นเสมอ การให้ความช่วยเหลือและการอภัยโทษเป็นสิ่งสำคัญ

➤ **การเจริญสมาธิ:** หลวงปู่แหวนเน้นการเจริญสมาธิเพื่อให้จิตมีความสงบ มีสมาธิที่แน่วแน่และมั่นคง เพื่อเป็นฐานในการปฏิบัติวิปัสสนา

➤ **การดำรงชีวิตเรียบง่าย:** หลวงปู่แหวนสอนให้ศิษย์ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย สันโดษ และไม่หลงไปในความสุขทางโลก

➤ **การรักษาศีล:** การรักษาศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัดเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรม

➤ **การปฏิบัติธรรมเป็นประจำ:** หลวงปู่แหวนเน้นให้มีการปฏิบัติธรรมเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ เดินจงกรม หรือการสวดมนต์

โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเจริญในธรรมและมีความสุขสงบสุขในชีวิต

2) หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี - เป็นพระที่มีความรู้ความสามารถในการเทศนาธรรม และมีการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเคร่งครัด คำสอนของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ที่ศิษย์ทั้งหลายถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การเจริญสติและสมาธิ:** หลวงปู่เทสก์เน้นการเจริญสติให้รู้เท่าทันทุกอริยาบถ การเดิน การนั่ง การนอน การทำงาน ให้มีสติระลึกรู้ตลอดเวลา เพื่อให้จิตมีความสงบและมีสมาธิ

➤ **การปฏิบัติวิปัสสนา:** การปฏิบัติวิปัสสนาโดยการพิจารณาความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ความเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และความเป็นอนัตตา (อนัตตา) ของสรรพสิ่ง เพื่อให้เกิดปัญญาและการปล่อยวาง

➤ **การรักษาศีล:** หลวงปู่เทสก์สอนให้รักษาศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัด เพราะศีลเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติธรรมและเป็นการควบคุมการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ

➤ **ความเมตตาและกรุณา:** การมีเมตตาต่อผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือและการอภัยโทษ เป็นสิ่งที่หลวงปู่เทสก์สอนให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสามัคคีและความสุขในสังคม

➤ **การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน:** หลวงปู่เทสก์สอนให้ปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน ให้มีสติรู้ตัวและปฏิบัติด้วยความตั้งใจ

➤ **การพัฒนาจิตใจ:** หลวงปู่เทสก์สอนให้พัฒนาจิตใจให้มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้จิตใจมีความสงบและมีความสุข

➤ **การปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ:** หลวงปู่เทสก์เน้นการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ เดินจงกรม หรือการสวดมนต์ ให้ทำเป็นกิจวัตรประจำวัน

➤ **การมีความเพียร:** หลวงปู่เทสก์สอนให้มีความเพียรในการปฏิบัติธรรม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคหรือความยากลำบาก

โดยคำสอนดังกล่าว ได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเจริญในธรรมและมีความสุขสงบสุขในชีวิต

3) หลวงปู่ขาว อนาลโย - เป็นพระที่มีความอาภาวญาณและความเมตตาต่อญาติโยมอย่างสูง ซึ่งคำสอนของหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่ศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **มีสติสัมปชัญญะในทุกขณะจิต:** การฝึกฝนสติและสัมปชัญญะอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน

ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ยืน นั่ง หรือนอน หลวงปู่ขาวสอนให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอในทุกอิริยาบถ

➤ **พิจารณาธรรมในกาย:** ท่านเน้นการพิจารณาภายในมารมณ เห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของกายนี้ รวมถึงการพิจารณาเวทนา จิตและธรรม

➤ **ความอดทนและความเพียร:** การอดทนต่อทุกข์เวทนาและการขยันหมั่นเพียรในกานสิ่งสำคัญ หลวงปู่ขาวสอนให้ทนต่อความลำบากและทุกข์เวทนาอย่างมีสติ และไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคในการปฏิบัติธรรม

➤ **การสำรวมอินทรีย์:** การควบคุมและสำรวมอินทรีย์ทั้งหก ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อไม่ให้เกิดกิเลสขึ้นมา ท่านสอนให้ยึดมั่นในอารมณ์ที่เกิดจากอินทรีย์ทั้งห้า

➤ **การเจริญเมตตา:** การฝึกฝนจิตให้มีเมตตา กรุณาต่อสรรพสัตว์ ซึ่งไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายใคร ท่านสอนให้ปลูกฝังความเมตตาภายในจิตใจเพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางที่สำคัญที่หลวงปู่ขาวได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

4) หลวงปู่ฝั้น อาจาโร – เป็นพระที่มีความเมตตาและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งคำสอนของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร ที่ปฏิบัติได้จริงซึ่งศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติถึงปัจจุบันมี ดังนี้

➤ **ความสงบเงียบ** (ความสำรวมกาย วาจา ใจ): ท่านสอนให้ศิษย์ปฏิบัติธรรมด้วยความสงบเงียบ มีความสำรวมในกาย วาจา และใจ หลีกเลียงความวุ่นวาย เพื่อสร้างสมาธิและความสงบสุขในจิตใจ

➤ **การปฏิบัติสมาธิ:** หลวงปู่ฝั้นเน้นการฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง ให้มีจิตใจสงบและตั้งมั่น สามารถเอาชนะกิเลสและความทุกข์ได้ การปฏิบัติสมาธิเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงปัญญาและความหลุดพ้น

➤ **การพิจารณาธรรม:** ท่านสอนให้พิจารณาธรรมในทุกขณะของชีวิต เห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของทุกสิ่ง เพื่อทำลายความยึดมั่นถือมั่นและสร้างความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต

➤ **การเจริญเมตตา:** หลวงปู่ฝั้นเน้นการฝึกฝนเมตตา กรุณาต่อทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงานหรือแม้แต่สัตว์ โดยให้มีจิตใจที่ปรารถนาดีและไม่ทำร้ายผู้อื่น

➤ **ความอดทน:** การฝึกฝนความอดทนต่อความทุกข์และอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม ท่านสอนให้ศิษย์มีความอดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้สามารถเดินหน้าต่อไปในการปฏิบัติธรรมได้

โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางที่สำคัญที่หลวงปู่ฝั้นได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

5) หลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม – เป็นพระที่มีการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเคร่งครัดและมีการเผยแผ่พระธรรม ซึ่งคำสอนของหลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม ที่ปฏิบัติได้จริง โดยศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การมีสติและสมาธิ:** หลวงปู่ตื้อเน้นการฝึกสติและสมาธิเป็นหลักในการปฏิบัติธรรม ท่านสอนให้มีสติรู้ตัวในทุกขณะจิต และให้ฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมความมั่นคงในจิตใจและการปฏิบัติธรรม

➤ **การพิจารณาขั้นห้า:** ท่านสอนให้พิจารณาขั้นห้า คือ รูป เวทนา สัญญาณ ให้เห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตา เพื่อทำลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งทั้งปวง

➤ **การปฏิบัติศีลอย่างเคร่งครัด:** หลวงปู่ตื้อเน้นการรักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัด ท่านสอนว่าการปฏิบัติศีลเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรม ถ้าปฏิบัติศีลให้สมบูรณ์จะเป็นการเตรียมจิตให้พร้อมสำหรับการฝึกสมาธิและปัญญา

➤ **การเจริญเมตตาภาวนา:** ท่านสอนให้มีเมตตาภาวนาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยให้จิตใจเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความสงสาร ไม่ทำร้ายผู้อื่นและช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ท่านเห็นว่าเมตตาสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้สงบสุข

➤ **การสำรวมอินทรีย์:** หลวงปู่ตื้อสอนให้สำรวมอินทรีย์ทั้งหก ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อไม่ให้เกิดกิเลสขึ้นมา ท่านเน้นให้มีสติรู้เท่าทันอารมณ์และไม่ยึดมั่นในอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากอินทรีย์ห้า โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางที่หลวงปู่ตื้อและเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

6) หลวงปู่บัว สิริบุญโณ – เป็นพระที่มีความเมตตาและมีการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งคำสอนของหลวงปู่บัว สิริบุญโณ ที่ปฏิบัติได้จริง โดยศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม:** หลวงปู่บัวสอนให้มีสติรู้ตัวในทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ยืน นั่ง หรือนอน ให้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้จิตฟุ้งซ่านและสามารถควบคุมจิตใจได้ดีขึ้น

➤ **การปฏิบัติศีลอย่างเคร่งครัด:** ท่านเน้นการรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด เพราะการรักษาศีลเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรม การมีศีลที่ดีจะช่วยให้จิตใจสงบและไม่เกิดความทุกข์จากการกระทำผิดศีลธรรม

➤ **การเจริญเมตตา:** การฝึกฝนจิตให้มีเมตตาภาวนาต่อสรรพสัตว์ โดยไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายใคร ท่านสอนให้ปลูกฝังความเมตตาภายในใจสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

➤ **การพิจารณาขันธห้า:** ท่านสอนให้พิจารณาขันธห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของทุกสิ่ง เพื่อทำลายความยึดมั่นถึงทั้งปวง

➤ **ความอดทนและความเพียร:** หลวงปู่บัวสอนให้ศิษย์มีความอดทนและขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรม ท่านเน้นการอดทนต่อความทุกข์และอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้โดยไม่ย่อท้อ

โดยคำสอนที่สำคัญที่หลวงปู่บัวได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

7) หลวงปู่ชา สุภัทโท -เป็นพระที่มีการเผยแผ่พระธรรมทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งคำสอนของหลวงปู่ชา สุภัทโท ที่ปฏิบัติได้จริง โดยศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติมาถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ):** หลวงปู่ชาสอนให้มีสติรู้ตัวในทุกขณะจิต ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ยืน นั่ง หรือนอน เพื่อควบคุมจิตใจและไม่ให้ฟุ้งซ่าน ท่านเน้นให้มีสติเสมอในทุกอิริยาบถ

➤ **การปฏิบัติศีลอย่างเคร่งครัด (ศีล 5):** ท่านเน้นการรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด เพราะการรักษาศีลเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรม การมีศีลที่ดีจะช่วยให้จิตใจสงบและไม่เกิดความทุกข์จากการกระทำผิดศีลธรรม

➤ **การพิจารณาขันธห้า:** หลวงปู่ชาสอนให้พิจารณาขันธห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์เป็นอนัตตาของทุกสิ่ง เพื่อทำลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งทั้งปวง

➤ **การเจริญเมตตา:** ท่านสอนให้มีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น ท่านเน้นการฝึกจิตให้มีความเมตตาและความกรุณาต่อผู้อื่นเพื่อสร้างความสงบสุขในจิตใจ

➤ **การมีขันติและวิริยะ (ความอดทนและความเพียร):** หลวงปู่ชาสอนให้ศิษย์มีความอดทนและขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรม ท่านเน้นการอดทนต่อความทุกข์และอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้โดยไม่ย่อท้อ

โดยคำสอนดังกล่าวใช้เป็นแนวทางที่สำคัญที่หลวงปู่ชาได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

8) **หลวงปู่หลุย จันทสาโร** -เป็นพระที่มีความอาภาภาในการปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่พระธรรมอย่างกว้างขวาง ซึ่งคำสอนของหลวงปู่หลุย จันทสาโร ที่ปฏิบัติได้และสำคัญจริงๆ โดยศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติเรื่อยมาถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การเจริญสติปัฏฐานสี่:** หลวงปู่หลุยเน้นการฝึกสติปัฏฐานสี่ คือ กายานุปัสสนา (การพิจารณาภายในกาย), เวทนานุปัสสนา (การพิจารณาเวทนาในเวทนา), จิตตานุปัสสนา (การพิจารณาจิตในจิต), และในธัมมานุปัสสนา (การพิจารณาธรรมในธรรม) เพื่อให้มีสติระลึกรู้และเห็นตามความเป็นจริงของสภาวะธรรม

➤ **การพิจารณาขันธห้า:** ท่านสอนให้พิจารณาขันธห้า เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นความไม่เที่ยง คือ ความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของสิ่งเหล่านี้ เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งทั้งปวง

➤ **การรักษาศีลและสมาธิ:** หลวงปู่หลุยเน้นการรักษาศีลอย่างเคร่งครัดเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจ รวมถึงการให้กับการพัฒนาปัญญา

➤ **การฝึกสมาธิและการพัฒนาปัญญา:** ท่านสอนให้ฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้จิตใจสงบตั้งมั่น และใช้ปัญญาพิจารณาสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เพื่อให้เกิดปัญญามทุกข์

โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางที่หลวงปู่หลุยได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

9) **หลวงปู่จันทร์ เขมปัตโต** -เป็นพระที่มีความรู้ความสามารถในการเทศนาธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งคำสอนของหลวงปู่จันทร์ เขมปัตโต ที่ปฏิบัติได้และสำคัญจริงๆ โดยศิษย์ทั้งหลายได้ถือปฏิบัติมาถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ):** หลวงปู่จันทร์เน้นการฝึกสติให้รู้ตัวในทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ยืน นั่ง หรือนอน เพื่อควบคุมจิตใจและไม่ให้ฟุ้งซ่าน ท่านเน้นให้มีสติในทุกขณะ เพื่อพัฒนาจิตให้มั่นคงและสงบสุข

➤ **การพิจารณาขันธห้า:** ท่านสอนให้พิจารณาขันธห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของสิ่งเหล่านี้ เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งทั้งปวง

➤ **การรักษาศีลและสมาธิ:** หลวงปู่จันทร์เน้นการรักษาศีลอย่างเคร่งครัดเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจ รวมถึงการฝึกสมาธิให้จิตาปัญญา การมีศีลที่ดีจะช่วยให้จิตใจสงบและไม่เกิดความทุกข์จากการกระทำผิดศีลธรรม

โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางที่หลวงปู่จันทร์ได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข

10) หลวงปู่สิงห์ ขันตยาคโม -เป็นพระที่มีความอาทรหาญและมีการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งคำสอนของหลวงปู่สิงห์ ขันตยาคโม ที่ปฏิบัติได้และสำคัญจริงๆ โดยศิษย์ได้ถือปฏิบัติมาถึงปัจจุบัน มีดังนี้

➤ **การมีสติและสมาธิ:** หลวงปู่สิงห์เน้นการฝึกสติและสมาธิอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการมีสติรู้ตัวในทุกขณะจิต ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ยืน นั่ง หรือนอน เพื่อให้จิตใจสงบและไม่ฟุ้งซ่าน การฝึกสมาธิช่วยให้จิตตั้งมั่นและสามารถพัฒนาปัญญาได้ยิ่งขึ้น

➤ **การพิจารณาธรรมในชีวิตประจำวัน:** ท่านสอนให้ศิษย์พิจารณาธรรมอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง การเห็นทุกข์ และการเห็นอนัตตา เพื่อทำลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

➤ **การรักษาศีลและความอดทน:** หลวงปู่สิงห์เน้นการรักษาศีลอย่างเคร่งครัดและการมีความอดทนต่อความทุกข์ยากในการปฏิบัติธรรม ท่านสอนให้ศิษย์มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อการฝึกฝน การมีศีลที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม

โดยคำสอนเหล่านี้เป็นแนวทางที่สำคัญที่หลวงปู่สิงห์ได้มอบให้แก่ศิษย์ และเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตให้สงบสุข ทั้งนี้ พระอริยสงฆ์ดังกล่าวนี้เป็นพระที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการพระพุทธศาสนาและมีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสืบเนื่องในประเทศไทย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ“ฌาน” ไว้ในหนังสือ“พุทธธรรม” ว่าฌานหรือสมาธิ แปลว่าความตั้งมั่นของจิตหรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดค่าจำกัดความของสมาธิที่พบเสมอคือ “จิตตัสเสกคคตา” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “เอกคคตา” ซึ่งแปลว่าภาวะจิตที่มีอารมณ์เป็นหนึ่ง คือการที่จิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ฟุ้งซ่านส่ายไป การเจริญสมาธินั้น จะประณีตขึ้นไปเป็นขั้นๆ โดยลำดับภาวะของจิตที่มีสมาธิถึงขั้นอุปนา สมาธิแล้วเรียกว่า “ฌาน (Absorption)” ฌานมีหลายชั้นตามลำดับ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายว่า ที่ตั้งแห่งการทำงานของจิตหรือที่ให้จิตทำงาน หมายความว่า เป็นทางที่สิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญภาวนาหรืออุปกรณ์ในการฝึกอบรมจิตหรืออุบายกลวิธี

เหนี่ยวนำสมาธิพูดง่ายๆ ว่า สิ่งที่เราให้จิตกำหนดจิตจะได้มีงานทำเป็นสิ่งที่สงบอยู่กับที่ได้ ไม่เที่ยววิ่งเล่น เติลิดหรือเลื่อนลอยฟุ้งซ่านไปอย่างไร้จุดหมาย เฉพาะในกรณีนี้คือสิ่งที่เอามาให้จิตกำหนดเพื่อชักนำให้เกิดสมาธิหรืออะไรก็ได้ที่พอจิตกำหนดจับเข้าแล้วจะชักนำให้แน่วแนอยู่กับมันจนเป็นสมาธิได้เร็วและมั่นคงที่สุด พูดให้สั้นที่สุดว่า สิ่งที่ใช้ฝึกสมาธิก็มีหลักฐานที่พระอรหันตภิกษุทุกรูปแสดงไว้มี 40 อย่าง ก็มีหลักฐาน 40 อย่างนี้แตกต่างกัน โดยความเหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคลที่เรียกว่าจริตต่างๆ ถ้าเลือกได้ถูกกันก็ปฏิบัติได้ผลดีและรวดเร็ว ถ้าเลือกผิดอาจทำให้ปฏิบัติได้ล่าช้า หรือไม่สำเร็จผล

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของคำว่า สมาธิสรุปความได้ว่า “สมาธิ” คือความตั้งใจมั่นในที่นี้ หมายถึงจิตที่อยู่ด้วยความว่างจากกิเลส การเข้าถึงความว่างได้ชื่อว่า มีความตั้งมั่นอย่างบริสุทธิ์สูงสุด จิตที่มีสิ่งอื่นเป็นอารมณ์นั้นเป็นจิตที่ไม่บริสุทธิ์และไม่ตั้งสมาธิที่แท้จริงนั้นมีจุดหมายเพียงเพื่อมีจิตสงบตั้งมั่นเพื่อทำให้เกิดปัญญาดับทุกข์ ความว่างก็คือจิตที่ตั้งมั่นไม่คลอนแคลนและบริสุทธิ์อย่างยิ่ง จิตที่ว่างจากกิเลสเป็นจุดที่ควรแก่การปฏิบัติงาน จะทำให้การทำงานต่างๆ ได้ดีกว่าจิตที่ว้าวุ่น ฉะนั้น ความว่างจึงมีลักษณะตรงความหมายของคำว่าสมาธิทุกประการ ความหมายของคำว่า สมาธิต้องอยู่ 3 อย่างเสมอ คือตั้งมั่นบริสุทธิ์และควรแก่การ งาน จึงจะเรียกว่าเป็นสมาธิที่ถูกต้อง จิตที่ว่างจากกิเลสในลักษณะดังกล่าวมานี้ จัดเป็นจิตที่มีสมาธิสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่าโลกุตตรสมาธิ

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้อธิบายไว้ว่า การฝึกสติทำให้เกิดประโยชน์มากมายทั้งทางโลกและทางธรรม 5 ประการ ดังนี้

- 1) สติเป็นเครื่องเตือนอยู่ ปลุกให้คนตื่นอยู่เสมอ
- 2) สติจำปรารภในสิ่งที่พึงปวง
- 3) สติทำให้คนได้รับความเจริญทุกเมื่อ
- 4) สติทำให้คนได้รับความสุข
- 5) สติทำให้คนได้มนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธัมมจิตโต) ได้กล่าวให้โอวาทนิสิตพุทธศาสตร์ มจร.ปฏิบัติกัมมัฏฐาน แนะนำ นิธสมนะสิการ อาหารของสติสัมปชัญญะ สิ่งสำคัญนอกจากการศึกษาวิชาสามัญทั่วไปแล้ว จุดเด่นคือ หลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ทำให้มีสติมีโอกาสดำเนินการศึกษาศาสนาอย่างแท้จริง ขอให้ นิสิตลงมือปฏิบัติด้วยใจและใสใจอย่างจริงจัง จึงจะได้ผลและต้องมีสติสัมปชัญญะ ซึ่งมีโยนิโสมนะสิการ เป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ กล่าวคือ คิดถูกต้อง ใจจึงจะยึดมั่นตามครรลองและถูกต้อง ซึ่งคณาจารย์ที่มาร่วมปฏิบัติด้วยกันได้ประโยชน์ คือทุกท่านควรลดความปิติโพธิ หรือความกังวลต่อสิ่งภายนอก ต้องอยู่กับปัจจุบัน คือ คิดเป็น ทำใจให้สอดคล้องกับการปฏิบัติ มีโยนิโสมนะสิการต่อการปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง และสิ่งสำคัญคือท่านจะได้นำความรู้ไปสอนญาติโยมต่อไป

5. วิธีดำเนินการ

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการ ดังนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกัมมัฏฐานจากพระไตรปิฎก (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- 2) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ทั้งเอกสาร วิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) ศึกษาการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ในประเด็นที่กำหนดไว้ คือ หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐาน ว่ามีความสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- 4) ศึกษาวิเคราะห์หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ตามหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการศึกษาจากบุคคล หนังสือ ชีวประวัติ โอวาทธรรมของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต เพื่อสังเคราะห์ตามเนื้อหาสำคัญๆ โดยการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวทางของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ได้ยึดหลักพุทธธรรมและการปฏิบัติตามคัมภีร์ในพระไตรปิฎก มีดังนี้

1) หลักการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน

- **การรักษาศีลให้บริสุทธิ์:** การเริ่มต้นปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานจำเป็นต้องมีศีลที่บริสุทธิ์ เพราะศีลที่บริสุทธิ์จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างสมาธิและความสงบในจิตใจ การตัดท่วงใยกังวลกับภารกิจต่างๆ และการวางภาระเรื่องทางโลกให้หมดไป
- **การเข้าพบอาจารย์:** การมีอาจารย์ผู้ให้กัมมัฏฐานที่มีความรู้ ความสามารถในการอบรมสั่งสอน เป็นสิ่งสำคัญ อาจารย์จะมีอุบายชี้แนะหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมกับจิตของผู้ปฏิบัติ
- **การเจริญสมถกัมมัฏฐาน:** การเจริญสมถกัมมัฏฐานมีเป้าหมายเพื่อให้จิตสงบแนบแน่นอยู่กับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่หวั่นไหว เมื่อจิตสงบแล้ว มีสมาธิ ไม่ฟุ้งซ่าน ใจไม่วอกแวก ไม่ดิ้นรน ไม่กระวนกระวาย การเจริญสมถกัมมัฏฐานคือการกำหนดใจไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แน่วแน่มั่นคงตั้งอยู่ในสิ่งนั้นสิ่งเดียว ที่เรียกว่า "จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง"
- **การเจริญสมาธิ:** การทำสมาธิแบบสมถะคือการมุ่งให้สมาธิเกิดขึ้น การมีจิตเป็นสมาธิจะช่วยให้เกิดความสงบและสติที่เข้มแข็ง เมื่อสมาธิแนบสนิทเต็มที่แล้วจะเกิดภาวนาจิตที่เรียกว่า "ฌาน" ซึ่งเป็นภาวะจิตที่ปราศจากนิวรณ์ เป็นความหลุดพ้นจากกิเลสในขณะที่อยู่ใฌานนั้น

2) แนวทางการปฏิบัติธรรมตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา

- **การปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน:** การเจริญสมถกัมมัฏฐานสามารถเลือกใช้สมถกัมมัฏฐาน 40 อย่าง ซึ่งเป็นอุบายให้จิตสงบ เช่น กสิณ (อารมณ์การปฏิบัติทางกายและจิต), อนุสติ (การระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า), พรหมวิหาร (การเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)

● **การพิจารณาธรรม:** เมื่อจิตสงบแล้ว การพิจารณาธรรมเพื่อให้เห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตา (ไม่มีตัวตน) ของสรรพสิ่ง จะช่วยให้จิตเห็นความจริงของธรรมชาติและปล่อยวางกิเลส

3) การปฏิบัติตามสาย(วัดป่า)ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

โดยหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เน้นการปฏิบัติสมาธิและการเจริญปัญญาควบคู่กันไป การใช้สมณะเพื่อสร้างสมาธิ และใช้วิปัสสนาเพื่อเห็นความจริงของธรรมชาติ และมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและเคร่งครัด เน้นการมีสติรู้ตัวในทุกขณะจิต และการฝึกฝนจนจิตเข้าถึงฌาน

สำหรับพระอริยสงฆ์สายของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ซึ่งมีกิจวัตรและปฏิบัติตามหลักคำสอนสรุปได้ดังนี้ โดยพระอริยสงฆ์สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่มีลูกศิษย์เอกจำนวน 10 องค์ ซึ่งเป็นที่รู้จักและเคารพนับถือในวงการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้แก่ หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ที่เน้นการเจริญสติ ปฏิบัติวิปัสสนา ความเมตตาและสมาธิ, หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ที่เน้นการเจริญสติและสมาธิ การรักษาศีล และการพัฒนาจิตใจ, หลวงปู่ขาว อนาลโย ที่เน้นการมีสติสัมปชัญญะ พิจารณาธรรม ความอดทนและการเจริญเมตตา, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ที่เน้นความสงบเงียบ การปฏิบัติสมาธิและความอดทน, หลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม ที่เน้นการมีสติและสมาธิ การพิจารณาชั้นห้า และการปฏิบัติศีล, หลวงปู่บัว สิริปทุมโณ ที่เน้นการมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม การรักษาศีล การเจริญเมตตาและความอดทน, หลวงปู่ชา สุภัทโท ที่เน้นการมีสติรู้ตัว การปฏิบัติศีล การเจริญเมตตาและความอดทน, หลวงปู่หลุย จันทสาโร ที่เน้นการเจริญสติปัญญาสี่ การพิจารณาชั้นห้า และการฝึกสมาธิ, หลวงปู่จันทร์ เขมปัตโต ที่เน้นการมีสติรู้ตัว การพิจารณาชั้นห้า และการรักษาศีล, และหลวงปู่สิงห์ ขันตยาคโม ที่เน้นการมีสติและสมาธิ การพิจารณาธรรมในชีวิตประจำวัน และการรักษาศีล ซึ่งการปฏิบัติก็มีมาตรฐานตามหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมที่เน้นการรักษาศีล การมีสมาธิ และการเจริญปัญญา ทั้งนี้ การปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานเพื่อให้จิตสงบและมีสมาธิที่เข้มแข็ง การพิจารณาธรรมเพื่อเห็นความจริงและปล่อยวางกิเลส ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงความสงบสุขและความหลุดพ้นในที่สุด โดยพระอริยสงฆ์เหล่านี้มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทย

7. การสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์กิจวัตรของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และพระอริยสงฆ์สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ซึ่งปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) **การปฏิบัติกัมมัฏฐานที่หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต** ที่ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม โดยการปฏิบัติกัมมัฏฐานยึดหลักพุทธธรรมและการปฏิบัติตามคัมภีร์ในพระไตรปิฎก ประกอบด้วยการรักษาศีลให้บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานในการสร้างสมาธิ การเข้าพบอาจารย์ผู้มีความรู้เพื่อชี้แนะวิธีการปฏิบัติ การเจริญสมถกัมมัฏฐานเพื่อให้จิตสงบและมีสมาธิแน่วแน่ การทำสมาธิแบบสมณะเพื่อให้จิตเป็นสมาธิและเกิดภาวนาจิตที่เรียกว่า "ฌาน" แนวทางการปฏิบัติธรรมตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา รวมถึงการเลือกใช้สมถกัมมัฏฐาน 40 อย่างเพื่อให้จิตสงบและการพิจารณาธรรมเพื่อเห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความเป็นอนัตตาของสรรพสิ่งเพื่อการปล่อยวางกิเลส

2) การปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระอริยสงฆ์สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต โดยพระอริยสงฆ์สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มีลูกศิษย์เอก 10 องค์ ซึ่งได้รับการเคารพนับถือในวงการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้แก่ หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ, หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี, หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม, หลวงปู่บัว สิริปฺณโณ, หลวงปู่ชา สุภัทโท, หลวงปู่หลุย จันทสาโร, หลวงปู่จันทร์ เขมปัตโต และหลวงปู่สิงห์ ขันตยาคโม ซึ่งท่านเหล่านี้เน้นการเจริญสติ สมาธิ วิปัสสนา การรักษาศีล การพิจารณาขันธห้า และการเจริญเมตตา กรุณา โดยมีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานซึ่งได้ปฏิบัติสืบเนื่องมาในประเทศไทย

8. การเสนอแนะ

การเสนอแนะจำแนกได้ 3 ประการ คือ 1) การเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารองค์กร 2) การเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ และ 3) การเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไปที่อาจมีขึ้น ดังนี้

1) การเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารองค์กร:

โดยผู้บริหารองค์กรควรส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวทางของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต โดยจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการรักษาศีล สมาธิ และการเจริญปัญญา เพื่อให้พนักงานมีความสงบในจิตใจ และมีสมาธิในการทำงาน

2) การเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้:

ควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติกัมมัฏฐานไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการมีสติ รู้ตัว การรักษาศีล การเจริญสมาธิ และการพิจารณาธรรมเพื่อให้เห็นความจริงของสรรพสิ่งและปล่อยวางกิเลส จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่สงบและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3) การเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป:

การวิจัยในครั้งต่อไปที่อาจมีขึ้น ควรเน้นศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติกัมมัฏฐานต่อสุขภาพจิต และความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติ รวมถึงการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐานในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระธรรมคำสอนในวงกว้าง.

9. เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับเตปิตก, 2500. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ มกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

ปฐม นิคมานนท์, ประวัติ ข้อวัตรและปฏิบัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต, โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2552, หน้า 17 - 25.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถระ). โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ. พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). วิมุตติรัตนมาลี. จา นวน 2 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

ดอกหญ้า. 2545, เล่ม 2.

พระพุทธโฆสเถระ. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร) แปลและ

เรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, 2548.

พระมหาไสว ญาณวีโร, คู่มือพระวิปัสสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สา นักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

2548), หน้า 24.

พระญาณวิศิษฐ์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนดิกาคโม). พระปฏิบัติสัทธิธรรมเล่ม 1 แบบถึงพระไตร

สรณคมน์กับแบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์, 2536.

พระมหาไสว ญาณวีโร. สติปัญญาฐานสำหรับทุกคน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, 2551.

พระครูภาวนาภิจสุนทร วิ. (ฉัตรชัย อธิจิตโต) รูปแบบและวิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานในจังหวัด

นครศรีธรรมราช, 2563.

พระถวัลย์ โชติโย (หาญไชยชนะ) การศึกษาการเจริญสติปัญญา 4 ตามแนวทางการเคลื่อนไหวของ

หลวงพ่อคำเขียน สุวณโณ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, 2561.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน . “การศึกษากระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ของ

พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท)”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย

: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

หลวงตาทองคำ จารุวันโณ “เกร็ดประวัติและปณิณกรรมของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต”. ประตูลัทธิธรรม. สืบค้น

เมื่อ 7 ตุลาคม 2560. Check date values in: laccessdate= (help)

อภินันท์ จันตะนี. (2566). หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีวิวัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

5. การศึกษาวิธีคลายความทุกข์และการสร้างความสงบสุขของพุทธศาสนิกชนไทย

Study on Methods of Alleviating Suffering and Creating Tranquility among Buddhists

อภินันท์ จันตะนี

สาขาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มณี ชินณรงค์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ชมพูนุช ช้างเจริญ

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

โยธี จันตะนี

สาขาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความทุกข์ของพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวัน และความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบในการแก้ปัญหาความทุกข์หรือการคลายความทุกข์ให้กับองค์กรหรือสังคมและพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์พบว่า การคลายความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 เป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบและลดความทุกข์ โดยการพิจารณากฎไตรลักษณ์คืออนิจจัง(การสังเกตความเปลี่ยนแปลงและยอมรับว่าไม่มีสิ่งใดคงที่) ทุกขัง(ตระหนักถึงความทุกข์และหาวิธีคลายทุกข์เช่นการฝึกสมาธิ) และอนัตตา (พิจารณาความไม่มีตัวตนและปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น) สำหรับการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 คือ ทุกข์(ยอมรับความทุกข์ที่เกิดขึ้น) สมุทัย(สาเหตุของความทุกข์) นิโรธ(วิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์) และมรรค(ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8) รวมทั้งการใช้ทฤษฎีคลายความทุกข์และทฤษฎีความสุขในการพัฒนาจิตใจให้มีความสุขเพื่อคลายความทุกข์ลงได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความทุกข์ การคลายความทุกข์ การสร้างความสงบสุข

Abstract

This research aims to study the causes of daily suffering among Buddhists and the suffering according to the Three Characteristics (Tri-Laksana) and the Four Noble Truths. It seeks to present a knowledge framework for solving or alleviating suffering for organizations, society, and Buddhists in Thailand. The analysis found that alleviating suffering according to

the Three Characteristics and the Four Noble Truths involves daily practices that lead to tranquility and reduced suffering. The Three Characteristics include Anicca (observing changes and accepting that nothing is permanent), Dukkha (recognizing suffering and finding ways to alleviate it, such as meditation), and Anatta (considering non-self and letting go of attachments). The Four Noble Truths practice includes recognizing suffering (Dukkha), identifying the causes of suffering (Samudaya), finding ways to end suffering (Nirodha), and following the Eightfold Path (Magga). Additionally, the application of stress management theories and happiness theories helps in developing mental peace and sustainably alleviating suffering.

Keywords: Suffering, Alleviation of suffering, Creating tranquility

1. ความนำ

ความเป็นมาที่ปฏิบัติจริงของกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 เพื่อการคลายความทุกข์และสร้างความสงบสุขในสังคมประเทศไทย การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการคลายความทุกข์และสร้างความสงบสุขในสังคมไทยเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติมาอย่างยาวนาน โดยเน้นที่การเข้าใจและปฏิบัติตามกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 ซึ่งวิธีคลายความทุกข์และการสร้างความสงบสุขในสังคมไทยโดยใช้หลักกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาวิธีการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงๆ เพื่อให้เกิดความสงบสุขและลดความทุกข์ในสังคม หลักธรรมทั้งสองนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ช่วยในการเข้าใจและจัดการกับความทุกข์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการปฏิบัติจริงตามหลักพระพุทธศาสนาประกอบด้วยแนวทางสำคัญหลายประการ รวมถึงกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 ในการปฏิบัติตามกฎไตรลักษณ์ ควรสังเกตและยอมรับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตว่าเป็นธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีสิ่งใดคงที่ เช่น ยอมรับว่าความสุขและความทุกข์เป็นเพียงชั่วครว การตระหนักถึงความทุกข์และหาวิธีคลายความทุกข์ เช่น ฝึกสมาธิหรือทำกิจกรรมที่ชอบ รวมถึงการพิจารณาความไม่มีตัวตนและปล่อยวางความยึดมั่น ในการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 ควรยอมรับและเผชิญกับความทุกข์ หาสาเหตุของความทุกข์ ดับทุกข์ด้วยการฝึกสมาธิและปฏิบัติธรรม และปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 เพื่อการดำเนินชีวิตที่สงบสุขและมีสติยิ่งขึ้น

สำหรับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สำคัญและเหมาะสมในการศึกษา ได้แก่ "อริยสัจ 4" ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ (Dukkha) คือความทุกข์หรือความไม่พึงพอใจในชีวิตที่เราเผชิญอยู่ สมุทัย (Samudaya) สาเหตุของความทุกข์ซึ่งมาจากตัณหา ความปรารถนา ความอยากได้อะไรก็มี นิโรธ (Nirodha) ความดับทุกข์คือการดับตัณหาและความปรารถนา และมรรค (Magga) หนทางที่นำไปสู่การดับทุกข์ ซึ่งประกอบด้วยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (ทำ การชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่นชอบ) การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการวิจัยเรื่องการคลายความทุกข์จะช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุและวิธีการ

ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล นอกจากนี้ กฎไตรลักษณ์ที่ประกอบด้วย อนิจจัง (Anicca) ความไม่เที่ยงแท้ ทุกขัง (Dukkha) ความเป็นทุกข์ และอนัตตา (Anatta) ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง เป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจถึงความจริงของชีวิตและการดำรงอยู่ในโลก เพื่อให้คนสามารถปฏิบัติตนอย่างมีสติ และรู้เท่าทันความจริงของชีวิตตามที่เป็นอยู่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ได้มีความเข้าใจและประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการลดทุกข์ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาสาเหตุของความทุกข์ในชีวิตประจำวัน

โดยการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตประจำวัน ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน เช่น ความเครียด ความวิตกกังวลและความไม่พอใจในตนเอง

2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วิธีการคลายความทุกข์ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

การศึกษาวិธีการต่างๆ ที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาในการคลายความทุกข์ คือการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และกฎไตรลักษณ์ รวมทั้งหลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 และสติปัฏฐาน 4

2.3 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้คือ

รูปแบบแก้ปัญหาความทุกข์หรือทฤษฎีคลายความทุกข์ ให้กับองค์กรหรือกลุ่มบุคคล สังคมและพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย สำหรับนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อลดความทุกข์หรือคลายความทุกข์

โดยการตั้งวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อข้างต้นจะช่วยให้การวิจัยมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน และทำให้องค์กรหรือพุทธศาสนิกชนที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี

3. การกำหนดขอบเขตของการวิจัย (ในการทำวิจัยเรื่องการคลายความทุกข์)

การวิจัยเรื่อง “การคลายความทุกข์” มีขอบเขตที่ชัดเจนและครอบคลุมเพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ คือ

3.1 กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

ประชากรทั่วไปในประเทศไทยที่มีความสนใจในการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อลดความทุกข์ในชีวิตประจำวัน พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง องค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาหรือการพัฒนาจิตใจ

3.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การศึกษสาเหตุของความทุกข์ในชีวิตประจำวัน ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ คือ อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 กฎไตรลักษณ์ พรหมวิหาร 4 และสติปัฏฐาน 4 โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้หรือรูปแบบ เพื่อให้สามารถนำเสนอองค์ความรู้หรือ

รูปแบบในการแก้ปัญหาในการลดความทุกข์หรือการคลายความทุกข์ พร้อมทั้งนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.3 ขอบเขตทางด้านระยะเวลา: เป็นการใช้เวลาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์และวิเคราะห์/สังเคราะห์จากเหตุการณ์ที่เกิดความทุกข์ของพุทธศาสนิกชนคนไทย ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือน (เม.ย.-มิ.ย.2567)

4. การนิยามศัพท์ที่ทำวิจัยในครั้งนี้

การนิยามศัพท์เฉพาะการทำวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างชัดเจนและตรงกับเนื้อหาการวิจัยในเรื่อง "การคลายความทุกข์" และทำให้การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อการลดทุกข์หรือคลายความทุกข์ที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

ความทุกข์ หมายถึง เป็นสภาวะที่ไม่พึงประสงค์หรือความไม่สบายใจที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับปัญหาในชีวิตประจำวัน คือความเครียด ความวิตกกังวล ความเจ็บป่วย การสูญเสีย และการไม่พอใจในชีวิต

ความเครียด หมายถึง เป็นสภาวะทางจิตใจและร่างกายที่เกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทายหรือกดดันทำให้รู้สึกไม่สบายใจหรือวิตกกังวล

ความวิตกกังวล หมายถึง เป็นอาการที่เกิดขึ้นเมื่อมีความกังวลใจเกี่ยวกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือความไม่แน่นอนในอนาคตมักทำให้รู้สึกไม่สบายใจหรือไม่มั่นคง

ความไม่พอใจในตนเอง หมายถึง เป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจหรือผิดหวังในตนเองที่อาจเกิดจากการไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้

ลดความทุกข์ หมายถึง การทำให้ระดับความทุกข์ลดลงหรือเบาลงจากที่เป็นอยู่ ที่อาจไม่สามารถกำจัดความทุกข์ได้ทั้งหมด แต่สามารถทำให้ความทุกข์นั้นเบาลงหรือทุเลาได้ ซึ่งอาจจะหมายถึงการทำให้ความทุกข์นั้นมีผลกระทบต่อชีวิตน้อยลง วิธีการลดความทุกข์ในพระพุทธศาสนาอาจรวมถึง

การคลายความทุกข์ หมายถึง การทำให้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหายไปหรือหมดไปชั่วคราว เป็นการทำให้จิตใจสบายขึ้นในขณะนั้น วิธีการคลายความทุกข์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมถึงการฝึกสติปัฏฐาน 4 การใช้เมตตาและกรุณา และการฝึกสมาธิ

องค์ความรู้หรือรูปแบบลดความทุกข์ หมายถึง การทำความเข้าใจในอริยสัจ 4 กฎไตรลักษณ์ พรหมวิหาร 4 และสติปัฏฐาน 4 และวิธีการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 กฎไตรลักษณ์ พรหมวิหาร 4 และสติปัฏฐาน 4 ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบสุข ลดความทุกข์ได้

องค์ความรู้หรือรูปแบบการคลายความทุกข์ หมายถึง แนวทางที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ เพื่อทำให้จิตใจสงบและคลายความทุกข์ในปัจจุบันได้ ต่อไปนี้คือการอธิบายรูปแบบและแนวทางการคลายความทุกข์ที่สำคัญ คือ

- การฝึกสติและสมาธิ (สมาธิ, วิปัสสนา และสติปัฏฐาน 4) การเจริญเมตตาและกรุณา(เมตตา ภาวนา กรุณา ภาวนา) การฝึกปัญญาและการเห็นธรรม(การพิจารณากฎไตรลักษณ์, การศึกษาและปฏิบัติตามอริยสัจ 4)

- การใช้ชีวิตตามหลักศีลธรรม(การรักษาศีล 5, การดำเนินชีวิตด้วยความสุจริต) และการพัฒนาจิตใจและจิตสำนึก (พรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4)

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการทำวิจัย

5.1 4การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของความทุกข์

- การวิจัยจะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตประจำวัน ทั้งจากปัจจัยภายนอก เช่น สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยภายใน เช่น อารมณ์ ความคิด และทัศนคติของแต่ละบุคคล
- ความเข้าใจนี้จะเป็พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาวิธีการป้องกันและจัดการกับความทุกข์

5.2 การวิเคราะห์และการใช้วิธีการคลายความทุกข์ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

- การวิจัยจะให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาในการคลายความทุกข์ เช่น การปฏิบัติตามอริยสัจ 4, มรรคมีองค์ 8, และกฎไตรลักษณ์ รวมทั้งหลักธรรม เช่น พรหมวิหาร 4 และสติปัฏฐาน 4
- การศึกษาและวิเคราะห์วิธีการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้คนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 การนำเสนอรูปแบบและทฤษฎีการคลายความทุกข์ที่เป็นระบบและประยุกต์ใช้ได้จริง

- การวิจัยจะสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นรูปแบบหรือทฤษฎีการคลายความทุกข์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม
- การนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่เป็นระบบจะช่วยให้ผู้คนสามารถลดความทุกข์และเสริมสร้างความสุขในชีวิตได้อย่างยั่งยืน

5.4 การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจและคุณภาพชีวิตของประชาชน

- การวิจัยจะช่วยให้ผู้คนมีเครื่องมือในการจัดการกับความทุกข์และสร้างสุขภาวะทางจิตใจที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน
- ผลการวิจัยจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม ทำให้เกิดสังคมที่มีความสุขและสงบสุขมากยิ่งขึ้น

5.5 การส่งเสริมและเผยแพร่วรรณธรรมในพระพุทธศาสนา

- การวิจัยจะเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่วรรณธรรมในพระพุทธศาสนาให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้าง
- การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้พุทธศาสนิกชนสามารถปฏิบัติธรรมได้อย่างลึกซึ้งและมีผลในการลดความทุกข์อย่างแท้จริง

5.6 การใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและกิจกรรมขององค์กรและกลุ่มบุคคล

- องค์กรต่างๆ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนานโยบายและกิจกรรมที่เน้นการลดความทุกข์และเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจให้กับสมาชิกและพนักงาน

- ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการจัดอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมการคลายความทุกข์และการพัฒนาจิตใจ

6. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสาร แนวคิด หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคลายความทุกข์แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ กฎไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 สติปัฏฐาน 4 และอิทธิบาท 4 และทฤษฎีทางจิตวิทยาและการจัดการความเครียดในการลดความทุกข์และเสริมสร้างความสุขในชีวิตประจำวัน รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิภาพในการคลายความทุกข์ ดังต่อไปนี้

6.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารหรือบริบทที่เกี่ยวกับ “การคลายความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4” คือการปฏิบัติจริงในการคลายความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 โดยการคลายความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อช่วยให้เกิดความสงบและลดความทุกข์ได้ ตัวอย่างเอกสารหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับการคลายความทุกข์มี ดังนี้

6.1.1 การพิจารณากฎไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน

1) อนิจจัง (Anicca) -ความไม่เที่ยงแท้

- **การปฏิบัติ:** สังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบตัวและในตัวเอง เพื่อรับรู้และยอมรับความจริงที่ว่าไม่มีสิ่งใดคงที่
- **ตัวอย่าง:** เมื่อรู้สึกไม่พอใจหรือมีความสุขกับสิ่งใด ให้พิจารณาว่าอารมณ์นั้นเป็นเพียงชั่วคราว เช่น ความสุขจากได้รับของขวัญหรือความทุกข์จากการสูญเสียสิ่งของ

2) ทุกขัง (Dukkha) -ความเป็นทุกข์

- **การปฏิบัติ:** ตระหนักถึงความทุกข์ที่มีอยู่ในชีวิตและหาวิธีคลายความทุกข์นั้น
- **ตัวอย่าง:** เมื่อรู้สึกเครียดจากการทำงาน ให้พิจารณาว่าความเครียดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และหาวิธีผ่อนคลาย เช่น การฝึกสมาธิหรือการออกกำลังกาย

3) อนัตตา (Anatta) -ความไม่มีตัวตน

- **การปฏิบัติ:** พิจารณาความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น
- **ตัวอย่าง:** เมื่อรู้สึกผิดหวังกับความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต ให้พิจารณาว่าเราไม่สามารถควบคุมทุกสิ่งได้และสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ตัวตนหรือของตน

โดยสรุปการปฏิบัติตามกฎไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวันประกอบด้วย 1) อนิจจัง-การสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบตัวและในตัวเอง เพื่อยอมรับว่าไม่มีสิ่งใดคงที่ เช่น เมื่อรู้สึกไม่พอใจหรือมีความสุข

ให้พิจารณาว่าอารมณ์เหล่านั้นเป็นเพียงชั่วคราว 2) ทุกข์-การตระหนักถึงความทุกข์ในชีวิตและหาวิธีคลายความทุกข์ เช่น การฝึกสมาธิหรือการออกกำลังกาย และ 3) อนัตตา -การพิจารณาความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น เช่น เมื่อผิดหวังกับความสำเร็จหรือล้มเหลว ให้พิจารณาว่าตนไม่สามารถควบคุมทุกสิ่งได้และสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ตนหรือของตน

6.1.2 การปฏิบัติตามอริยสัจ 4

1) ทุกข์ (Dukkha) -การรับรู้ความทุกข์

- การปฏิบัติ: ยอมรับและเผชิญกับความทุกข์ที่เกิดขึ้น
- ตัวอย่าง: เมื่อรู้สึกทุกข์จากการสูญเสียคนที่รัก ให้ยอมรับความจริงที่ว่า การสูญเสียเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

2) สมุทัย (Samudaya) -การหาสาเหตุของความทุกข์

- การปฏิบัติ: สังเกตและระบุสาเหตุของความทุกข์ เช่น ความอยาก ความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ
- ตัวอย่าง: เมื่อรู้สึกไม่พอใจในงานที่ทำ ให้พิจารณาว่าความไม่พอใจมาจากความคาดหวังที่ไม่สมเหตุสมผลหรือไม่

3) นิโรธ (Nirodha) -การดับทุกข์

- การปฏิบัติ: ใช้วิธีการต่างๆ เพื่อคลายความทุกข์ เช่น การฝึกสมาธิ การทำบุญ และการปฏิบัติธรรม
- ตัวอย่าง: เมื่อรู้สึกทุกข์ใจจากความเครียด ให้ฝึกนั่งสมาธิหรือทำกิจกรรมที่ช่วยให้จิตใจสงบ

4) มรรค (Magga) -หนทางดับทุกข์

- การปฏิบัติ: ปฏิบัติตามมรรคมรรค 8 ซึ่งประกอบด้วย:
 - สัมมาทิฐิ (Right View): การเห็นชอบ
 - สัมมาสังกัปปะ (Right Intention): การตั้งจิตชอบ
 - สัมมาวาจา (Right Speech): การพูดชอบ
 - สัมมากัมมันตะ (Right Action): การกระทำชอบ
 - สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood): การเลี้ยงชีพชอบ
 - สัมมาวายามะ (Right Effort): การพยายามชอบ
 - สัมมาสติ (Right Mindfulness): การระลึกชอบ
 - สัมมาสมาธิ (Right Concentration): การตั้งจิตชอบ

โดยสรุปการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1)ทุกข์ -การรับรู้และยอมรับความทุกข์ เช่น การสูญเสียเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต 2)สมุทัย -การหาสาเหตุของความทุกข์ เช่น ความอยากและความยึดมั่น 3)นิโรธ -การดับทุกข์โดยใช้วิธีต่างๆ เช่น การฝึกสมาธิ การทำบุญ และการปฏิบัติธรรม และ 4)มรรค -หนทางดับทุกข์

โดยปฏิบัติตามมรรคมือองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

6.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

ตามหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับ “การคลายความทุกข์” ซึ่งมีทั้ง กฏไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 อธิบาท 4 และสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการคลายความทุกข์ ซึ่ง กฏไตรลักษณ์สอนให้เห็นความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง ส่วนอริยสัจ 4 ประกอบด้วยการรับรู้ความทุกข์ หาสาเหตุ ดับทุกข์ และปฏิบัติตามมรรคมือองค์ 8 ส่วนพรหมวิหาร 4 สอนให้มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สำหรับอธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ช่วยให้มีพลังและความพยายามในการทำความดี สุดท้าย สติปัฏฐาน 4 ช่วยให้มีสติรู้ตัวในการพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม ทั้งหมดนี้เป็นแนวทางที่ช่วยให้จิตใจสงบและคลายความทุกข์ได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1) ไตรลักษณ์ (Three Characteristics)

- อนิจจัง (Impermanence): ตระหนักถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง ไม่มีสิ่งใดอยู่คงทนถาวร
- ทุกขัง (Suffering): การยอมรับว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีความทุกข์แฝงอยู่
- อนัตตา (Non-Self): การตระหนักถึงความไม่มีตัวตนที่แท้จริง ไม่มีสิ่งใดเป็นของเราหรือควบคุมได้

2) อริยสัจ 4 (Four Noble Truths)

- ทุกข์ (Dukkha): ความทุกข์ในชีวิตที่เราประสบ เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย
- สมุทัย (Samudaya): สาเหตุของความทุกข์ ซึ่งเกิดจากตัณหา ความอยากได้ อยากมี
- นิโรธ (Nirodha): การดับทุกข์ คือการดับตัณหาและความอยากได้ อยากมี
- มรรค (Maggā): หนทางดับทุกข์ ซึ่งประกอบด้วย มรรคมือองค์ 8

3) พรหมวิหาร 4 (Four Sublime States)

- เมตตา (Loving-kindness): ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
- กรุณา (Compassion): ความสงสารและปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
- มุทิตา (Sympathetic Joy): ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข
- อุเบกขา (Equanimity): การรักษาความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปทางใด

4) อิทธิบาท 4 (The Four Bases of Spiritual Power (Iddhipada 4)

- ฉันทะ (Chanda): ความพอใจและความรักในสิ่งที่ทำ การมีความปรารถนาแรงกล้าในการทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ

- **วิริยะ (Viriya):** ความพยายามและความขยันหมั่นเพียร การมีความมุ่งมั่นในการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ

- **จิตตะ (Citta):** ความเอาใจใส่และการตั้งใจแน่วแน่ การมีสมาธิและสติในการทำสิ่งต่างๆ

- **วิมังสา (Vimamsa):** การพิจารณาและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ การใช้ปัญญาในการตรวจสอบและปรับปรุงตนเอง ซึ่งการปฏิบัติที่ต้องพิจารณาผลการกระทำของตนเองและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

5) สติปัฏฐาน 4 (Four Foundations of Mindfulness)

- **กายานุปัสสนา (Contemplation of the Body)**

- **เวทนานุปัสสนา (Contemplation of Feelings)**

- **จิตตานุปัสสนา (Contemplation of the Mind)**

- **ธัมมานุปัสสนา (Contemplation of Mental Objects)**

ความแตกต่างระหว่าง “ทุกขัง-ในกฏไตรลักษณ์ กับ ทุกข์-ในอริยสัจ 4” การจัดทำตารางอธิบายความแตกต่างระหว่าง “ทุกขัง” ในกฏไตรลักษณ์ กับ “ทุกข์” ซึ่งในอริยสัจ 4 ความแตกต่างระหว่าง “ทุกขัง” ในกฏไตรลักษณ์ กับ “ทุกข์” ในอริยสัจ 4

1) **ทุกขัง (กฏไตรลักษณ์)** ซึ่งเป็นหนึ่งในสามลักษณะของสรรพสิ่งในกฏไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ซึ่งหมายถึงความทุกข์หรือความไม่สบายใจที่มีอยู่ในสรรพสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต โดยทุกขังในกฏไตรลักษณ์หมายถึงความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลง และความไม่สมบูรณ์ของสรรพสิ่งที่ไม่สามารถพึงพอใจได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ เป็นความจริงทางธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งต้องเผชิญ ไม่มีสิ่งใดสามารถหลีกเลี่ยงความทุกข์ในรูปแบบนี้ได้

2) **ทุกข์ (อริยสัจ 4)** ซึ่งเป็นหนึ่งในอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค หมายถึงความทุกข์หรือความไม่สบายใจที่เกิดจากสาเหตุต่างๆ ในชีวิตมนุษย์ โดยทุกข์ในอริยสัจ 4 หมายถึงความเจ็บปวด ความทรมาน ความสูญเสีย หรือความไม่สมบูรณ์ในชีวิตมนุษย์ เช่น ความป่วยไข้ ความเศร้าโศก หรือความไม่พอใจ ทั้งนี้ ความทุกข์ที่สามารถทำให้ลดลงหรือแก้ไขได้ผ่านการปฏิบัติตามมรรค 8 ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ โดยแสดงในตารางและอธิบายความแตกต่าง ดังนี้

หัวข้อ	ทุกข์-ในกฎไตรลักษณ์	ทุกข์-ในอริยสัจ 4
ความหมาย	ความเป็นทุกข์, ความไม่สมบูรณ์, การไม่พอใจ	ความทุกข์ในชีวิต, ความไม่สบายกายและใจ, ความทุกข์ทุกรูปแบบ
ขอบเขต	ทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ทุกข์เป็นลักษณะทั่วไปของสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต	ความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล เช่น ความเจ็บปวดทางกาย, ความทุกข์ทางจิตใจ
ตัวอย่าง	ความเปลี่ยนแปลง, การเสื่อมสลาย, ความไม่ยั่งยืน	ความทุกข์จากการเกิด, แก่, เจ็บ, ตาย, การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก, การประสบสิ่งที่ไม่ชอบ
จุดประสงค์ในการศึกษา	เพื่อให้เข้าใจความเป็นจริงของสรรพสิ่งว่าไม่มีอะไรคงที่และเที่ยงแท้	เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุของทุกข์และวิธีการดับทุกข์
วิธีการแก้ไขหรือหลุดพ้น	การยอมรับความจริงของความไม่เที่ยงและการปล่อยวาง	การปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 เพื่อดับทุกข์

แผนภาพแสดง” ความทุกข์ตามกฎไตรลักษณ์“ เปรียบเทียบ “ความทุกข์ตามอริยสัจ 4”

6.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง “การคลายความทุกข์”

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคลายความทุกข์ ซึ่งเน้นการจัดการกับความเครียดและความทุกข์โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การฝึกสมาธิ การฝึกการหายใจ และใช้วิธีการทางจิตวิทยาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาจิตใจ

1) ทฤษฎีการจัดการความเครียด (Stress Management Theory)

- การรับรู้และการตอบสนองต่อความเครียด
- วิธีการผ่อนคลายและการจัดการความเครียด เช่น การหายใจลึกๆ การทำสมาธิ

ดังนั้น ทฤษฎีการจัดการความเครียด ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เทคนิคและกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อลดหรือควบคุมความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน คือวิธีการและตัวอย่างการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

โดยสรุปทฤษฎีการจัดการความเครียดเน้นการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อควบคุมและการลดความเครียดในชีวิตประจำวัน การฝึกการหายใจ การฝึกสมาธิ การฝึกสติ การออกกำลังกาย และการทำกิจกรรมที่ชอบเป็นตัวอย่างของวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้การฝึกฝนและการปฏิบัติเหล่านี้จะช่วยให้อารมณ์สงบและมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

2) ทฤษฎีความสุข (Happiness Theory): ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข เช่น ความสัมพันธ์ที่ดี การมีจุดหมายในชีวิต ซึ่งทฤษฎีความสุขในจิตวิทยามุ่งเน้นที่การพัฒนาความสุขผ่านปัจจัยต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ที่ดี การมีจุดหมายในชีวิต และการมีสุขภาพจิตที่ดี ตัวอย่างทฤษฎีความสุขที่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งสุขภาพที่ดีหรือการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน แสดงความขอบคุณต่อคนที่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนคุณ เช่น การส่งข้อความขอบคุณหรือการให้ของขวัญเล็กๆ น้อยๆ โดยสรุปทฤษฎีความสุขเน้นที่

การพัฒนาความสุขผ่านความสัมพันธ์ที่ดี การมีจุดหมายในชีวิต การดูแลสุขภาพกายและใจ และการฝึกความกตัญญู การปฏิบัติตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความสุขและความพึงพอใจในชีวิตอย่างยั่งยืน

6.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคลายความทุกข์ในประเทศไทย

ผลงานวิจัยเรื่องการใช้สมาธิในการคลายความทุกข์: ผลการวิจัยพบว่าการนั่งสมาธิช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่สงบและมีความสุขมากขึ้น -ผลงานวิจัยเรื่องการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในครอบครัวช่วยสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

2) ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

ผลงานวิจัยเรื่องการใช้วิปัสสนากรรมฐานในการลดความเครียด: ผลการวิจัยพบว่าการฝึกวิปัสสนากรรมฐานช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความตระหนักรู้ในตัวเองมากขึ้นและสามารถจัดการกับความเครียดได้ดีขึ้น -ผลงานวิจัยเรื่องการใช้การเจริญเมตตาและกรุณาในการพัฒนาสุขภาพจิต -การเจริญเมตตาและกรุณาช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขและความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น ลดความโกรธและความเกลียดชัง

7. วิธีดำเนินการ

การศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อการวิจัย มีขั้นตอนคือ การรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องผ่านแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เมื่อรวบรวมได้แล้วจึงคัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทำการสังเคราะห์ออกเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการสรุปเป็นบทความวิจัย สำหรับการเผยแพร่ในวารสารที่มีคุณภาพตามระเบียบต่อไป

โดยดำเนินการวิจัยได้ ดังนี้

1) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของวิจัย ซึ่งมีทั้งตำราหรือหนังสือ วารสาร บทความวิชาการ และรายงานผลการวิจัย รวมทั้งจากเอกสารอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาหรือห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะเป็นประโยชน์ในการค้นหาเอกสารที่มีคุณภาพ

2) การประเมินคุณภาพเอกสาร ซึ่งเป็นเอกสารที่รวบรวมจากการกลั่นกรองที่มีคุณภาพและเชื่อมั่นได้สูง และผู้วิจัยได้ทำการประเมินคุณภาพของเอกสารโดยพิจารณาถึงแหล่งที่มาของเอกสาร ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสารตำราหรือหนังสือ และความสมเหตุสมผลของข้อมูล คือเอกสารที่มีการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือย่อมมีคุณภาพดีที่มีความเชื่อถือสูง

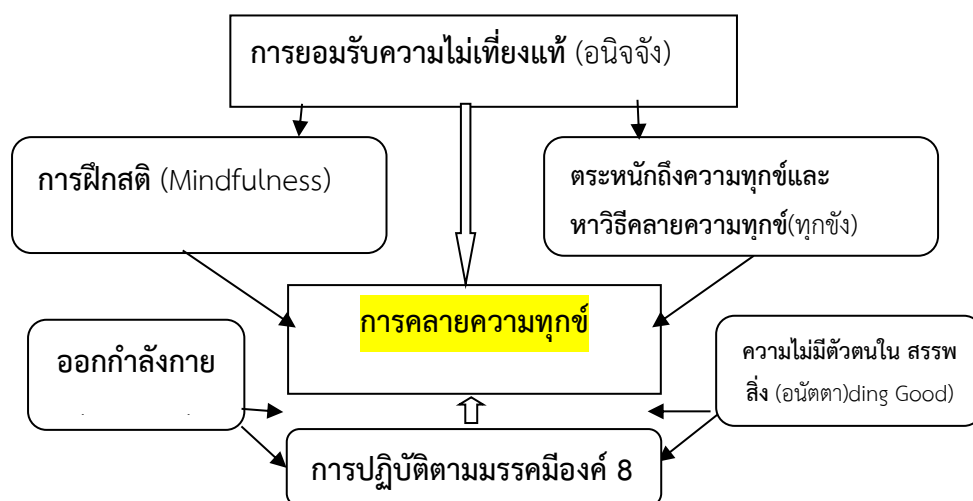
3) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาหรือการวิเคราะห์เอกสาร) วิธีการเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถระบุแนวโน้ม ประเด็นสำคัญ และรูปแบบที่ปรากฏในเอกสารต่างๆ เช่น สังเคราะห์บทความทางวิชาการเกี่ยวกับวิธีการคลายความทุกข์ตามหลักธรรมเกี่ยวกับกฎไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และสติปัฏฐาน 4

4) การสรุปผลการวิจัยทำให้เป็นรายงานผลการวิจัย และการเผยแพร่ในวารสารที่มีคุณภาพตามประกาศ ก.พ.อ.ที่กำหนด ทั้งนี้การสรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานวิจัยโดยสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ และเสนอแนะเพิ่มเติมตามข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ได้ รายงานควรมีการอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้องและชัดเจน

5) การอ้างอิงหรือบรรณานุกรม โดยอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลหรือทำบรรณานุกรม ตามระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง (อภิรักษ์ จันตะนี, 2565 หน้า 326 จากหนังสือ “ระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง”)

8. สรุปผลการวิเคราะห์การคลายความเครียด

โดยสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังเช่น องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิเคราะห์กฎไตรลักษณ์และการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 ในชีวิตประจำวันคือ การยอมรับความไม่เที่ยงแท้ (อนิจจัง) การตระหนักถึงความทุกข์และหาวิธีคลายความทุกข์ (ทุกขัง) และการพิจารณาความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่งเพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น (อนัตตา) โดยอริยสัจ 4 สอนให้เรารับรู้และยอมรับความทุกข์ (ทุกข์) หาสาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) ดับทุกข์ (นิโรธ) และปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 (มรรค) เพื่อดับทุกข์ ทั้งนี้ การจัดการความเครียดและการพัฒนาความสุขผ่านการฝึกสมาธิ สติ การออกกำลังกาย และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เป็นแนวทางที่ช่วยให้จิตใจสงบและมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

แผนภาพ แสดงองค์ความรู้ใหม่ กรณีคลายความทุกข์

8.1 การวิเคราะห์จากกฎไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน ได้ดังนี้

1) อนิจจัง (Anicca) -ความไม่เที่ยงแท้ จากการปฏิบัติ ซึ่งสังเกตความเปลี่ยนแปลงรอบตัวและในตัวเอง เพื่อรับรู้และยอมรับว่าไม่มีสิ่งใดคงที่ เช่น เมื่อรู้สึกไม่พอใจหรือมีความสุข ให้พิจารณาว่าอารมณ์นั้นเป็นเพียงชั่วคราว เช่น ความสุขจากการได้รับของขวัญหรือความทุกข์จากการสูญเสียสิ่งของ

2) **ทุกข์ (Dukkha)** -ความเป็นทุกข์ จากการปฏิบัติ ได้ตระหนักถึงความทุกข์ที่มีอยู่ในชีวิตและหาวิธีคลายความทุกข์นั้น เช่น เมื่อรู้สึกเครียดจากการทำงาน ให้พิจารณาว่าความเครียดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และหาวิธีผ่อนคลาย และการฝึกสมาธิหรือการออกกำลังกาย

3) **อนัตตา (Anatta)** -ความไม่มีตัวตน จากการปฏิบัติ ซึ่งพิจารณาความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น เช่น เมื่อรู้สึกผิดหวังกับความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต ให้พิจารณาว่าเราไม่สามารถควบคุมทุกสิ่งได้ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ตัวตนหรือของตน โดยปฏิบัติตามกฎไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน:

- **อนิจจัง** ที่สังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบตัวและในตัว เพื่อยอมรับว่าไม่มีสิ่งใดคงที่
- **ทุกข์** ที่ตระหนักถึงความทุกข์ในชีวิตและหาวิธีคลายความทุกข์
- **อนัตตา** โดยพิจารณาความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง เพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น

8.2 การปฏิบัติตามอริยสัจ 4

1) **ทุกข์ (Dukkha)** -การรับรู้ความทุกข์ จากการปฏิบัติ ที่ยอมรับและเผชิญกับความทุกข์ที่เกิดขึ้น เช่น เมื่อรู้สึกทุกข์จากการสูญเสียคนที่รัก ให้ยอมรับความจริงว่าการสูญเสียเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

2) **สมุทัย (Samudaya)** -การหาสาเหตุของความทุกข์ จากการปฏิบัติที่สังเกตและระบุสาเหตุของความทุกข์ เช่น ความอยาก ความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ และเมื่อรู้สึกไม่พอใจในงานที่ทำ ให้พิจารณาว่าความไม่พอใจมาจากความคาดหวังที่ไม่สมเหตุสมผลหรือไม่

3) **นิโรธ (Nirodha)** -การดับทุกข์ จากการปฏิบัติ ที่ใช้วิธีการต่างๆ เพื่อคลายความทุกข์ เช่น การฝึกสมาธิ ทำบุญและการปฏิบัติธรรม และเมื่อรู้สึกทุกข์ใจจากความเครียด ให้ฝึกนั่งสมาธิทำกิจกรรมให้จิตสงบ

4) **มรรค (Magga)** – หนทางดับทุกข์ จากการปฏิบัติ ที่ปฏิบัติตามมรรคมรรค 8 ซึ่งประกอบด้วย:

- สัมมาทิฐิ (Right View) การเห็นชอบ
- สัมมาสังกัปปะ (Right Intention) การตั้งจิตชอบ
- สัมมาวาจา (Right Speech) การพูดชอบ
- สัมมากัมมันตะ (Right Action) การกระทำชอบ
- สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) เลี้ยงชีพชอบ
- สัมมาวายามะ (Right Effort) พยายามชอบ
- สัมมาสติ (Right Mindfulness) ระลึกรู้ชอบ
- สัมมาสมาธิ (Right Concentration) ตั้งจิตชอบ

8.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคลายความทุกข์

1) **ทฤษฎีการจัดการความเครียด (Stress Management Theory)**

● **การฝึกการหายใจ (Breathing Exercises)** หายใจเข้าลึกๆ หายใจออกช้าๆ ให้ร่างกาย-จิตใจสงบ

● **การฝึกสมาธิ (Meditation):** นั่งสมาธิเพื่อฝึกความสงบของจิตใจและความตั้งมั่น

● **การฝึกสติ (Mindfulness)** ฝึกสติทำกิจกรรมประจำวัน เพิ่มการรับรู้ มีอยู่ของตนเองในปัจจุบัน

● **การออกกำลังกาย (Exercise)** ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ -ปรับปรุงสุขภาพร่างกายและจิตใจ

● **ทำกิจกรรมที่ชอบ (Engaging in Enjoyable Activities)** ทำกิจกรรมที่ชอบทำเพื่อผ่อนคลายจิตใจ

2) ทฤษฎีความสุข (Happiness Theory)

● **การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดี (Building and Maintaining Good Relationships):** พัฒนาความสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และคนรอบข้าง

● **การมีจุดหมายในชีวิต (Having a Purpose in Life):** ตั้งเป้าหมายและจุดหมายในชีวิต

● **การดูแลสุขภาพกายและใจ (Maintaining Physical and Mental Health):** รักษาสุขภาพกายและใจให้แข็งแรง

● **การฝึกความกตัญญู (Practicing Gratitude):** แสดงความกตัญญูและขอบคุณสิ่งที่มีในชีวิต

โดยสรุปทฤษฎีการจัดการความเครียดและทฤษฎีความสุขเน้นการพัฒนาความสุขและการลดความเครียดผ่านเทคนิคต่างๆ เช่น การฝึกสมาธิ การฝึกสติ การออกกำลังกายและการมีความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งปฏิบัติตาม

9. สรุปผลการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์ คือองค์ความรู้นี้ได้จากกฎไตรลักษณ์ที่ประกอบอนิจจังที่เน้นการสังเกตและยอมรับความเปลี่ยนแปลงรอบตัวและในตัวเอง ทุกข์ที่ทำให้ตระหนักถึงความทุกข์ในชีวิตและหาวิธีคลายความทุกข์ เช่น การฝึกสมาธิหรือการออกกำลังกาย และอนัตตาที่สอนให้พิจารณาความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่งเพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น ส่วนการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 คือการยอมรับและเผชิญกับความทุกข์ หาสาเหตุของความทุกข์ ดับทุกข์โดยการปฏิบัติธรรม และเดินตามมรรคมีองค์ 8 เพื่อหาหนทางดับทุกข์ อันประกอบด้วย การเห็นชอบ ตั้งจิตชอบ พุทชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบและตั้งจิตชอบ โดยสรรพสิ่งเพื่อปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ เช่น ความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต

10. ข้อเสนอแนะ

การเสนอแนะในเชิงนโยบาย การนำไปปรับใช้ประโยชน์และการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งสามารถช่วยให้สังคมคลายความทุกข์และสร้างความสงบสุขมากขึ้น โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

10.1 การเสนอแนะเชิงนโยบาย

การนำอริยสัจ 4 ไปเป็นนโยบายในองค์กรเพื่อให้บุคลากรได้เป็นแนวทางปฏิบัติ กล่าวคือ การใช้เป็นนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชน ดังนี้

1) **ทุกข์ (Dukkha):** นโยบายการสนับสนุนการยอมรับและเผชิญกับความทุกข์ เช่น การให้บริการที่ปรึกษาทางจิตวิทยา การให้ความรู้เกี่ยวกับการเผชิญความสูญเสียและการจัดการกับความทุกข์

2) **สมุทัย (Samudaya):** นโยบายส่งเสริมการสังเกตและระบุสาเหตุของความทุกข์ เช่น การให้การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และจัดการกับความยากและความยึดมั่น การฝึกอบรมให้กับผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรในการจัดการกับความคาดหวังที่ไม่สมเหตุสมผล

3) **นิโรธ (Nirodha):** นโยบายส่งเสริมการใช้วิธีการต่างๆ เพื่อคลายความทุกข์ เช่น การจัดกิจกรรมฝึกสมาธิในชุมชน การสนับสนุนการทำบุญและการปฏิบัติธรรมในสถานศึกษาและสถานที่ทำงาน

4) **มรรค (Magga):** นโยบายส่งเสริมการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 เช่น การจัดอบรมการเห็นชอบ การตั้งจิตชอบ การพูดชอบ และการกระทำชอบในองค์กรและชุมชน

10.2 การเสนอแนะเพื่อนำไปปรับใช้ประโยชน์

การนำอริยสัจ 4 ไปปรับในชีวิตประจำวันของประชาชนหรือพุทธศาสนิกชน ดังนี้

1) **ทุกข์ (Dukkha):** การฝึกการยอมรับและเผชิญกับความทุกข์ที่เกิดขึ้น เช่น การใช้เวลาพูดคุยกับคนที่มีประสบการณ์ความสูญเสีย การมีส่วนร่วมในกลุ่มสนับสนุน

2) **สมุทัย (Samudaya):** การสังเกตและระบุสาเหตุของความทุกข์ เช่น การบันทึกความรู้สึกและสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ในแต่ละวัน การวิเคราะห์และพิจารณาสาเหตุของความทุกข์

3) **นิโรธ (Nirodha):** การใช้วิธีการต่างๆ เพื่อคลายความทุกข์ เช่น การฝึกสมาธิในช่วงเวลาสั้นๆ ทุกวัน การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือทำบุญ

4) **มรรค (Magga):** การปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 เช่น การเห็นชอบ การตั้งจิตชอบ การพูดชอบ และการกระทำชอบในชีวิตประจำวัน การมีสมาธิและระลึกรับชอบในทุกๆ การกระทำ

10.3 การเสนอแนะเพื่อทำวิจัยในครั้งต่อไป

การทำวิจัยต่อยอดในครั้งต่อไปเกี่ยวกับการนำอริยสัจ 4 ไปใช้ในบริบทต่างๆ ดังนี้

1) **ทุกข์ (Dukkha):** การวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการยอมรับความทุกข์ในกลุ่มประชากรต่างๆ เช่น ผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่สูญเสียคนที่รัก ว่ามีผลต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตอย่างไร

2) **สมุทัย (Samudaya):** การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสังเกตและระบุสาเหตุของความทุกข์ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น การวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความคาดหวังในที่ทำงานและการจัดการความอยากในชีวิตประจำวัน

3) **นิโรธ (Nirodha):** การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ในการคลายความทุกข์ เช่น การศึกษาผลของการฝึกสมาธิ การทำบุญ และการปฏิบัติธรรมในกลุ่มประชากรที่หลากหลาย

4) **มรรค (Maggā):** การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ในบริบทต่างๆ เช่น การศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกการเห็นชอบ การตั้งจิตชอบ การพูดชอบ และการกระทำชอบในองค์กร การศึกษาผลของการฝึกสมาธิและระลึกชอบในชีวิตประจำวัน

11. เอกสารอ้างอิง

จำลอง ดิษยวณิช. (2544). **จิตวิทยาของความดับทุกข์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พุทธทาส อินทปัญโญ. (2554). **อริยสัจจากพระโอษฐ์ภาคต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร :

ธรรมทานมูลนิธิ.

พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). (2558). **อภิธัมมัตถวินิชาตินิพนธ์ ฉบับแปลเป็นภาษาไทย**.

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). **อภิธัมมัตถวินิชาตินิพนธ์ สหอภิธัมมัตถวินิชาตินิพนธ์**.

พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อภิณันท์ จันตะนี. (2564). **คู่มือการพัฒนาผลงานทางวิชาการ**. พระนครศรีอยุธยา : สำนักวิจัยและ

นวัตกรรม. มูลนิธิส่งเสริมวิชาการ.

..... (2565). **หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีวิวัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์, จำกัด.

6. ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์

ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์

FACTORS THAT ARE AT RISK OF ACCIDENTS FOR MOTORCYCLE RIDERS IN THE METROPOLITAN MUNICIPALITY NAKHON SAWAN AREA

พ.ต.ท.หญิง รัชดา พินิจธรรม อาจารย์ (สบ 3)

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ (3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหลักกฎหมายและพฤติกรรมการขับขี่ปลอดภัย (4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายจราจรและหลักการขับขี่ปลอดภัยให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาวิจัยทางกฎหมาย (Legal Research) และแนวคิดการขับขี่ปลอดภัย โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจาก ตำรา ตำบทยกฎหมาย วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผลอิงตามหลักกฎหมายและกรอบแนวคิดทฤษฎี แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์ หลักกฎหมายและพฤติกรรมการขับขี่ปลอดภัยประกอบด้วย การรอบรู้เรื่องรถ การรอบรู้เรื่องเส้นทาง การรอบรู้ในวิธีการขับรถ การรอบรู้เรื่องกฎหมาย การรอบรู้เรื่องมารยาทในการขับรถ ทักษะที่เกี่ยวกับการขับขี่ยานพาหนะอย่างปลอดภัยประกอบด้วย (1) การคาดเข็มขัดนิรภัย (2) การปฏิบัติตามกฎหมายจราจร (3) การขับขี่ที่ไม่ปลอดภัย (4) การขับขี่อย่างบุกเบิก (5) ความเร็วในการขับขี่ (6) การดื่มแอลกอฮอล์กับการขับขี่ (7) สาเหตุและปัจจัยเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ตลอดถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเพื่อให้การขับขี่ปลอดภัย ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดอุบัติเหตุจราจร กับการประเมินการเผชิญปัญหาเพื่อประเมินพฤติกรรมในการขับขี่ที่ไม่ปลอดภัยใน 5 ประเด็น ประกอบด้วย (1) การขับขี่เกินความเร็วที่ปลอดภัย (2) การเร่งกะทันหัน (3) การเบรกกะทันหัน (4) การเลี้ยวกะทันหัน (5) การเปลี่ยนเลนกะทันหัน ซึ่งปัจจัยหลักของการขับขี่ที่ไม่ปลอดภัยเกิดจากพฤติกรรมของผู้ขับขี่ แต่หากแบ่งปัญหาการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนให้ละเอียดจะพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุจากการจราจรบนท้องถนนประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ บุคคล (Host), ยานพาหนะ (Agent), ถนน (Road) และสภาพแวดล้อม (Environment)

ในพื้นที่ของเทศบาลนครนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับการขับขี่ปลอดภัยมีนโยบายในการพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนของเทศบาลนครสวรรค์ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพเมือง โดยมีแผนงาน พัฒนาระบบคมนาคม การจราจรและขนส่ง ติดตั้งระบบไฟฟ้าส่องสว่างบนท้องถนน มีนโยบายการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุทางถนนของปณณญาจังหวัดนครสวรรค์ โดยร่วมกันดำเนินการลดอัตราการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางถนนจังหวัดนครสวรรค์ ให้ไม่เกิน 12 คนต่อแสนประชากรภายในปี 2570 มีการรณรงค์ให้ประชาชนสวมหมวกนิรภัยของผู้ใช้รถจักรยานยนต์ในเขตเทศบาล ร่วมกันดำเนินการรณรงค์ป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน โดยเน้นลดความเร็วในการขับขี่ ดิ่มไม่ขับให้ควมรู้เรื่อง การขับขี่ปลอดภัยและหลักกฎหมายจราจรในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปและร่วมกันดำเนินการผลักดันให้เด็กและเยาวชนสวมหมวกนิรภัย 100%

คำสำคัญ : หลักการขับขี่ปลอดภัย,ปัจจัยที่มีความเสี่ยง

1. บทนำ

การเดินทางสัญจรของผู้คนในสังคมโลกยุคปัจจุบันที่มีการขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ผู้คนในสังคมโลกนิยมใช้รถเพื่อการสัญจรและการขนส่งมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดปัญหาการสร้างมลพิษต่อโลกและการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากสถิติของผู้เสียชีวิตของผู้คนทั่วโลกอุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตของประชากรโลกถึงร้อยละ 12 ของการเสียชีวิตของประชากรทั้งหมด ในแต่ละวันทั่วโลกจะมีผู้ได้รับอุบัติเหตุบนท้องถนน วันละ 140,000 คน มีผู้เสียชีวิตวันละ 3,000 คน และมีผู้พิการวันละ 15,000 คน ในทวีปเอเชีย มีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนในแต่ละปี กว่า 600,000 คน และมีผู้บาดเจ็บถึง 9,400,000 คนต่อปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนครึ่งหนึ่งของโลก ทำให้ถนนของทวีปเอเชีย กลายเป็นถนนที่อันตรายที่สุดในโลก ประชากรทั่วโลกเพิ่มขึ้นทุกปี จำนวนผู้ใช้ยานยนต์ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน องค์การอนามัยโลกคาดการณ์ว่า ปี พ.ศ.2573 หากแต่ละประเทศไม่มีมาตรการที่ดีในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน จำนวนผู้เสียชีวิตทั่วโลกจะเพิ่มสูงขึ้น

องค์การสหประชาชาติต้องประกาศทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน (Decade of Action for Road Safety) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ.2563 (ค.ศ.2011 – 2020) หรือที่เรียกกันว่า“ปณณญามอสโก” เพื่อกำหนดเป้าหมายดำเนินการด้านความปลอดภัยทางถนนโดยมีกรอบและแนวทางการดำเนินงานใน 8 ประเด็น ประกอบด้วย (1) ส่งเสริมการสวมหมวกนิรภัยโดยมีเป้าหมายให้ผู้ขับขี่และผู้ซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ทุกคนต้องสวมหมวกนิรภัย (2) ลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วขับขี่ยานพาหนะโดยมีเป้าหมายให้พฤติกรรมเมาแล้วขับของผู้ขับขี่ยานพาหนะลดลง (3) แก้ไขปัญหาจุดเสี่ยง จุดอันตราย โดยมีเป้าหมายให้จุดเสี่ยงทุกจุดได้รับการแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด (4) ปรับพฤติกรรมของผู้ขับขี่ยานพาหนะให้ใช้ความเร็วตามที่กฎหมายกำหนดโดยเฉพาะความเร็วของรถจักรยานยนต์ รถโดยสารสาธารณะ และรถบรรทุก (5) ยกระดับมาตรฐานยานพาหนะให้ปลอดภัยโดยเฉพาะมาตรฐานของรถจักรยานยนต์รถกระบะรถโดยสารสาธารณะ และรถบรรทุก (6) พัฒนาสมรรถนะของผู้ใช้รถใช้ถนน (Road users) ให้มีความปลอดภัย

(7) พัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉิน การรักษาและฟื้นฟูผู้บาดเจ็บ เพื่อให้การบริการระบบการแพทย์ฉุกเฉินการรักษาและฟื้นฟูผู้บาดเจ็บได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว (8) พัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนของประเทศให้มีความแข็งแกร่งเพื่อให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบมีความพร้อมในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกทั่วโลกให้ความสำคัญและผลักดันเรื่องความปลอดภัยทางถนน โดยกำหนดเป้าหมายให้ประเทศสมาชิกลดอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนลงร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2563

สำหรับในประเทศไทย ในด้วยสภาพการจราจรที่ติดขัด ชุมชนเมืองที่เจริญมีการแข่งขันในการประกอบอาชีพสูงขึ้น ในช่วงว่างงานจากภาคการเกษตรประชาชนที่อยู่ชนบทมักจะย้ายถิ่นฐานเข้ามาเป็นประชากรแฝงในเมืองใหญ่เพื่อประกอบอาชีพหารายได้ จากปัจจัยที่กล่าวมาทำให้ประชาชนนิยมใช้จักรยานยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางมากขึ้น เนื่องจากรถจักรยานยนต์ราคาไม่แพง มีความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ประหยัดน้ำมันและค่าบำรุงรักษา และมีความเร็วใกล้เคียงกับรถยนต์ รถจักรยานยนต์จึงถูกนำมาใช้ประกอบอาชีพในการรับส่งผู้โดยสาร เกิดกลุ่มอาชีพผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างขึ้นในพื้นที่เมืองใหญ่ และได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการจราจรติดขัด ในช่วงโมงเร่งด่วน ช่วงการต่อรถเพื่อเดินทาง บริเวณท่าเรือ ป้ายรถเมล์ สถานีรถไฟ และในการเดินทางเพื่อเข้าไปในชุมชนต่างๆ ในเขตชานเมือง อีกอาชีพหนึ่งซึ่งได้รับความนิยมในภาวะที่สังคมเปลี่ยนไปในภาวะของการระบาดของโควิด-19 ในช่วงที่ผ่านมา คือ อาชีพ “Rider ไรเดอร์” ไรเดอร์ เป็นอีกอาชีพที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูง ด้วยรายได้ที่ดีและมีความยืดหยุ่นเรื่องเวลาการทำงาน ทำให้ผู้ที่มีรถจักรยานยนต์หลายคนหันมาทำ ไรเดอร์ เป็นอาชีพเสริม ประกอบกับจำนวนผู้ให้บริการแอปพลิเคชันส่งอาหารหรือส่งของ มีมากมายหลากหลายแอปพลิเคชันทำให้ผู้ที่มีรถจักรยานยนต์ใช้เป็นช่องทางการหารายได้เพิ่มตามไปด้วย ทำให้รถจักรยานยนต์มีบทบาทในการขนส่งมากขึ้นแต่เนื่องจากรถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่ก่อให้เกิดอันตรายมากที่สุด มีความเสี่ยงสูง ไม่มีเครื่องป้องกัน เมื่อเกิดอุบัติเหตุร่างกายจึงกระทบกับพื้น หรือสิ่งกีดขวางโดยตรง ทำให้เกิดการบาดเจ็บรุนแรง ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในสังคมอย่างเป็นวงกว้าง

ปัญหาอุบัติเหตุในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการเสียชีวิตของประชาชนบนท้องถนน มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเช่นกัน สถิติของกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ.2545 พบว่าคนไทยมีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจร 22 คนต่อประชากรหนึ่งแสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของทุกสาเหตุ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความสูญเสียเนื่องจากอุบัติเหตุจราจรทางบกในประเทศไทย พบว่า ในปี 2545 มีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทั้งสิ้น 13,000 ราย ผู้บาดเจ็บ 952,348 ราย ผู้พิการประมาณ 65,000 ราย และจากการศึกษาของไพบูลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล พบว่าในทุกๆ วัน จะมีคนไทยเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจร 50 คน หรือชั่วโมงละ 2 คน หรือปีละเกือบ 20,000 คน และจนถึงทุพพลภาพหรือพิการจำนวนสูงถึงปีละ 270,000 คน อันก่อให้เกิดภาวะที่เกินความต่อระบบบริการสุขภาพอย่างน้อย ปีละ 1,500,000 ครั้ง สำหรับผู้ป่วยนอก และ 5,000 คน สำหรับผู้ป่วยใน ข้อมูลการเฝ้าระวังของ สำนักกระบาดวิทยาในปี 2556 กรมควบคุมโรคโดยการศึกษาสถานการณ์การบาดเจ็บในกลุ่มผู้ป่วยที่มาตรวจรักษาในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ทั้งหมด 23 แห่ง พบว่าอุบัติเหตุการขนส่งบนท้องถนนเป็นปัญหาอันดับหนึ่ง ของการบาดเจ็บและการเสียชีวิตจากทุกสาเหตุ ทุกๆ วัน

จะมี 40 ครอบครัวที่ต้องสูญเสียสมาชิก และทุกๆ วัน ก็จะมีอีก 15 ครอบครัวต้องแบกรับภาระเลี้ยงดูผู้พิการจากอุบัติเหตุทางถนน ที่สำคัญหนึ่งในสามของผู้เสียชีวิตหรือผู้พิการจะเป็นกำลังหลักของครอบครัว ไม่นับรวมความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่รวมกันปี ละ 2 แสน 3 หมื่นล้านบาท

ผลกระทบจากอุบัติเหตุบนท้องถนนไม่เพียงแต่เป็นการให้กับครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทนเมื่อพิการ ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ ค่าซ่อมแซมยานพาหนะ การดำเนินคดีตามกฎหมาย รวมทั้งภาระงานที่เพิ่มขึ้นในการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอุบัติเหตุดังกล่าว ในแต่ละปีจะมีประชาชนได้รับบาดเจ็บตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิต โดยอัตราการเสียชีวิตมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และพบว่าอุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นสาเหตุการเสียชีวิตที่สำคัญที่สุดในกลุ่มของอุบัติเหตุทั้งหมด เมื่อพิจารณาสาเหตุของอุบัติเหตุบนท้องถนนพบว่าสาเหตุของอุบัติเหตุเกิดจากพฤติกรรม หรือ การกระทำของผู้ขับขี่ โดยเฉพาะรถจักรยานยนต์ เนื่องจากรถจักรยานยนต์มีความคล่องตัวสูง สามารถขับเคลื่อนไปยังที่ต่างๆ ได้อย่างไม่จำกัด มีความเร็วไม่ด้อยกว่ารถยนต์ จึงส่งผลให้ผู้ขับขี่มีพฤติกรรมขับขี่ด้วยความประมาท ตัวอย่างเช่น ขับขี่ด้วยความเร็ว ไม่สวมหมวกนิรภัย ต้มเครื่องยนต์ที่มีแอลกอฮอล์ ฝ่าฝืนกฎจราจร ตลอดจนการขับรถขณะที่ร่างกายไม่มีความพร้อม อุบัติเหตุบนท้องถนนนั้นเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา เกิดขึ้นได้กับทุกเพศทุกวัย เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมากในแต่ละปี อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อได้ศึกษาอย่างละเอียด พบว่าเกิดมาจากพฤติกรรมการขับขี่ของผู้ขับขี่รวมถึงสภาพแวดล้อม และความพร้อมของร่างกายของผู้ขับขี่นั่นเอง หากผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ปฏิบัติตามกฎหมาย เน้นขับขี่รถตามกฎหมายแห่งความปลอดภัย จะช่วยให้ผู้ที่ขับขี่รถจักรยานยนต์ ผู้ซ้อนท้าย และผู้ใช้ถนนอื่นๆปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการศึกษาหลักการขับขี่ปลอดภัยผู้ขับขี่จะต้องความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับขี่ยานพาหนะอย่างปลอดภัยใน 5 ประเด็นประกอบด้วย

1. **การรอบรู้เรื่องรถ** ซึ่งผู้ขับขี่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับกลไกของรถ หมั่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องของรถอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะช่วงที่เราจะเดินทางในระยะไกล ซึ่งอุปกรณ์ของรถที่สำคัญและจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ ได้แก่ ระบบเครื่องยนต์ ระบบห้ามล้อ ระบบยาง นอต ระบบบังคับล้อ พวงมาลัยที่บิดน้ำฝน กระบอกส่งหลังและระบบไฟฟ้าของรถ เป็นต้น

2. **การรอบรู้เรื่องเส้นทาง** ผู้ขับขี่จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเส้นทางที่เราจะเดินทาง ไปว่าลักษณะของถนนมีสภาพเป็นอย่างไร มีทางโค้งหรือไม่ มีกึ่งช่องทาง มีถนนลาดชันหรือเป็นภูเขาตลอดถึงป้ายเตือนป้ายห้าม

3. **การรอบรู้ในวิธีการขับรถ** การขับรถเป็นศิลปะที่จะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ นอกจากเราจะต้องปฏิบัติตามกฎจราจรแล้วเราจะต้องรู้หลักของการขับขี่ปลอดภัยเป็นต้นว่า การออกรถ การหยุดรถและจอดรถ การเลี้ยวรถและการถอยรถ การขับรถผ่านทางร่วมทางแยกหรือวงเวียน ขณะที่เราจะแซงขึ้นหน้า การบรรทุกของ การใช้สัญญาณไฟ การใช้เสียงสัญญาณของรถ (แตร) และจะต้องรู้วิธีแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยฉับพลัน รวมถึงผู้ขับขี่จะต้องมีใบอนุญาตขับขี่รถ

4. **การรอบรู้เรื่องกฎจราจร** เพื่อให้ผู้ใช้รถใช้ถนนประพฤติปฏิบัติในแนวเดียวกันเพื่อความปลอดภัยและความสะดวกรวดเร็ว ดังนั้น ผู้ใช้รถใช้ถนน จะต้องทราบถึงสัญญาณ คือ สัญญาณมือ สัญญาณนกหวีด

สัญญาณไฟ ประเภทเครื่องหมายบนพื้นทาง ขอบทาง ทราบถึงเครื่องหมายควบคุมการจราจร ประเภทป้าย บังคับ ประเภทป้ายเตือน ตามที่กฎหมายกำหนด

5. การรับรู้เรื่องมารยาทในการขับรถ ในการขับขี่ยานพาหนะบนท้องถนน ผู้ขับขี่จะต้องขับรถขับขี่ด้วยความสุภาพ ไม่ใช้อารมณ์ ให้อภัยต่อความผิดพลาดของผู้อื่น หลีกเลี่ยงการแสดงมารยาทที่ไม่สมควร

นอกจากผู้ขับขี่จะต้องมีความรู้เรื่องการขับขี่ยานพาหนะอย่างปลอดภัยด้วย เพราะทัศนคติในการขับขี่ยานพาหนะมีความสัมพันธ์ที่สามารถจะทำนายถึงพฤติกรรมในการขับขี่ยานพาหนะของผู้ขับขี่ว่ามีความปลอดภัยหรือไม่ ทัศนคดียังสามารถระบุได้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเกิดอุบัติเหตุด้านจราจร ทัศนคติด้านการขับขี่ยานพาหนะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ขับขี่บนท้องถนน ทัศนคติที่เป็นความเสี่ยง การรับรู้ พฤติกรรมและความตระหนักถึงความเสี่ยงในการขับขี่ยานพาหนะ ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากยานพาหนะ มีการศึกษาทั้งหมด 7 ปัจจัย ได้แก่ (1) การคาดเข็มขัดนิรภัย (2) การปฏิบัติตามกฎจราจร (3) การขับขี่ยานพาหนะที่ไม่ปลอดภัย (4) การขับขี่ยานพาหนะอย่างบุกเบิก (5) ความเร็วในการขับขี่ยานพาหนะ (6) การดื่มแอลกอฮอล์กับการขับขี่ยานพาหนะ (7) สาเหตุและปัจจัยเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยอิสระแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทั้งสามปัจจัยจะไม่เกิดขึ้นโดยอิสระต่อกันแต่จะเกิดขึ้นโดยพึ่งพาอาศัยกัน ความรู้อย่างเดียวไม่ได้เป็นข้อยืนยันว่าคุณค่าความรู้จะปฏิบัติตามสิ่งที่ตนรู้แต่ทัศนคติจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้ของผู้ที่เรียนรู้และจะแปลผลมาเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติ ทั้งสามปัจจัยจะเชื่อมโยงกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติ เป็นไปได้หลายแบบ ซึ่งอาจจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในทางตรงความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติคือการก่อให้เกิดการปฏิบัติ ทั้งความรู้และทัศนคติต่างก็ทำให้เกิดการปฏิบัติได้เช่นกัน ในทางอ้อมมีทัศนคติจะเป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติ ดังนั้น ความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติของผู้ขับขี่ยานพาหนะ จะเป็นปัจจัยหลักว่าผู้ที่มีความรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อกฎหมายจราจรก็จะปฏิบัติตามกฎหมายจราจรซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการลดอัตราการเสียชีวิตและการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจากการจราจร ความรู้และทัศนคติ หากไม่เชื่อมสัมพันธ์กันก็จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับผู้ใช้รถใช้ถนนและการบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีการดำเนินการอย่างเข้มงวดและต่อเนื่องซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะแก้ปัญหาทำให้ลดอุบัติเหตุและการเสียชีวิตได้ จากประเด็นที่เกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติของผู้ขับขี่ พบว่า การลดลงของอัตราการเกิดอุบัติเหตุด้านการจราจรบนท้องถนนเกิดจากการเพิ่มระดับความรู้ด้านการจราจรให้กับผู้ขับขี่ เมื่อผู้ขับขี่มีความรู้ก็จะเปลี่ยนแปลงทัศนคตินำความรู้ไปสู่การปฏิบัติก่อให้เกิดการลดลงของอัตราการเกิดอุบัติเหตุด้านการจราจร นอกจากนี้ปัจจัยด้านบุคคล เช่น เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา และสภาพการสมรส มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้วยซึ่งจะเชื่อมโยงถึงพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงถึงการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรและการขับรถเร็ว ตลอดจนภาวะ การตัดสินใจเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุด้านการจราจร ผู้ที่มีอายุน้อยมักจะอยู่ในกลุ่มผู้ที่เคยเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนมากกว่ากลุ่มอายุอื่น

ความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติของผู้ขับขี่ยานพาหนะ จากกระบวนการเรียนรู้จากทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรค แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ จะมีพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุจราจรมาก

น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ ความเชื่อในความรุนแรงของการเกิดอุบัติเหตุจราจร ความเชื่อต่อ โอกาสเสี่ยงของตนเองที่จะเกิดอุบัติเหตุจราจร ความเชื่อว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับการจราจร และปฏิบัติตามคำแนะนำ ซึ่งจะป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุจราจรซึ่งเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านั้น เพื่อป้องกันอุบัติเหตุจราจร แต่ความเป็นปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคล ย่อมส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ของบุคคลในการปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุ แม้ว่าการปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุจราจรจะต้องเผชิญกับความไม่สะดวก ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ความยุ่งยากหรือความไม่สอดคล้องในการดำเนินชีวิต ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นก็สามารถปรับได้ตามความรู้และทักษะของตน

ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกัน อธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกัน ขึ้นอยู่กับการรับรู้ 2 แบบ คือ การประเมินอันตรายต่อสุขภาพ (Threat A parasail) ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ 2 ลักษณะ คือ (1) การรับรู้ความรุนแรงของเหตุการณ์ (2) การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดอุบัติเหตุ ประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดอุบัติเหตุจราจร เป็นกระบวนการรับรู้ของบุคคลต่อข้อมูลข่าวสารที่มีการเผยแพร่เกี่ยวกับความรุนแรงของการเกิดเหตุและการบาดเจ็บ ได้มีการรณรงค์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดขึ้นจากการใช้ยานพาหนะด้วยความประมาทผ่านสื่อต่างๆ ทั้งทางสิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ พร้อมมีการใช้มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบและจับกุมผู้ฝ่าฝืนกฎจราจร การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดเหตุ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของแต่ละบุคคล ว่าถ้าไม่ปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่จะเกิดขึ้น จะทำให้ตนเองมีโอกาสเสี่ยงต่อการบาดเจ็บจากการเกิดอุบัติเหตุ การที่บุคคลรู้ว่าถ้าไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจราจร จะทำให้ตนเองมีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการเกิดอุบัติเหตุจราจรก็จะทำให้เกิดความตั้งใจที่จะยอมรับการปฏิบัติเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยง แต่ถ้าหากบุคคลพยายามที่จะปฏิเสธว่า ตนเองไม่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำหรือหรือมีการท้าทายต่อ กฎ ข้อบังคับดังกล่าวได้ บุคคลนั้นอาจปฏิบัติพฤติกรรมที่เสี่ยงเพิ่มขึ้น การรับรู้ในกระบวนการนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์มีการปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น

การประเมินการเผชิญปัญหา เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกิดจาก (1) การรับรู้เกี่ยวกับความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนอง (Response Efficacy) เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความคาดหวังในผลดีที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจในการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อลดอันตรายต่อสุขภาพซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เสี่ยงได้ 2) ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง (Self Efficacy Expectancy) เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความมั่นใจในการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจราจรตามที่ตนเองได้รับข้อมูลข่าวสารคำแนะนำหรือตามกฎระเบียบ จากทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนข้างต้น เห็นได้ว่าการเกิดอุบัติเหตุจากการขับขี่ยานพาหนะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นไปตามทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงจำแนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ลักษณะด้านจิตพิสัยการขับขี่ ประสิทธิภาพการขับขี่และความรู้ ความเข้าใจในกฎจราจร ความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และประสบการณ์ของผู้ขับขี่ว่ามีความสัมพันธ์กับความผิดพลาดของการเกิดอุบัติเหตุและเหตุการณ์เกือบเกิดอุบัติเหตุที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยทำนายที่มีความสำคัญในการรับรู้ถึงอันตราย ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของผู้ขับขี่ด้วยความ

เชื่อมโยง ของความรู้ ทักษะ ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติตนของผู้ขับขี่ยานพาหนะบนท้องถนน ประเด็นที่เชื่อมโยงในการสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหาเครื่องมือในการทำนายและเพื่อกระตุ้นให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะให้มีทัศนคติในการขับขี่ยานพาหนะเพื่อความปลอดภัย

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้มีการศึกษาและทบทวนไว้หลากหลายประเด็น มีการใช้หลักเกณฑ์ด้านวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจราจรและอุบัติเหตุบนท้องถนนซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Stochastic theories) ทฤษฎีนี้มีความโดดเด่นด้านการวิเคราะห์อุบัติเหตุเกี่ยวกับการจราจรในช่วงครึ่งศตวรรษแรก มีการสุมเหตุการณ์อุบัติเหตุทางจราจรเพื่อวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีด้านสถิติร่วมกับ Brotkiewicz เป็นผู้นำด้านการใช้ทฤษฎี ความน่าจะเป็นต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น มีการเผยแพร่ทฤษฎีและกระบวนการสุมเหตุการณ์ตามทฤษฎีนี้มากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่มีความสมบูรณ์แบบในช่วงเวลาดังกล่าว การศึกษาและการใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็นทำให้ทราบถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุที่แท้จริงพบว่าสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุการจราจรส่วนใหญ่มาจากปัจจัย ความผิดปกติของบุคคล คือผู้ใช้รถ ใช้ถนนหรือผู้ขับขี่และยังคงใช้เป็นรูปแบบในการอธิบายการเกิดอุบัติเหตุทางจากการจราจรบนท้องถนนได้ จนมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ทฤษฎีความน่าจะเป็นสามารถอธิบายความปลอดภัยทางถนนเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ ได้ ซึ่งมีการใช้รูปแบบในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันไป ทฤษฎีความน่าจะเป็นยังไม่สามารถนำมาใช้อธิบายถึงสาเหตุเพื่อหาแนวทางป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรได้อย่างเพียงพอเพราะความน่าจะเป็นของการเกิดอุบัติเหตุคือ หากผู้ขับขี่ไม่สามารถควบคุมสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน

2. ทฤษฎีเชิงสาเหตุ (Causal theories) การเกิดอุบัติเหตุมีพื้นฐานมาจากความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ โดยแบ่งแนวโน้มที่เป็นสาเหตุจำนวน 2 ประเด็นหลัก คือ (1) การกำหนดลำดับของเหตุการณ์ (2)และการลำดับความน่าจะเป็นซึ่งมีการกำหนดปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นทฤษฎีโดมิโน (Domino theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า การเกิดอุบัติเหตุประกอบด้วยเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุเพียงเหตุการณ์เดียว เป็นทฤษฎีที่นำมาซึ่งความปลอดภัยที่ดีขึ้นเป็นพื้นฐานในการนำมาใช้สรุปถึงสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุและการกำจัดเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น ว่าปัจจัยด้านบุคคล (Human factor) เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ โดยการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรเกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลมากถึงร้อยละ 85 ถึง 90 ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคคลด้วยกัน 2 วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงสาเหตุและการวิเคราะห์เชิงระบบ ส่วนปัจจัยที่พบได้บ่อยครั้งในการเกิดเหตุการณ์ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือสภาพภูมิอากาศ ต่างๆ และปัจจัยด้านบุคคล เช่น เพศ อายุ การได้รับการอบรมและการปฏิบัติ ส่วนปัจจัยที่ทำให้พฤติกรรมขับขี่เปลี่ยนแปลงได้แก่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการใช้ยาต่างๆ อิทธิพลปัจจัยด้านบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของผู้ใช้รถใช้ถนนและความปลอดภัยทางถนน ได้แก่ สิ่งที่ทำให้ไขว้เขว ความประมาท ความเข้าใจผิด การง่วงนอน ความเสี่ยงในการแข่งขันและการมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว

3. ทฤษฎีเชิงระบบ (Systemic theories) จากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมด้านยานยนต์ ทำให้สถิติการเกิดอุบัติเหตุด้านการจราจรชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในหลายเหตุผลที่เชื่อมั่นว่าทฤษฎีเชิงสาเหตุไม่สามารถ

อธิบายถึงการเกิดอุบัติเหตุได้ทั้งหมด เพราะการใช้ทฤษฎีเชิงสาเหตุมุ่งเน้นสาเหตุที่เกิดจากพฤติกรรมด้านบุคคลเท่านั้น การกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยทางท้องถนนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการขับขี่ยานพาหนะบนท้องถนนได้ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการป้องกันให้มีประสิทธิภาพอย่างชัดเจนและรวดเร็ว การใช้ข้อมูลจากความผิดพลาดของผู้ขับขี่จึงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องรู้ถึงสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัย โดยได้มีการพัฒนาทฤษฎีใหม่ด้านอุบัติเหตุขึ้น ซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีเชิงระบบ ประเด็นหลักของทฤษฎีเชิงระบบนั้นจะนำระบบความปลอดภัยเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินการด้วย การใช้ทฤษฎีเชิงระบบกับความปลอดภัยบนท้องถนนนั้นพบว่า สามารถที่จะทำให้เกิดระบบการลดและป้องกันอุบัติเหตุได้ดีขึ้น

4 ทฤษฎีด้านพฤติกรรม (Behavioral theories) ภายหลังการศึกษาพบว่า ทฤษฎีเชิงระบบไม่สามารถอธิบายปัญหาของการเกิดอุบัติเหตุได้ครอบคลุม จึงได้มีการคิดค้น ทฤษฎีด้านพฤติกรรมโดย Gerlad Wilde ซึ่งพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือต้อง ประเมินความเสี่ยงสำหรับผู้ขับขี่รถใช้ถนนและต้องทราบปัจจัยเกี่ยวข้องที่สำคัญที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้จากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาด้านความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุได้อย่างยั่งยืน การประเมินระดับความเสี่ยงสำหรับผู้ขับขี่จากการจราจรบนท้องถนนจึงถูกนำเข้ามาใช้ประเมินเพื่อให้ได้ระดับความเสี่ยงยังไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่ามีวิธีการใดที่ใช้เพื่อให้ได้ผลออกมาอย่างดีที่สุดจากการใช้ทฤษฎีด้านพฤติกรรมนั้นสามารถสรุปได้ว่าผลจากพฤติกรรมของผู้ใช้รถใช้ถนนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้การนำทฤษฎีด้านพฤติกรรมไปใช้งานจะสามารถอธิบายถึงผลกระทบด้านสุขภาพ โอกาสที่จะทำให้เกิดอุบัติเหตุจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมสุขภาพ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านพฤติกรรมและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม อุบัติภัยบนท้องถนนและการบาดเจ็บล้มตายนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจึงทำให้ทฤษฎีด้านพฤติกรรมนี้มีประโยชน์

จากทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวมาได้มีการประเมินระดับความปลอดภัยในขับขี่ยานพาหนะผู้ใช้รถใช้ถนนสร้างความตระหนักรู้พฤติกรรมการขับขี่ปลอดภัย เพื่อกระตุ้นสังคมให้เกิดการขับขี่ปลอดภัยประกอบด้วย

1.ระบบประเมินพฤติกรรมความปลอดภัยในการขับขี่ด้วยแอปพลิเคชันเซฟเมท ซึ่งเป็นระบบประเมินพฤติกรรมการขับขี่ด้วยสมาร์ตโฟน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่ต้องการเครื่องมือที่จะช่วยในการป้องกันอุบัติเหตุด้านการจราจรจากการขับขี่ยานพาหนะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยสามารถเตือนภัยและวัดระดับความปลอดภัยในการขับขี่ยานพาหนะของผู้ขับขี่ โดยอาศัยเหตุการณ์และพฤติกรรมในการขับขี่ที่เครื่องมือนี้สามารถวัดและประมวลผลได้จะมีทั้งหมด 5 เหตุการณ์ ประกอบด้วย (1) การขับขี่เกินความเร็วที่ปลอดภัย (2) การเร่งกะทันหัน (3) การเบรกกะทันหัน (4) การเลี้ยวกะทันหัน (5) การเปลี่ยนเลนกะทันหัน หากผู้ขับขี่มีพฤติกรรมการขับขี่ที่มีลักษณะไม่ปลอดภัยเป็นไปตามกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งใน 5 ประเด็นดังกล่าวข้างต้น แอปพลิเคชันเซฟเมทจะแจ้งเตือน (alert) ผู้ขับขี่ เช่น แจ้งเตือนด้วยเสียง แจ้งเตือนแบบไอคอน (icon) บนแผนที่โดยมีเครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) บนหน้าจอ เครื่องโทรศัพท์หรือสั่นเมื่อขับเร็วเกินความเร็วที่กำหนดในเรื่องของความปลอดภัย เมื่อจบการเดินทางแล้วแอปพลิเคชันเซฟเมท จะประมวลผลออกมาเป็นคะแนนที่มีการขับขี่ จำนวนเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดอันตราย จุดเกิดเหตุ และคำแนะนำในการขับขี่ โดยให้คะแนนจากการขับขี่จะใช้เกณฑ์การตัดคะแนนจากประเภทของเหตุการณ์และพฤติกรรมที่อันตราย โดยแต่ละเหตุการณ์จะมีน้ำหนักในการตัดคะแนนที่แตกต่างกัน เรียงลำดับน้ำหนักจาก

มากไปน้อยได้ ดังนี้ เมื่อเปลี่ยนเลนกะทันหัน มีน้ำหนักเท่ากับ 34% ใช้ความเร็วเกินกำหนด มีน้ำหนักเท่ากับ 30% เบรกกะทันหัน มีน้ำหนักเท่ากับ 24% เลี้ยวกะทันหัน มีน้ำหนักเท่ากับ 6% เร่งกะทันหัน มีน้ำหนักเท่ากับ 6% และจากการบันทึกคะแนนของแต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการขับขี่ยานพาหนะ แอปพลิเคชันเซฟเมทจะนำมาหาผลลัพธ์ซึ่งประมวลผลออกมาเป็นเกรด โดยแบ่งคะแนนตามเกรด ซึ่งหากแอปพลิเคชันเซฟเมทประเมินคะแนนมาสูงแสดงว่าผู้ขับขี่ยานพาหนะมีความความปลอดภัยมาก โดยแบ่งเป็นเกรด ดังนี้ เกรด A มากกว่าหรือเท่ากับ 80 คะแนน เกรด B มากกว่าหรือเท่ากับ 70 คะแนน เกรด C มากกว่าหรือเท่ากับ 60 คะแนน เกรด D มากกว่าหรือเท่ากับ 50 คะแนน เกรด F น้อยกว่า 50 คะแนนลงมา จากการแปลผลระดับเกรดที่กล่าวมาสามารถบ่งชี้ถึงระดับความปลอดภัยในการขับขี่ยานพาหนะ ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมกรรมการขับขี่ยานพาหนะซึ่งเทียบได้กับโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุของผู้ขับขี่ในแต่ละครั้ง

2. การรายงานการขับขี่ยานพาหนะของพนักงาน (Driver Self Report) เป็นแบบฟอร์มที่ใช้ทดลองเพื่อนำไปทำนายอุบัติเหตุบนท้องถนน หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของความรู้ ทักษะ ทักษะ ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติตนของผู้ขับขี่ในขณะที่ขับขี่ยานพาหนะ โดยการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับการประเมินพฤติกรรมกรรมการขับขี่ยานพาหนะของผู้ใช้รถใช้ถนนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ โดยใช้คำถามในการประเมินพฤติกรรมกรรมการขับขี่ยานพาหนะเป็นการออกแบบเพื่อประเมินผลจากการตอบคำถามของผู้การขับขี่โดยพฤติกรรมกรรมการขับขี่ไม่ปลอดภัย เช่น การขับกระชั้นชิด การเฉี่ยวชน การลื่นจากความเร็ว เป็นต้น โดยมีรายละเอียดประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 จำนวน 12 ข้อ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการขับขี่ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเร็วในการขับขี่ จำนวน 3 ข้อ ด้านกฎระเบียบจราจรในการขับขี่ จำนวน 3 ข้อ ด้านความไม่เอาใจใส่ในการขับขี่ จำนวน 3 ข้อ ด้านความเมื่อยล้าในการขับขี่ จำนวน 3 ข้อ ส่วนที่ 2 เป็นลักษณะคำถามที่เกี่ยวข้องกับจุดขับขี่บนท้องถนนที่ผู้ขับขี่มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุขณะขับขี่และพฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดขึ้น ส่วนที่ 3 เป็นลักษณะข้อคำถามที่ให้พนักงานขับขี่ยานพาหนะประเมินสภาพแวดล้อมในการขับขี่ด้วยตัวเองโดยให้คะแนนจากต่ำมากไปจนถึงคะแนนดีมาก จากคะแนน 1 ถึง 10 คะแนน (1 = ต่ำมาก, 10 = ดีมาก) ซึ่งมีทั้งหมด 5 ข้อคำถาม ได้แก่ สภาพอากาศ สภาพถนน สภาพการจราจร ลักษณะการขับรถของรถคันอื่นๆ บนท้องถนนและพฤติกรรมกรรมการขับขี่ของตนเอง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุในการขับขี่ยานพาหนะมีได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจราจร เกิดจากการขาดความรู้ การขาดประสบการณ์ การขาดความระมัดระวังและมีการเตรียมการที่ไม่เหมาะสม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุจราจรจำแนกออกเป็น 2 ประการคือ (1) เกิดจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัย ได้แก่พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ อันก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ เช่น ความประมาทเลินเล่อ ความมึนงง การฝ่าฝืนกฎระเบียบที่วางไว้ (2) จากสภาวะที่ไม่ปลอดภัยได้แก่สภาพแวดล้อมอันก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ เช่น ฝนตกอากาศปิดแสงสว่างไม่เพียงพอ ถนนลื่น จากสภาวะที่ไม่ปลอดภัยดังกล่าวปัจจัยที่เกิดจากสภาพแวดล้อมได้แก่ปัจจัยด้านบุคคล (Host), ปัจจัยด้านยานพาหนะ (Agent), ปัจจัยด้านถนน (Road) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Environment)

1. ปัจจัยด้านบุคคล (Personal factor) เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ จากสถิติการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนร้อยละ 90 เกิดขึ้นมาจากความบกพร่องของคนผู้ควบคุมรถ มีแนวโน้มสูงขึ้นปัญหาที่สำคัญของอุบัติเหตุจราจรเกิดจากพฤติกรรม การขับขี่ที่ไม่ปลอดภัย ได้แก่ การขับรุดด้วยความเร็วสูง ผลกระทบของการขับรุดด้วยความเร็วในการขับขี่ต่อการเกิดอุบัติเหตุ จากการศึกษาความเร็วของรถที่สัมพันธ์กับการหยุดรถพบว่าหากขับด้วยความเร็วที่ 50 และ 40 กม./ชม. จะต้องใช้ระยะทางเพื่อทำการหยุดรถ 13 และ 8.5 เมตร ตามลำดับ เพราะฉะนั้นหากมีการขับขี่ตามรถคันข้างหน้าอย่างกระชั้นชิดก็จะเพิ่มโอกาสทำให้เกิดการชนได้มากขึ้น หากผู้ขับขี่มีการเพิ่มความเร็วที่ระดับ 1 กม./ชม. มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงของการเกิดอุบัติเหตุขึ้น ร้อยละ 3 ปัจจัยด้านบุคคลประเด็นถัดมาคือการไม่คาดเข็มขัดนิรภัย และการไม่สวมหมวกนิรภัยมีอัตราสูงคงที่ในทุกปี สูงถึงร้อยละ 92.2 - 95.0 โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนมีความเสี่ยงต่อความรุนแรงในการเกิดอุบัติเหตุขณะขับขี่ โดยเฉพาะเพศชายมีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนสูงกว่าเพศหญิงประมาณ 4-5 เท่าตัว การเสียชีวิตอันดับที่หนึ่งในกลุ่มอายุ 15-19 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงอายุที่เป็นวัยรุ่นถึงร้อยละ 12.1 ยานพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด คือรถจักรยานยนต์ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุในการขับขี่ยานพาหนะ ได้แก่ บุคคลที่มีอายุน้อยกว่า 25 ปี เพศชาย มีการดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 57.3 - 65.2

สาเหตุจากพฤติกรรม การขับขี่ที่ทำให้มีความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ คือความสามารถและทักษะในการขับรุด เป็นปัจจัยเบื้องต้นของการขับขี่ที่ไม่ปลอดภัย เช่น การขับชียานพาหนะโดย การเร่งกะทันหัน การเบรกกะทันหัน การเลี้ยวกะทันหัน การเปลี่ยนเลนกะทันหัน การขับแทรกระหว่างรถคันอื่นๆ หรือ การขับรุดด้วยความประมาท หวาดเสียว ในบางเหตุการณ์ ผู้ขับขี่รับประทานอาหารหรือดื่มน้ำ ไอหรือจาม ก็เป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้เช่นกัน นอกจากนี้ผู้ขับขี่อาจเกิดความเครียดจากปริมาณงาน เนื่องจากการทำงานไม่เป็นเวลาเพราะการแบ่งงานเป็นงานกะหรือผลัด การขับขี่ไปยังสถานที่ใหม่บ่อยครั้งเครียดเกิดจากความไม่ชินเส้นทาง หรือสภาพการจราจรที่แออัด สภาพถนนและสภาพอากาศที่เลวร้ายหรือการขับขี่ในช่วงเวลาเร่งด่วนล้วนเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความเครียด และปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุอาจเกิดจากความเมื่อยล้าหรือการเจ็บป่วย เพราะบางคนเห็นว่าการทำงานมีความสำคัญกว่าสุขภาพ เนื่องจากมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ เมื่อมีปัญหาสุขภาพเล็กๆ น้อยๆ ก็มักเลือกที่จะซื้อยามารับประทานเอง มากกว่าที่จะไม่ไปพบแพทย์ เมื่อการเจ็บป่วยไม่บรรเทาจึงก่อให้เกิดอุบัติเหตุอาวมณ์ของผู้ขับขี่ที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ ผู้ขับขี่ที่มีอารมณ์หงุดหงิด ความเร่งรีบ ความรีบร้อนนอกจากนี้ยังเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ฝ่าฝืนกฎหมาย ฝ่าฝืนป้ายสัญญาณจราจรก็เป็นอีกสาเหตุที่ส่งผลต่อการเกิดอุบัติเหตุ

2. ปัจจัยด้านยานพาหนะ (Vehicle factor) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ถ้าหากสภาพของยานพาหนะชำรุดและไม่เป็นไปตามมาตรฐาน เช่น ระบบยาง สภาพของยาง ยางที่ไม่มีดอก ยางไม่เกาะถนน ระบบห้ามล้อ ระบบไฟฟ้าบกพร่อง เช่น ระบบไฟส่องสว่าง ไฟหน้าไฟหลัง ไฟเลี้ยวซ้ายขวา ไฟเบรกฟิล์มกรองแสงทึบ กระจกมีปัญหา ทั้งกระจกด้านหน้า กระจกมองหลัง กระจกมองข้าง หรือการบรรทุกสูงยื่นล้ำออกมาด้านนอกเกินมาตรฐานของกฎหมาย และขาดอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย เช่น ถ่วงลดนิรภัย เข็มขัดนิรภัย

3. ปัจจัยด้านถนน (Roadway factor) ก่อให้เกิดอุบัติเหตุมีหลายปัจจัย อาทิ ความบกพร่อง ขรุขระของท้องถนน สภาพถนนขรุขระ ถนนมีจุดตัดเส้นทาง ถนนมีความลาดชัน สภาพถนนขึ้นหรือลงภูเขา เป็นต้น และยังมีอีกหลายปัจจัยที่อาจจะก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เช่น (1) ความกว้างของช่องถนน (Lane width) อัตราการเกิดอุบัติเหตุมีความสัมพันธ์กับความกว้างของช่องถนนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ช่องถนนที่มีความกว้าง 18 ฟุตและมีขอบถนนจะมีความปลอดภัยกว่าช่องถนนที่กว้าง 22 ฟุตแต่ไม่มีขอบ (2) แนวกั้นกลางถนน (Medians) ใช้กั้นถนนที่มีจราจร 2 ช่องทาง โดยคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรกเมื่อมีรถวิ่งสวนทางกัน (3) ไหล่ถนน (Shoulders) เป็นพื้นที่ที่ต่อจากขอบทางออกไปทางด้านข้าง ซึ่งยังมิได้จัดทำเป็นทางเท้าซึ่งไหล่ถนนมีอิทธิพลมากต่อความปลอดภัยในการจราจร (4) สิ่งกีดขวางถนน (Roadside obstruction) จะช่วยป้องกันมิให้รถที่เกิดอุบัติเหตุวิ่งออกนอกถนนไปทำลายสิ่งของอื่นบริเวณข้างทางได้ (5) พื้นผิวถนน (Road Surface) ได้แก่ ความโค้งถนน ผิวลาดของถนนและระยะสายตา มีอิทธิพลอย่างมากต่อความปลอดภัยในการจราจร (6) ความสว่างของถนน (Lighting) ถนนที่มีความสว่างจะปลอดภัยกว่าถนนที่มืด อุบัติเหตุที่มีสาเหตุจากถนนอีกกรณีหนึ่งคือการยุบตัวถนน

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Environmental factor) ที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง เช่น สภาพอากาศ ที่ทำให้ทัศนวิสัยในการมองเห็นไม่ชัดเจน ขณะที่ฝนตกหนักมองไม่เห็นทาง ฝนตกทำให้ถนนลื่น หลังฝนตกมีหมอกหนาหนาหยาบ สภาพแวดล้อมยังหมายถึงความรวมถึงอุปสรรคด้านความปลอดภัยบกพร่องหรือป้ายสัญญาณจราจรไม่ชัดเจน เช่น ป้ายห้าม ป้ายเตือน ป้ายบังคับไม่ชัดเจน มองแล้วเข้าใจได้ยาก แสงสว่างไม่เพียงพอ ไม่มีสัญญาณไฟ ไม่มีทางเท้าหรือไหล่ทาง และยังหมายความรวมถึงการกระทำของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดมลพิษ เสียงดังจากท่อไอเสีย ซึ่งส่งผลต่อการแปรปรวนของอารมณ์ การเผาขยะข้างทาง การเผาหญ้าและฟางข้าวในนาข้าวบริเวณสองข้างทางหลวงทำให้เกิดหมอกควันหนาหยาบ การนำสัตว์เลี้ยงมาปล่อยไว้บริเวณสองข้างทาง รวมทั้งการเกิดอาชญากรรมจากโจรผู้ร้าย

จากปัญหาและแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาจราจร ซึ่งมีหน้าที่บรรยายให้ความรู้และบูรณาการจราจรและความปลอดภัยบนท้องถนนตลอดถึงการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจราจรและความปลอดภัยบนท้องถนน ในการผลิตและพัฒนาข้าราชการตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ พร้อมวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหลักการบังคับใช้กฎหมายและพฤติกรรมรถจักรยานยนต์ตลอดถึงมาตรการทางการบริหารงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยบนท้องถนนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนปรับเปลี่ยนและส่งเสริมพฤติกรรมในการป้องกันอุบัติเหตุเพื่อลดปัญหาสุขภาพ การบาดเจ็บ พิการ และเสียชีวิตตลอดจนการสูญเสียรายได้ของครอบครัวสังคมและประเทศชาติอันเนื่องมาจากการขับขี่รถจักรยานยนต์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์

2.3 เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหลักกฎหมายและพฤติกรรมการขับขี่ปลอดภัย

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายจราจรและหลักการขับขี่ปลอดภัยให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาวิจัยทางกฎหมาย (Legal Research) และแนวคิดการขับขี่ปลอดภัย โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจาก ตำรา ตำบฏกฎหมาย วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาศึกษา วิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปอย่างมีเหตุผลอิงตามหลักกฎหมายและกรอบแนวคิดทฤษฎี แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

พบว่าแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์ หลักกฎหมายและพฤติกรรมการขับขี่ปลอดภัยประกอบด้วย การรอบรู้เรื่องรถ การรอบรู้เรื่องเส้นทาง การรอบรู้ในวิธีการขับรถ การรอบรู้เรื่องกฎจราจร การรอบรู้เรื่องมารยาทในการขับรถ ทักษะจิตที่เกี่ยวข้องกับการขับขี่ยานพาหนะอย่างปลอดภัย ประกอบด้วย (1) การคาดเข็มขัดนิรภัย (2) การปฏิบัติตามกฎจราจร (3) การขับขี่ที่ไม่ปลอดภัย (4) การขับขี่อย่างบุกเบิก (5) ความเร็วในการขับขี่ (6) การดื่มแอลกอฮอล์กับการขับขี่ (7) สาเหตุและปัจจัยเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะจิต และการปฏิบัติเพื่อให้การขับขี่ปลอดภัย ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดอุบัติเหตุจราจร กับการประเมินการเผชิญปัญหาเพื่อประเมินพฤติกรรมในการขับขี่ที่ไม่ปลอดภัยใน 5 ประเด็น ประกอบด้วย (1) การขับขี่เกินความเร็วที่ปลอดภัย (2) การเร่งกะทันหัน (3) การเบรกกะทันหัน (4) การเลี้ยวกะทันหัน (5) การเปลี่ยนเลนกะทันหัน ซึ่งปัจจัยหลักของการขับขี่ที่ไม่ปลอดภัยเกิดจากพฤติกรรมของผู้ขับขี่ แต่หากแบ่งปัญหาการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนให้ละเอียดจะพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุจากการจราจรบนท้องถนนประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ บุคคล (Host), ยานพาหนะ (Agent), ถนน (Road) และสภาพแวดล้อม (Environment)

เทศบาลนครนครสวรรค์เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการดูแลการจราจร และส่งเสริม สนับสนุนหน่วยงานอื่นในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย และการจัดตั้งคณะทำงานศูนย์ปลอดภัยทางถนน เกิดขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยความปลอดภัยทางถนน พ.ศ.2554 เทศบาลนครนครสวรรค์มีพื้นที่ 27.87 ตารางกิโลเมตร มีความหนาแน่นประชากร อยู่ที่ 3,083.28 คนต่อตารางกิโลเมตรโดยมีประชากรในปี 2563 จำนวน 81,239 คน ซึ่งมีประชากรเคลื่อนไหวในพื้นที่ประมาณ 159,736 คน หรือประมาณ 5,732 คนต่อตารางกิโลเมตรต่อวัน มีทางหลวงแผ่นดินผ่านในเขตเทศบาล 4 สาย ได้แก่ (1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน (2) ทางหลวง

แผ่นดินหมายเลข 32 ถนนบางปะอิน-นครสวรรค์ (3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 ถนนนครสวรรค์-พิษณุโลก (4) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 225 ถนนนครสวรรค์-ชัยภูมิ มีถนนภายในเขตเทศบาล มีทั้งหมด 430 สาย ยาวประมาณ 126,475 เมตร ประกอบด้วย (1) ถนนโกลี๋ย (2) ถนนสวรรค์วิถี (3) ถนนวงสวรรค์ (4) ถนนมาตุลี (5) ถนนอรรถกวี (6) ถนนอารักษ์ (7) ถนนดาวดึงส์ แยกเป็น ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 368 สาย ความยาว 93,690 เมตร ถนนแอสฟัลต์ติก/ลาดยาง จำนวน 59 สาย ความยาว 30,901 เมตร ถนนลูกรัง/หินคลุก จำนวน 3 สาย ความยาว 1,884 เมตร ถนนที่มีทางระบายน้ำ จำนวน 430 สาย ความยาว 147,096 เมตร พื้นที่ถนนและทางเท้า 1,518,700 ตารางเมตร มีสะพานลอยสำหรับคนข้ามถนน 10 แห่ง มีสัญญาณไฟจราจรเพื่อความปลอดภัย 15 แห่ง มีไฟฟ้าสาธารณะส่องสว่าง 12,000 มีกล้องโทรทัศน์วงจรปิด 160 จุด

นโยบายในการพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนของเทศบาลนครนครสวรรค์ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากายภาพเมือง โดยมีแผนงาน พัฒนาระบบคมนาคม การจราจรและขนส่ง ติดตั้งระบบไฟฟ้าส่องสว่างบนท้องถนน มีนโยบายการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุทางถนนของปฎิญญา จังหวัดนครสวรรค์ โดยร่วมกันดำเนินการลดอัตราการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางถนนจังหวัดนครสวรรค์ ให้ไม่เกิน 12 คนต่อแสนประชากรภายในปี 2570 ร่วมกันดำเนินการ รณรงค์การสวมหมวกนิรภัยของผู้ใช้รถจักรยานยนต์ในเขตชุมชนให้ได้ 100% ร่วมกันดำเนินการรณรงค์ป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน โดยเน้นลดความเร็ว ตีไม้ข้ามและสวมหมวกนิรภัยอย่างเคร่งครัด ร่วมกันดำเนินการให้จังหวัดนครสวรรค์เป็นต้นแบบจังหวัดปลอดภัยจากอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ร่วมกันดำเนินการผลักดันให้เด็กและเยาวชนสวมหมวกนิรภัย 100% และ ร่วมกันดำเนินการควบคุมติดตามกำกับและพิจารณาข้อมูลการขับขี่ปลอดภัยในระดับจังหวัดทุกเดือน

นโยบายการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจราจร มีจำนวนทั้งสิ้น 54 นาย ประกอบด้วย รองผู้กำกับการจราจร จำนวน 1 นาย สารวัตรจราจร จำนวน 1 นาย ร้อยเวรจราจร จำนวน 3 นาย จราจรประจำจุดมี 2 ผลัด จำนวน 22 นาย ชุดกวดขันวินัยจราจร จำนวน 8 นาย เจ้าหน้าที่วิทยุ จำนวน 3 นาย เจ้าหน้าที่ธุรการ จำนวน 5 นาย เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เปรียบเทียบปรับ จำนวน 4 นาย เจ้าหน้าที่พลขับจำนวน 4 นาย ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเทศกิจ จำนวน 3 นาย การปฏิบัติงานเพื่อการขับขี่ปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุอุบัติภัยทางถนน เน้นการตั้งจุดตรวจกวดขันวินัยจราจร จัดการจราจรหน้าสถานศึกษา การป้องกันและแก้ไขจุดเสี่ยง/จุดอันตรายที่เกิดอุบัติเหตุเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุซ้ำ รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กฎหมายจราจร การใช้รถใช้ถนนอย่างปลอดภัยในสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎจราจร กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้กับผู้ใช้รถใช้ถนน สร้างภาคีเครือข่ายและมวลชนสัมพันธ์เพื่อบูรณาการการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุบนท้องถนนจัดทำโครงการสวมหมวกนิรภัย 100% บริเวณถนนสายสวรรค์วิถี แยกสะพานเดชาติถึงตลาดศรีนคร รณรงค์ให้ผู้ที่ใช้รถใช้ถนนใช้ทางข้ามทางม้าลาย , สะพานลอยเพื่อลดอุบัติเหตุทางถนน รณรงค์ให้ผู้ที่ใช้รถใช้ถนนมีใบอนุญาตขับขี่ขณะขับขี่รถ

นโยบายการปฏิบัติหน้าที่ด้านการจราจรเน้นการบังคับใช้กฎหมายเรื่องการขับขี่ไม่ปลอดภัยใน 10 ข้อหาหลัก ได้แก่ การขับรถโดยใช้ความเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การขับรถย้อนศร การฝ่าฝืนสัญญาณ

จราจร ขับรถไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ขับรถโดยไม่มีใบอนุญาตขับขี่ แชนในที่คับขัน เสพของมีนเมาขณะขับรถ(เมาแล้วขับ) ขับรถจักรยานยนต์ไม่สวมหมวกนิรภัย ขับขี่จักรยานยนต์ไม่ปลอดภัย ใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถ โดยมีสถิติการจับกุม ดังต่อไปนี้ ไม่สวมหมวกนิรภัยปี พ.ศ. 2563 จับกุม 3416 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 11997 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 5839 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 4320 ราย ปีพ.ศ. 2567 จับกุม 2159 ราย การขับซิ่งรถจักรยานยนต์ไม่ปลอดภัย ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 1458 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 2451 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 3130 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 2077 ราย ปีพ.ศ. 2567 จับกุม 770 ราย เมาแล้วขับ ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 1192 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 836 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 1235 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 868 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 372 ราย ไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 71 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 265 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 315 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 453 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 1138 ราย ไม่มีใบขับขี่ ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 15629 ราย

ปี พ.ศ.2564 จับกุม 19088 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 14229 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 8336 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 2323 ราย ขับรถเร็วเกินกฎหมายกำหนด ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 285 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 1687 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 182 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 410 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 357 ราย ฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 54 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 610 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 183 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 219 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 219 ราย ขับรถย้อนศร ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 67 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 549 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 115 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 118 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 226 ราย แชนในที่คับขัน ปี พ.ศ. 2563 จับกุม 13 ราย ปี พ.ศ.2564 จับกุม 1 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 2 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 1 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 169 รายใช้โทรศัพท์ขณะขับรถ ปี พ.ศ.2564 จับกุม 92 ราย ปี พ.ศ. 2565 จับกุม 38 ราย ปี พ.ศ.2566 จับกุม 37 ราย ปี พ.ศ. 2567 จับกุม 68 ราย

ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เนื่องจากมีทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านหลายสายและมีถนนในเขตเทศบาลระยะทางกว่า 126,475 เมตร จึงพบจุดเสี่ยงจุดอันตรายหลายจุดได้แก่ บริเวณบนสะพานเดชาติวงศ์ เนื่องจากมีรอยต่อของถนนซึ่งจัดทำไว้เพื่อการขยายตัวของถนนทำให้มีรอยต่อระหว่างถนนเกิดขึ้น เมื่อผู้ใช้รถใช้ถนนที่ขับซิ่งรถจักรยานยนต์ขับขึ้นมาด้วยความเร็ว ประมาท ไม่คุ้นชินพื้นที่ หรือนำรถที่ดัดแปลงมาใช้ในทางซึ่งสถิติการเกิดอุบัติเหตุจะเกิดกับผู้ขับซิ่งรถจักรยานยนต์มากที่สุด บริเวณสี่แยกสะพานเดชาติวงศ์ บริเวณจุดกลับรถหน้าทำการสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ บริเวณสี่แยกพหลโยธิน (ทางขึ้นเหนือเพื่อไปจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร) บริเวณวงเวียนทั้งสองฝั่งทางเข้าอุทยานสวรรค์ และบริเวณสี่แยกชั้นสะพานข้ามแม่น้ำปิงป้อมหนึ่ง

5. เอกสารอ้างอิง

องค์การสหประชาชาติ, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs), (อัสสำเนา, 2558),

วรเวศม์ สุวรรณระดา,ความสูญเสียเนื่องจากอุบัติเหตุจราจรทางบกในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548)

ไพบูลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล, ตำราระบาดของวิทยาอุบัติเหตุจราจร, (กรุงเทพมหานคร : โฮลิสติก พับลิชชิ่ง 2546)

สำนักกระบาดวิทยา, สถานการณ์แนวโน้มการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทฮีล จำกัด 2546)

สำนักโรคไม่ติดต่อ, รายงานการบาดเจ็บในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข 2547)

ปรีชา ศิริทองถาวร, และคณะ, ศัลยศาสตร์อุบัติเหตุ 13, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมแพทย์อุบัติเหตุแห่งประเทศไทย 2547) หน้า 48

สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี 2544)

คณะรัฐมนตรีชุดที่ 59,มติคณะรัฐมนตรี เรื่องแผนปฏิบัติการโดยมีเป้าหมายการดำเนินการด้านความปลอดภัยทางถนนของประเทศไทย (อัดสำเนา 2553)

7. การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

Utilizing the 4 Principles of Dhamma Governance to Manage

Provincial Administrative Organizations

จิรเดช นาคพงษ์

นักวิชาการอิสระ อดีตอาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดวงใจ ปินตามูล

สำนักวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิแสงสีวิชาการ

อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โยธี จันตะนี

หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการ

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

มะลิวัลย์ ตันตีสันติสม

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบัน และ 3) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามหลักพรหมวิหาร 4 ในพุทธธรรมที่นำมาใช้ในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 20 รูปหรือคน สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการบริหารงาน เพื่อให้สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ต้องมีเมตตาในการปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและความเข้าใจ มีความกรุณาเพื่อช่วยเหลือเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชามีปัญหา การใช้มุทิตาเพื่อยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาเพื่อวางใจเป็นกลางและปล่อยวางเมื่อเผชิญปัญหา ช่วยให้การงานราบรื่นและลดความเครียด ดังนั้น การบริหารที่ใช้ความเมตตาในการดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน กรุณาในการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มุทิตาในการยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาในการวางตัวเป็นกลางและปล่อยวางปัญหา การใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้การทำงานราบรื่น ลดความขัดแย้ง และสร้างความสุขในองค์กร ข้อเสนอแนะคือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส

คำสำคัญ : พรหมวิหาร 4 การบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

The study aims to explore the general state of organizational management in provincial administrative organizations, investigate the principles currently used, and present a model based on the four Brahma Viharas—Metta (loving-kindness), Karuna (compassion), Mudita (sympathetic joy), and Upekkha (equanimity)—in Buddhist principles. Through in-depth interviews with 20 individuals, the research reveals that these principles are applied to foster a positive working environment: Metta is shown in treating subordinates with love, Karuna in helping them with problems, Mudita in celebrating their successes, and Upekkha in maintaining neutrality during issues. This approach ensures smooth operations, reduces stress and conflicts, and enhances organizational happiness. The study recommends implementing these Buddhist principles to improve workplace efficiency and transparency.

Keywords : Brahma Viharas, Management, Provincial Administrative Organization

1. ความนำ

การบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดในยุคปัจจุบันเผชิญกับปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานและการบริการประชาชน รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่จำกัดทั้งทางการเงิน บุคลากร และสิ่ง อำนวยความสะดวก การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่นำมาทั้งโอกาสและอุปสรรค การ ตอบสนองต่อความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นของประชาชน การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบาย รวมถึงการรักษาความยั่งยืนในการพัฒนา การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวางแผนและการ บริหารจัดการที่ดี พร้อมทั้งการปรับตัวและนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ และนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายในการบริการประชาชนและพัฒนาจังหวัดได้อย่างยั่งยืน หากนำหลักธรรม พรหมวิหาร 4 เป็นคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ระหว่างการทำสมาธิและเจริญ วิปัสสนากรรมฐาน ประกอบด้วย 1) เมตตา คือความปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 2) กรุณา คือ การเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาประสบทุกข์ 3) มุทิตา คือความยินดีกับความสำเร็จและความสุข ของผู้อื่น 4) อุเบกขา คือการมีจิตใจที่เป็นกลางและสงบนิ่งต่อสถานการณ์ต่างๆ การนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร เสริมสร้างความมั่นคงในการ ทำงาน ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีปัญญา เพิ่มความยืดหยุ่นและการปรับตัว และสร้างองค์กรที่ยั่งยืน ทั้งหมด นี้จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการนี้มีประโยชน์หลายประการที่ส่งผลดีต่อการ ดำเนินงานและสภาพแวดล้อมในองค์กร ซึ่งประโยชน์เหล่านี้คือ 1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณค่า มนุษย์ เป็นการใช้หลักเมตตาและกรุณาในการบริหารจัดการช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสำคัญ ของคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความเอื้ออาทร ความเข้าใจ และ การสนับสนุนกันและกัน 2) การเพิ่มความมั่นใจและความผูกพันในองค์กร โดยที่หลักมุทิตาช่วยให้พนักงาน

รู้สึกว่าการสำเร็จของพวกเขาได้รับการยอมรับและเฉลิมฉลอง สร้างความมั่นใจและความผูกพันต่อองค์กร เนื่องจากพวกเขารู้สึกว่าความพยายามและการทำงานของพวกเขามีค่าและสำคัญ 3) การปรับปรุงการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา เพราะว่าอุเบกขาส่งเสริมการมีจิตใจที่เป็นกลางและการตัดสินใจอย่างมีสติ ช่วยให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาทางเลือกต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างรอบคอบ ส่งผลให้การตัดสินใจ และการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) การลดความขัดแย้งและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เป็นการนำ หลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาใช้สามารถช่วยลดความขัดแย้งในองค์กรได้ เนื่องจากส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีความ เข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น ช่วยเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมและความ ร่วมมือ และ 5) การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ ชุมชนและสังคมโดยรวม ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการใช้ หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการจึงเป็นการเสริมสร้างคุณธรรมและคุณค่ามนุษยชนในองค์กร สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ เอื้ออาทร และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในยุคสมัยที่ เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาโดยสรุปข้างต้น การวิจัยจึงมีความสำคัญในการทำวิจัยเรื่องการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อบริหารจัดการองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบัน
- 2.3 เพื่อได้รูปแบบการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากหลักธรรมที่นำมาใช้ในปัจจุบัน และหลักธรรมพรหมวิหาร 4

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระสำคัญ โดยศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราหรือหนังสือที่เกี่ยวกับหลักพุทธ ธรรมด้านพรหมวิหาร 4 เช่น พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) พระไตรปิฎก ภาษาไทย และ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2549) พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ รวมทั้งเอกสาร ตำราหรือหนังสือ และวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 ขอบเขตทางด้านประชากร ซึ่งเป็นประชากรหรือผู้ให้ข้อมูล กรณีการสัมภาษณ์เชิงลึก ตาม หลักธรรมพรหมวิหาร 4 สำหรับการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องหลักพุทธธรรมและการบริหารจัดการองค์การ และผู้บริหารองค์การบริหารส่วน จังหวัด ในส่วนของข้าราชการประจำ

3.3 ขอบเขตทางด้านเวลา ใช้เวลาในช่วงเดือน มกราคม 2567 - พฤษภาคม 2567

4. การนิยามศัพท์ที่ทำวิจัยในครั้งนี้

การนิยามศัพท์เฉพาะการทำวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างชัดเจนและตรงกับเนื้อหาการวิจัยในเรื่อง “หลักธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด” และทำให้สามารถทำการวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนี้

หลักพุทธธรรมด้านพรหมวิหาร 4 หมายถึง

- เมตตา: ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น
- กรุณา: ความสงสารและปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
- มุทิตา: ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข
- อุเบกขา: การรักษาความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปทางใด

การบริหารจัดการ หมายถึง

- การวางแผน: กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวิธีการที่จะใช้ในการบรรลุเป้าหมายนั้น รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลต่อการดำเนินงาน
- การจัดองค์กร: กำหนดโครงสร้างองค์กร การแบ่งงาน และการประสานงานระหว่างส่วนงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
- การบริหารสั่งการ: การนำทีมงาน การตัดสินใจ การจูงใจ และการสื่อสารกับบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การควบคุม: การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้แน่ใจว่าผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และหากพบปัญหาที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันที

การบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด หมายถึง การจัดการและใช้ทรัพยากรในระดับจังหวัด เพื่อให้บริการและพัฒนาชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำวิจัย

- 1) ทำให้ทราบลักษณะจากสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 2) ทำให้ทราบถึงการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบัน
- 3) สามารถนำความรู้ใหม่และรูปแบบการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากหลักธรรมที่นำมาใช้ในปัจจุบันและหลักธรรมพรหมวิหาร 4

6. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสาร แนวคิด หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมด้านพรหมวิหาร 4 และทฤษฎีการบริหารจัดการที่เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

6.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการวางแผน จัดระเบียบ บริหารงาน และควบคุมทรัพยากรต่างๆ (เช่น ทรัพยากรมนุษย์ การเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลา) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4

1) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning): กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวิธีการที่จะใช้ในการบรรลุเป้าหมายนั้น รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงาน ทั้งนี้ การบริหารจัดการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

การจัดองค์กร (Organizing): กำหนดโครงสร้างองค์กร การแบ่งงาน และการประสานงานระหว่างส่วนงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารสั่งการ (Leading to Director) : การนำทีมงาน การตัดสินใจ การจูงใจ และการสื่อสารกับบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุม (Controlling): การติดตามและประเมินคุณภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้แน่ใจว่าผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และหากพบปัญหาที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันเวลาที่

2) หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 ดังนี้

จากหลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบสำหรับการบริหารจัดการในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังนี้

2.1) เมตตา (ความรักและปรารถนาดี): การแสดงความห่วงใยและความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมงาน เช่น การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานที่มีปัญหาในการทำงาน หรือการให้กำลังใจคนที่กำลังเผชิญกับความยากลำบาก โดยการใช้คำพูดที่ดีและสุภาพต่อคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือที่ทำงาน

2.2) กรุณา (ความสงสารและช่วยเหลือผู้อื่น): การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก เช่น การบริจาคสิ่งของให้กับคนยากจนหรือผู้ประสบภัยพิบัติ และการสอนหรือให้คำปรึกษากับคนที่ต้องการความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ หรือการเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมเพื่อสังคม

2.3) มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข): การแสดงความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จ เช่น การยินดีกับเพื่อนร่วมงานที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่ง หรือการแสดงความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว และการสนับสนุนและเชียร์เพื่อนร่วมทีมในการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้พวกเขามีกำลังใจและรู้สึกดี

2.4) อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง): การรักษาความสงบและเป็นกลางในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือมีปัญหา เช่น การไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการทะเลาะวิวาท หรือการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอย่างเป็นกลาง และการมีสติและไม่ยึดติดกับอารมณ์ของตนเองเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่น การไม่โกรธเมื่อถูกวิจารณ์หรือการไม่เศร้าเมื่อประสบกับความล้มเหลว

6.2 การเชื่อมโยงระหว่างหลักพรหมวิหาร 4 กับทฤษฎีการบริหารจัดการ

หลักพรหมวิหาร 4 เชื่อมโยงกับทฤษฎีการบริหารจัดการโดยการส่งเสริมการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและมีคุณธรรม เมตตาช่วยให้ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อเพื่อ กรุณาช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการความขัดแย้ง มุทิตาช่วยในการสร้างแรงจูงใจและการทำงานเป็นทีม ส่วนอุเบกขาช่วยให้การตัดสินใจและการจัดการความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างมีสติและเป็นธรรม ทั้งนี้ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและส่งเสริมความสุขในองค์กร แสดงในตารางเชื่อมโยง ตามแผนภาพ ดังนี้

หลักพรหมวิหาร 4	ทฤษฎีการบริหารจัดการ	การบูรณาการ/ประยุกต์ใช้
เมตตา(ความรักและปรารถนาดี)	การวางแผน (Planning)	การวางแผนเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อเพื่อและมีความสุขในการทำงาน เช่น การตั้งเป้าหมายที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ร่วมกัน
	การจัดองค์กร (Organizing)	การกำหนดโครงสร้างองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
	การบริหารสั่งการ (Leading to Director)	การแสดงความห่วงใยและให้กำลังใจแก่ทีมงานในการทำงาน
	การควบคุม (Controlling)	การตรวจสอบและประเมินผลการทำงานด้วยความเมตตาและความเข้าใจ
กรุณา (ความสงสารและช่วยเหลือผู้อื่น)	การวางแผน (Planning)	การวางแผนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การจัดกิจกรรมการกุศล
	การจัดองค์กร (Organizing)	การจัดทีมงานหรือหน่วยงานที่ เน้นการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน
	การบริหารสั่งการ (Leading to Director)	การให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่พนักงานที่มีปัญหา
	การควบคุม (Controlling)	การตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อให้แน่ใจว่ามี การช่วยเหลือและพัฒนาพนักงานอย่างเต็มที่
มุทิตา (ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข)	การวางแผน (Planning)	การวางแผนเพื่อสร้างแรงจูงใจและการยอมรับในความสำเร็จของพนักงาน
	การจัดองค์กร (Organizing)	การจัดงานเลี้ยงหรือกิจกรรมเฉลิมฉลอง ความสำเร็จของพนักงาน
	การบริหารสั่งการ (Leading to Director)	การแสดงความยินดีและสนับสนุนพนักงานที่ประสบความสำเร็จ
	การควบคุม (Controlling)	การประเมินผลการทำงานโดยคำนึงถึง ความสำเร็จและความสุขของพนักงาน

6.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

สำหรับทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการที่สำคัญๆ (โยธี จันตะนี, 2567) สรุปได้ดังนี้

1) ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ (Theory of Management)

เทเลอร์ (Federick Winslow Taylor : 1856 - 1915): ทฤษฎีการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ ได้รับยกย่องให้เป็นบิดาการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ โดยเสนอหลักการสำคัญ คือ

- (1) ต้องใช้วิธีการทำงานที่ดีที่สุด “One Best Way”
- (2) ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการจัดการงานบุคคล
- (3) ให้พนักงานทำตามขั้นตอน/วิธีที่กำหนดไว้
- (4) แบ่งความรับผิดชอบในงานอย่างชัดเจน การเน้นคนเหมือนเครื่องจักร
- (5) การศึกษาเวลาและการเคลื่อนไหวในการทำงาน (Time and Motion Study)

โดยที่ เทเลอร์ (Taylor) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ สรุปได้ดังนี้

1) การใช้ระบบค่าตอบแทนรายชิ้น ทำมากได้มาก ทำน้อยได้น้อย

2) หลักการเสียเวลา: เป็นการศึกษาเพื่อหาเวลามาตรฐานการทำงานแต่ละชิ้นว่า ควรจะใช้เวลาเท่าใด ใช้หลัก Put the right man in the right job

3) หลักการทำงานตามแบบวิทยาศาสตร์: ฝ่ายบริหารควรกำหนดวิธีการและมาตรฐานการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์ที่สามารถวัดและตรวจสอบได้ (Method and Tools)

4) หลักการแยกงานด้านการวางแผนออกจากงานปฏิบัติ : งานด้านวางแผนเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และงานด้านการปฏิบัติเป็นหน้าที่ของพนักงาน

5) หลักการควบคุมโดยฝ่ายจัดการ: ผู้จัดการควรได้รับการฝึกที่ดี สามารถวางแผนและควบคุมการปฏิบัติงานได้

6) หลักการจัดระเบียบการปฏิบัติงาน: การปฏิบัติงานต้องมีกฎระเบียบ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

2) ปีเตอร์ เอฟ ครักเกอร์ (Peter F. Drucker, 1916 - 2005) ได้อธิบายว่า “การจัดการคือศาสตร์และศิลป์ ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยฝีมือบุคคลอื่น” ซึ่งครักเกอร์ ได้กล่าวว่า “ในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันทรัพยากรที่สำคัญที่สุดจะไม่ใช่วิธีการดำเนินงาน เงินทุนหรือที่ดินอีกต่อไปแต่จะเป็นเรื่องความรู้” โดยได้พัฒนาทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ ที่เน้นการให้การจัดการ (เริ่มยุคใหม่) เป็นทฤษฎีการจัดการ มี 4 ข้อ คือ

- 2.1) การวางแผน (Planning)
- 2.2) การจัดองค์กร (Organizing)
- 2.3) การนำ/จูงใจ (Leading)
- 2.4) การควบคุม (Control)

3) ทฤษฎีของฟาโยล (Henry Fayol ; 1841-1925) เป็นได้ทั้งบริหารและการจัดการ คือ “ทฤษฎีการบริหารจัดการ”

- 3.1) การวางแผน (Planning)
- 3.2) การจัดองค์กร (Organizing)
- 3.3) การบังคับบัญชา (Directing)
- 3.4) การประสานงาน (Coordinating)
- 3.5) การควบคุมงาน (Controlling)

4) อภินันท์ จันตะนี ได้พัฒนา “ทฤษฎีการบริหารจัดการ” โดยจดลิขสิทธิ์ 2563 : PPOCC) มีองค์ประกอบ ดังนี้

นโยบาย (Policy) เป็นวิสัยทัศน์เพื่อชี้นำการตัดสินใจและบรรลุผลลัพธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลและถูกนำไปใช้เป็นขั้นตอน โดยทั่วไปนโยบายจะถูกนำมาใช้ของหน่วยงานกำกับดูแลภายในองค์กร

การวางแผน (Planning) เป็นข้อกำหนดที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติ สำหรับการวางแผน คือ กระบวนการคิดพิจารณาไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำที่ไหน และทำเมื่อไหร่ โดยมีวิธีปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการวางแผน

การจัดองค์กร (Organizing) เป็นการจัดระบบของงานและบุคคลหรือตำแหน่งเพื่อใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยการจัดแบ่งกลุ่มงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ พร้อมการประสานงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยในการปฏิบัติงานบรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร

การประสานงาน (Coordinating) เป็นขั้นตอนการติดต่อสื่อสารเพื่อให้ความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้อง ทั้งเวลา และกิจกรรมที่จะต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมานฉันท์และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและขัดแย้งกัน ได้สร้างความกลมเกลียวและความเข้าใจอันดีในองค์กร

การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการหรือกลไกซึ่งองค์กรกำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมที่ดำเนินการจะประสบความสำเร็จและได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยกำหนดเป็นขั้นตอนการตรวจสอบกิจกรรมเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการ คือการควบคุมมีความสัมพันธ์กับการวางแผนและการควบคุมเป็นเครื่องมือสำคัญ

6.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 เพื่อบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

- งานวิจัยเรื่อง “การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด” เป็นการทำวิจัยที่ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยเน้นที่ผลกระทบต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และความพึงพอใจของประชาชน

- งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการเสริมสร้างความเป็นธรรมและความโปร่งใสในองค์การบริหารส่วนจังหวัด” เป็นการทําวิจัยที่เน้นการใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ โดยศึกษาผลกระทบต่อการลดการทุจริตและการเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

- งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยหลักพรหมวิหาร 4” เป็นการทําวิจัยที่เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการ

2) ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศที่มีการประยุกต์ใช้หลักการคล้ายคลึงกับพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีตัวอย่าง ดังนี้

- งานวิจัยเรื่อง “Compassionate Leadership: The Role of Empathy and Kindness in Organizational Management” เป็นการทําวิจัยที่ศึกษาการนำความเห็นอกเห็นใจ (compassion) และความเมตตา (kindness) มาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้นำที่มีความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน

- งานวิจัย “Mindful Leadership: Integrating Mindfulness Practices in Organizational Management” เป็นการทําวิจัยที่เน้นการใช้การเจริญสติ (mindfulness) ในการบริหารจัดการองค์กร การเจริญสติช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นและสร้างความสมดุลในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่าการใช้การเจริญสติในผู้นำมีผลดีต่อการบริหารจัดการและความเป็นอยู่ของพนักงาน

- งานวิจัยเรื่อง “Ethical Leadership and Organizational Culture: Promoting Fairness and Integrity” เป็นการทําวิจัยที่เน้นการศึกษาความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม (ethical leadership) และวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความเป็นธรรมและความซื่อสัตย์ ผลการวิจัยพบว่าผู้นำที่มีคุณธรรมสามารถสร้างความไว้วางใจและความเคารพจากพนักงาน

อย่างก็ตาม การทําวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 อาจจะไม่ได้รับการกล่าวถึงโดยตรงในงานวิจัยดังกล่าวนี้ แต่หลักการที่เกี่ยวข้องกับเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ได้ถูกประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรในรูปแบบต่างๆ ที่มีความคล้ายคลึงกัน

7. วิธีดำเนินการ

การศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อการวิจัย มีขั้นตอนคือ การรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องผ่านแหล่งข้อมูล การศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อการวิจัย มีขั้นตอนคือ การรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องผ่านแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เมื่อรวบรวมได้แล้วจึงคัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทำการสังเคราะห์ออกเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการสรุปเป็นบทความวิจัย สำหรับการเผยแพร่ในวารสารที่มีคุณภาพตามระเบียบต่อไป

โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของวิจัย ซึ่งมีทั้งตำราหรือหนังสือ วารสาร บทความวิชาการ และรายงานผลการวิจัย รวมทั้งจากเอกสารอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาหรือห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะเป็นประโยชน์ในการค้นหาเอกสารที่มีคุณภาพ

2) การสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เอกสารที่รวบรวมจากการกลั่นกรองที่มีคุณภาพและเชื่อมั่นได้สูง และผู้วิจัยได้ทำการประเมินคุณภาพของเอกสารโดยพิจารณาถึงแหล่งที่มาของเอกสาร ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสารตำราหรือหนังสือ และความสมเหตุสมผลของข้อมูล คือเอกสารที่มีการอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือย่อมมีคุณภาพดีที่มีความเชื่อถือสูง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จำนวน 20 ท่าน ดังนี้

- ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายอำนาจ ตาวงค์)
- รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นางสาวศรีสุรางค์ จูทอง)
- หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายณรงค์ แก้วแดง)
- เลขานุการองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร (นางวริญธร หงษ์ชุมแพ)
- รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองคลัง (นางสาวศรีสุรางค์ จูทอง)
- ผู้อำนวยการสำนักช่าง (นายพิทักษ์ อ่อนน้อม)
- ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข (นางสาวทิพย์วรรณ อยู่เกษม)
- ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ (นางปาริชาติ เสาศิลา)
- ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (นางรัตนา เพ็ชรทูลย์)
- ผู้อำนวยการกองพัฒนาชนบท (นายสมยศ นิลพันธ์)
- รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองพัสดุและทรัพย์สิน (นางสาวศรีสุรางค์ จูทอง)
- ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ (นางสาวพรพิมล ขอนทอง)
- ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในส่วนของข้าราชการการเมือง ประกอบด้วย
 - นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร (นายสุนทร รัตนกร เบอร์โทรศัพท์ 0-5571-8280 ต่อ 102)
 - รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร 2 คน ได้แก่
 - (1) ส.อ. ดร.ณรงค์ อยู่ปาน 0-5571-8280 ต่อ105
 - (2) รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร
 - นายสุเทพ นาคนาม เบอร์โทรศัพท์ 0-5571-8280 ต่อ 111
 - เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร (นางสาวรุจิรัตน์ เกี้ยวเกิด

3) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หรือการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และการบรรยายที่ได้รับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยสรุปจากผลการสัมภาษณ์ด้วยวิธีบรรยายความสาระสำคัญๆ

4) การสรุปผลการวิจัยทำให้เป็นรายงานผลการวิจัย และการเผยแพร่ในวารสารที่มีคุณภาพตามประกาศ ก.พ.อ.ที่กำหนด ทั้งนี้การสรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานวิจัยโดยสรุปประเด็นที่สำคัญๆ และเสนอแนะเพิ่มเติมตามข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ รายงานควรมีการอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้องและชัดเจน

5) การอ้างอิงหรือบรรณานุกรม โดยอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลหรือทำบรรณานุกรม ตามระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง (อภิสิทธิ์ จันตะนี, 2565 หน้า 326 จากหนังสือ “ระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง”)

8. สรุปผลการวิเคราะห์พรหมวิหาร 4 เพื่อบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

จากการวิเคราะห์หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดช่วยให้การทำงานราบรื่นและมีประสิทธิภาพ เมื่อนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานมีความโปร่งใส ลดปัญหาในองค์กร และสร้างความสุขทั้งในที่ทำงานและทำให้การปฏิบัติมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8.1 ผลจากการใช้หลักพุทธธรรม

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร โดยเมตตาถูกใช้ในการมองผู้อื่นด้วยความรักและความเข้าใจ ช่วยลดความเครียดและเพิ่มความผูกพัน กรุณาถูกใช้ในการให้อภัยและช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชาเมื่อมีปัญหา ซึ่งช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดความเคารพในองค์กร มุทิตาช่วยในการยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีในทีมงาน และอุเบกขาถูกนำมาใช้ในการปล่อยวางปัญหาและรักษาความเป็นกลาง ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีสติและมีความยุติธรรม การใช้พรหมวิหาร 4 ร่วมกับหลักธรรมอื่นๆ ยังช่วยเสริมสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ส่งผลให้การจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการทำงานเช่นนี้ไม่เพียงแต่ลดความขัดแย้งในองค์กร แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุขและมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและการบริการที่ดีต่อประชาชน

8.2 ส่งผลต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด

การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดส่งผลให้การทำงานราบรื่นและการบังคับบัญชาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หลักเมตตาและกรุณาช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร ทำให้การทำงานมีความสุขและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประสานงานราบรื่นและการแก้ปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังเสริมสร้างความสุขในองค์กรและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หลักอุเบกขาช่วยในการปล่อยวางและลดความเครียด ทำให้การบริหารงานมีความสุขและโปร่งใส การนำหลักธรรมนี้ไปใช้ยังส่งผลให้ทุกฝ่ายในองค์กรมีความสุขและลดความขัดแย้ง ทั้งในด้านการงานและการบริการประชาชน การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการทำงานส่งผลให้การทำงานมีความโปร่งใส ปราศจากการ

ทุจริต และสร้างความไว้วางใจในสังคม ผลที่ได้จากการใช้หลักธรรมนี้คือการทำงานที่มีประสิทธิภาพและความสุขในทุกภาคส่วน ซึ่งรวมถึงการบริหารงานที่ราบรื่นและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหมดนี้นำไปสู่การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและกับประชาชน

8.3 การเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูล

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำงานและการบริหารจัดการองค์กรมีข้อเสนอแนะหลายประการที่จะช่วยลดความเครียดและความขัดแย้งในองค์กร การคิดดี ทำดี พูดดี เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน นอกจากนี้ การใช้หลักธรรมอย่างจริงจังในองค์กรสามารถช่วยลดความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาด้วยสติเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการหาทางออกที่เหมาะสม การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในองค์กรยังช่วยให้มีความสุขและลดความขัดแย้ง ข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่งคือการแก้ปัญหาควรแตกต่างกันตามสถานการณ์และบุคคล หากทุกองค์กรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานจะทำให้การทำงานราบรื่นและลดปัญหาในองค์กร การใช้หลักธรรมช่วยให้ทุกฝ่ายมีความสุขและลดความขัดแย้งในองค์กรได้มากที่สุด ส่วนงานท้องถิ่นที่นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จะพบว่าการทำงานมีประสิทธิภาพและความสุขมากขึ้น การส่งเสริมให้นักการเมืองและส่วนราชการใช้หลักธรรมในการทำงานและมีการวัดผลเพื่อให้การทำงานโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ รัฐบาลควรส่งเสริมการใช้หลักธรรมในการบริหารงานเพราะให้ผลตอบแทนที่มหาศาลสุดท้าย การทำหน้าที่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของแต่ละคน แต่การยึดหลักธรรมในการทำหน้าที่จะช่วยส่งเสริมให้การทำงานเกิดประโยชน์มากที่สุด

9. สรุปผลการวิจัย

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพบว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร หลักเมตตาถูกใช้ในการมองผู้อื่นด้วยความรักและความเข้าใจ ช่วยลดความเครียดและเพิ่มความผูกพันในทีมงาน กรุณาถูกใช้ในการให้อภัยและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อมีปัญหา ซึ่งช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดความเคารพในองค์กร มุทิตาช่วยในการยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีในทีมงาน และอุเบกขาถูกนำมาใช้ในการปล่อยวางปัญหาและรักษาความเป็นกลาง ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีสติและยุติธรรม การใช้พรหมวิหาร 4 ร่วมกับหลักธรรมอื่นๆ ยังช่วยเสริมสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ส่งผลให้การจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการทำงานไม่เพียงแต่ลดความขัดแย้งในองค์กร แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุขและมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและการบริการที่ดีต่อประชาชน ฉะนั้นการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนจังหวัดส่งผลให้การทำงานราบรื่นและการบังคับบัญชาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หลักเมตตาและกรุณาช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร ทำให้การทำงานมีความสุขและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประสานงานราบรื่นและการแก้ปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังเสริมสร้างความสุขในองค์กรและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หลักอุเบกขาช่วยในการปล่อยวางและลดความเครียด ทำให้การบริหารงานมีความสุขและโปร่งใส การนำหลักธรรมนี้ไปใช้ยังส่งผลให้ทุกฝ่ายในองค์กรมีความสุขและลดความขัดแย้ง ทั้งในด้านการงานและการบริการประชาชน การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการทำงานส่งผลให้การทำงานมีความโปร่งใส ปราศจากการทุจริต และสร้างความไว้วางใจในสังคม ผลที่ได้จากการใช้หลักธรรมนี้คือการทำงานที่มีประสิทธิภาพและความสุขในทุกภาคส่วน ซึ่งรวมถึงการบริหารงานที่ราบรื่นและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหมดนี้นำไปสู่การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและกับประชาชน

10. ข้อเสนอแนะ

การเสนอแนะในเชิงนโยบาย การนำไปปรับใช้ประโยชน์และการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งสามารถช่วยให้การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการทำงานที่มีประสิทธิภาพและความสุขในทุกภาคส่วน ซึ่งรวมถึงการบริหารงานที่ราบรื่นและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการทำงานและการบริหารจัดการไม่เพียงแต่ช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ แต่ยังเสริมสร้างความสุขและความพึงพอใจในทุกภาคส่วนขององค์กร ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10.1 การเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) นโยบายการส่งเสริมหลักธรรม: องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรจัดตั้งนโยบายที่เน้นการส่งเสริมและฝึกฝนการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความรัก ความเข้าใจ และความร่วมมือ
- 2) การฝึกอบรมและพัฒนา: ควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรในเรื่องการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้พนักงานมีความรู้และความเข้าใจในการนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตการทำงาน
- 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร: ส่งเสริมให้มีการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร โดยเน้นการปฏิบัติจริงในการทำงานประจำวัน

10.2 การนำไปปรับใช้ประโยชน์

- 1) การลดความขัดแย้ง: การใช้หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จะช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร ทำให้การทำงานราบรื่นและมีประสิทธิภาพ
- 2) การเสริมสร้างความร่วมมือ: หลักมุทิตาและเมตตาจะส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีในทีมงาน ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) การบริหารงานที่โปร่งใส: การใช้หลักอุเบกขาในการวางตัวเป็นกลางและตัดสินใจอย่างมีสติ จะช่วยให้การบริหารงานมีความโปร่งใสและเป็นธรรม

10.3 การทำวิจัยครั้งต่อไป

- **การศึกษาผลกระทบระยะยาว:** ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการองค์กร ว่ามีผลต่อการทำงานและความสุขของพนักงานอย่างไรบ้าง
- **การประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น:** ทำการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ในบริบทอื่นๆ นอกเหนือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เช่น การศึกษา การสาธารณสุข หรือภาคเอกชน
- **การวัดผลและประเมินผล:** พัฒนาวิธีการวัดผลและประเมินผลการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและนำมาใช้ปรับปรุงนโยบายในอนาคต

11. เอกสารอ้างอิง

- ดวงใจ ปินตามูล และ อภินันท์ จันตะนี. (2567). **การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์**. พระนครศรีอยุธยา สำนักพิมพ์วิชาการและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสีวิชาการ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2554). **อริยสัจจากพระโอษฐ์ภาคต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2558). **อภิธัมมัตถวินิชาตินิ** ฉบับแปลเป็นภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. (2552). **อภิธัมมัตถวินิชาตินิ** สหอภิธัมมัตถวินิชาตินิ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- โยธี จันตะนี และ อภินันท์ จันตะนี. (2567). **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**. พระนครศรีอยุธยา สำนักพิมพ์วิชาการและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสีวิชาการ.
- อภินันท์ จันตะนี. (2565). **หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจรัสสินทวงส์การพิมพ์, จำกัด.
- (2567). **หลักพุทธธรรมกับนวัตกรรม**. พระนครศรีอยุธยา: สำนักวิจัยและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสีวิชาการ เผยแพร่ทาง Ebook. 2567.

8. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์

Model of Propagating Buddhism in the Era of Artificial Intelligence (AI)

อาจารย์โยธี จันตะนี

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.จาริก ดาดี

สำนักวิจัยและนวัตกรรม มุลินธิแสงสีวิชาการ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน ซึ่งมีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพสูง สามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำทางธรรมะได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ด้วยความสามารถในการประมวลผลภาษาธรรมชาติ AI สามารถเข้าใจและวิเคราะห์คำถามของผู้ใช้และตอบกลับด้วยข้อมูลที่แม่นยำ นอกจากนี้ AI ยังสามารถปรับปรุงการตอบคำถามตามข้อมูลที่ได้รับเพิ่มขึ้น ทำให้การตอบคำถามมีความสมบูรณ์และตรงตามความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น การใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะยังช่วยให้การเผยแผ่เป็นไปอย่างสะดวกและเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลและการตีความธรรมะที่อาจแตกต่างกันไป ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนแสดงความกังวลว่า AI อาจเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดหรือการตีความที่ไม่ตรงกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงควรมีการควบคุมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา นอกจากนี้บทความนี้ยังเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุง AI เพื่อการเผยแผ่ธรรมะในอนาคต เช่น การรวมผู้เชี่ยวชาญทางธรรมะในการพัฒนาระบบ AI การทดสอบและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ เพื่อเพิ่มความสามารถในการทำความเข้าใจและตอบสนองต่อข้อมูลทางธรรมะอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : รูปแบบการเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This research aims to study the model of propagating Buddhism in the era of Artificial Intelligence (AI) using qualitative research methods through in-depth interviews with 15 key

informants who have experience or knowledge in utilizing AI for Buddhist propagation. The findings indicate that AI-based propagation of Buddhism is highly effective, capable of promptly and accurately answering questions and providing Dharma guidance. With the capability of natural language processing (NLP), AI can understand and analyze users' questions and respond with precise information. Additionally, AI can improve its responses based on the information received, making the answers more comprehensive and aligned with users' needs. The use of AI in propagating Buddhism also facilitates convenient and effective outreach to the younger generation, who are familiar with digital technology.

However, there are concerns regarding the accuracy of information and the interpretation of Dharma, which may vary. Some informants expressed worries that AI might disseminate incorrect information or interpretations that do not align with the teachings of the Buddha. Therefore, the use of AI in Buddhist propagation should involve stringent control and verification of information by Buddhist experts. This paper also suggests guidelines for developing and improving AI for future Dharma propagation, such as involving Dharma experts in AI system development, continuous testing and improvement of the system, and employing new technologies like machine learning and natural language processing to enhance the understanding and response to Dharma-related information accurately and efficiently.

Keywords : Model of Propagation , Propagation of Buddhism , Artificial Intelligence (AI)

1. ความนำ

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในหลากหลายด้านของชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การแพทย์ การศึกษา ไปจนถึงการบันเทิง หนึ่งในสาขาที่ AI เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นคือการเผยแผ่ศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่มีการปรับตัวและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง การนำ AI มาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะกลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจและท้าทาย เนื่องจากสามารถช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะ AI มีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลอย่างรวดเร็ว และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างทันที

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตมักจะพึ่งพาวิธีการดั้งเดิม เช่น การสอนในวัด การเผยแผ่ธรรมะผ่านหนังสือ และการบรรยายสด แต่เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต และโซเชียลมีเดีย กลายเป็นช่องทางใหม่ที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น การนำ AI เข้ามาใช้ในการกระบวนกรนี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการตอบคำถามทางธรรมะได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังสามารถสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะยังคงมีข้อจำกัดและปัญหาที่ต้องพิจารณา เช่น ความถูกต้องของข้อมูล การตีความธรรมะที่อาจแตกต่างกัน และการควบคุมเนื้อหาที่เผยแพร่ออกไป

ความสำคัญของการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์นี้ คือการสำรวจและวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพและผลกระทบของการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการค้นหาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะให้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การวิจัยนี้จะให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเครื่องมือและแพลตฟอร์มที่ใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีความลึกซึ้ง สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในยุคดิจิทัล อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการเผยแผ่ศาสนาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์
- 2) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์รูปแบบการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 3) เพื่อได้รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) การศึกษาสภาพทั่วไปและรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัญญาประดิษฐ์
- 2) การวิเคราะห์การใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะ รวมถึงข้อดีและข้อจำกัด

3.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เป็นให้ข้อมูลจำนวน 15 คน ที่มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3.3 ขอบเขตด้านภูมิภาค

การวิจัยนี้ไม่จำกัดภูมิภาค แต่จะเน้นการศึกษาข้อมูลจากหลายประเทศที่มีการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

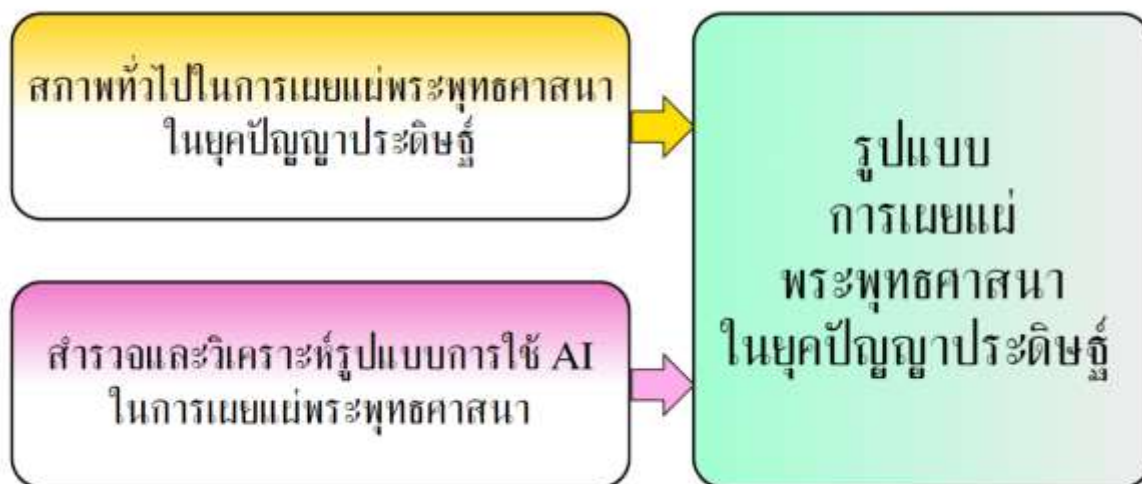
3.4 ขอบเขตด้านเวลา

เดือนมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2567

4. สมมติฐานการวิจัย

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมะ และทำให้การเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นไปอย่างกว้างขวางและมีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

6. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 การใช้เทคโนโลยี AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดย AI มีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ซึ่งช่วยให้การสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพสูงและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างทันที นอกจากนี้ AI ยังสามารถจัดการกับข้อมูลที่ซับซ้อนและหลากหลายรูปแบบ เช่น ข้อความ วิดีโอ และเสียง ซึ่งทำให้สามารถนำเสนอเนื้อหาทางธรรมะในรูปแบบที่หลากหลายและน่าสนใจได้

6.2 การสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพ

AI มีศักยภาพในการสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพสูงสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และสังเคราะห์เป็นเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและตรงกับความต้องการของผู้เรียน เช่น การสรุปบทความทางธรรมะ การสร้างบทเรียนออนไลน์ การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติธรรม และการสร้างวิดีโอสอนธรรมะ นอกจากนี้ AI ยังสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความรู้และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทำให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้ง่าย

6.3 การตอบคำถามทางธรรมะ

AI สามารถใช้ในการตอบคำถามทางธรรมะได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง การใช้แชทบอทหรือผู้ช่วยเสมือนที่มีระบบ AI สามารถตอบคำถามของผู้สนใจได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นคำถามเกี่ยวกับหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า หรือวิธีการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ AI ยังสามารถเรียนรู้และปรับปรุงการตอบคำถามให้ดีขึ้นตามข้อมูลที่ได้รับ ทำให้ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

6.4 การสื่อสารกับผู้สนใจผ่านช่องทางดิจิทัล

AI มีความสามารถในการสื่อสารกับผู้สนใจผ่านช่องทางดิจิทัลต่างๆ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันมือถือ การใช้ AI ในการบริหารจัดการช่องทางเหล่านี้สามารถช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดการคอมเมนต์และข้อความจากผู้ใช้ การตอบกลับอัตโนมัติ และการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้งานเพื่อปรับปรุงเนื้อหาและบริการให้ดียิ่งขึ้น

6.5 การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวางขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า AI สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่ธรรมะและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวางขึ้น การใช้ AI ทำให้การเผยแพร่ธรรมะไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่หรือเวลาที่กำหนด แต่สามารถเผยแพร่ได้ตลอดเวลาและทั่วโลก ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ AI ยังสามารถวิเคราะห์ข้อมูลประชากรและพฤติกรรมของผู้ใช้เพื่อปรับเนื้อหาและกลยุทธ์การเผยแพร่ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

6.6 ข้อจำกัดและความท้าทาย

แม้ว่า AI จะมีศักยภาพในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา แต่ยังมีข้อจำกัดและความท้าทายที่ต้องพิจารณา เช่น ความถูกต้องของข้อมูลและการตีความธรรมะที่อาจแตกต่างกันไป การควบคุมเนื้อหาที่เผยแพร่เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม และการสร้างความไว้วางใจในข้อมูลที่ได้รับจาก AI ซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง

6.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1) ปฐมา ภู่น้อย. (2566). การปรับรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา : ความท้าทายของพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล
- 2) สมศรี พุทธธรรมวงศ์ และ ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์ (2563). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน
- 3) ด้านปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของการค้าปลีกยุคใหม่.
อรพิน ตันติวิรุฬห์. (2566). องค์กรยุคใหม่ในบริบท AI : บุคลากรหลักธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากร

โดยสรุปการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า AI มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ทำให้การเผยแพร่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบ AI สำหรับการเผยแพร่ธรรมะยังคงต้องการการวิจัยและการพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้และสังคมในภาพรวม

7. ระเบียบวิธีการวิจัย

7.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อน เพื่อทำความเข้าใจการใช้ AI ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

7.2 การเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล 15 คน เลือกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงเจาะจง จากผู้มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแพร่ธรรมะ รวมถึงพระสงฆ์ นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติธรรม

7.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้คำถามแบบเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ การสัมภาษณ์จะถูกบันทึกเสียงและจดบันทึกเพื่อการวิเคราะห์

7.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในการสกัดข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อที่กำหนด การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปประเด็นหลักและความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจน

7.5 ความเชื่อถือได้และความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทำโดยการใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งและการทบทวนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบจากผู้วิจัยร่วมเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

7.6 การประเมินผลและการนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยจะถูกนำเสนอในรูปแบบรายงานวิจัย สรุปประเด็นสำคัญและข้อจำกัดของการใช้ AI ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงแนวทางการปรับปรุงและพัฒนา AI ในอนาคต รายงานวิจัยจะนำเสนออย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย

7.7 การรักษาความเป็นส่วนตัวและจริยธรรมในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับการแจ้งเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และการใช้ข้อมูล และต้องให้ความยินยอมก่อนเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยเท่านั้น

8. ผลการวิจัย

1) ประสิทธิภาพของการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.1) ความสามารถในการตอบคำถามทางธรรมะ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพสูง เทคโนโลยี AI สามารถตอบคำถามทางธรรมะได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ด้วยความสามารถในการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing - NLP) AI สามารถเข้าใจและวิเคราะห์คำถามของผู้ใช้และตอบกลับด้วยข้อมูลที่แม่นยำ นอกจากนี้ AI ยังสามารถเรียนรู้และปรับปรุงการตอบคำถามตามข้อมูลที่ได้รับเพิ่มขึ้น ทำให้การตอบคำถามมีความสมบูรณ์และตรงตามความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น การใช้ AI ในลักษณะนี้ช่วยลดภาระของพระสงฆ์และผู้สอนธรรมะในการตอบคำถามที่ซ้ำซ้อนและเพิ่มเวลาให้กับการปฏิบัติธรรมอื่นๆ

1.2) การเป็นผู้ช่วยเสมือนในการแนะนำการปฏิบัติธรรม

AI สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเสมือนในการแนะนำการปฏิบัติธรรม เช่น การฝึกสมาธิ การเจริญสติปัฏฐาน หรือการปฏิบัติวิปัสสนา ผู้ใช้สามารถขอคำแนะนำจาก AI เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติธรรมและขั้นตอนที่เหมาะสมได้ทันที นอกจากนี้ AI ยังสามารถปรับเนื้อหาและคำแนะนำให้เหมาะสมกับระดับความรู้และประสบการณ์ของผู้ใช้แต่ละคนได้ เช่น การเสนอแนะแนวทางการฝึกสมาธิสำหรับผู้เริ่มต้นหรือการเจริญวิปัสสนาสำหรับผู้มีประสบการณ์ ทำให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล

1.3) การจัดการข้อมูลทางธรรมะ

AI มีความสามารถในการจัดการและสังเคราะห์ข้อมูลทางธรรมะจากแหล่งต่างๆ ทำให้สามารถสร้างฐานข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบันสำหรับผู้ใช้ การใช้ AI ในการจัดการข้อมูลทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทางธรรมะที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย เช่น การค้นหาคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือบทความทางธรรมะที่เกี่ยวข้อง การจัดการข้อมูลในลักษณะนี้ช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่

1.4) การเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

หนึ่งในประโยชน์สำคัญของการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้ เช่น ระดับความรู้ ความสนใจ และประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม เพื่อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ นอกจากนี้ AI ยังสามารถติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมของผู้ใช้และปรับปรุงคำแนะนำตามผลลัพธ์ที่ได้ ทำให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

1.5) การตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

การใช้ AI ช่วยให้ผู้สนใจสามารถได้รับคำแนะนำทางธรรมะทันทีที่ต้องการ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลและคำแนะนำได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่ว่าจะเป็นผ่านแอปพลิเคชันมือถือ เว็บไซต์ หรือแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย การตอบสนองได้ทันทีนี้ทำให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปอย่างสะดวกและเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและมีความต้องการข้อมูลที่รวดเร็วและตรงกับความต้องการ

2) การเข้าถึงและการเผยแผ่ธรรมะในกลุ่มคนรุ่นใหม่

2.1) การเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่

จากการสัมภาษณ์พบว่า AI มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ เนื่องจากกลุ่มคนรุ่นใหม่มักมีความคุ้นเคยและความถนัดในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ การใช้ AI ทำให้การเผยแผ่ธรรมะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยี AI สามารถนำเสนอคำสอนทางพุทธศาสนาในรูปแบบที่คนรุ่นใหม่สนใจ เช่น การใช้วิดีโอสั้นๆ บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย การสร้างเนื้อหาทางธรรมะในรูปแบบของเกมหรือการเรียนรู้แบบอินเทอร์แอคทีฟ ซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจและสร้างความเข้าใจในหลักธรรมได้อย่างลึกซึ้งและน่าสนใจ

2.2) ความสะดวกในการเผยแผ่ธรรมะผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

การใช้เทคโนโลยีสื่อสารทางดิจิทัลทำให้การเผยแผ่ธรรมะไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่หรือเวลาที่กำหนด AI สามารถช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปตลอดเวลาและทั่วโลก การใช้แชทบอทและแอปพลิเคชันมือถือในการเผยแผ่ธรรมะช่วยให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ตัวอย่างเช่น ผู้ใช้สามารถตั้งคำถามเกี่ยวกับหลักธรรมและได้รับคำตอบทันที หรือสามารถรับการแจ้งเตือนเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม การบรรยายธรรม และกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ผ่านแอปพลิเคชันมือถือ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสตรีมมิ่ง (Streaming) ทำให้สามารถถ่ายทอดสดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การบรรยายธรรม การทำสมาธิ หรือการสวดมนต์ ทำให้ผู้คนสามารถเข้าร่วมและปฏิบัติตามได้โดยไม่ต้องเดินทางไปยังสถานที่จัดกิจกรรม

2.3) การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละคน

AI ยังมีความสามารถในการปรับเนื้อหาทางธรรมะให้เหมาะสมกับระดับความรู้และความสนใจของผู้ใช้แต่ละคน เทคโนโลยี AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใช้เพื่อเสนอเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น ผู้ใช้ที่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา AI สามารถเสนอเนื้อหาที่เป็นขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้น ในขณะที่ผู้ใช้ที่มีความรู้ระดับสูง AI สามารถเสนอเนื้อหาที่มีความลึกซึ้งและซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ AI ยังสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใช้ เช่น การใช้ภาพประกอบ วิดีโอ หรือการ์ตูน เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสนุกสนานและมีประสิทธิภาพ

2.4) การเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบที่น่าสนใจ

การใช้ AI ช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ เทคโนโลยีนี้สามารถสร้างเนื้อหาทางธรรมะในรูปแบบที่หลากหลายและทันสมัย เช่น การใช้กราฟิกและอนิเมชันในการสอนธรรมะ การสร้างวิดีโอที่มีเนื้อหาเชิงสารคดีหรือเชิงบันเทิงเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม นอกจากนี้ AI ยังสามารถช่วยสร้างชุมชนออนไลน์ที่ผู้สนใจสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ทางธรรมะได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและการสนับสนุนทางจิตใจในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

3) ข้อกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูล

3.1) ความแม่นยำในการตอบคำถามทางธรรมะ

แม้ว่า AI จะตอบคำถามและให้คำแนะนำทางธรรมะได้อย่างรวดเร็วและมีประโยชน์ แต่มีความกังวลเกี่ยวกับความแม่นยำของข้อมูล เนื่องจากความซับซ้อนและหลากหลายของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา การตีความธรรมะที่ถูกต้องต้องอาศัยความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้ง AI อาจเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

3.2) การควบคุมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลที่เผยแพร่โดย AI มีความถูกต้องและสอดคล้องกับหลักธรรม ต้องมีการควบคุมและตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา กระบวนการตรวจสอบนี้ควรเป็นการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ AI สามารถตอบสนองและปรับปรุงข้อมูลได้อย่างแม่นยำตามความเปลี่ยนแปลงของหลักธรรมและความเข้าใจทางพระพุทธศาสนา

3.3) ความสามารถในการตีความธรรมะ

การตีความธรรมะต้องอาศัยความเข้าใจในเชิงลึกและประสบการณ์ AI อาจเผชิญกับความท้าทายในการทำความเข้าใจและนำเสนอข้อมูลที่ซับซ้อน AI จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยใช้วิธีการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และการวิเคราะห์ข้อมูลทางศาสนาที่หลากหลาย

3.4) การเพิ่มความเชื่อถือได้ของ AI ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

การเพิ่มความเชื่อถือได้ของ AI ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา และนักพัฒนา AI ผู้เชี่ยวชาญควรมีบทบาทในการให้คำแนะนำและตรวจสอบข้อมูล ควรมีการพัฒนา AI ให้สามารถเรียนรู้และปรับปรุงข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

3.5) การสร้างความไว้วางใจในข้อมูลที่เผยแพร่โดย AI

การสร้างความไว้วางใจในข้อมูลที่เผยแพร่โดย AI เป็นสิ่งสำคัญ ผู้ใช้ต้องมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้อง การทำให้ผู้ใช้เข้าใจกระบวนการตรวจสอบและการควบคุมข้อมูลจะช่วยสร้างความไว้วางใจ ควรมีการให้ความรู้และอบรมเกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแพร่ธรรมะแก่ผู้ใช้ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้เทคโนโลยีนี้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

4) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4.1) การรวมผู้เชี่ยวชาญทางธรรมะในการพัฒนาระบบ AI

เพื่อให้ข้อมูลที่เผยแผ่มีความถูกต้อง การรวมผู้เชี่ยวชาญทางธรรมะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาระบบ AI เป็นสิ่งจำเป็น ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้จะให้คำแนะนำในการตั้งค่าระบบและการตรวจสอบข้อมูล นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม AI ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักธรรม

4.2) การทดสอบและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง

ควรมีการทดสอบและปรับปรุงระบบ AI อย่างต่อเนื่องเพื่อระบุข้อผิดพลาดและปัญหาที่เกิดขึ้น การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ AI ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลและความต้องการของผู้ใช้ได้ดีขึ้น การใช้ฟีดแบ็กจากผู้ใช้และการทบทวนข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นวิธีที่ดีในการปรับปรุงระบบ

4.3) การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การเรียนรู้ของเครื่องและการประมวลผลภาษาธรรมชาติ

การใช้เทคโนโลยีเช่น การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing) จะช่วยให้ AI เข้าใจและตอบสนองต่อข้อมูลทางธรรมะได้ดีขึ้น เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้ AI สามารถเรียนรู้จากข้อมูลที่มีอยู่และปรับปรุงความสามารถในการตอบคำถามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4) การอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะแก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม

การอบรมและให้ความรู้แก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีนี้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การให้คำแนะนำในการใช้ AI และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจะช่วยให้พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรมใช้ AI เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5) การสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

การสร้างชุมชนออนไลน์สำหรับพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติธรรม และผู้สนใจในการเผยแผ่ธรรมะด้วย AI จะช่วยส่งเสริมการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนออนไลน์จะเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมถึงเป็นที่ปรึกษาในการใช้เทคโนโลยี AI ทำให้ผู้ใช้สามารถเรียนรู้และปรับปรุงการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างต่อเนื่อง

โดยสรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพสูง โดย AI สามารถตอบคำถามทางธรรมะได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ด้วยความสามารถในการประมวลผลภาษาธรรมชาติ AI สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเสมือนในการแนะนำการปฏิบัติธรรมและการจัดการข้อมูลทางธรรมะ นอกจากนี้ AI ยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้แชทบอทและแอปพลิเคชันมือถือช่วยให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา AI ยังสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความรู้และความสนใจของผู้ใช้แต่ละคน อย่างไรก็ตาม

ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนแสดงความกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลและการตีความธรรมะที่อาจแตกต่างกันไป จำเป็นต้องมีการควบคุมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเข้มงวด การพัฒนา AI ให้สามารถตีความธรรมะได้อย่างถูกต้องและแม่นยำเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ ควรมีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะแก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีนี้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการใช้ AI จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

9. อภิปรายผลการวิจัย

1) ประสิทธิภาพของการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.1) ความสามารถในการตอบคำถามทางธรรมะ

ความสามารถในการตอบคำถามทางธรรมะ: ** ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพสูง การศึกษาโดยกรุงเทพมหานคร (2567) ชี้ว่า “พระ AI” จากญี่ปุ่นสามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำทางธรรมะได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้

1.2) การเป็นผู้ช่วยเสมือนในการแนะนำการปฏิบัติธรรม

AI สามารถแนะนำการปฏิบัติธรรมเช่นการฝึกสมาธิและการเจริญสติปัฏฐาน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ ปรีดี นกุลสมปรารถนา (2567) ที่ระบุว่า AI สามารถปรับเนื้อหาและคำแนะนำให้เหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละคน

1.3) การจัดการข้อมูลทางธรรมะ

AI มีความสามารถในการจัดการและสังเคราะห์ข้อมูลทางธรรมะจากแหล่งต่างๆ ผลการวิจัยของวิทยา ทองดี (2561) ยืนยันว่า AI ช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว

2) การเข้าถึงและการเผยแผ่ธรรมะในกลุ่มคนรุ่นใหม่

2.1) การเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่

AI มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ การใช้เทคโนโลยีสื่อสารทางดิจิทัลเช่น วิดีโอสั้นๆ และแอปพลิเคชันมือถือช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้ได้ดี งานวิจัยของ ปัทมา ภู่น้อย (2566) สนับสนุนแนวคิดนี้

2.2) ความสะดวกในการเผยแผ่ธรรมะผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

การใช้เซตบอทและแอปพลิเคชันมือถือช่วยให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา สอดคล้องกับข้อมูลจาก Berlin et al. (2017) ที่ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีสตรีมมิ่งทำให้สามารถถ่ายทอดสดกิจกรรมทางศาสนาได้

3) ข้อกังวลเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูล

3.1) ความแม่นยำในการตอบคำถามทางธรรมะ

แม้ว่า AI จะมีประสิทธิภาพในการตอบคำถาม แต่ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับความแม่นยำของข้อมูล การวิจัยของ สมศรี พุทธธรรมวงศ์ และ ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2563) เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการควบคุมและตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา

3.2) ความสามารถในการตีความธรรมะ

AI อาจเผชิญกับความท้าทายในการทำความเข้าใจและนำเสนอข้อมูลที่ซับซ้อน การวิจัยของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2553) ชี้ว่าการพัฒนา AI ในการตีความธรรมะอาจต้องใช้วิธีการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning)

4) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

4.1) การรวมผู้เชี่ยวชาญทางธรรมะในการพัฒนาระบบ AI

การรวมผู้เชี่ยวชาญทางธรรมะในการพัฒนาระบบ AI เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่เผยแพร่มีความถูกต้อง งานวิจัยของ กรุงเทพมหานครกิจ (2567) ยืนยันความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบข้อมูล

4.2) การทดสอบและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง

การทดสอบและปรับปรุงระบบ AI อย่างต่อเนื่องช่วยให้ AI ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลและความต้องการของผู้ใช้ การวิจัยของ สมศรี พุทธธรรมวงศ์ และภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2563) เน้นย้ำถึงการใช้ฟีดแบ็กและการทบทวนข้อมูล

4.3) การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การเรียนรู้ของเครื่องและการประมวลผลภาษาธรรมชาติ

การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การเรียนรู้ของเครื่องและการประมวลผลภาษาธรรมชาติจะช่วย ให้ AI ทำความเข้าใจและตอบสนองต่อข้อมูลทางธรรมะได้ดีขึ้น การวิจัยของ Manu Siddharth Jha. (2021) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้

4.4) การอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะแก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม

การอบรมพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับการใช้ AI ในการเผยแผ่ธรรมะเป็นสิ่งสำคัญ งานวิจัยของ อรพิน ตันติวิรุฬห์ (2566) เน้นย้ำความสำคัญของการให้ความรู้และการอบรม

4.5) การสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

การสร้างชุมชนออนไลน์สำหรับพระสงฆ์และผู้สนใจในการเผยแผ่ธรรมะด้วย AI ช่วยส่งเสริมการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ ปฐมา ภู่น้อย (2566) ยืนยันความสำคัญของชุมชนออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

10. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของ AI ในการเผยแพร่ธรรมะ เพื่อเป็นแนวทางให้กับนักวิจัยอื่นๆ สามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนหรือยังไม่ได้รับการสำรวจ นอกจากนี้ ควรพิจารณาใช้วิธีการวิจัยอื่นๆ เช่น การวิเคราะห์เชิงสถิติ เพื่อเสริมความถูกต้องและความลึกของการวิจัยในอนาคต

2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

ควรมีการกำหนดนโยบายหรือมาตรฐานในการใช้ AI ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น การตรวจสอบและควบคุมเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่าน AI เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือการตีความธรรมะที่ผิดเพี้ยน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี AI ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

3) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Practical Recommendations)

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่ธรรมะผ่าน AI ควรมีการปรับปรุงกระบวนการพัฒนาและการทดสอบระบบ AI อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดการข้อมูลที่มีความถูกต้องและทันสมัย การฝึกอบรมและการให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้งานและพระสงฆ์ในการใช้ AI ในการเผยแพร่ธรรมะจะช่วยให้การใช้เทคโนโลยีนี้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

4) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุม เช่น การศึกษาผลกระทบของการใช้ AI ในการเผยแพร่ธรรมะต่อผู้ฟังในกลุ่มต่างๆ และการพัฒนา AI ที่สามารถตีความและนำเสนอธรรมะในรูปแบบที่หลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการเพิ่มความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลที่เผยแพร่ผ่าน AI

5) ข้อเสนอแนะเชิงเทคนิค

การพัฒนาและปรับปรุงเทคโนโลยี AI เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาควรมีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing) เพื่อเพิ่มความสามารถในการเข้าใจและตอบสนองต่อข้อมูลทางธรรมะ การทดสอบและปรับปรุงระบบ AI อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ AI มีประสิทธิภาพและความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

11. องค์ความรู้ใหม่

1) การเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยให้การเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ โดย AI สามารถนำเสนอเนื้อหาทางธรรมะในรูปแบบที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย เช่น แอปพลิเคชันมือถือ แชนบอท และแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ การใช้เทคโนโลยีการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) ช่วยให้ AI สามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำทางธรรมะได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ทำให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลทางธรรมะได้ตลอดเวลาและทุกที่ ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาคำสอนของพระพุทธเจ้า บทสวดมนต์ หรือบทความทางธรรมะ การที่ AI สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างทันท่วงทีเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การตอบสนองความต้องการของผู้คนในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยตอบสนองความต้องการของผู้คนได้อย่างมีประสิทธิภาพ AI สามารถนำเสนอเนื้อหาทางธรรมะในรูปแบบที่น่าสนใจและทันสมัย เช่น วิดีโอสั้นๆ การ์ตูน และเกมที่มีเนื้อหาทางธรรมะ ซึ่งช่วยดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ และช่วยปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความรู้และความสนใจของผู้ใช้แต่ละคนได้ เช่น การเสนอเนื้อหาที่เป็นขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เริ่มต้น หรือเนื้อหาที่ลึกซึ้งและซับซ้อนสำหรับผู้ที่มีความรู้ทางธรรมะมากขึ้น การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใช้ เช่น การใช้ภาพประกอบ วิดีโอ หรือการ์ตูน ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสนุกสนานและมีประสิทธิภาพ

3) การสนับสนุนการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

AI สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเสมือนในการสนับสนุนการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ผู้ใช้สามารถขอคำแนะนำจาก AI เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติธรรมและขั้นตอนที่เหมาะสมได้ทันที เช่น การฝึกสมาธิ การเจริญสติปัญญาน หรือการปฏิบัติวิปัสสนา และสามารถติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมของผู้ใช้และปรับปรุงคำแนะนำตามผลลัพธ์ที่ได้ การที่ AI สามารถตอบสนองและปรับปรุงคำแนะนำตามความต้องการและความก้าวหน้าของผู้ใช้ ทำให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

4) การสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

การใช้ AI ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถสนับสนุนการสร้างชุมชนออนไลน์ที่ผู้สนใจได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ทางธรรมะได้ การสร้างชุมชนออนไลน์ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและการสนับสนุนทางจิตใจในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ AI ยังสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานในการจัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น การบรรยายธรรม การทำสมาธิ หรือการสนทนาธรรม ทำให้ผู้คนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางธรรมะได้โดยไม่ต้องเดินทางไปยังสถานที่จัดกิจกรรม การสร้างชุมชนออนไลน์ในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการเรียนรู้ทางธรรมะให้เป็นไปอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

12. เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). “พระ AI” จากญี่ปุ่น ช่วยเผยแผ่ศาสนาในสังคมยุคใหม่?. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://tgiraiu.org/newdetail/602>
- ปฐมา ภู่น้อย. (2566). การปรับปรุงแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา : ความท้าทายของพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปรีดี นกุลสมปรารถนา. (2567). รวมสถิติและ Insight สำคัญๆของคนไทยกับการใช้ Digital และ Social Media 2024. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/BLAWz>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก. กรุงเทพฯ : ผลิตัมม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539. เล่ม 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา ทองดี. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. รายงานวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมศรี พุทธธรรมวงศ์ และ ภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์ (2563). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน ด้านปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของการค้าปลีกยุคใหม่. พิษณุโลก : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2554-2559. นครปฐม : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อรพิน ตันติวิรุฬห์. (2566). องค์กรยุคใหม่ในบริบท AI : บุคลากรหลักธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากร. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงานวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- Berlin, J., et al. (2017). “Introduction”, Rewriting the Rules for the Digital Age. Deloitte University Press.
- Manu Siddharth Jha. (2021). 15 Proven Facts Why Artificial Intelligence Will Create More Jobs in 2021. Retrieve by August, 4 2022, from <https://medium.com/hackernoon/15-reasons-why-ai-will-create-more-jobs-than-it-takes-46787c2526d1>

9. การศึกษาการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ

ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้

A Study on the Use of Multimedia in Lifelong Learning Management by
teachers at the Sub-District Learning Encouragement Center under the
supervision of the Department of Learning Encouragement

มะลิวัลย์ ตันตีสันติสม

หลักสูตร-สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

อาคม จันตะนี

รองผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ

มูลนิธิแสงสีวิชาการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โยธี จันตะนี

หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรม

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

พิชญา อัคราศัย

ครู สกร.ระดับอำเภอโป่งน้ำร้อน สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดจันทบุรี

อิสริย์ วงศ์คำจันทร์

ครู สกร.ระดับอำเภอแม่จัน สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดเชียงราย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน 3) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอนศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล จำนวน 6 คน และครูผู้สอนในสถานศึกษาที่สังกัด จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

รูปแบบการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบลพบว่าการดำเนินงานของครูเป็นไปตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 มาตรา 54 วรรคสาม และมาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา (4) ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งกำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการใน ระบบต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษา การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน หรือผู้ที่พ้นวัยที่จะศึกษาในโรงเรียน หรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลและ ทุรกันดาร สามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง และสามารถพัฒนาศักยภาพ ทักษะ และความ เชี่ยวชาญตามความถนัดของตนเอง การจัดการเรียนรู้ครอบคลุมสามประเภทหลัก ได้แก่ 1) การเรียนรู้ตลอด ชีวิต 2) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง 3) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณวุฒิตามระดับ นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า ครูได้นำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของ ผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ทำให้ผู้เรียนในทุกช่วงวัยสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตที่ สอดคล้องและทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงของโลก อีกทั้งยังช่วยเพิ่มพูนและปรับเปลี่ยนทักษะของผู้เรียนตาม ความถนัดและความจำเป็นของแต่ละบุคคล ผลการวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการประยุกต์ใช้สื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

คำสำคัญ : สื่อมัลติมีเดีย การเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the learning management styles of sub-district learning center teachers according to the Promotion of Lifelong Learning Act, B.E. 2566 (2023); 2) to compare the use of multimedia in learning management suitable for the context of learners; and 3) to present the knowledge gained from studying the diverse uses of multimedia in learning management by sub-district learning center teachers under the Department of Lifelong Learning Promotion. The study involved reviewing related documents and conducting in-depth interviews with teachers from 6 sub-district learning centers and 2 teachers from affiliated educational institutions, totaling 8 participants. The research findings are summarized as follows

The learning management styles of sub-district learning center teachers were found to comply with the Promotion of Lifelong Learning Act, B.E. 2566 (2023), Section 54, Paragraph Three, and Section 258 (4) of the Constitution of the Kingdom of Thailand. These sections mandate that the state is responsible for providing education to citizens according to their needs in various systems and promoting lifelong learning. There is also collaboration between

the state, local administrative organizations, and the private sector in educational management. This research highlights that such learning management opens opportunities for individuals who are of school age but not enrolled in school, those who are beyond school age, or those in remote and inaccessible areas to gain access to learning resources comprehensively and develop their potential, skills, and expertise according to their aptitudes. The learning management covers three main types: 1) lifelong learning, 2) self-development learning, and 3) level-appropriate qualification development learning. Additionally, the study found that teachers have applied information technology media in various and context-appropriate ways to manage learning, which helps learners of all ages to develop learning skills, vocational skills, and life skills that align with and adapt to global advancements. This also enhances and adjusts learners' skills according to their aptitudes and necessities. The findings underscore the importance of applying technological media in learning management to create equitable and comprehensive educational opportunities.

Keywords : multimedia, lifelong learning, sub-district learning centers

1. ความนำ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) คือ รูปแบบหนึ่ง que เริ่มต้นด้วยเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยไม่จำกัดอายุ เพศ วัย พื้นฐานความรู้ หรือวิธีการเรียนรู้ รวมถึงสภาพทางพื้นที่หรือบริบททางสังคม ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาเรียนรู้ที่ไม่เพียงแคในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยแต่เป็นการเรียนรู้นอกโรงเรียน/สถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตัวเอง เพื่อความก้าวหน้าและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคตอย่างยั่งยืน

การส่งเสริมการเรียนรู้ตาม “พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ.2566” มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นคนดี มีวินัย รู้จักสิทธิควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบ ภูมิใจและตระหนักในสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รู้จักความพอเพียง มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใฝ่เรียนรู้ มีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง มีคุณธรรม และมีความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งมีสำนึกในความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีความเป็นพลเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างผาสุก กับเพื่อให้บุคคลมีทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต ที่สอดคล้องและเท่าทันพัฒนาการของโลก และมีโอกาสพัฒนาหรือเพิ่มพูนทักษะของตนให้สูงขึ้นหรือปรับเปลี่ยนทักษะของตนตามความถนัดหรือความจำเป็น

“ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล” มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งจำเป็นสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ที่มีส่วนในการช่วยจัดการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล

ทุรกันดาร พื้นที่เสี่ยงภัย หรือพื้นที่ที่มีความยากลำบากในการปฏิบัติงาน โดยความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในภูมิภาค ปัญหาท้องถิ่น ภาควิชา และสถานศึกษา ในการส่งเสริมการเรียนรู้ การถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ หรือภูมิปัญญาให้แก่ผู้เรียนหรือประชาชน

การเลือกใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะหลายด้าน ได้แก่ Creativity หรือ ความคิดสร้างสรรค์, Problem Solving หรือ การแก้ปัญหา, Critical Thinking หรือ การคิดเชิงวิพากษ์, Leadership หรือ การเป็นผู้นำ, Communication หรือ การสื่อสาร, Collaboration หรือ การประสานงาน, information Management หรือ การจัดการข้อมูล, Adaptability หรือ การปรับตัว รวมถึง Curiosity หรือ ความอยากรู้อยากเห็น การประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลาย มีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ ทักษะในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข และเป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาการใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 : โดยศึกษารูปแบบและประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย

2.2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน : โดยเปรียบเทียบและเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนที่แตกต่างกัน

2.3) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ : โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้เรียน

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้” มีขอบเขตการวิจัยที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกตำบลที่สังกัดในสถานศึกษาที่ทำการวิจัย เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้

3.1 ขอบด้านเนื้อหา ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัวแปร

- 1) ข้อมูลส่วนตัวครูผู้สอน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน
- 2) ข้อมูลความสำคัญเกี่ยวกับ การศึกษาการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) ด้านสื่อมัลติมีเดียในการ

จัดการเรียนรู้ 2) ด้านรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน 4) ด้านสื่อสอนเสริมและแหล่งเรียนรู้

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

- ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ประจำ “ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล (ศกร. ระดับตำบล)” สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 6 คน และครูผู้สอนซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

- ระยะเวลา 1 เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน 2567 - วันที่ 2 กรกฎาคม 2567

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

สื่อมัลติมีเดีย หมายถึง การนำตัวกลางสื่อที่หลากหลายประเภทมาใช้ร่วมกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศและวิธีการในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดหรือนำความรู้จากผู้ส่งสื่อไปยังผู้รับสื่อ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนการสอน

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการศึกษาเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการเรียนรู้ด้วยตัวเองและตามอัธยาศัย ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ทุกช่วงวัยโดยไม่มีวันสิ้นสุด

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การออกแบบ วางแผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎีและหลักการเรียนรู้หรือรูปแบบนั้นยึดถือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบที่กำหนด

ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล หมายถึง บุคลากรในหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับตำบล/แขวง มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาที่สังกัด และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานต้นสังกัด

ครูผู้สอน ศกร. หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ในการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ (ศกร.อำเภอ) มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการอ่านและพัฒนาทักษะอาชีพ รวมถึงการจัดการศึกษาอื่นๆ ร่วมกับภาคีเครือข่ายตามที่กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กำหนด

กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) หมายถึง ส่วนราชการระดับกรม ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศไทย ยกฐานะมาจาก สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 1) เข้าใจถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
- 2) เลือกใช้สื่อมัลติมีเดียที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและผู้เรียน
- 3) สามารถนำองค์ความรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

6. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการนำสื่อมัลติมีเดียมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน แสดงให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการใช้สื่อมัลติมีเดียรวมถึงสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

6.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับ “สื่อมัลติมีเดีย” คือการนำสื่อที่หลากหลายมีประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ ตัวอักษร (Text), เสียง (Sound), ภาพนิ่ง (Still Image), วิดีโอ (Video), ภาพเคลื่อนไหว (Animation) รวมถึงสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นๆ ทั้งในรูปแบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) ดังนี้

6.1.1 องค์ประกอบของสื่อมัลติมีเดีย

1) **ตัวอักษร (Text)** คือ ข้อความตัวอักษรที่ได้จากการพิมพ์เป็นข้อความ โดยทั่วไปพบได้จากหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ หรือจากการพิมพ์ด้วยโปรแกรมเอกสาร เช่น Microsoft Word, Notepad เป็นต้น รูปแบบตัวอักษรอาจเพิ่มสีเส้นและแบบตัวอักษรเพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสาร

2) **เสียง (Sound)** คือ สื่อที่ถูกจัดเก็บในรูปแบบสัญญาณดิจิทัล สามารถเล่นซ้ำกลับไปกลับมาได้หลายรอบ อาจมีการผสมเสียงอื่นเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสอดคล้องกับเนื้อหาการนำเสนอ ซึ่งจะช่วยให้อุปกรณ์สื่อเกิดความรู้สึกสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยส่วนใหญ่จะเก็บเสียงในรูปแบบดิจิทัลในฟอร์แมตไฟล์ตัวอย่างเช่น

(2.1) MP3 (MPEG-1 Audio Layer III) คือไฟล์รูปแบบที่มีการสูญเสียที่ได้รับความนิยมมากที่สุด สามารถเก็บไว้ในแฟลชไดรฟ์ (Flash Drive) เพื่อความสะดวกในการทำงาน

(2.2) Advanced Audio Coding หรือไฟล์ AAC (เรียกกันว่า MPEG-4 AAC) ใช้พื้นที่น้อยมากและเหมาะสำหรับการสตรีม โดยเฉพาะบนอุปกรณ์มือถือ iTunes/Apple Music, YouTube, and Android

(2.3) WAV (Waveform Audio File) รักษาข้อมูลดั้งเดิมไว้ทั้งหมด ทำให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวิศวกรเสียง “WAV มีช่วงไดนามิกที่กว้างกว่าและ Bit depth ที่มากกว่า”

(2.4) MIDI (มิดิ) ย่อมาจาก Musical Instrument Digital Interface เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการทำเพลง สำหรับนักดนตรี นักทำเพลง และโปรดิวเซอร์ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นอย่างมาก สามารถทำให้การทำเพลงเป็นเรื่องง่ายขึ้นโดยมีเครื่องดนตรีไม่กี่ชิ้น

(2.5) นอกจากนี้ยังมีการบันทึกเสียงไว้ในรูปแบบ CD (Compact Disc) เป็นรูปแบบการบันทึกเสียงที่มีคุณภาพสูง เช่น เพลงต่างๆ สะดวกในการพกพาและการใช้งาน

3) ภาพนิ่ง (Still Image) คือ ภาพที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด และภาพลายเส้น ภาพนิ่งอาจประกอบด้วยตัวอักษร สีเส้น แสงเงา เพื่อเพิ่มความน่าสนใจยิ่งขึ้นและสามารถถ่ายทอดความหมายผ่านรูปภาพได้ลึกซึ้งมากกว่าสื่อตัวอักษรหรือข้อความ

4) วิดีโอ (Video) หรือ วิดิทัศน์ คือ งานบันทึกที่เก็บได้ทั้งเสียงและภาพไปพร้อมกัน สามารถดึงข้อมูลที่เก็บอยู่ในงานมาแสดงบนจอภาพของคอมพิวเตอร์หรือจอโทรทัศน์ได้ รูปแบบการบันทึกภาพและเสียง (Video file format) ที่นิยมใช้โดยทั่วไป ตัวอย่างเช่น

(4.1) ไฟล์ AVI (Audio Video Interleave) เป็นรูปแบบไฟล์วิดีโอที่พัฒนาโดยบริษัท Microsoft ในปี ค.ศ.1992 เป็นรูปแบบทั่วไปสำหรับจัดเก็บวิดีโอบนคอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นมีเดียและซอฟต์แวร์ตัดต่อวิดีโอจำนวนมากรองรับรูปแบบ AVI. ไฟล์วิดีโอ AVI มีทั้งข้อมูลเสียงและวิดีโอ และจัดเก็บรูปแบบวิดีโอที่หลากหลาย โดยบริษัท Microsoft ได้พัฒนาเครื่องมือสำหรับเล่นวิดีโอมาพร้อมกับระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows คือโปรแกรม Windows media player

(4.2) ไฟล์ MPEG (Moving Picture Experts Group) คือรูปแบบไฟล์ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก มีการบีบอัดมาก ทำให้ได้ไฟล์ขนาดเล็ก แต่ยังคงคุณภาพสูงขึ้นอยู่กับความละเอียดในการแปลงไฟล์พบเห็นทั่วไปได้ในวิดีโอซีดี (VCD) และไฟล์ MPEG ก็ได้ถูกแบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้ 1) MPEG-1 ไฟล์ความละเอียดปานกลาง เราจะรู้จักและเห็นในรูปแบบ VCD 2) MPEG-2 ไฟล์วิดีโอความละเอียดสูง คมชัดดีพอสมควร แต่มีขนาดใหญ่ใช้บันทึกในแผ่น DVD 3) MPEG-4 เป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุดในช่วงหนึ่งเนื่องจากเป็นไฟล์วิดีโอความละเอียดสูงที่มีขนาดเล็ก เหมาะกับการเปิดดูคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และยังมีโปรแกรมรองรับที่หลากหลาย

5) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) หรือ “ภาพการ์ตูนที่เคลื่อนไหวได้” คือการนำภาพนิ่งหลาย ๆ ภาพมาฉายต่อเนื่องกันด้วยความเร็วสูง ทำให้เกิดภาพลวงตาของการเคลื่อนไหวออกมา โดยปกติความเร็วของภาพเคลื่อนไหวจะฉายด้วยความเร็วที่ต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของการแสดงผล โดยถ้าฉายเป็นภาพยนตร์เมื่อสมัยก่อนจะฉายด้วยความเร็ว 16 เฟรมต่อวินาที แต่ในปัจจุบันจะอยู่ที่ 24 เฟรมต่อวินาที ถ้าฉายในระบบ PAL จะฉายด้วยความเร็ว 25 เฟรมต่อวินาที แต่ในระบบ NTSC จะฉายด้วยความเร็ว 29.97 หรือ 30 เฟรมต่อวินาที แอนิเมชันส่วนใหญ่จะวาดขึ้นด้วยมือ แต่ปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยสร้างแอนิเมชันอย่างแพร่หลาย และกำเนิดออกมาหลากหลายประเภทตามรูปแบบนำไปใช้งานที่แตกต่างกัน

โดยสรุป การนำสื่อมัลติมีเดียในรูปแบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น มีความเหมาะสมสำหรับการจัด

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อมัลติมีเดียได้โดยการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

6.1.2) ช่องสัญญาณสื่อสารสำคัญต่อมัลติมีเดีย มัลติมีเดียประกอบด้วยเทคโนโลยีการสร้างและประมวลผลวิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว เสียง ข้อความและรูปภาพ เมื่อมีการสื่อสารร่วมด้วย ทำให้ต้องใช้ช่องสัญญาณสื่อสารที่มีแถบกว้างมาก (Hing Bandwidth) รองรับการทำงานสื่อสารสองทิศทาง โดยเน้นการย่นระยะทางไกลๆ ให้เสมือนอยู่ชิดใกล้ได้ตอบกันได้อย่างรวดเร็ว

ระบบสื่อสารข้อมูลที่รองรับมัลติมีเดียต้องมีการรับประกันการบริการ (QoS - Quality of Service) กล่าวคือ การรับส่งข้อมูลระหว่างต้นทางและปลายทาง ข้อมูลที่ส่งมีลักษณะเป็นสายข้อมูล ดังนั้นข้อมูลจะต้องถึงปลายทางตามกำหนดเวลา และให้รูปแบบที่ต่อเนื่องได้ลองนึกดูว่าหากต้องการส่งหรือรับข้อมูลแบบมัลติมีเดียที่ประกอบด้วยภาพเคลื่อนไหวก็ดี เสียงก็ดีจะต้องมีความต่อเนื่อง ซึ่งจะขาดหายเป็นช่วงๆ ไม่ได้ ดังนั้น คุณภาพของระบบมัลติมีเดียจึงเกี่ยวข้องกับระบบสื่อสารข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลอันรวดเร็วมากของซีพียูในคอมพิวเตอร์ด้วย

สิ่งที่สำคัญตามมาก็คือ “มาตรฐานของเทคโนโลยีการบีบอัดข้อมูล” อาทิเช่น เทคนิคการบีบอัดข้อมูลวิดีโอเป็น MPEG การบีบอัดข้อมูลเสียงเป็น MIDI และการบีบอัดเสียงพูดด้วย ADPCM หรือแม้แต่รูปภาพก็บีบอัดเป็น GIF หรือ JPEG เป็นต้น การบีบอัดทำให้รับส่งข้อมูลได้เร็วขึ้น และยังใช้ที่เก็บความจุลดลง

6.1.3) การเรียนรู้ตลอดชีวิต พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 กำหนดบทบาทหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังต่อไปนี้

- **มาตรา 6** ให้กรมมีหน้าที่จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง
- 3) การเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ

นอกจากการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตามวรรคหนึ่ง กรมอาจจัดส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้รูปแบบอื่นที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนได้ ทั้งนี้ ตามประกาศที่รัฐมนตรีกำหนด ประกาศดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย แนวทาง และวิธีการไว้ด้วย

การจัดจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้คำนึงถึงความหลากหลายและความต้องการของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยมีโอกาสเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ

- **มาตรา 7** การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อจัดให้มีระบบกระดาน ชี้นะ หรืออำนวยความสะดวกด้วยวิธีการใดๆ ให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในเรื่องที่ตนสนใจหรือตามความถนัดของตน สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทได้ในเวลาใดๆ ที่ตนสะดวกโดยไม่มีภาระค่าใช้จ่ายเกินสมควร และเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวาง รู้เท่าทันพัฒนาการของโลกอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งนำความรู้ไปเติมเต็มชีวิตให้แก่ตนเองหรือเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยอาจได้รับการรับรองคุณวุฒิตามความเหมาะสมด้วยก็ได้

- **มาตรา 8** ในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กรมดำเนินการโดยคำนึงถึงแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการโดยวิธีการใดๆ เพื่อกระตุ้นให้บุคคลเฝ้าหาความรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ และสร้างสมรรถนะในการเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันได้ด้วยตนเองในทุกเวลาอย่างรู้เท่าทัน และเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทได้โดยง่ายในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่มีภาระค่าใช้จ่ายเกินสมควร

2) จัดให้มีและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อให้บุคคลสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้โดยสะดวกโดยไม่มีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขใดๆ ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้หรือมีลักษณะเป็นการไม่เกื้อหนุนให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) จัดหรือส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายจัดหรือร่วมจัดให้บุคคลในครอบครัวและชุมชนมีนิสัยรักการอ่านหรือการเรียนรู้ รวมทั้งจัดให้มีแหล่งส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ในชุมชน

- **มาตรา 9** การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามความถนัดของตน การประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน หรือสังคม หรือเพื่อประโยชน์แห่งความรอบรู้ของตน โดยอาจจะได้รับการรับรองคุณวุฒิตามความเหมาะสม

ในการจัดการเรียนรู้ตามวรรคหนึ่ง ให้มีระบบแนะแนวการเรียนรู้และการประกอบอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทราบล่วงหน้าหรือวางแผนให้สอดคล้องกับความถนัดของตนเองด้วย

- **มาตรา 10** ในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง ให้กรมดำเนินการโดยคำนึงถึงแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการโดยวิธีการใดๆ เพื่อกระตุ้นให้บุคคลทุกช่วงวัยทุกอาชีพเฝ้าเรียนรู้หรือฝึกฝนในเรื่องที่ตนถนัดหรือสนใจ เพื่อพัฒนาศักยภาพ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สำหรับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การดำเนินชีวิตอย่างผาสุก หรือการร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

2) ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือหรือร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการดำเนินการตาม 1)

- **มาตรา 11** การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณวุฒิตามระดับมีเป้าหมายเพื่อจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้ซึ่งอยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้รับการศึกษาในสถานศึกษา หรือผู้ซึ่งพ้นวัยที่จะศึกษาในสถานศึกษา หรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือทุรกันดาร หรือไม่มีหน่วยงานอื่นใดไปดำเนินการ เพื่อให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามศักยภาพของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ตามวรรคหนึ่งต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ โดยให้ปรับอายุและระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับสภาพความจำเป็นของผู้เรียน และให้นำความในมาตรา 9 วรรคสอง มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

- **มาตรา 12** ในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ ให้กรมดำเนินการโดยคำนึงถึงแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) เป็นการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ซึ่งมิได้ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาไม่ว่าด้วยเหตุใด เพื่อให้ได้รับคุณวุฒิระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านสามัญศึกษาหรืออาชีวศึกษา

2) วิธีการจัดการเรียนรู้และการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรต้องสอดคล้องกับพัฒนาการของโลกและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัดหรือความสนใจของตน ทั้งนี้ วิธีการและหลักสูตรดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กรมและสถาบันพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ร่วมกันกำหนด

3) การประเมินผลเพื่อให้ได้รับคุณวุฒิทางการศึกษา ให้ใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อใช้กับผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม โดยต้องไม่ใช้วิธีการทดสอบความรู้ในทางวิชาการแต่เพียงด้านเดียว

4) ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อจัด ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้ซึ่งได้รับคุณวุฒิระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านสามัญศึกษาหรืออาชีวศึกษาตาม (1) เพื่อให้ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกรณีที่เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับเข้ารับการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับกับหน่วยจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้ปกครองตามกฎหมายดังกล่าวได้ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับแล้ว แต่ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กดังกล่าว กรมต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตร และระยะเวลาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของผู้เรียน โดยให้กรมและสถาบันพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ร่วมกันออกแบบให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

6.2 จุดเน้นการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

1) สร้างโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

(1.1) จัดทำระบบหรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ (Digital Learning Platform) รวมทั้งแอปพลิเคชัน หรือสื่อดิจิทัลที่มีคุณภาพครบวงจรเพื่อการเรียนรู้ในช่องทางเรียนรู้แบบต่างๆ ทั้ง Online On-site และ On-air ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา (Anywhere Anytime)

(1.2) พัฒนาระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้ในธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank System) ที่สามารถเชื่อมโยงการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภท สร้างความคล่องตัวและเปิดทางเลือกให้กับผู้เรียนทุกระดับ เพื่อประโยชน์ในการรับรองคุณวุฒิ หรือการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพต่อไป

(1.3) พัฒนาระบบเทียบระดับการศึกษา เทียบเคียงหรือเทียบโอนผลการเรียน ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ และสมรรถนะ ให้มีมาตรฐาน เชื่อมโยงกับการศึกษาและการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเข้าศึกษา การสะสมความรู้ หรือการรับรองคุณวุฒิการศึกษาต่างสถานศึกษาหรือต่างระบบได้

2) ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

(2.1) พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร โปรแกรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ที่คุณภาพและมาตรฐาน เหมาะสมและเป็นไปตามสภาพ ความต้องการ และความถนัด

สอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศและทันต่อการเปลี่ยนแปลงโลก โดยมุ่งพัฒนาประชาชนทุกช่วงวัยให้มีทักษะที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต จบแล้วมีงานทำสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

(2.2) จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้แบบ STEM Education (วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์) ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ทั้งในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

(2.3) จัดให้มีระบบแนะแนวทางสำหรับผู้เรียน (Coaching) และวางแผนทางเลือกทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่หลากหลายให้กับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และกลุ่มเปราะบาง ในการเข้าถึง การศึกษา การเรียนรู้และการฝึกอาชีพอย่างเท่าเทียม เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบแนวทางการเรียนรู้และเป้าหมายชีวิตที่ตนเองชอบ รวมทั้งการดูแล ฝึกระวัง และแก้ไขปัญหาสุขภาวะทางจิตของผู้เรียน เพื่อให้สามารถอยู่ในสถานศึกษาได้อย่างมีความสุข

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(3.1) พัฒนาระบบการส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการเรียนรู้ มีกระบวนการทางสังคมที่ส่งเสริมให้บุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่น สังคม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสนับสนุนการสร้างกลไกการขับเคลื่อนชุมชนในการปลูกฝังและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของประชาชน

(3.2) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเรียนรู้ที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างวินัย จิตสาธารณะ อุทิศตน ความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติและท้องถิ่น เสริมสร้างวิถีชีวิตของความเป็นพลเมืองและมีศีลธรรมที่เข้มแข็ง รวมถึงการมีจิตอาสา โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

(3.3) พัฒนารูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านให้กับประชาชน พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่าน และพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและทั่วถึง อาทิ การพัฒนาความพร้อมของบุคลากรและการให้บริการของหน่วยจัดการเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนมีบริการที่ทันสมัย ส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน การสร้างเครือข่ายส่งเสริมการอ่าน พร้อมทั้งพัฒนาสื่อและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ที่หลากหลายให้บริการกับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

(3.4) จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะใหม่ (New Skill) เพิ่มสมรรถนะ (Upskill) หรือทบทวนทักษะ (Reskill) ให้แก่ประชาชน อาทิ อาชีพเกษตรกร อาชีพค้าขาย อาชีพบริการชุมชน อาชีพหัตถกรรม อาชีพอุตสาหกรรม ช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ช่างแอร์ ฯลฯ เพื่อเป็นเครื่องมือในการยกระดับทักษะความรู้ ช่วยประชาชนลดรายจ่ายในครัวเรือน สามารถประกอบอาชีพหลักหรือเป็นอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัวได้

(3.5) ส่งเสริม สนับสนุน สร้างโอกาสให้เกิด Soft Power เพื่อเปิดโอกาสในการต่อยอดสร้างมูลค่าและสร้างรายได้ รวมทั้งการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาต่อยอดศิลปะ วัฒนธรรม ภาษา และส่งเสริมภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในประเทศและต่างประเทศ อาทิ ด้านการท่องเที่ยว/งานเทศกาล/ประเพณีไทย ด้านดนตรีและศิลปะ ด้านวรรณกรรมหนังสือ ด้านสินค้าและบริการ (อาหารไทย ผ้าไทย เครื่องหอมและสมุนไพรไทย ฯลฯ รวมทั้งการใช้พื้นที่เป็นสถานที่เรียนรู้วัฒนธรรม ศิลปะ และประวัติศาสตร์

(3.6) พัฒนาทักษะฝีมือ พัฒนาการทางร่างกายและจิตใจผู้สูงอายุ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถดำเนินชีวิตได้เต็มตามศักยภาพ

4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการ และการบริหารภาครัฐ

(4.1) ทบทวน ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 เพื่อให้การบริหารจัดการในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(4.2) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการสำรวจข้อมูลครัวเรือน (ปึกหมุด) เกี่ยวกับสภาพการศึกษาและความต้องการในการเรียนรู้ และจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา เด็กตกหล่นและออกกลางคัน ติดตามและส่งต่อไปยังสถานศึกษาในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งเป็นข้อมูลใช้ประกอบในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

(4.3) พัฒนาความพร้อมในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ อาทิ การสนับสนุนงบประมาณในการลงทุนด้านเทคโนโลยี บูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างความพร้อมด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารของหน่วยจัดการเรียนรู้ ให้ครอบคลุมพื้นที่การให้บริการประชาชน รวมทั้งสนับสนุนความร่วมมือในการสร้างมาตรการส่งเสริมภาคเอกชนเพื่อการลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้

5) ส่งเสริมและสนับสนุนด้านบุคลากร

(5.1) แก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาและส่งเสริมให้ความรู้ด้านการเงินและการออม (Financial Literacy) การวางแผนและสร้างวินัยทางการเงินให้กับบุคลากร โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการคลัง ธนาคาร สหกรณ์ และสถาบันการเงินต่างๆ

(5.2) พัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมด้านวิชาการและทักษะการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ รวมทั้งให้คำปรึกษาเส้นทางการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล

(5.3) พัฒนาขีดความสามารถของข้าราชการพลเรือนในสังกัด ให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องและเหมาะสมตามสายงาน ประเภท ระดับ และมาตรฐานตำแหน่ง

6.3 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับ “การใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” สามารถประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมมีหลากหลาย อาทิเช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2544) เสนอวิธีการในการพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า “รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน” ไว้ 7 ประการ ดังนี้

1) รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ได้แก่ การรู้จักใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ พิจารณา ในการเลือก เริ่มจากการเลือกคบคนดี เลือกตัวแบบที่ดี เลือกบริโภคสื่อและข่าวสารข้อมูลที่มีคุณค่า เรียกว่า “ความมีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตา)”

2) รู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจกรรมต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา)

3) ถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ มีความสนใจ มีความพึงพอใจ มีความต้องการจะสร้างสรรค์ กิจกรรมงานใหม่ๆ ที่เป็นความดีงามและมีประโยชน์ เรียกว่า “ถึงด้วยฉันทะ (ฉันทสัมปทา)”

4) มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผู้มีความเชื่อในตนว่าสามารถจะพัฒนาได้ จะมีความมุ่งมั่นถึงที่สุดแห่งความสามารถของตน เรียกว่า “ทำให้ตนให้ถึงพร้อม (อัตตสัมปทา)”

5) ปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้สติปัญญา งอกงามขึ้น เรียกว่า “กระทำความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม (ทิฐฐิสัมปทา)”

6) การมีสติ กระตือรือร้น ตื่นตัวตลอดเวลา หมายถึง การมีจิตสำนึกแห่งความไม่ประมาท เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพแวดล้อม เห็นคุณค่าของเวลาและใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เรียกว่า “ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (อัปปมาทสัมปทา)”

7) รู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง จัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ตามเหตุ ปัจจด้วยตนเอง เรียกการคิดแบบนี้ว่า “โยนิโสมนสิการ (โยนิโสมนสิการสัมปทา)”

6.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้” ในประเทศไทยพบว่า : การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวข้องกับผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก นอกจากกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้เรียนและครอบครัว สถาบันการศึกษา และภาคสังคมต่างๆ ยังมีส่วนช่วยในการประสานงานและการพัฒนานโยบายเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติซึ่ง ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จ

2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้” ในต่างประเทศพบว่า : การใช้สื่อมีลต์มีเดียประกอบการ จัดการเรียนรู้มีส่วนสำคัญช่วยให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็น รูปธรรม

7. วิธีดำเนินการ

การศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อการวิจัย มีขั้นตอนคือ 1) การรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องผ่าน แหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสืบค้นผ่านสื่อออนไลน์ (Online) เมื่อ รวบรวมได้แล้วจึงคัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทำการ

สังเคราะห์ออกเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการสรุปเป็นบทความวิจัย สำหรับการเผยแพร่ในวารสารที่มีคุณภาพตามระเบียบวิธีวิจัยต่อไป โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

7.1 การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยตำรา หนังสือ วารสาร บทความวิจัยและบทความวิชาการ เอกสารอื่นๆ รวมถึงเอกสารในรูปแบบออนไลน์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยและการอ้างอิงข้อมูล

7.2 การประเมินคุณภาพเอกสารประกอบการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมและกลั่นกรองเพื่อให้มีคุณภาพและความเชื่อมั่นสูง เพื่อพิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของเอกสารตำราหรือหนังสือ โดยยึดหลักความสมเหตุสมผลในการอ้างอิงข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือสูง

7.3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสารงานวิจัยที่ในประเด็นสำคัญเกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์และเป็นประโยชน์กับงานวิจัยมากที่สุดมาเป็นพื้นฐานในการวิจัย

7.4 การสรุปผลการวิจัยและรายงานผลการวิจัย เพื่อเผยแพร่ในวารสารที่มีคุณภาพตามประกาศ กพ.อ.ที่กำหนด ซึ่งมีการสรุปผลการวิจัยและการเขียนรายงานการวิจัยโดยสรุปประเด็นสำคัญและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รวมถึงมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ต้องและชัดเจน

7.5 การอ้างอิงแหล่งที่มาหรือบรรณานุกรม โดยอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลหรือทำบรรณานุกรมตามระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง อภินันท์ จันตะนี, (2565). หน้า 326 จากหนังสือ “ระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง”

8. สรุปผลการวิเคราะห์การใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยสรุป ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิเคราะห์การใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล สังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยวัตถุประสงค์การวิจัย

1) ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 : โดยศึกษารูปแบบและประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย

2) การเปรียบเทียบการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน : โดยเปรียบเทียบและเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนที่แตกต่างกัน

3) นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบการใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย รูปแบบการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล : การดำเนินงานตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 มาตรา 54 วรรคสาม และมาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา (4) ของรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งบัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษา โดยสร้างโอกาสให้ผู้ซึ่งอยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน หรือผู้ที่พ้นวัยที่จะศึกษาในโรงเรียน หรืออยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลหรือทุรกันดาร มีโอกาสเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงและพัฒนาศักยภาพ ทักษะ ความเชี่ยวชาญได้ตามความถนัด สำหรับการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 : พบว่ามีการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่ มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกช่วงวัย เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตที่สอดคล้องและเท่าทันพัฒนาการของโลก และเพิ่มพูนทักษะของตนให้สูงขึ้นหรือปรับเปลี่ยนทักษะของตนตามความถนัดหรือความจำเป็น ฉะนั้น รูปแบบการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบลดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อให้ประชาชนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล สามารถเข้าถึงการเรียนรู้และพัฒนาทักษะตามความถนัด นอกจากนี้ยังพบว่าครูได้ประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับพัฒนาการของโลกในปัจจุบัน

9. ข้อเสนอแนะ

การเสนอแนะในเชิงนโยบาย การนำไปปรับใช้ประโยชน์และการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งสามารถนำผลวิเคราะห์การใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใน 3 ประการ ได้ดังนี้

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะให้กับครูผู้สอนในด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีและมัลติมีเดียในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดตั้งโครงการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดอบรมเพื่อสร้างศักยภาพให้กับครูในพื้นที่ห่างไกล

9.2 ข้อเสนอแนะการนำไปปรับใช้ประโยชน์ ครูและผู้จัดการเรียนรู้ควรนำสื่อมัลติมีเดียที่ได้รับการพิสูจน์ว่ามีประสิทธิภาพไปประยุกต์ใช้ในการสอน โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและพื้นที่ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบและพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเหมาะสมกับทุกวัย เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด

9.3 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น การศึกษาในพื้นที่เมืองและชนบท เพื่อให้ได้ข้อมูลที่

หลากหลายและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ควรสำรวจความพึงพอใจและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

10. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเรียนรู้. (2566). พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566.

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://drive.google.com/file/d/1Q295okQEs_LsOCwUSe9CkNgJNv_n4kQp/view. วันที่สืบค้น : 21 มิถุนายน 2567

ดวงใจ ปินตามูล และ อภินันท์ จันตะนี. (2567). การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์.

พระนครศรีอยุธยา สำนักพิมพ์วิชาการและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสืวิชาการ.

ผกาพันธ์ อินต๊ะแก้ว. (2562). พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต.

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://ull.edu.ku.ac.th/kueduv/wp-content/uploads/2021/07/ACT1087.pdf>. วันที่สืบค้น : 1 กรกฎาคม 2567

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. (2567). การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning).

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : [https://www.hcu.ac.th/article/การเรียนรู้ตลอดชีวิต%20\(Lifelong%20Learning\)](https://www.hcu.ac.th/article/การเรียนรู้ตลอดชีวิต%20(Lifelong%20Learning)). วันที่สืบค้น : 27 มิถุนายน 2567

โยธี จันตะนี และ อภินันท์ จันตะนี. (2567). ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ.

พระนครศรีอยุธยา สำนักพิมพ์วิชาการและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสืวิชาการ.

ยีน ภู่วรรณ. เทคโนโลยีมัลติมีเดีย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet1/network/multimediea.html>. วันที่สืบค้น : 1 กรกฎาคม 2567

อภินันท์ จันตะนี. (2565). หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์, จำกัด.

10. พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการ สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Behavior and Satisfaction of Tourists Towards the Management of Tourist Attractions in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

จารึก ดาดี

สำนักวิจัยและนวัตกรรมการ มุลนิธิแสงสีวิชาการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศิริวดี ไกรสโมสร

สำนักวิจัยและนวัตกรรมการ มุลนิธิแสงสีวิชาการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มณี ชินณรงค์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

อภินันท์ จันตะนี

ผอ.หลักสูตร/สาขาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้มาท่องเที่ยว 2) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยว 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้มาเที่ยวส่วนใหญ่ ความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวต่อเดือนอยู่ที่ 3 ครั้งขึ้นไป โดยมักมาเที่ยวในวันเสาร์และวันอาทิตย์ การเดินทางส่วนใหญ่ใช้รถส่วนตัว และมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งในช่วง 3,001 - 5,000 บาท นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง ระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ด้านการวางแผน ด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแนะนำ/จูงใจผู้มาเที่ยว และด้านการควบคุม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริการและด้านสถานที่ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการอำนวยความสะดวกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าผู้มาเที่ยวที่มีเพศและอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ในส่วนของระดับความพึงพอใจเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้มาเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แต่ผู้มาเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน

คำสำคัญ : พฤติกรรมผู้มาเที่ยว ความพึงพอใจ การบริหารจัดการ สถานที่ท่องเที่ยว

Abstract

This research aims to 1) study the behavior of tourists, 2) study the level of opinions and satisfaction of tourists, and 3) compare the levels of opinions and satisfaction of tourists towards the management of tourist attractions using statistical analysis software. The research results found that most tourists visit more than three times per month, primarily on Saturdays and Sundays, traveling mainly by private car with expenses per trip ranging from 3,001 to 5,000 Baht. Additionally, most tourists tend to return. The overall level of tourist opinions is high when analyzed by specific aspects, including planning, management of tourist attractions, tourist motivation, and control, with high opinions in all areas. The overall level of tourist satisfaction is also high, particularly in terms of services and locations, while satisfaction with facilities is moderate. When analyzing opinions by personal factors, it was found that tourists of different genders and ages have similar levels of opinions. However, tourists with different educational levels, occupations, monthly personal incomes, and marital statuses have different levels of opinions. Similarly, in terms of satisfaction, tourists of different genders have similar levels of satisfaction, but those with different ages, educational levels, occupations, monthly personal incomes, and marital statuses have different levels of satisfaction.

Keywords : Tourist behavior, Satisfaction, Management, Tourist attractions

1. ความนำ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย นี่คือสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ 10 แห่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา: อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก ประกอบด้วยโบราณสถานสำคัญหลายแห่ง เช่น วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และวัดพระศรีสรรเพชญ์ สะท้อนถึงความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาในอดีต วัดไชยวัฒนาราม เป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม และเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ตกดินที่น่าประทับใจ วัดพนัญเชิงวรวิหาร เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปหลวงพ่อโต หรือ "พระเจ้าพนัญเชิง" ซึ่งเป็นพระพุทธรูปใหญ่ที่มีความสำคัญในพระนครศรีอยุธยา พระราชวังบางปะอิน พระราชวังฤดูร้อนที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างไทยและยุโรป วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดที่เคยเป็นวัดประจำพระราชวังของกรุงศรีอยุธยา มีเจดีย์ทรงระฆังที่เป็นจุดเด่น วัดหน้าพระเมรุ วัดที่เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรกทองสำริด และมีอาคารโบราณที่ยังคงสภาพดี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมศิลปวัตถุและโบราณวัตถุจากกรุงศรีอยุธยา ตลาดน้ำอโยธยา ตลาดน้ำที่นำเสนอวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอยุธยา มีการแสดงศิลปะและการจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง วัดใหญ่ชัยมงคล วัดที่มีเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะในการสู้รบของพระนเรศวรมหาราช คุ่มขุนแผน สถานที่ที่เล่าขานถึงตำนานขุนแผน ซึ่งเป็นตัวละครในวรรณคดีไทย "ขุนช้างขุนแผน" สถานที่เหล่านี้เป็นเพียง

ส่วนหนึ่งของความมั่งคั่งและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนี้ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของไทยเอาไว้ได้อย่างลงตัว ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ทำให้เป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไม่ควรพลาดเมื่อมาเยือนประเทศไทย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน เช่น วัด พิพิธภัณฑสถาน พระราชวังต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเป็นราชธานีที่เก่าแก่ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่เสริมสร้างอารยธรรมของหมู่พลมนุษยชาติ สร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปวัฒนธรรมจนทำให้องค์การยูเนสโก โดยคณะกรรมการมรดกโลกได้มีมติรับนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่ได้รับจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ในบัญชีโลก ที่ผ่านมาทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมากมาย เช่น โครงการอยุธยามหามงคล : นมัสการ 9 สิ่งศักดิ์สิทธิ์เสริมมงคล ซึ่งได้รับความสนใจอย่างล้นหลามและทำกันอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีงานระดับนานาชาติ เช่น งานลอยกระทงกรุงเก่า งานสงกรานต์กรุงเก่า และงานยอยศยิ่งฟ้าอยุธยามรดกโลก ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ ทำให้ประชาชนชาวไทยและชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีค่านิยมและพฤติกรรมที่ดีและเป็นการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีงามเช่นกัน ทำให้หันมานิยมเดินทางท่องเที่ยวในเชิงศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีโดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวประเภทวัด พิพิธภัณฑสถาน และพระราชวัง แต่ด้วยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้มาเที่ยวอย่างไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงน่าที่จะมีปัจจัยอื่นๆ ที่น่าจะสมารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หันมาเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มากขึ้น เป็นการกระตุ้นและผลักดันการท่องเที่ยวภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้มีความเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมได้อีกด้วย

ความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษานี้เพื่อทำให้ทราบถึงพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษานี้มีความสำคัญเนื่องจากจะช่วยให้มีการบริหารจัดการที่ดีขึ้นของสถานที่ท่องเที่ยวและทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการ โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำมากำหนดแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้อย่างเหมาะสม การวิจัยนี้จะช่วยตอบสนองความต้องการของผู้มาเที่ยวและคาดว่าจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงเป็นจุดหมายที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้มาท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเที่ยว

2.4 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคิดเห็นกับระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของการวิจัย

โดยกำหนดขอบเขตการทำการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตในพื้นที่และสถานที่ คือสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5 แห่ง คือที่วิหารพระมงคลบพิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร และมเหยงค์ เพราะว่ามีผู้มาเที่ยวในสถานที่ทั้ง 5 แห่งนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งสะดวกในการเก็บข้อมูล

3.2 ขอบเขตของเนื้อหา คือความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และขอบเขตของประชากรคือผู้ท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทยมาจากจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย

3.3 ขอบเขตทางด้านเวลา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้มาท่องเที่ยวใน 5 แห่งที่กำหนดไว้ใน 5 แห่งตามข้อ 3.1 ใช้เวลา 3 เดือน (ตุลาคม - ธันวาคม 2566)

4. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง แนวความคิดและทฤษฎี รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 เอกสารหรือบริบทที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญและน่าสนใจในบริบทของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากมาย การวิจัยในด้านนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจและประเมินพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเยือน รวมถึงวิเคราะห์ความพึงพอใจของพวกเขาต่อการบริการและการจัดการของสถานที่ท่องเที่ยว โดยจำแนกออกเป็น 5 ข้อได้ดังนี้

1) พฤติกรรมการท่องเที่ยว: การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยให้ทราบถึงลักษณะการเดินทาง สถานที่ที่นิยมเยี่ยมชม กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ และช่วงเวลาที่นิยมในการเดินทาง ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว: การวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นการประเมินความคิดเห็นและความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยว การบริการ การรักษาความสะอาด และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริการเพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

3) การบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว: การศึกษานี้จะเน้นการวิเคราะห์วิธีการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งในด้านการอนุรักษ์สถานที่ประวัติศาสตร์ การจัดการทรัพยากร การรักษาความปลอดภัย และการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานที่ท่องเที่ยวสามารถปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยว: การศึกษาในด้านนี้จะวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น คุณภาพของการบริการ ราคา ค่าเข้าชม ความสะอาด และความปลอดภัย การทำความเข้าใจปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาแผนการตลาดและการบริการที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

5) แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: ข้อมูลจากการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนอย่างต่อเนื่อง

4.2 แนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

แนวคิดของบุคคลที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

1) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) โดยเฮคเตอร์ ซิปี (Hector Ceballos-Lascurain): เฮคเตอร์ ซิปี เป็นผู้บุกเบิกและกำหนดนิยามของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เขาเน้นว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความเคารพต่อวัฒนธรรม ท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้คงอยู่เพื่ออนุชนรุ่นหลัง

2) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ (Experiential Tourism) โดยโจเซฟ ไพน์ และ เจมส์ กิลมอร์ (Joseph Pine & James Gilmore): ทั้งสองนักคิดได้นำเสนอแนวคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์เน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายและน่าจดจำให้แก่นักท่องเที่ยว โดยการสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์และเฉพาะตัว ผ่านกิจกรรมและการมีส่วนร่วมที่สร้างความรู้สึกเชิงบวกและยากที่จะลืมเลือน

3) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) โดย ศาสตราจารย์เกียรตินันท์ ดร.บุญส่ง วิสุมหาญ ท่านเป็นนักวิชาการด้านเกษตรที่เน้นพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย แนวคิดนี้เน้นให้ชุมชนเกษตรกรสามารถเปิดพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีการทำเกษตรแบบท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกพืช การเก็บเกี่ยว และการทำผลิตภัณฑ์จากเกษตร ซึ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนเกษตรกร

4) แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน (Community-Based Tourism) โดย อาจารย์สมหมาย ปรีชาศิลป์: อาจารย์สมหมาย ปรีชาศิลป์ เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นำเสนอประสบการณ์ชีวิตของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การทำงานศิลปหัตถกรรม การประกอบอาหารท้องถิ่น การเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณี แนวคิดนี้ช่วยส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

5) แนวคิดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ท่านมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของท้องถิ่น แนวคิดนี้มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ในระยะยาว การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน แนวคิดนี้ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะและการศึกษาให้กับชุมชนเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ทฤษฎีที่ประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยว

สำหรับทฤษฎีเหล่านี้ช่วยให้ผู้ประกอบการและนักวางแผนการท่องเที่ยวที่เข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์และการบริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีที่สามารถประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวได้จริง ดังเช่น

1) ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs): ทฤษฎีนี้เสนอว่าความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นตอนจากพื้นฐานไปสู่ระดับสูงสุด ได้แก่ ความต้องการพื้นฐาน (physiological needs), ความปลอดภัย (safety needs), ความรักและการเป็นส่วนหนึ่ง (love and belonging), ความนับถือ (esteem), และการบรรลุศักยภาพสูงสุด (self-actualization) ในบริบทการท่องเที่ยว การทำความเข้าใจถึงแรงจูงใจเหล่านี้สามารถช่วยผู้ประกอบการท่องเที่ยวในการออกแบบและจัดการประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการเดินทาง การสร้างบรรยากาศที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และการนำเสนอกิจกรรมที่ท้าทายและพัฒนาตัวเอง

2) ทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของพลอกเกตต์ (Plog's Psychographic Theory): โดยที่พลอกเกตต์ ได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็นสองกลุ่มหลักคือ "นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (allocentrics)" และ "นักท่องเที่ยวเชิงปกติ (psychocentrics)" นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยมักจะมองหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่และท้าทาย ส่วนกลุ่มเชิงปกติมักจะชื่นชอบการเดินทางที่ปลอดภัยและคุ้นเคย ช่วยให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวสามารถปรับปรุงการตลาดและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยวสองกลุ่มนี้ได้ เช่น การจัดโปรแกรมทัวร์สำหรับผู้ที่ชอบการผจญภัย และการจัดโปรแกรมทัวร์สำหรับผู้ที่ต้องการความสะดวกสบายและปลอดภัย

3) ทฤษฎีการรับรู้คุณค่า (Perceived Value Theory): ทฤษฎีการรับรู้คุณค่าเน้นว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับ การประเมินว่าการเดินทางนั้นคุ้มค่ากับที่จ่ายไปหรือไม่ การรับรู้คุณค่านี้สามารถแบ่งเป็นหลายด้าน ได้แก่ คุณค่าทางการเงิน (financial value), คุณค่าทางสังคม (social value), คุณค่าทางอารมณ์ (emotional value), และคุณค่าทางคุณภาพ (quality value) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยวและทำให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ตัวอย่างเช่น การให้บริการที่เหนือกว่าความคาดหวัง การสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ และการเสนอโปรแกรมที่มีความคุ้มค่าทางการเงิน

โดยสรุปทฤษฎีที่ประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวมีหลายทฤษฎีที่ช่วยให้ผู้ประกอบการและนักวางแผนเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนากลยุทธ์และการบริการที่มีประสิทธิภาพ เช่น ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) ที่ช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในแต่ละระดับของความ ต้องการ ทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของพลอกเกตต์ (Plog's Psychographic Theory) ที่แบ่งนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเชิงผจญภัยและกลุ่มเชิงปกติ ทำให้สามารถปรับปรุงการตลาดและบริการเพื่อตอบสนองกลุ่มที่แตกต่างกัน และทฤษฎีการรับรู้คุณค่า (Perceived Value Theory) ที่เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจากการประเมินความคุ้มค่าในด้านต่างๆ ซึ่งการใช้ทฤษฎีเหล่านี้ช่วยสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้า

4.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยท่องเที่ยว

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีหลากหลายมิติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในบริบทที่แตกต่างกันได้ ดังเช่น

1) ผลงานวิจัยในประเทศ การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น -งานวิจัยที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเขตเมืองเก่าในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น คุณภาพของบริการ ความสะอาด ความปลอดภัย และความสะดวกในการเดินทาง

2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอปัว จังหวัดน่าน เช่น -งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยเสนอแนวทางการพัฒนา เช่น การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการส่งเสริมการเรียนรู้และการฝึกอบรมให้กับชุมชน

3) ผลงานวิจัยจากต่างประเทศ * Tourism Impacts on Local Communities: A Case Study of Machu Picchu, Peru: -งานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นในบริเวณมาชูปิกชู ประเทศเปรู โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสำรวจเพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวได้สร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่ยังมีผลกระทบด้านลบ เช่น การเกิดความแออัดและเสื่อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ Sustainable Tourism Development in the European Alps: Challenges and Strategies.

4) ผลงานวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเทือกเขาแอลป์ในยุโรป โดยวิเคราะห์ความท้าทายและกลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภูมิภาคนี้ ผลการวิจัยเสนอแนวทางการจัดการ เช่น การสร้างนโยบายที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

โดยสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีหลายมิติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและบริหารจัดการได้ เช่น งานวิจัยในจังหวัดเชียงใหม่ที่ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจคือคุณภาพของบริการ ความสะอาด ความปลอดภัย และความสะดวกในการเดินทาง อีกทั้งมีงานวิจัยในอำเภอปัว จังหวัดน่าน ที่ศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยเสนอแนวทางเช่นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนงานวิจัยจากต่างประเทศเช่นในมาซูปิกซู ประเทศเปรู ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น พบว่าการท่องเที่ยวสร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจแต่ยังมีผลกระทบด้านลบ เช่น ความแออัดและทรัพยากรเสื่อมสภาพ รวมถึงงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเทือกเขาแอลป์ในยุโรปที่เสนอแนวทางการจัดการโดยการสนับสนุนนโยบายที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

5. วิธีดำเนินการ

การดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลได้และมีความน่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนและปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวหรือองค์กรที่จัดการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้มาเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5 แห่ง คือที่วิหารพระมงคลบพิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร และวัดมเหยงค์ ซึ่งสถานที่ทั้ง 5 มีผู้มาเที่ยวจำนวนมากในแต่ละสัปดาห์ และสะดวกขณะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับขนาดและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากไม่มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้มาเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงใช้สูตรของ อภินันท์ จันตะนี. 2565) โดยคำนวณได้สูงสุดไม่เกิน 400 ราย

5.2 การสร้างเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสอบถาม เมื่อสร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจ 5 ท่าน โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการทดลอง (Try-out) เก็บข้อมูลจากประชากรหรือตัวอย่าง 30 ชุด ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่คำนวณไว้เพื่อใช้เก็บรวบรวมจากภาคสนามที่เป็นแบบสอบถามจริง เพื่อทดสอบค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม โดยนำผลของข้อมูลเฉพาะที่มีการวัดมาตราส่วนประมาณค่า มาคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ Cronbach (1974) ซึ่งเป็นทดลองเรียกว่า “สหสัมพันธ์แอลฟา” (Coefficient) ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ได้ค่าความเชื่อมั่นให้ใกล้เคียงกับ 1 โดยมีสูตรคำนวณ (ศิริชัย กาญจนวสี, 2544)

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

เมื่อสร้างเครื่องวิจัยและทดลองคุณภาพเครื่องมือ (Try-out) ที่ได้ค่าคุณภาพไม่ต่ำกว่า 0.70 จากนั้นก็นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองคุณภาพแล้วเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มาท่องเที่ยว 5 แห่ง ตามที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยควรนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์สอบถามกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองและถ้าผู้ตอบแบบสอบถามมีเวลาเพียงพอก็ควรถามความเห็นเหตุผลไปด้วยจะชัดเจนยิ่งขึ้น (กัลยา และจิตา วานิชย์ปัญญา, 2563)

5.4 การเลือกสถิติวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จำเป็นจะต้องเลือกสถิติให้เหมาะสมกับข้อมูล ซึ่งการใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยควรที่จะทราบเบื้องต้นตั้งแต่การสร้างเครื่องมือวิจัยโดยทั่วไป การเลือกใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงปริมาณ (อภิรักษ์ จันตะนี, 2565)

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1) พฤติกรรมของผู้มาเที่ยวส่วนใหญ่พบว่าความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวต่อเดือน 3 ครั้งขึ้นไป มาเที่ยววันเสาร์ วันอาทิตย์ เดินทางมาโดยรถส่วนตัว มีค่าใช้จ่ายที่ใช้ต่อครั้ง 3,001 - 5,000 บาท และจะกลับมาเที่ยวอีก ดังนั้น พฤติกรรมของผู้มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่พบว่ามีความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวต่อเดือน 3 ครั้งขึ้นไป โดยมักมาเที่ยวในวันเสาร์และวันอาทิตย์ การเดินทางส่วนใหญ่ใช้รถส่วนตัว และมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งไม่เกิน 6,000 บาท นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง

2) ระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ด้านการวางแผน ด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแนะนำ/สนใจผู้มาเที่ยว และด้านควบคุม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ฉะนั้น ความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ด้านการวางแผน ด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแนะนำ/สนใจผู้มาเที่ยว และด้านการควบคุม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

3) ระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ทางด้านการบริการ และด้านสถานที่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการอำนวยความสะดวก มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ทางด้านการบริการและด้านสถานที่ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการอำนวยความสะดวก มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

4) ระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเที่ยว ผู้มาเที่ยวที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และ สถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ดังนั้น ความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้มาเที่ยวที่มีเพศและอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน

5) ระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเที่ยว ผู้มาเที่ยวที่มีเพศต่างกัน มีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคล ต่อเดือน และ สถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน ฉะนั้น ความพึงพอใจของผู้มาเที่ยว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้มาเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

6) ระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยว จำแนกตามพฤติกรรมของผู้มาเที่ยว ผู้มาเที่ยวที่มีช่วงวันในการท่องเที่ยว และการกลับมาท่องเที่ยวอีกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อเดือน การเดินทางมาท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายที่ใช้ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน ดังนั้น ความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวจำแนกตามพฤติกรรม พบว่า ผู้มาเที่ยวที่มีช่วงวันในการท่องเที่ยวและการกลับมาท่องเที่ยวอีกต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อเดือน การเดินทางมาท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายที่ใช้ต่างกันมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน

7) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับพฤติกรรมของผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กัน ฉะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในทางด้านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับพฤติกรรมผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสัมพันธ์กัน

8) ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กันทุกด้าน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสัมพันธ์กันทุกด้าน

7. การเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านพฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้สรุปข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

1) พฤติกรรมของผู้มาเที่ยว ผู้มาเที่ยวส่วนใหญ่มักเข้ามาท่องเที่ยวในวันเสาร์และวันอาทิตย์ และใช้รถส่วนตัวเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง พวกเขามีความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวต่อเดือนอยู่ที่ 3 ครั้งขึ้นไป และมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งในช่วง 3,001 - 5,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง ดังนั้น ผู้จัดการท่องเที่ยวควรพิจารณาการปรับปรุงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในวันหยุดสุดสัปดาห์ และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการเดินทางด้วยรถส่วนตัว เช่น ที่จอดรถเพียงพอและมีความปลอดภัย

2) ระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวในภาพรวม ผู้มาเที่ยวมีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้านเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ด้านการวางแผน ด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแนะนำและจูงใจผู้มาเที่ยว

และด้านการควบคุม การพัฒนาและปรับปรุงแผนการท่องเที่ยวควรเน้นที่การรักษาความพึงพอใจในทุกด้านที่ได้รับความคิดเห็นในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องการวางแผนและการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว

3) ระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในภาพรวม ความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะทางด้านการบริการและด้านสถานที่ แต่ด้านการอำนวยความสะดวกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ผู้จัดการสถานที่ท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนแก่ผู้มาเที่ยว

4) ความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้มาเที่ยวที่มีเพศและอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ผู้จัดการท่องเที่ยวควรพิจารณาการปรับปรุงบริการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้มาเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แต่ผู้มาเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน การจัดการท่องเที่ยวควรเน้นการปรับปรุงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม

6) ความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวจำแนกตามพฤติกรรม ผู้มาเที่ยวที่มีช่วงวันในการท่องเที่ยวและการกลับมาท่องเที่ยวอีกต่างก็มีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แต่ผู้มาเที่ยวที่มีความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อเดือน การเดินทางมาท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายที่ใช้ต่างกันมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน ผู้จัดการสถานที่ท่องเที่ยวควรพิจารณาการปรับปรุงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม

8. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัย ซึ่งพฤติกรรมของผู้มาเที่ยวส่วนใหญ่พบว่าความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวต่อเดือนอยู่ที่ 3 ครั้งขึ้นไป โดยมักมาเที่ยวในวันเสาร์และวันอาทิตย์ การเดินทางส่วนใหญ่ใช้รถส่วนตัว และมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งในช่วง 3,001 - 5,000 บาท นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง ระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน ด้านการวางแผนด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแนะนำ/จูงใจผู้มาเที่ยว และด้านการควบคุม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่าด้านการบริการและด้านสถานที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการอำนวยความสะดวกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าผู้มาเที่ยวที่มีเพศและอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ในส่วนของระดับความ

พึงพอใจเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าผู้มาเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แต่ผู้มาเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสต่างกันมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน

นอกจากนี้ เมื่อจำแนกระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวตามพฤติกรรม พบว่าผู้มาเที่ยวที่มีช่วงวันในการท่องเที่ยวและการกลับมาท่องเที่ยวอีกต่างก็มีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้มาเที่ยวที่มีความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อเดือน การเดินทางมาท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายที่ใช้ต่างกันมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่ามีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับระดับความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสัมพันธ์กันทุกด้าน สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้มาเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างชัดเจน

9. ข้อเสนอแนะ

การเสนอแนะในเชิงนโยบาย การนำไปปรับใช้ประโยชน์และการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งสามารถช่วยผู้บริหารสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้บริหารสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดอื่นๆ ดังนี้

9.1 การเสนอแนะด้านนโยบายและนำไปปรับใช้ด้วย

1) ด้านการบริการ ควรเพิ่มการดูแลรักษาความปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นใจของผู้มาเที่ยวว่ามาเที่ยวแล้วจะได้รับความปลอดภัยทางด้านทรัพย์สิน ควรปรับปรุงการบริการของร้านอาหาร/ร้านค้าเพื่อเมื่อมีการบริการที่ดี คนให้บริการมีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ถึงแม้อาหารจะรสชาติธรรมดาแต่ผู้มาเที่ยวเกิดความประทับใจแล้วก็จะอยากที่จะกลับมาใช้บริการอีก และเจ้าหน้าที่ควรให้ข้อมูลและแนะนำผู้มาเที่ยวเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเที่ยว และความสะดวกสบายในการแนะนำข้อมูลหรือเส้นทางที่ผู้มาเที่ยวต้องการจะไป

2) ด้านสถานที่ ควรเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางเข้าสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้ผู้มาเที่ยวสามารถวางแผนในการท่องเที่ยว ทั้งยังทำให้ได้รับความสะดวกสบายไม่เสียเวลาในการเดินทาง ควรเพิ่มจำนวนป้ายบอกเส้นทางการเดินชมภายในสถานที่เพื่อให้ผู้มาเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย ไม่งง ไม่สับสน และทำให้ผู้มาเที่ยวได้ชมครบทุกสถานที่ และควรรักษาความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ผู้มาเที่ยวเห็นแล้วเกิดความประทับใจในความสะอาด และเพื่อสุขอนามัยที่ดี ทั้งยังเห็นถึงการบริหารจัดการที่ดี

3) ด้านการอำนวยความสะดวก การจัดตั้งถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ ให้มากขึ้นเพื่อให้ผู้มาเที่ยวสะดวกในการทิ้งขยะต่างๆ เช่น ถังขนมหรือขวดน้ำดื่มให้เป็นที่เป็นทางและไม่สร้างความสกปรกแก่สถานที่ท่องเที่ยว นั้นๆ และควรเพิ่มจำนวนห้องน้ำสำหรับบริการผู้มาเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อสร้างความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยว

9.2 การเสนอแนะเพื่อทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมและความพึงพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยวในเชิงลึกเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เช่นที่ วิหารพระมงคลบพิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดพนัญเชิงวรวิหาร เพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้มาเที่ยวมีความพึงพอใจมากขึ้น ซึ่งเป็นอันที่จะส่งผลให้ผู้มาเที่ยวแล้วก็จะกลับมาอีกและมีการบอกต่อไปยังคนรู้จักให้มาท่องเที่ยวสถานที่นี้

2) ควรทำการวิจัยเรื่องผลกระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่น สังคม เศรษฐกิจ และสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นได้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ให้ดียิ่งขึ้น

10. เอกสารอ้างอิง

กัลยากร ศุภธราธาร. (2548). การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวชาวจีนใน

ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

นุชศินี ยศปกรณ. (2546). การบริหารจัดการของบริษัทท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจ

ของนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต).

พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). อภิธรรมตถสคฺคปาเลีย สหอภิธรรมตถวิภาวินี.

พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมารณ คงเจริญกาย. (2548). พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อ

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.

พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

อภิรักษ์ จันตะนี. (2565). ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง. กรุงเทพฯ : บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

อรพิน บุญแย้ม. (2544). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมาเที่ยวในวัดพระศรีสรรเพชญ์

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. New York : John Wiley & Sons.

11. นวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อลดความขัดแย้งทางการเมืองไทย

Innovative Buddhist political communication to reduce conflict in Thai politics.

จิรเดช นาคพงษ์ (Chiradet Nakong)

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Corresponding Author E-mail: hamasclub55555@gmail.com

อภิรักษ์ จันตะนี

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

มนุษย์ในสังคมสามารถรวมตัวกันเป็นเผ่าพันธุ์ ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชน จนกระทั่งเป็นสังคมขนาดใหญ่เป็นประเทศหรือสังคมโลกในปัจจุบัน ล้วนต้องอาศัยระบบการสื่อสารเป็นพื้นฐานสำคัญ กล่าวคือ ตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์เรื่อยมาจนถึงยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นสังคมใหม่ขณะนี้ เกิดจากการที่มนุษย์ใช้การสื่อสารทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาเป็นเครื่องมือทั้งสิ้น จนสามารถหลอมรวมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความหลากหลายแตกต่างกันทุกมิติให้เกิดความเข้าใจกันและสร้างกฎระเบียบใหม่ในสังคมขึ้น รักษาสภาพความเป็นสังคมให้ดำรงอยู่ และนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคมและการเมือง ดังนั้น ปัญหาอย่างหนึ่งของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยไม่เต็มใบ คือการที่ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับข่าวสารการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเหตุการณ์บ้านเมืองในวงจำกัด นักการเมืองและประชาชนในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสารทางการเมือง จึงยังขาดดุลภาพทางแนวความคิดการสื่อสารทางการเมืองที่ดี มักมุ่งสื่อสารเพื่อหวังแลกเปลี่ยนข่าวสาร และความรู้สึกรับรู้ผลทางการเมืองด้านเดียวทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งรุนแรง เสี่ยงต่ออำนาจนอกระบบจะกลับเข้ามายับยั้งความก้าวหน้าของกระบวนการประชาธิปไตย ผู้เขียนจึงมองเห็นความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาช่วยลดความขัดแย้ง เพราะว่าขณะนี้สังคมไทยเป็นสังคมยุคข่าวสาร

คำสำคัญ : สื่อสารการเมือง ความขัดแย้งทางการเมือง, นวัตกรรมสื่อสารเชิงพุทธ

Abstract

Humans in society can gather into tribes, families, communities, and eventually large societies such as nations or the global community we have today. This all relies on communication systems as a fundamental basis. From ancient times to the current era of societal transformation, humans have used both verbal and non-verbal communication as tools. These tools have facilitated the integration of diverse social changes, fostered mutual understanding and created new societal regulations. This has preserved the state of society,

leading to social and political tranquility. One problem with countries that are not fully democratic is that citizens have limited knowledge about political, economic, social, or current events. Politicians and citizens, as senders and receivers of political messages, lack balance in political communication. They often focus on communicating to exchange information and feelings with one-sided political aims, which leads to severe social conflicts. This situation risks external forces intervening and hindering democratic processes. The author recognizes the importance of political communication by applying Buddhist principles to reduce conflicts, as Thai society is currently an information-driven society.

Keywords : political communication, political conflict, Buddhist communication innovation

1. ความนำ

ภายหลังจากที่ประชุมรัฐสภาได้ลงมติเห็นชอบด้วยการแต่งตั้งนายเศรษฐา ทวีสิน ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 30 ภายใต้อำนาจของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 101 ง เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ.2566 นั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2566) ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยก็ได้ เพราะเค้าร่างของความขัดแย้งทางการเมืองก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคเพื่อไทย ไปจับมือกับอำนาจเก่าที่เรียกว่าตัวเองว่าฝ่ายอนุรักษนิยม ต้องเผชิญหน้ากันกับพรรคก้าวไกลฝ่ายค้านสัญลักษณ์ของฝ่ายเสรีนิยมใหม่ จึงเกิดกระแสการเผชิญหน้ากันในกลุ่มสื่อสารมวลชนและสื่อใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สังคมไทยจึงเดินทางมาถึงจุดแยกครั้งใหม่การก่อตัวของความรุนแรงทางการเมืองได้เริ่มต้น เพราะตลอดเวลา 9 ปีแห่งการถูกกดทับความหวังของคนส่วนมากในสังคม โหยหาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมถูกกระบวนการเมืองทำลายไปอย่างสิ้นเชิง ทำให้อารมณ์คนในสังคมเกิดแรงปัดต้องระบายออกทางสังคมเกิดการสื่อสารโจมตีกันบนหน้ากระดานของสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ การโจมตีกันทางการเมืองระหว่างพรรคฝ่ายรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านรุนแรงต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเพราะว่าความทันสมัยของโลกการสื่อสารและกระแสมวลชนของทั้งสองฝ่ายมีจำนวนมวลชนไม่แตกต่างกัน การโจมตีกันทางการเมืองรุนแรงนับวันจะรุนแรงมากขึ้น จนอาจนำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมืองรอบใหม่ได้

ความรุนแรงทางการเมืองถูกผู้ส่งสารส่งผ่านสื่อสารมวลชนออกมาสู่คนในสังคม โดยผู้ส่งสารทางการเมืองไม่ได้คำนึงว่าสังคมในวงกว้าง จะได้รับผลกระทบทางบวกหรือทางลบผู้ส่งสารทางการเมืองหวังเพียงประโยชน์ทางการเมืองและความพอใจฝ่ายเดียว ส่งผลทำให้สารทางการเมืองกลายเป็นขยะในสื่อและสังคม โดยไม่รู้ตัว แล้วยังรอเวลาที่จะหวนกลับมาสร้างความขัดแย้งรอบใหม่อีก ยิ่งสภาพสังคมในขณะนี้ เป็นสังคมข่าวสารอย่างแท้จริง รูปแบบหรือการสื่อสารผ่านกระบวนการสื่อสารถูกทำลายไปทำให้สังคมกำลังเผชิญความเสี่ยงที่จะกระทบกระทั่งกันอีก อันเกิดจากผลพวงการสื่อสารทางการเมืองที่ขาดหลักพุทธธรรม โดยจากบทความนี้ที่สามารถสร้างนวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือยับยั้งหรือลดความ

ขัดแย้งทางการเมืองไทยได้อย่างไร นักการเมืองและประชาชนเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารทางการเมืองจะใช้หลักพุทธสื่อสารทางการเมืองอย่างไร และสังคมไทยจะยับยั้งการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองและตลาดการเมืองได้หรือไม่อย่างไร

ดังนั้น ภายหลังจากที่ประชุมรัฐสภาได้ลงมติเห็นชอบด้วยการแต่งตั้งนายเศรษฐา ทวีสิน ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 30 ภายใต้อำนาจของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 101 ง เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ.2566 (ราชกิจจานุเบกษา, 2566) ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยก็ได้ เพราะเค้าร่างของความขัดแย้งทางการเมืองก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคเพื่อไทย ไปจับมือกับอำนาจเก่าที่เรียกว่าตัวเองว่าฝ่ายอนุรักษ์นิยม ต้องเผชิญหน้ากันกับพรรคก้าวไกลฝ่ายค้านสัญลักษณ์ของฝ่ายเสรีนิยมใหม่ จึงเกิดกระแสการเผชิญหน้ากันในกลุ่มสื่อสารมวลชนและสื่อใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมไทยจึงเดินทางมาถึงจุดแยกครั้งใหม่การก่อตัวของความรุนแรงทางการเมืองได้เริ่มต้น เพราะตลอดเวลา 9 ปีแห่งการถูกกดทับความหวังของคนส่วนมากในสังคม โหยหาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมถูกระบบการเมืองทำลายไปอย่างสิ้นเชิง ทำให้อารมณ์คนในสังคมเกิดแรงบีบรัดต้องระบายออกทางสังคมเกิดการสื่อสารโจมตีกันบนหน้ากระดานของสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ การโจมตีกันทางการเมืองระหว่างพรรคฝ่ายรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านรุนแรงต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเพราะว่าความทันสมัยของโลกการสื่อสารและกระแสมวลชนของทั้งสองฝ่ายมีจำนวนมวลชนไม่แตกต่างกัน การโจมตีกันทางการเมืองรุนแรงนับวันจะรุนแรงมากขึ้นจนอาจนำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมืองรอบใหม่ได้ ความรุนแรงทางการเมืองถูกผู้ส่งสารส่งผ่านสื่อสารมวลชนออกมาสู่คนในสังคม โดยผู้ส่งสารทางการเมืองไม่ได้คำนึงว่าสังคมในวงกว้างจะได้รับผลกระทบทางบวกหรือทางลบผู้ส่งสารทางการเมืองหวังเพียงประโยชน์ทางการเมืองและความพอใจฝ่ายเดียว ส่งผลทำให้สารทางการเมืองกลายเป็นขยะในสื่อและสังคมโดยไม่รู้ตัว แล้วยังรอเวลาที่จะหวนกลับมาสร้างความขัดแย้งรอบใหม่อีก ยิ่งสภาพสังคมในขณะนี้เป็สังคมข่าวสารอย่างแท้จริง รูปแบบหรือการสื่อสารผ่านกระบวนการสื่อสารถูกทำลายไปทำให้สังคมกำลังเผชิญความเสี่ยงที่จะกระทบกระทั่งกันอีก อันเกิดจากผลพวงการสื่อสารทางการเมืองที่ขาดหลักพุทธธรรม คำถามของบทความนี้คือเราจะสามารถสร้างนวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือยับยั้งหรือลดความขัดแย้งทางการเมืองไทยได้อย่างไร นักการเมืองและประชาชนเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารทางการเมืองจะใช้หลักพุทธสื่อสารทางการเมืองอย่างไร และสังคมไทยจะยับยั้งการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง

2. แนวคิดเรื่องการสื่อสาร

แนวความคิดเรื่องการสื่อสารหากศึกษาในเชิงสังคมศาสตร์ สามารถอธิบายได้ว่าเป็นศัพท์บัญญัติตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Communis หรือตรงกับภาษาอังกฤษอีกว่า Common แปลว่าร่วมกันหรือคล้ายคลึงกันดังนั้นการสื่อสารเป็นการสร้างความร่วมกันและความเหมือนกัน (Wilbur Schramm, The Process and Effects of Mass Communication.(Urbana: University of Illinois press, 1917), P. 3. เช่นเดียวกับที่ปรมะ สตะเวทิน, (2527) รวบรวมไว้ดังนี้

1.) จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller) กล่าวไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึงการถ่ายทอดข่าวสาร จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง

2.) เอเวอเรต เอ็ม โรเจอร์ และ เอฟ ฟลอยด์ ชูมคเกอร์ (Everett M. Roger & F. Floyd Shoemaker) ให้ความหมายไว้ว่าการสื่อสารคือกระบวนการในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิดเห็น ทักษะ ทักษะระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยผ่านทาง การพูด การเขียน การกระทำทาง การแสดงออก เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารมากที่สุด

3.) จอร์จ เกรเบอร์ (George Gerbner) ให้ความหมายไว้ว่าการสื่อสารคือการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการใช้สัญลักษณ์ ระบบสาร Message Systems)

4.) วอร์เรน และวีเวอร์ (Warren W. Weaver) ให้ความหมายไว้ว่าการสื่อสารครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่าง ที่บุคคลหนึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของอีกคนหนึ่ง การสื่อสารจึงมิใช่เพียงการเขียนและการพูดเท่านั้น แต่รวมถึงการแสดงและพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ สรุปได้ว่าการสื่อสารคือการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารของมนุษย์จากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่าง ๆ นั้นเอง

จากความหมายของการสื่อสารดังกล่าวสามารถพิจารณาเพื่อความเข้าใจได้ดังนี้ 1.ข่าวสาร หมายถึงสัญลักษณ์ที่บุคคลใช้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดหรือความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นได้รับทราบ อาจอยู่ในรูปของคำพูด การกระทำทาง สัญลักษณ์ ที่คนกลุ่มหนึ่งใช้เพื่อให้คนอื่นเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เช่น การชูสามนิ้ว เป็นต้น 2.การแลกเปลี่ยน หมายถึง การที่บุคคลมอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้กับบุคคลอื่น การแลกเปลี่ยนจึงเกี่ยวข้องกับการรับและการส่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งและเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำการส่งและรับสิ่งของระหว่างกัน 3. บุคคล จึงหมายถึงตัวคนในการรับส่งข่าวสารจะต้องมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยที่บุคคลที่อยู่ในกระบวนการรับส่งข่าวสารต่างก็เป็นสมาชิกของสังคมนั้น มีความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ต่างก็เป็นสมาชิกของสังคมนั้น

สรุปว่าการสื่อสารจึงเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคล ซึ่งการแลกเปลี่ยนดังกล่าวขึ้นอยู่กับพื้นฐานของบุคคล ความสัมพันธ์ของบุคคลสภาพแวดล้อมของบุคคล ประเด็นสำคัญของการสื่อสารอยู่ที่ความสัมพันธ์ของมนุษย์ระหว่างถ้าเราไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสื่อสารของมนุษย์ไม่สามารถทำได้ ยังรวมไปถึงข้อเท็จจริง สภาพทางอารมณ์ของคนสอดคล้องกันภายในกลุ่ม (สุรพงษ์ โสชนเสถียร , 2534)

3. แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

สำหรับการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) มีความสำคัญมากในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจทางการเมืองกับประชาชน แนวคิดนี้มีหลายมิติและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือในการกระจายข้อมูล การสร้างภาพลักษณ์ และการจัดการกับความเห็นสาธารณะ ต่อไปนี้เป็นสรุปแนวคิดหลักๆ ในการสื่อสารทางการเมือง ดังนี้

1) **การกระจายข้อมูล (Information Dissemination):** เป็นการส่งข้อมูลและข่าวสารจากนักการเมืองไปยังประชาชน ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล

2) **การสร้างภาพลักษณ์ (Image Building):** นักการเมืองมักใช้การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและน่าเชื่อถือในสายตาของประชาชน โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ เช่น การพูดคุยกับสื่อมวลชน การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการแสดงความห่วงใยต่อปัญหาที่ประชาชนเผชิญ

3) **การจัดการกับความเห็นสาธารณะ (Public Opinion Management):** เป็นการวิเคราะห์และประเมินความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำมาปรับปรุงการสื่อสารและนโยบาย การใช้การสำรวจความคิดเห็นและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจความต้องการและมุมมองของประชาชน

4) **การใช้เทคโนโลยีและสื่อมวลชน (Use of Technology and Media):** เทคโนโลยีสมัยใหม่และสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารทางการเมือง เช่น โซเชียลมีเดียที่ช่วยให้นักการเมืองสามารถสื่อสารกับประชาชนได้อย่างรวดเร็วและตรงไปตรงมา

5) **การสื่อสารในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Communication):** การจัดการกับสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและการสื่อสารกับประชาชนในช่วงเวลาวิกฤตเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์วิกฤตสามารถช่วยลดความตื่นตระหนกและสร้างความไว้วางใจในรัฐบาล

ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องการการวางแผนและการดำเนินการที่รอบคอบเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการและสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างนักการเมืองและประชาชน

4. พฤติกรรมจากความขัดแย้ง

สาเหตุที่เกิดจากพฤติกรรมจากความขัดแย้ง (Conflict Behavior) เกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มในสถานการณ์ที่ผลประโยชน์ ความต้องการ หรือความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน พฤติกรรมเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทและสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายสถานการณ์ ต่อไปนี้เป็นสรุปพฤติกรรมที่มักเกิดขึ้นจากความขัดแย้ง:

1) **การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (Avoidance):** พฤติกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง โดยไม่พูดถึงปัญหาหรือไม่พยายามหาทางแก้ไข อาจเป็นเพราะความกลัวหรือไม่ต้องการเผชิญกับความไม่พอใจ

2) **การเผชิญหน้าตรงๆ (Confrontation):** พฤติกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มเผชิญหน้ากับความขัดแย้งโดยตรง อาจรวมถึงการโต้เถียง การทะเลาะ หรือการแสดงความไม่พอใจอย่างเปิดเผย

3) **การประนีประนอม (Compromise):** พฤติกรรมที่ทั้งสองฝ่ายพยายามหาทางออกที่ยอมรับได้สำหรับทุกฝ่าย โดยการสละส่วนหนึ่งของความต้องการของตนเพื่อให้ได้ข้อยุติที่เป็นที่พอใจ

4) **การร่วมมือ (Collaboration):** พฤติกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มทำงานร่วมกันเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกฝ่าย เป็นการแก้ไขปัญหที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์

5) **การใช้พลังอำนาจ (Dominance):** พฤติกรรมที่ฝ่ายหนึ่งพยายามใช้พลังอำนาจหรืออิทธิพลในการควบคุมสถานการณ์และบังคับให้ฝ่ายอื่นทำตามความต้องการของตน

6) **การแสดงความเห็นใจและสนับสนุน (Support and Empathy):** พฤติกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มพยายามแสดงความเห็นใจและสนับสนุนฝ่ายตรงข้าม เพื่อสร้างความเข้าใจและลดความตึงเครียดในความขัดแย้ง

7) **การแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving):** พฤติกรรมที่บุคคลหรือกลุ่มพยายามหาวิธีแก้ไขปัญหาที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์สำหรับทุกฝ่าย โดยการคิดนอกกรอบและหาวิธีการใหม่ๆ ในการจัดการกับความขัดแย้ง

โดยพฤติกรรมดังกล่าวทั้ง 7 ข้อนี้ สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งและบริบทของสถานการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมจากความขัดแย้งจะช่วยให้เราสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์

5. การใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย

ในการใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย สาราณียธรรม 6 หรือ "หลักธรรมเพื่อความเป็นที่รัก" เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้าง ความสามัคคีและความปรองดองในสังคม มีดังนี้:

1) **เมตตาภาวกรรม (Metta Kaya Kamma):** การแสดงความเมตตาผ่านทางกาย คือการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเมตตา เช่น การให้ความช่วยเหลือ การแสดงความกรุณา การทำบุญร่วมกันและทำสิ่งดีๆต่อกัน โดยการแสดงเมตตาภาวกรรม (Metta Kaya Kamma) หรือการแสดงความเมตตาผ่านทางกายนั้นสามารถปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังนี้

- **การช่วยเหลือผู้สูงอายุ:** เมื่อเห็นผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือ เช่น การเดินข้ามถนนการถือของหนัก เราสามารถเข้าช่วยเหลือด้วยความเมตตา

- **การแบ่งปันอาหาร:** การนำอาหารที่เรามีไปแบ่งปันให้กับผู้ที่ขาดแคลน หรือนำอาหารไปบริจาคให้กับผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

- **การทำบุญร่วมกัน:** การเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญ เช่น การร่วมกันทำอาหารแจกจ่ายผู้คนในวันสำคัญทางศาสนา การร่วมกันทำความสะอาดวัด

- **การให้คำแนะนำและสอนงาน:** การสอนงานหรือให้คำแนะนำแก่คนที่มาขอความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน

- **การบริจาคสิ่งของ:** การนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วแต่ยังอยู่ในสภาพดีไปบริจาคให้กับคนที่ต้องการ เช่น เสื้อผ้า หนังสือ เครื่องใช้ไฟฟ้า

ดังนั้น การปฏิบัติเมตตากรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเหลือผู้อื่น แต่ยังส่งผลดีต่อจิตใจของเราด้วย โดยการทำให้เรารู้สึกมีความสุขและพอใจจากการเป็นผู้ให้

2) เมตตาวิจิตรกรรม (Metta Vaci Kamma): การพูดจาด้วยความเมตตา พูดจาดี พูดให้กำลังใจ พูดสร้างสรรค์ ไม่พูดคำหยาบหรือคำที่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น โดยเมตตาวิจิตรกรรม (Metta Vaci Kamma) คือการแสดง ความเมตตาผ่านทางวาจา ซึ่งรวมถึงการพูดจาด้วยความเมตตาและสร้างสรรค์ โดยปฏิบัติได้ ดังนี้

- **พูดจาดี:** ใช้คำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน และน่าฟัง หลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบคายหรือคำที่อาจทำ ให้ผู้อื่นรู้สึกไม่ดี

- **พูดให้กำลังใจ:** ให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้อื่น โดยเฉพาะเมื่อเขาพบกับความยากลำบากหรือ ความทุกข์ใจ พูดให้เขามีกำลังใจและความหวัง

- **พูดสร้างสรรค์:** นำเสนอความคิดหรือข้อเสนอที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมพูดในเชิงบวกและให้ความร่วมมือ

- **ไม่พูดคำหยาบหรือทำร้ายจิตใจผู้อื่น:** หลีกเลี่ยงการพูดที่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกเจ็บปวดหรือเสียใจพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริงและเหมาะสม

ดังนั้น การปฏิบัติเช่นนี้ไม่เพียงแต่สร้างความสุขและความสงบในสังคม แต่ยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลอีกด้วย

3) เมตตาโมโนกรรม (Metta Mano Kamma): การคิดด้วยความเมตตา คิดในทางดี คิดในเชิงบวก คิดถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น และปราศจากความอิจฉาริษยา โดยเมตตาโมโนกรรม (Metta Mano Kamma) คือการแสดง ความเมตตาผ่านทางการคิด ซึ่งรวมถึงการคิดด้วยความเมตตาและเป็นบวก โดยปฏิบัติได้ดังนี้:

- **คิดในทางดี:** มีจิตใจที่คิดดี คิดเชิงบวกต่อผู้อื่น ไม่คิดในทางที่เป็นลบหรือมีความอคติ

- **คิดในเชิงบวก:** มองหาแง่ดีในทุกสถานการณ์และบุคคล เพื่อเสริมสร้างความสุขและความสงบในจิตใจ

- **คิดถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น:** พิจารณาและคำนึงถึงความสุขและความต้องการของผู้อื่นมีจิตใจที่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขและได้รับประโยชน์

- **ปราศจากความอิจฉาริษยา:** ไม่มีความอิจฉาหรือริษยาผู้อื่น มองเห็นความสำเร็จและความสุขของผู้อื่นด้วยความยินดี

ดังนั้น การปฏิบัติเช่นนี้ช่วยเสริมสร้างจิตใจที่ดีงาม มีความเมตตาและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ทำให้สังคมและตนเองมีความสุขมากขึ้น

4) สาธารณโภคี (Sadharana Bhogi): การมีส่วนร่วมกันในการบริโภค ใช้ทรัพยากรร่วมกัน เช่น การแบ่งปันอาหาร การใช้น้ำไฟร่วมกัน การแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติ โดยสาธารณโภคี (Sadharana Bhogi) คือ การมีส่วนร่วมกันในการบริโภคและใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยมีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

- **การแบ่งปันอาหาร:** การแบ่งปันอาหารให้กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมการแบ่งปันอาหารในชุมชน หรือการให้ข้าวปลาอาหารกับผู้ขาดแคลน

- **การใช้น้ำไฟร่วมกัน:** การใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกันอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้น้ำและไฟฟ้าร่วมกันในครอบครัวหรือชุมชน เพื่อประหยัดพลังงานและลดค่าใช้จ่าย

- **การแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติ:** การใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างยั่งยืนและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น การแบ่งปันน้ำจากบ่อน้ำสาธารณะ การปลูกพืชร่วมกันในชุมชน

ดังนั้น การปฏิบัติสาธารณโภคีช่วยสร้างสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความรับผิดชอบต่อกัน ทำให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ส่งเสริมความสามัคคีและความสุขในชุมชน

5) สีสามัญญตา (Sila Samannata): การมีศีลเหมือนกัน รักษาศีล 5 ด้วยกัน และเคารพกฎเกณฑ์ในสังคมอย่างเคร่งครัด เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักขโมย ซึ่งสีสามัญญตา (Sila Samannata) คือการมีศีลเหมือนกัน โดยรักษาศีล 5 ร่วมกันและเคารพกฎเกณฑ์ในสังคมอย่างเคร่งครัด มีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

- **การไม่ฆ่าสัตว์:** ร่วมกันหลีกเลี่ยงการฆ่าสัตว์หรือทำร้ายชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์

- **การไม่ลักขโมย:** ร่วมกันปฏิบัติตามหลักการไม่ลักขโมยหรือถือเอาของที่ไม่ใช่ของตนโดยไม่ถูกต้อง

- **การไม่ประพฤติดินในกาม:** เคารพความสัมพันธ์ทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ไม่ประพฤติดินทางเพศ

- **การไม่พูดเท็จ:** ร่วมกันพูดความจริง ไม่หลอกลวงหรือโกหกผู้อื่น

- **การไม่เสพสิ่งมีนเมา:** ร่วมกันงดเว้นจากการเสพสิ่งมีนเมา เช่น เหล้า ยาเสพติด ที่ทำให้ขาดสติ

ดังนั้น การปฏิบัติสีสามัญญตานี้ช่วยเสริมสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและมีความสามัคคี การรักษาศีล 5 ร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและปราศจากความขัดแย้ง

6) ทิฐีสามัญญตา (Ditthi Samannata): การมีความเห็นร่วมกัน มีทัศนคติและความเชื่อเหมือนกัน ในหลักธรรมและคุณค่าของความดี เช่น การเชื่อในความเมตตา ความกรุณา และการเสียสละ ซึ่งทิฐีสามัญญตา (Ditthi Samannata) คือการมีความเห็นร่วมกัน โดยมีทัศนคติและความเชื่อเหมือนกันในหลักธรรมและคุณค่าของความดี มีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

- **การเชื่อในความเมตตา:** มีความเห็นร่วมกันในการส่งเสริมและปฏิบัติความเมตตาต่อผู้อื่นมีใจกรุณาและปรารถนาดีต่อกัน

- **การเชื่อในความกรุณา:** ร่วมกันยึดถือและปฏิบัติความกรุณา ช่วยเหลือและปลอบประโลมผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก

● **การเชื่อในการเสียสละ:** มีทัศนคติร่วมกันในการเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือและแบ่งปันทรัพยากรให้กับผู้อื่น

ดังนั้น การปฏิบัติที่ถูกต้องตามนี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความเข้าใจในชุมชน ทำให้ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยยึดมั่นในหลักธรรมและคุณค่าที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน

โดยการนำหลักสารานุกรม 6 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย มีประโยชน์หลายประการ ซึ่งมีแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้

1) **สร้างความเข้าใจและความเห็นใจ:** การแสดงความเมตตาทางกาย วาจา และจิตใจ ช่วยให้เกิดความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างบุคคล ลดความขัดแย้งและความตึงเครียด โดยการสร้างความเข้าใจและความเห็นใจผ่านการแสดงความเมตตาทางกาย วาจา และจิตใจ มีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

● **เมตตาทางกาย:** ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการกระทำ เช่น การแบ่งปันอาหาร การช่วยเหลือในงานบ้าน การดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

● **เมตตาทางวาจา:** พูดจาด้วยความสุภาพ ให้กำลังใจ พูดคำสร้างสรรค์ และหลีกเลี่ยงการพูดที่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น

● **เมตตาทางจิตใจ:** คิดดีต่อผู้อื่น ปราศจากความอิจฉาริษยา มีความปรารถนาดีและต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข

ดังนั้น การปฏิบัติเหล่านี้ช่วยสร้างความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างบุคคล ทำให้ลดความขัดแย้งและความตึงเครียดในสังคม ส่งเสริมความสงบสุขและความสามัคคีในชุมชน

2) **ส่งเสริมการแบ่งปันและความสามัคคี:** การมีส่วนร่วมในการบริโภคและการรักษาสีลร่วมกัน ช่วยสร้างความสามัคคีและการแบ่งปันในสังคม ซึ่งการส่งเสริมการแบ่งปันและความสามัคคีผ่านการมีส่วนร่วมในการบริโภคและการรักษาสีลร่วมกัน มีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

● **การมีส่วนร่วมในการบริโภค:** การแบ่งปันอาหาร น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เช่น การจัดกิจกรรมอาหารในชุมชน การใช้น้ำและไฟฟ้าร่วมกันอย่างประหยัด

● **การรักษาสีลร่วมกัน:** รักษาสีล 5 ร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ และไม่เสพสิ่งมึนเมา

ดังนั้น การปฏิบัติเหล่านี้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีและการแบ่งปันในสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างบุคคล ลดความขัดแย้งและสร้างสังคมที่สงบสุข

3) **สร้างความเชื่อร่วมกันในคุณค่าของชีวิต:** การมีทัศนคติและความเชื่อร่วมกันในหลักธรรม ช่วยให้สังคมมีความกลมเกลียวและมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งการสร้างความเชื่อร่วมกันในคุณค่าของชีวิต โดยการมีทัศนคติและความเชื่อร่วมกันในหลักธรรม มีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

● **การมีทัศนคติร่วมกันในหลักธรรม:** ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น ความเมตตา ความกรุณา ความเสียสละ และความซื่อสัตย์สุจริต

● **การมีความเชื่อร่วมกันในคุณค่าของความดี:** เชื่อในความดีและการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม เช่น การช่วยเหลือกัน การให้ความเคารพ และการร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ การปฏิบัติดังกล่าวนี้สามารถช่วยให้สังคมมีความกลมเกลียวและมีเป้าหมายร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคี ความเข้าใจ และความเห็นใจระหว่างบุคคลในสังคม ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 อย่างถูกต้องและเหมาะสมสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งในสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์

6. ในทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

จากแนวคิดเรื่องการสื่อสาร การสื่อสารทางการเมือง พฤติกรรมจากความขัดแย้ง และการใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 เพื่อแก้ปัญหาคาความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทย สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้ดังต่อไปนี้

1) **แนวคิดเรื่องการสื่อสาร:** การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรมีความโปร่งใส ชัดเจน และตรงไปตรงมา และการสื่อสารที่สร้างสรรค์ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างบุคคลและกลุ่มคนต่างๆ

2) **แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง:** การสื่อสารทางการเมืองควรเน้นการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างฝ่ายต่างๆ และการใช้ภาษาและสื่อในการสื่อสารทางการเมืองควรมีความสุภาพ และสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียว

3) **พฤติกรรมจากความขัดแย้ง:** ความขัดแย้งมักเกิดจากการสื่อสารที่ผิดพลาดหรือไม่ชัดเจน และการแก้ไขความขัดแย้งควรใช้วิธีการพูดคุยและเจรจาอย่างเปิดเผย และมีความเคารพต่อกัน

4) การใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 เพื่อแก้ปัญหาคาความขัดแย้งในสังคมไทย:

- (1) เมตตาทายกรรม: ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ
- (2) เมตตาจารกรรม: พูดจาด้วยความสุภาพและเคารพซึ่งกันและกัน
- (3) เมตตาโมกกรรม: คิดและปรารถนาดีต่อกัน มองกันในแง่ดี
- (4) สาธารณโภคิ: เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้ค่าเล็กน้อยก็นำมาแบ่งปันให้ได้ใช้สอยร่วมกัน
- (5) สีสสามัญญตา: มีความประพฤติสุจริตตั้งตามถูกต้องตามระเบียบวินัย
- (6) ทิฏฐิสามัญญตา: มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความสันติทุกขหรือขจัดปัญหา

โดยสรุป การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการสื่อสารช่วยสร้างความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างบุคคล ลดความขัดแย้งและความตึงเครียด ส่งเสริมความสามัคคีและความสงบสุขในสังคม การใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 เพื่อแก้ปัญหาคาความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรมีความโปร่งใส ชัดเจน และตรงไปตรงมา การสื่อสารทางการเมืองควรเน้นการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างฝ่ายต่างๆ ความขัดแย้งมักเกิดจากการสื่อสารที่ผิดพลาดหรือไม่ชัดเจน การแก้ไขความขัดแย้งควรใช้วิธีการพูดคุยและเจรจาอย่างเปิดเผย การใช้หลักพุทธธรรมด้านสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตาทายกรรม ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะ เมตตา

วชิกรรม พุดจาด้วยความสุภาพ เมตตามโนกรรม คิดและปรารภนาดีต่อกัน สาธารณโภคิ แบ่งปันทรัพย์ากร สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริต และทิวฐีสามัญญตา มีความเห็นชอบบรว่มกัน

7. การสรุป

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) มีความสำคัญมากในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจทางการเมืองกับประชาชน แนวคิดนี้ครอบคลุมหลายมิติและทฤษฎี รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการกระจายข้อมูล การสร้างภาพลักษณ์ และการจัดการความคิดเห็นสาธารณะ เช่น การกระจายข้อมูลจากนักการเมืองไปยังประชาชนผ่านช่องทางต่างๆ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและน่าเชื่อถือผ่านการพูดคุยกับสื่อมวลชนและการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ การจัดการกับความเห็นสาธารณะผ่านการวิเคราะห์และประเมินความต้องการของประชาชน และการใช้เทคโนโลยีและสื่อมวลชนเช่น โซเชียลมีเดียในการสื่อสารอย่างรวดเร็วและตรงไปตรงมา นอกจากนี้ การสื่อสารในสถานการณ์วิกฤตก็เป็นสิ่งสำคัญในการลดความตื่นตระหนกและสร้างความไว้วางใจในรัฐบาล การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องการการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างนักการเมืองและประชาชน ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องการสื่อสาร การสื่อสารทางการเมือง พฤติกรรมจากความขัดแย้ง และการใช้หลักพุทธธรรมด้านสาธารณธรรม 6 เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรมีความโปร่งใส ชัดเจน และตรงไปตรงมา การสื่อสารทางการเมืองควรเน้นการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างฝ่ายต่างๆ ความขัดแย้งมักเกิดจากการสื่อสารที่ผิดพลาดหรือไม่ชัดเจน การแก้ไขความขัดแย้งควรใช้วิธีการพูดคุยและเจรจาอย่างเปิดเผย การใช้หลักพุทธธรรมด้านสาธารณธรรม 6 ได้แก่ เมตตา ทายกรรม ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะ เมตตา วชิกรรม พุดจาด้วยความสุภาพ เมตตามโนกรรม คิดและปรารภนาดีต่อกัน สาธารณโภคิ แบ่งปันทรัพย์ากร สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริต และทิวฐีสามัญญตา มีความเห็นชอบบรว่มกัน โดยการนำหลักสาธารณธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการสื่อสารช่วยสร้างความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างบุคคล ลดความขัดแย้งและความตึงเครียด ส่งเสริมความสามัคคีและความสงบสุขในสังคมไทย

8. เอกสารอ้างอิง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2565, จาก [https:// th.wikipedia.org](https://th.wikipedia.org).

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2545). **วัฒนธรรมทางการเมืองกบระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและ**

วัฒนธรรมทางการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทินพันธ์ นาคะตะ. (2546). **นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก:ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง.** กรุงเทพมหานคร: สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ณฐา แยมสรวล. (2559). การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติ
วิชาชีพพยาบาล โรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร พุทธปัญญา
ปริทรรศน์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 : หน้า 51-58.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โยธี จันตะนี และคณะ. (2567). ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ. พระนครศรีอยุธยา :
สำนักพิมพ์วิชาการและนวัตกรรม มุลนิธิแสงสว่างวิชาการ.

วศิน อินทสระ. (2545). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมตตาธรรมา.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 6.

สุรพงษ์ โสธนเสถียร, 2534. การสื่อสารกับการเมือง. ห้างหุ้นส่วนจำกัดประสิทธิ์ภัณฑ์แอนพรีนติ้ง, 2534 :
กรุงเทพฯ. หน้า 45.

สมปอง รักษาธรรม. (2552). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้กับการพัฒนาวัฒนธรรม
ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2549 – 2552 : ศึกษากรณีเปรียบเทียบ
นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 5 จังหวัดภาคใต้. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสื่อสาร
การเมือง). วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2549). การเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมอธรรม.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย. เอกสารวิชาการ Academic focus. ฉบับเดือนกันยายน 2559, หน้า 1-2.

อภิรักษ์ จันตะนี. (2565). หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

12. ประสิทธิภาพการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

The effectiveness of disseminating the teachings of the Lord Buddha through electronic media

อาจารย์โยธี จันตะนี

สาขาการจัดการนวัตกรรมการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

sonvijai.com@gmail.com

บทคัดย่อ

การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในยุคดิจิทัลแสดงถึงความสำคัญและโอกาสใหม่ๆ ที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวางขึ้น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันมือถือ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ธรรมะเข้าถึงคนรุ่นใหม่และผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล โดยมีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบที่น่าสนใจและทันสมัย เช่น การสตรีมวิดีโอสด การใช้แอปพลิเคชันสำหรับการฝึกสมาธิ และการสร้างชุมชนธรรมออนไลน์ (Cyber Sanghas) อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่ธรรมะผ่านช่องทางดิจิทัลต้องเผชิญกับความท้าทาย เช่น การตีความที่ผิดพลาด การเผยแพร่ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน และข้อจำกัดทางเทคโนโลยีในบางพื้นที่ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ควรเน้นการตรวจสอบคุณภาพเนื้อหา การฝึกอบรมพระสงฆ์และนักเผยแผ่ธรรมะให้เชี่ยวชาญเทคโนโลยี และการรักษาสอดคล้องระหว่างเทคโนโลยีกับหลักธรรมดั้งเดิมเพื่อไม่ให้สูญเสียเอกลักษณ์ของพุทธศาสนา การนำเสนอคำสอนผ่านสื่อดิจิทัลยังช่วยเพิ่มความน่าสนใจและการยอมรับธรรมะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยการใช้สื่อมัลติมีเดีย วิดีโอ แอนิเมชัน และเกมเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย สรุปได้ว่าการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในยุคดิจิทัลถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้พุทธศาสนายังคงมีบทบาทในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็ตอกย้ำถึงความสำคัญของการรักษาคุณค่าและความถูกต้องของคำสอน เพื่อให้พุทธศาสนายังคงเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในยุคสมัยใหม่.

คำสำคัญ: พุทธศาสนา การเผยแผ่หลักธรรม ประสิทธิภาพการเผยแผ่หลักธรรม การศึกษาศาสนา สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The dissemination of the Buddha's teachings in the digital age highlights the significance and opportunities provided by modern technology, enhancing the efficiency of reaching broader audiences. Electronic media such as websites, social media platforms, and mobile applications serve as key tools to make Dhamma accessible to younger generations and individuals in remote areas. These platforms deliver teachings in engaging and contemporary formats, including live video streaming, meditation apps, and the establishment of online Dhamma communities (Cyber Sanghas). However, digital dissemination faces challenges, such as misinterpretation, the spread of inaccurate information, and technological limitations in certain regions. Addressing these issues requires rigorous content verification, training monks and Dhamma educators in technology, and balancing digital tools with traditional teachings to preserve the unique identity of Buddhism. Presenting teachings through digital media also enhances appeal and acceptance among younger generations by utilizing multimedia, videos, animations, and games to create diverse learning experiences. In summary, the dissemination of Buddhist teachings in the digital age is a pivotal strategy that ensures the relevance of Buddhism in an ever-evolving society. At the same time, it underscores the importance of maintaining the integrity and authenticity of the teachings so that Buddhism remains a source of spiritual guidance for people in the modern era.

Keywords: Buddhism, Disseminating the teachings, Effectiveness of disseminating the teachings, Religious education, Electronic media

1. ความนำ

การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในยุคดิจิทัลได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยขยายการเข้าถึงให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะผ่านเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันบนมือถือ เครื่องมือเหล่านี้ทำให้การสอนธรรมะมีความน่าสนใจและทันสมัยมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างที่โดดเด่นคือแอปพลิเคชันที่พัฒนาเนื้อหาพุทธศาสนาในรูปแบบที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระและเข้าใจธรรมะได้ชัดเจน (Ningrum et al., 2021) นอกจากนี้ การเผยแผ่ธรรมะยังได้รับการปรับปรุงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการฝึกอบรมผู้บรรยายธรรมะ ทำให้พวกเขาสามารถนำเสนอคำสอนในรูปแบบที่ดึงดูดใจและ

เหมาะสมกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ส่งผลให้ธรรมะเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Sekolah et al., 2023)

ในอีกมุมหนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนการสอนออนไลน์เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มคุณภาพของการเผยแพร่คำสอน การวิเคราะห์นี้ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนว่าสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบดิจิทัลช่วยเพิ่มการรับรู้และความพึงพอใจของผู้เรียน โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้เนื้อหาตามหลักไตรปิฎกและพุทธธรรม (Luaensutthi, 2023) สถิติจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนและครูผู้สอนที่ใช้บทเรียนออนไลน์มีผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการใช้เทคโนโลยีในเชิงการศึกษา นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าและลดความเข้าใจผิดในเนื้อหาธรรมะในกลุ่มผู้เรียนอีกด้วย

การเผยแพร่ธรรมะในยุคดิจิทัลจึงถือเป็นโอกาสสำคัญที่ช่วยให้พุทธศาสนาสมาคมตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงคนรุ่นใหม่หรือการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลธรรมะได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านสมาร์ทโฟนหรืออินเทอร์เน็ตนั้นช่วยลดข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และทำให้คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นในทุกกลุ่มคน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสื่อเหล่านี้ควรเน้นการรักษาเนื้อหาที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสาระสำคัญของคำสอนยังคงถูกถ่ายทอดในลักษณะที่ไม่ผิดเพี้ยน (Phra Kru et al., 2018)

2. เนื้อหา

2.1 ความสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมต่อกับคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ด้วยความสามารถของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเข้าถึงผู้คนทั่วโลกอย่างไม่มีข้อจำกัด สื่อเหล่านี้ช่วยลดอุปสรรคทางระยะทางและวัฒนธรรม ทำให้คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือชุมชนที่ไม่คุ้นเคยกับพุทธศาสนาเข้าถึงคำสอนได้สะดวกขึ้น ตัวอย่างเช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการสตรีมธรรมะสดหรือการโพสต์เนื้อหาเชิงธรรมะที่น่าสนใจในรูปแบบวิดีโอ อินโฟกราฟิก และข้อความที่กระชับและสร้างแรงบันดาลใจ ช่องทางเหล่านี้ช่วยสร้าง "cyber-sangha" หรือชุมชนธรรมออนไลน์ที่สนับสนุนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเสริมสร้างจิตวิญญาณร่วมกัน การมีพื้นที่ออนไลน์สำหรับผู้ศรัทธาหรือผู้สนใจสามารถลดช่องว่างด้านภูมิศาสตร์ และเชื่อมโยงผู้คนที่มีจิตศรัทธาเหมือนกันให้เข้ามาร่วมพูดคุยและปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์ (Han, 2022)

ในอีกแง่มุมหนึ่งที่สำคัญคือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านช่องทางออนไลน์สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่และวิถีชีวิตที่เร่งรีบของยุคปัจจุบัน สื่อดิจิทัลมีศักยภาพในการนำเสนอคำสอนใน

รูปแบบที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเวลาของแต่ละบุคคล เช่น แอปพลิเคชันสำหรับการฝึกสมาธิ การฟังธรรมะ ขณะเดินทาง หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมผ่านแพลตฟอร์มวิดีโอคอล เช่น Zoom และ Microsoft Teams นอกจากนี้ สื่อเหล่านี้ยังช่วยลดอุปสรรคด้านการศึกษาในเชิงศาสนา ทำให้คนที่ไม่เคยมีโอกาสดูเกี่ยวกับพุทธศาสนาเข้าถึงข้อมูลและคำสอนได้โดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นบทสวดมนต์ วัฏปฏิบัติธรรม หรือบทความที่อธิบายแนวคิดที่ซับซ้อน การเผยแผ่ในลักษณะนี้ไม่เพียงตอบโจทยวิถีชีวิตของยุคใหม่ แต่ยังสร้างพื้นที่ที่ทำให้คำสอนทางจิตวิญญาณสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้คนได้อย่างเป็นรูปธรรม (Ostrovskaya & Badmatsyrenov, 2024)

ดังนั้นการเผยแผ่คำสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จึงยังมีความท้าทายที่ควรคำนึงถึง เช่น การตีความคำสอนที่ผิดหรือการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ตรงตามหลักคำสอน การป้องกันไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนทางข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของคำสอน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้สื่อดิจิทัลยังอาจลดความสำคัญของการปฏิบัติแบบดั้งเดิม เช่น การเดินทางมาสู่ศาสนสถานเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมหรือลงทะเบียนเรียนในสำนักปฏิบัติธรรม การเชื่อมโยงคำสอนดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีจึงต้องคำนึงถึงการรักษาเอกลักษณ์ของพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้เกิดการปรับตัวกลายเป็นการลดทอนคุณค่าและความหมายของคำสอน ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงแต่เป็นวิธีการเชื่อมต่อคำสอนให้เข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลาย แต่ยังเป็นโอกาสในการยืนยันคุณค่าเชิงจริยธรรมของพุทธศาสนาในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง (Kensey, 2022)

2.2 ประเภทของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการเผยแผ่ศาสนา

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการเผยแผ่ศาสนาสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท โดยหนึ่งในรูปแบบดั้งเดิมที่ยังคงได้รับความนิยมคือโทรทัศน์และวิทยุ สื่อประเภทนี้เปิดโอกาสให้ศาสนาสามารถส่งต่อคำสอนและกิจกรรมต่างๆ ไปยังกลุ่มผู้ชมและผู้ฟังที่หลากหลาย การจัดรายการธรรมะ รายการพูดคุยเกี่ยวกับศีลธรรม และการถ่ายทอดพิธีกรรมสำคัญ เช่น การทำบุญ หรือเทศกาลศาสนาใหญ่ๆ ช่วยเสริมสร้างความรู้และแรงบันดาลใจทางจิตวิญญาณให้กับผู้คนในวงกว้าง ด้วยความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล โทรทัศน์และวิทยุจึงเป็นช่องทางที่สามารถกระจายคำสอนในระดับประเทศหรือแม้กระทั่งระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยด้วยการเชิญผู้มีชื่อเสียงหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนามาพูดคุยในรายการก็ช่วยดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายหลากหลายวัยได้เป็นอย่างดี (Yegen, 2019)

ในยุคที่โซเชียลมีเดียเข้ามามีบทบาทสำคัญ สื่อประเภทนี้ได้กลายเป็นเครื่องมือหลักในการเผยแผ่ศาสนา เช่น แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, Twitter, YouTube และ Instagram ถูกใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่คำสอนทั้งในรูปแบบข้อความ วิดีโอ ภาพถ่าย และไลฟ์สด โซเชียลมีเดียไม่เพียงแต่ช่วยเผยแพร่เนื้อหา

ได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกล แต่ยังสร้างโอกาสให้เกิดการปฏิสัมพันธ์แบบสองทางระหว่างผู้เผยแพร่และผู้ติดตาม เช่น การตั้งคำถามเกี่ยวกับศาสนาหรือการแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว ทำให้คำสอนมีความใกล้ชิดและเข้าถึงใจผู้คนมากขึ้น การใช้วิดีโอที่น่าสนใจและกระชับ เช่น ใน TikTok หรือวิดีโอบน YouTube ช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนได้อย่างดีเยี่ยม ขณะเดียวกัน บทความและบล็อกที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดเก็บข้อมูลและเนื้อหาทางศาสนาที่เจาะลึก เช่น การอธิบายหลักคำสอนหรือประวัติศาสตร์ศาสนา (Tudor, 2016)

นอกเหนือจากโซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชันบนมือถือและแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งยังเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่ศาสนาในเชิงปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชันที่ออกแบบมาเพื่อการสวดมนต์ การนั่งสมาธิ หรือการเรียนธรรมะออนไลน์สามารถช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงคำสอนได้ทุกที่ทุกเวลา แพลตฟอร์มสตรีมมิ่งอย่าง Zoom และ Microsoft Teams กลายเป็นตัวเลือกหลักสำหรับการจัดการสอนหรือกิจกรรมทางศาสนาแบบเสมือน โดยเฉพาะในช่วงที่มีข้อจำกัด เช่น สถานการณ์โควิด-19 ที่ผู้คนไม่สามารถเดินทางไปยังศาสนสถานได้ นวัตกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความต่อเนื่องในการเผยแผ่คำสอนและการสนับสนุนทางจิตวิญญาณในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและความยืดหยุ่นในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือศึกษาเนื้อหาเชิงลึกผ่านอุปกรณ์ที่ผู้คนใช้อยู่เป็นประจำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถปรับตัวและพัฒนาไปตามยุคสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Barks, 2011)

2.3 ประโยชน์ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวัน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบดิจิทัล เช่น ผ่านโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน ทำให้ผู้คนสามารถศึกษาและปฏิบัติศาสนกิจได้ทุกที่ทุกเวลา ตัวอย่างเช่น การฟังธรรมเทศนาออนไลน์ การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมผ่านแพลตฟอร์มวิดีโอคอล และการดาวน์โหลดตำราธรรมะที่ปรับปรุงเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ สื่อเหล่านี้ช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา ทำให้คำสอนทางพุทธศาสนาเข้าถึงผู้คนหลากหลาย ทั้งในเขตเมือง ชนบท และในระดับนานาชาติ การสร้าง "cybersangha" หรือชุมชนธรรมออนไลน์ยังเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนจากทั่วโลกสามารถแบ่งปันความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสนับสนุนกันในแง่จิตวิญญาณ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์หรือภาษา (Han, 2022) การเข้าถึงธรรมะได้สะดวกและหลากหลายช่องทางนี้ยังส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยช่วยลดต้นทุนการพิมพ์ตำราหรือจัดการกิจกรรมศาสนาผ่านวิธีการดั้งเดิม (Kenney, 2022)

นอกจากความสะดวกและต้นทุนที่ลดลง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังช่วยปรับคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งใช้ชีวิตผูกพันกับเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น การใช้ YouTube หรือ Facebook ในการเผยแพร่ธรรมเทศนาแบบวิดีโอที่กระชับและทันสมัย หรือการใช้แอปพลิเคชัน Line สำหรับการเผยแพร่ข้อความคำสอนในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย การนำเสนอที่เชื่อมโยงกับชีวิตปัจจุบัน ช่วยสร้างความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้หลักธรรมมากขึ้น โดยสื่อดิจิทัลสามารถนำเสนอคำสอนในหลากหลายรูปแบบ เช่น วิดีโอกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว หรือการเล่าเรื่องผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตแก็กที่พีที่กระตุ้นความคิด การปรับแต่งเนื้อหาให้ตรงกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้คนในยุคนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ธรรมะยังคงมีความเกี่ยวข้องในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

อีกหนึ่งประโยชน์สำคัญของสื่ออิเล็กทรอนิกส์คือการพัฒนานวัตกรรมในแนวทางการสอนธรรมะให้มีความสร้างสรรค์และน่าสนใจ เช่น การใช้เทคโนโลยีด้านภาพ เสียง และวิดีโอ เพื่อช่วยอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อนของคำสอนให้เข้าใจง่าย การผสมผสานระหว่างข้อมูลวิชาการและการนำเสนอที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีสามารถทำให้นเนื้อหามีความกระชับและสร้างประสบการณ์ที่ดึงดูดใจ ทั้งนี้ การนำเสนอคำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบดิจิทัลยังช่วยทำให้ธรรมะเป็นเรื่องที่เปิดกว้างสำหรับทุกเพศทุกวัย รวมถึงช่วยเชื่อมโยงผู้คนที่ไม่ได้คุ้นเคยกับศาสนาพุทธเข้ากับหลักธรรมและคุณค่าทางจริยธรรม ตัวอย่างคือการสร้างเกมหรือแอปพลิเคชันสำหรับเยาวชนที่สะท้อนหลักธรรมอย่างแยบยล วิธีการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้การเผยแผ่คำสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังเป็นการผสมผสานเทคโนโลยีกับจริยธรรมทางพุทธศาสนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนในอนาคต

2.4 ข้อจำกัดและอุปสรรคของการเผยแผ่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

แม้ว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะสามารถเพิ่มการเข้าถึงคำสอนทางศาสนาในวงกว้างและเข้าถึงผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล แต่การขาดความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านช่องทางเหล่านี้ถือเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ สื่อออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานทุกคนสามารถเผยแพร่ข้อมูลได้ ทำให้บางครั้งเกิดการส่งต่อข้อมูลที่ผิดพลาดหรือการตีความคำสอนที่ไม่ตรงกับหลักศาสนา ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดหรือสร้างความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของศาสนาโดยรวม ยิ่งไปกว่านั้น การเข้าถึงเทคโนโลยียังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญในประเทศกำลังพัฒนาหรือพื้นที่ชนบทที่โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยียังไม่เพียงพอ ความเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้าถึงนี้ส่งผลต่อการเผยแพร่คำสอนที่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร (Chen et al., 2020)

อีกประการหนึ่งคือความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งรวมถึงการละเมิดจริยธรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การเผยแพร่เนื้อหาที่ผิดศีลธรรมหรือบิดเบือนข้อความทางศาสนาให้กลายเป็นเครื่องมือเชิงพาณิชย์ ปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้ติดตามศาสนาอาจขาดความเชื่อถือในช่องทาง

ออนไลน์ นอกจากนี้ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังมีข้อจำกัดในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างครูสอนศาสนาและศิษย์ การเรียนรู้ทางจิตวิญญาณผ่านระบบออนไลน์ไม่สามารถทดแทนการสื่อสารแบบตัวต่อตัวที่มอบประสบการณ์อันเต็มเปี่ยมด้วยความอบอุ่นและความใกล้ชิดได้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักศาสนา (Manjhi, 2023; Han, 2022)

ในด้านการกำกับดูแล สื่ออิเล็กทรอนิกส์สร้างความท้าทายเพิ่มเติมในเชิงกฎหมายและจริยธรรม เช่น ความยากลำบากในการกำหนดกฎระเบียบที่เหมาะสมเพื่อควบคุมเนื้อหาที่ละเมิดต่อหลักศาสนาหรือไม่เหมาะสมต่อจริยธรรมสาธารณะ การควบคุมเหล่านี้จำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมเสรีภาพในการสื่อสารกับการป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือนหรือกระตุ้นความขัดแย้งในสังคม สรุปได้ว่าแม้สื่ออิเล็กทรอนิกส์จะมีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการเผยแผ่คำสอน แต่การใช้งานจำเป็นต้องตระหนักถึงข้อจำกัดเหล่านี้และหาวิธีจัดการความเสี่ยง เพื่อสร้างช่องทางที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนศาสนาอย่างแท้จริง (Noviva et al., 2023)

2.5 แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่

การเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคดิจิทัลได้ก้าวเข้าสู่การปรับตัวด้วยการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์และผู้เผยแผ่ธรรมจึงต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างสื่อที่สร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาเนื้อหาวิดีโอที่ดึงดูดและเหมาะสมกับผู้ชม รวมถึงการใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางหลักในการเผยแผ่ธรรมะ นวัตกรรมนี้ไม่เพียงช่วยทำให้ผู้คนเข้าถึงคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสนใจในกลุ่มเยาวชนและผู้ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ใกล้กับศาสนสถาน นอกจากนี้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยขยายศักยภาพในการเผยแผ่ เช่น การสร้างระบบตอบคำถามที่สามารถให้คำปรึกษาเชิงธรรมะและการช่วยวิเคราะห์จริยธรรมอย่างเหมาะสม เทคโนโลยีนี้ไม่เพียงแต่สร้างการเข้าถึง แต่ยังเพิ่มความเป็นสมัยใหม่ในกระบวนการเผยแผ่ อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ในงานด้านจริยธรรมยังมีข้อท้าทายที่ควรระวัง เช่น ความน่าเชื่อถือและข้อจำกัดทางจริยธรรมที่จะต้องวางกรอบการใช้งานให้ชัดเจน (Sekolah et al., 2023; Zheng, 2024)

การสร้างชุมชนออนไลน์หรือ "Cyber Sanghas" เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ชุมชนออนไลน์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องในสภาพที่คนไม่สามารถมาร่วมปฏิบัติในศาสนสถานได้ แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกลุ่มพุทธศาสนิกชน แนวทางดังกล่าวมีประโยชน์อย่างมากในช่วงสถานการณ์ที่การรวมตัวกันทางกายภาพถูกจำกัด ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเช่น Facebook, Zoom หรือเว็บไซต์ศาสนา ที่ทำให้พุทธศาสนิกชนจากทั่วโลกสามารถเชื่อมต่อกันในพื้นที่ออนไลน์เดียว นอกจากนี้

การสร้างสื่อที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตยุคปัจจุบัน เช่น การนำเสนอธรรมะในรูปแบบบทเรียนสั้นหรือคำสอนที่ปรับให้เข้ากับการทำทนายร่วมสมัย ยังช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความเกี่ยวข้องของธรรมะให้กลมกลืนกับชีวิตสมัยใหม่ (Kensley, 2022)

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้กับงานเผยแผ่ในระดับสากลยังเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยขยายการรับรู้คำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างในรัสเซียแสดงให้เห็นว่า องค์กรพุทธที่ใหม่และเล็กสามารถสร้างชุมชนของตนเองผ่านเว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย วิธีนี้ช่วยส่งเสริมการยอมรับและเชื่อมต่อกลุ่มพุทธศาสนิกชนให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การใช้สื่อดิจิทัลช่วยสร้างโอกาสในการเผยแผ่ธรรมะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมหรือภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวขึ้นอยู่กับ การกำกับดูแลที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างการพึ่งพาเทคโนโลยีกับการธำรงรักษาคุณค่าและความหมายในคำสอนแบบดั้งเดิม [(Ostrovskaya & Badmatsyrenov, 2024)]

ตารางแสดงความสอดคล้องระหว่าง ประสิทธิภาพการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ผ่าน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ กับเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง

หัวข้อ	ความสอดคล้องกับประสิทธิภาพการเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2.1 ความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์	- เพิ่มการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าในสังคมดิจิทัล - ลดอุปสรรคด้านระยะทางและวัฒนธรรม - สร้าง "Cyber Sangha" หรือชุมชนธรรมออนไลน์ - ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่ผ่านแอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง - มีความท้าทายเรื่องการตีความผิดและข้อมูลที่คลาดเคลื่อน
2.2 ประเภทของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการเผยแผ่ศาสนา	- สื่อดั้งเดิม เช่น วิทยูและโทรทัศน์ ยังคงมีบทบาทสำคัญ - โซเชียลมีเดียช่วยเผยแผ่ธรรมะอย่างรวดเร็วและโต้ตอบกับผู้ติดตามได้ - แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งช่วยให้การปฏิบัติธรรมสะดวกขึ้น - เว็บไซต์และบล็อกช่วยเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพุทธศาสนา
2.3 ประโยชน์ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	- เข้าถึงธรรมะได้สะดวกทุกที่ทุกเวลา ลดข้อจำกัดด้านระยะทาง - สร้าง "Cyber Sangha" เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางศาสนา - ลดต้นทุนการเผยแผ่และช่วยกระจายคำสอนอย่างยั่งยืน - ช่วยปรับคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับยุคสมัย - ส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบที่ทันสมัยและสร้างสรรค์

หัวข้อ	ความสอดคล้องกับประสิทธิภาพการเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2.4 ข้อจำกัดและอุปสรรคของการเผยแผ่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์	- ข้อมูลที่เผยแพร่อาจขาดความน่าเชื่อถือและถูกตีความผิด - ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงเทคโนโลยียังคงเป็นปัญหา - การใช้สื่ออาจลดคุณค่าของการปฏิบัติธรรมแบบดั้งเดิม - ปัญหาทางจริยธรรม เช่น การนำศาสนาไปใช้ในเชิงพาณิชย์ - ต้องมีมาตรการกำกับดูแลเพื่อป้องกันข้อมูลบิดเบือน
2.5 แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่	- อบรมพระสงฆ์และผู้เผยแผ่ธรรมให้เชี่ยวชาญเทคโนโลยี - ใช้ AI และเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสื่อธรรมะ - สร้างชุมชนออนไลน์ "Cyber Sanghas" เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนธรรมะ - ใช้กลยุทธ์ดิจิทัลเพื่อเผยแผ่คำสอนในระดับสากล - ควบคุมเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักศาสนาและจริยธรรม

3. ทศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

3.1 ความท้าทายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลนำมาซึ่งโอกาสใหม่ๆ แต่ก็ต้องเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ เทคโนโลยีช่วยให้คำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าถึงผู้คนจำนวนมากได้ง่ายขึ้น แต่หากขาดการควบคุมและทิศทางที่เหมาะสม อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่รวดเร็วส่งผลให้ศาสนาต้องปรับตัว หากไม่นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ พุทธศาสนาอาจสูญเสียบทบาทในสังคม

3.2 โอกาสในการเข้าถึงประชาชนกลุ่มใหม่

สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญในการทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนในต่างประเทศที่อาจไม่มีโอกาสเข้าถึงวัดหรือพระสงฆ์โดยตรง โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และแอปพลิเคชันมือถือช่วยให้สามารถเผยแผ่คำสอนได้แบบเรียลไทม์และโต้ตอบได้ทันที สิ่งนี้ส่งเสริมให้เกิดชุมชนธรรมะออนไลน์ ที่ช่วยให้ผู้คนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และสนทนาเกี่ยวกับหลักธรรมะได้สะดวกขึ้น

3.3 ความจำเป็นในการคัดกรองข้อมูลทางศาสนา

แม้อินเทอร์เน็ตจะเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ แต่ก็มาพร้อมกับปัญหาความน่าเชื่อถือของเนื้อหา จำเป็นต้องมีการตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลทางพุทธศาสนา ก่อนเผยแพร่สู่

สาธารณชน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนซึ่งมีความละเอียดอ่อน หากไม่มีมาตรฐานในการควบคุม อาจเกิดการบิดเบือนคำสอนทางพุทธศาสนาได้ง่าย

3.4 การปรับตัวของพระสงฆ์และนักเผยแผ่ธรรมะ

เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีประสิทธิภาพมากขึ้น พระสงฆ์และนักเผยแผ่ธรรมะควรได้รับการฝึกอบรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น การผลิตสื่อธรรมะในรูปแบบวิดีโอ การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสื่อสารกับพุทธศาสนิกชน และการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมยุคใหม่

3.5 สมดุลระหว่างเทคโนโลยีและหลักธรรมแบบดั้งเดิม

แม้ว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้กว้างขวางขึ้น แต่ก็ต้องระมัดระวังไม่ให้เทคโนโลยีมาแทนที่การปฏิบัติธรรมแบบดั้งเดิม เช่น การเข้าวัด การทำสมาธิร่วมกัน และการสนทนาธรรมแบบเผชิญหน้าโดยตรง ความท้าทายสำคัญคือการรักษาสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับการรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

4. การสรุป

4.1 ความสำคัญของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้คำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าถึงประชาชนได้กว้างขวางและรวดเร็ว เทคโนโลยีช่วยลดข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ ทำให้คำสอนสามารถเข้าถึงผู้คนทั่วโลกผ่านเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันมือถือ นอกจากนี้ การใช้สื่อดิจิทัลยังช่วยให้พุทธศาสนิกชนสามารถศึกษาธรรมะได้สะดวกขึ้นผ่านวิดีโอ ฟังธรรมออนไลน์ และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบดิจิทัล

4.2 ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ศาสนา

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยทำให้การศึกษาและการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องที่ง่ายและเข้าถึงได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชันสำหรับการฝึกสมาธิและบทเรียนธรรมะออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาธรรมะได้ตามความสะดวกของตนเอง นอกจากนี้ การสร้างชุมชนธรรมะออนไลน์ (Cyber Sangha) ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนทั่วโลก เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสนทนาธรรมได้อย่างกว้างขวาง

4.3 ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา

แม้ว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงมีความท้าทายที่ต้องเผชิญ เช่น การบิดเบือนข้อมูลทางศาสนาและการขาดมาตรฐานในการเผยแพร่ข้อมูลทางพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีการคัดกรองและรับรองเนื้อหา ก่อนเผยแพร่ เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักธรรม นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาสื่อให้มีคุณภาพและมีเนื้อหาที่ถูกต้อง โดยการฝึกอบรมพระสงฆ์และนักเผยแผ่ธรรมะให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 สมดุลระหว่างเทคโนโลยีและหลักธรรมดั้งเดิม

แม้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างสะดวกและกว้างขวางขึ้น แต่ก็ต้องมีความระมัดระวังไม่ให้เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือที่ลดคุณค่าของการปฏิบัติธรรมแบบดั้งเดิม เช่น การเข้าวัด ฟังเทศน์ และปฏิบัติสมาธิแบบเผชิญหน้า การใช้เทคโนโลยีควรเป็นเพียงเครื่องมือเสริมที่ช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ง่ายขึ้น โดยไม่ลดทอนคุณค่าของการปฏิบัติธรรมที่แท้จริง

ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเป็นโอกาสสำคัญที่ช่วยให้พุทธศาสนาสมาชิกปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก เทคโนโลยีช่วยขยายขอบเขตของการเผยแผ่คำสอนได้กว้างขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งความท้าทายที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ดังนั้น การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จึงควรดำเนินไปอย่างมีหลักการ โดยรักษาสสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับคุณค่าดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ศาสนายังคงเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนได้อย่างยั่งยืน

5. องค์ความรู้ใหม่

5.1 บทบาทของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเป็นมากกว่าการนำเสนอคำสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ยังเป็นการปรับตัวของศาสนาให้ทันต่อยุคสมัย สื่อเหล่านี้ช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถเข้าถึงผู้คนที่ไม่สามารถเดินทางไปยังศาสนสถานได้

5.2 เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือขยายการเรียนรู้ธรรมะ

เทคโนโลยีช่วยให้การเรียนรู้หลักธรรมมีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น การใช้แอปพลิเคชันมือถือสำหรับการปฏิบัติสมาธิ และการเรียนรู้ธรรมะผ่านแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง เช่น YouTube และ Zoom ทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถศึกษาและฝึกปฏิบัติได้จากทุกที่

5.3 สื่อมัลติมีเดียช่วยให้หลักธรรมเข้าใจง่ายขึ้น

การใช้วิดีโอ แอนิเมชัน และพอดแคสต์เป็นสื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มจะรับสารจากสื่อที่มีความน่าสนใจและกระชับ การนำเสนอธรรมะในรูปแบบที่ทันสมัยจะช่วยให้ศาสนายังคงเป็นที่สนใจและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คน

5.4 ความจำเป็นในการบริหารจัดการข้อมูลทางศาสนาในโลกออนไลน์

เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นแพลตฟอร์มที่เปิดกว้าง ทำให้ข้อมูลทางศาสนาสามารถถูกบิดเบือนหรือเผยแพร่โดยไม่มีการตรวจสอบ จำเป็นต้องมีองค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่คัดกรองและควบคุมคุณภาพของเนื้อหาทางพุทธศาสนา เพื่อให้มั่นใจว่าคำสอนที่เผยแพร่ออกไปมีความถูกต้องและเป็นไปตามหลักธรรม

5.5 สมดุลระหว่างเทคโนโลยีและจริยธรรมทางพุทธศาสนา

แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้ศาสนาเผยแผ่ได้อย่างกว้างขวางขึ้น แต่ต้องมีความระมัดระวังไม่ให้เทคโนโลยีกลายเป็นเพียงเครื่องมือเชิงพาณิชย์หรือทำให้สาระสำคัญของศาสนาถูกลดทอนลง การใช้เทคโนโลยีควรคำนึงถึงจริยธรรม และมุ่งเน้นไปที่การสร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่ผู้รับสาร

5.6 แนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เพื่อการเผยแผ่ศาสนา

เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรมีการพัฒนาแพลตฟอร์มที่รองรับการเผยแผ่ธรรมะในหลายรูปแบบ และสนับสนุนให้พระสงฆ์หรือผู้เผยแผ่ธรรมะได้รับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้ การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้รับสารจะช่วยให้สามารถปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่เหล่านี้จึงช่วยเสริมสร้างแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. เอกสารอ้างอิง

- Anonymous. (2023). Implementation of digital speaker training in building. Journal of Advanced Development Studies, 4(2), 150–162.
- Grieve, G. P., & Veidlinger, D. (Eds.). (2015). Buddhism, the Internet, and Digital Media: The Pixel in the Lotus. Routledge.
- Han, X. (2022). Digital merit: A case study of a Chinese Buddhist meditation group on

- WeChat during the early outbreak of Covid-19 in China.** *Journal of Media and Religion*, 21(4), 175–192.
- Hollinger, S. (2010). **New Media in Missions.** Liberty University Honors Program.
- Kenseyt4pt. (2022). **Buddhism and digital media.** In Oxford University Press eBooks (pp. C1.P1–C1.N22). California State University, Chico. Published December 19, 2022.
- Luaensutthi, A., & Sangsawang, T. (2023). **Data analytics of online lessons in social studies and Buddhism: Enhancing Dhamma teaching and Tripitaka understanding among teachers and students.** *Journal of Applied Data Sciences*, 4(3), 200–212.
- Manjhi, S. K. (2023). **Constraints in access and adoption of agricultural information through digital media.** *International Journal of Innovative Research in Multidisciplinary Studies*, 11(6).
- Mikkonen, M., Kauppinen, J., Huovinen, M., & Aalto, E. (2007). **Outreach work among marginalised populations in Europe: Guidelines on providing integrated outreach services.** Foundation Regenboog AMOC.
- Ningrum, M. T. A., Purnomo, A., & Idris, I. (2021). **Pengembangan media pembelajaran IPS berbasis android materi kerajaan dan peninggalan Hindu-Buddha.** *JINoP (Jurnal Inovasi Pembelajaran)*, 7(1), 19–31.
- Noviva, R., & Nugroho, A. (2020). **Juridical review of the dissemination of pornographic videos through social media.** *Yurisdiksi: Jurnal Wacana Hukum dan Sains*, 17(2), 123–135.
- Ostrovskaya, E., & Badmatsyrenov, T. (2024). **Monks, blogs and three media cases: Russian-speaking Buddhist communities in the era of social media.** *Religions*, 15(10), 1186.
- Ostrovskaya, E., & Badmatsyrenov, T. (2024). **Network technologies as a tool for self-presentation of small religious groups (the case of Buddhism new for Russia).** *Bulletin of the Institute of Sociology*, 15(3), 79–106. Federal Center of Theoretical and

- Applied Sociology of the Russian Academy of Sciences. Published September 30, 2024.
- Phra Krusunthornsangkhapinit, & Laolee, P. (2015). **Propagating Buddhism in the digital age**. Journal of Buddhist Education and Research (Online), 1(2), 8–20.
- Piquer-Louis, O. (2017). **One or three stories: the digital media coverage of the festival of Lights in Lyon in 2015**. Journal of research in literature and narratology, (32).
- Sekolah Tinggi Agama Buddha Kertarajasa Batu. (2023). **Implementation of digital speaker training in building entrepreneurial content for Buddha Samanera and Atthasilani Padepokan Dhammadipa Arama Batu**. Published July 26, 2023.
- Sourieau, S. (2017). **Multimedia and religious events: The case of the Festival of Lights in Lyon**. in Narratives and Digital Media in Religious Contexts (pp. 112-130). Presses Universitaires de Lyon.
- Welch, J. M., Kamal, R. N., Kozin, S. H., Dyer, G. S., Katarincic, J. A., Fox, P. M., & Shapiro, L. M. (2024). **Clinical practice guidelines to support capacity building in orthopaedic surgical outreach: An international consensus building approach***. Journal of Bone and Joint Surgery. Stanford University.
- Yegen, C. (2019). **American Fundamentalism in the New Media: Transmedia Narratives of Baptists, Evangelists, and Methodists**. in Handbook of Research on Transmedia Storytelling and Narrative Strategies (pp. 1-16).
- Zhang, L., Li, H., & Chen, K. (2014). **Information Dissemination Analysis of Different Media towards the Application for Disaster Pre-Warning**. PLOS ONE, 9(5).
- Zheng, Y. (2024). **Buddhist transformation in the digital age: AI (Artificial Intelligence) and humanistic Buddhism**. Religions. Published January 9, 2024.

13. การวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษา

ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

Analysis of student morality and ethics

in public and private higher education institutions

พระครูอาทรวิชกิจ

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศตพล ใจสบาย

วิทยาลัยสงฆ์นครพนม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

วิทยาเขตนครสวรรค์ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อภิรักษ์ จันตะนี

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตหนองคาย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้วิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความประหยัดและความมีกตัญญูกตเวที ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงามแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านสติ สมานะและปัญญา ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ ตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ ตามกฎกระทรวง อว.พ.ศ. 2565 ที่กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ไว้ 4 ด้านคือ (1) ด้านความรู้ (2) ด้านทักษะ (3) ด้านจริยธรรม และ (4) ลักษณะบุคคล โดยจัดทำให้สอดคล้องกับหรือไปตามอัตลักษณ์ของหลักสูตรที่เน้นทางด้านวิชาการหรือวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษา ประเทศชาติ และบริบทโลก ทั้งนี้เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ พร้อมทั้งยังเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและคณาจารย์ในการจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้สามารถเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาและประเทศชาติ พร้อมทั้งเป็นผู้ยึดปฏิบัติตามจริยธรรม

ระดับต้น และมีค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ โดยอาจารย์ผู้สอนคอยกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษายึดตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมตลอดไป

คำสำคัญ : คุณธรรม จริยธรรม นิสิตนักศึกษา

Abstract

This article analyzes the morals and ethics of students in public and private higher education institutions. Must be knowledgeable discipline and responsibility honesty tolerance Thriftiness and Gratitude which can be used as a guideline for organizing activities to promote and instill a sense of morality, ethics and good values among students. To be a person with intellectual, physical, emotional, social and mental readiness according to the desirable graduate characteristics of society. 2565, which specifies learning outcomes in 4 sites: 1) Knowledge 2) Skills 3) Ethics 4) Characteristics, by making it consistent with or in line with the curriculum's identity with an academic or professional focus in higher education institutions, the nation and the global context in order to be a good citizen of the nation It is also useful information for administrators and faculty in creating the curriculum. Improving the teaching and learning process providing a learning environment according to learning activities and activities for student development. To be able to develop and develop morals and ethics appropriately according to the objectives of higher education institutions and the nation. As well as adhering to ethics at the primary level and have the right values that will have a positive impact on learning success. The teachers encourage students to adhere to moral and ethical principles forever.

Keywords: morality, ethics, students

1. ความนำ

ปัญหาที่ปรากฏให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาได้พบเห็นในทุกเมื่อเชิ่ววันคือนิสิตนักศึกษาไม่ค่อยจะยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งบางครั้งหรือบางกรณีมีการประพฤติผิดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม กล่าวคือนิสิตนักศึกษาไทยในทุกระดับชั้นปีมักจะทำผิดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น การพูดจาไม่ตรงกับข้อความจริง ซึ่งเป็นการโกหกมดเท็จ ทั้งๆ ที่รู้อยู่เต็มอกว่าการโกหกเป็นสิ่งไม่ถูกไม่ควร แต่เหตุผลด้านศีลธรรมก็ไม่อาจอยู่เหนือหรือเอาชนะสัจจตญาณเพื่อเอาตัวรอดและความต้องการผลประโยชน์บางอย่างไปได้ ทุกคนจึงเลือกพูดโกหกราวกับเป็นเรื่องปกติของชีวิต สำหรับโทษของการพูดโกหกในแง่ของสังคมก็คือนำให้ผู้พูดเป็นคนไม่น่าเชื่อถือ ส่วนในทางพุทธศาสนา การโกหกถือเป็นบาปส่งผลให้ผู้พูดได้รับความ

ทุกข์ ตามคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง การโศก เพื่อทำลายประโยชน์ของผู้อื่นหรือว่าเพื่อให้ผู้อื่น หายนะ ฉะนั้นแม้การโศกเพื่อทำให้ผู้อื่นสบายใจก็ยังคงเป็นการโศกจึงมีโทษหรือบาป

สาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยมาจากการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของ สังคมไทย การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมภายนอก เทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ของสภาพสังคม สถาบันต่างๆ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนตาม หากแต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเกิดความล้าหลังในการทำหน้าที่ มีบางสถาบันถูกลด บทบาทและ ความสำคัญลง เมื่ออาจารย์หรือผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ ในขณะที่ เทคโนโลยียุคดิจิทัลและความทันสมัยได้ทะลุเข้าสู่อุตสาหกรรมไทย ย่อมทำให้สภาพจิตใจอาจารย์หรือผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนไม่ทัน จึงทำให้เกิดปัญหาการเสื่อมถอยทางจริยธรรมเกิดขึ้น

ในการนี้ก็มีสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งจะได้ตระหนักถึงปัญหาและให้ความสำคัญกับการพัฒนา ทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาด้านอื่นๆ แต่ก็กำหนดเป็นแนวปฏิบัติ ด้าน การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมยังไม่ชัดเจนและไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ทั้งนี้อาจารย์หรือผู้บริหารใน สถาบันอุดมศึกษาประสบกับปัญหาความไม่เข้าใจในเรื่องของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และอาจารย์ ผู้สอนอาจคิดว่าคุณธรรม จริยธรรมไม่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน เพราะรายวิชาที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรไม่ปรากฏรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง (ความจริงได้กำหนดไว้ในผลลัพธ์การ เรียนรู้ แต่อาจารย์หรือผู้บริหารสถาบันฯไม่ตระหนักเท่าที่ควร) ส่วนนิสิตนักศึกษาก็ยังไม่เห็นความสำคัญของ การที่ต้องได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากในการสอบเข้าศึกษาหรือการสมัครงานไม่มีการ สอบเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้น ทั้งอาจารย์ผู้สอนรายวิชาและผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ จะต้องมิจิตสำนึกในความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎกระทรวง อว.พ.ศ.2565 ที่กำหนดเกี่ยวกับเรื่อง “จริยธรรม” ซึ่งประกอบด้วยศีลธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณ สำหรับการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcome) ในระดับหลักสูตร/สาขาวิชาไว้อย่างชัดเจน

2. สาระสำคัญเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

โดยคุณธรรม เป็นคุณลักษณะที่เป็นสภาวะธรรมของความดีความงามที่มีอยู่ในตัวบุคคล อันเป็นหลักใน การดำเนินชีวิต **ส่วนจริยธรรม** เป็นพฤติกรรมที่แสดงของบุคคลหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติดีของบุคคล ตามที่กำหนดไว้ใน พรบ มาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562 ซึ่งประกอบด้วย (1) ยึดมั่นในสถาบันหลักของ ประเทศ อันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข (2) ซื่อสัตย์สุจริต มิจิตสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ (3) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ ถูกต้องชอบธรรม (4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและมีจิตสาธารณะ (5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ ของงาน (6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ (7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษา ภาพลักษณ์ของทางราชการ จึงเป็นหลักการสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรมของหน่วยงานของรัฐที่ กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินความถูกผิด การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละเว้นความชั่ว เป็นต้น

2.1 ลักษณะของคุณธรรม (Character of moral or virtue)

คุณธรรม เป็นสภาพคุณงามความดี ซึ่งเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทางบวกที่ถือกันว่าดีงาม ทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนี้

- 1) ความจริงใจ ซื่อสัตย์ พุดจริง ทำจริง
- 2) การฝึกฝนข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้า ด้วยปัญญาความรู้
- 3) ความอดทน มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วย

2.2 ลักษณะของจริยธรรม (Ethics)

ลักษณะของผู้มีจริยธรรม ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความเพียร ความพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว
- 2) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา
- 3) เป็นผู้ที่มีสติปัญญา รู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท

2.3 สำหรับคุณธรรมและจริยธรรม ได้มีนักวิชาการให้ความหมายและความสำคัญไว้ดังนี้

คุณธรรม (Virtue) เป็นคำประสมของคำว่า “คุณ” และ “ธรรม” คำว่า “คุณ” หมายถึงประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ต่อผู้อื่น และคำว่า “ธรรม” หมายถึง สิ่งที่ควรปฏิบัติ ดังนั้น “คุณธรรม” จึงหมายถึง สิ่งปฏิบัติแล้วเกิดคุณและประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

กรีติ บุญเจือ (2534: 67) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับความหมายที่ลัดดา เสนาวงษ์ (2532: 59) และ ชัยพร วงศ์วรรณ (2540: 29) ได้ให้ไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะที่ดีงามที่ได้ประพฤติปฏิบัติจนเคยชิน เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม สำหรับ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526: 9) และมลิวัลย์ บำรุงการ (2531: 11) ได้อธิบายความหมายของคำว่าคุณธรรมไว้ใกล้เคียงกัน โดยสรุปได้ว่าหมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน โดยอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ และความเคยชิน ซึ่งแสดงออกจากการกระทำทางกาย วาจา และใจของแต่ละบุคคล เป็นลักษณะที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531: 144) ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คือ มโนธรรมอันเป็นสำนักแห่งความดี หรือความดีต่างๆ ที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละคน เกิดจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผล จนสามารถตัดสินได้ว่า สิ่งใดดีสิ่งใดงามแล้วมุ่งมันอยู่กับสิ่งที่ดีงามจนเคยชิน เป็นคนที่มีคุณธรรมเป็นกิจนิสัยและลักษณะนิสัย มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของสุวรรณา วชิรปราการสกุล (2533: 9) ที่ได้สรุปความหมายของคุณธรรมไว้ว่า

หมายถึง คุณสมบัติที่เกี่ยวกับคุณงามความดีที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจโดยมีเป้าหมายว่า เป็นการทำความดีและเป็นพฤติกรรมที่ยอมรับของสังคม

ประกาศรี สืออำไพ (2540: 21) ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์ อันเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่พึงาม

พระราชวรมณี (2527: 37) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณงามความดี สภาพที่เกื้อกูล และกรมิวิชาการ (2539: 1) ได้ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกันว่า คุณธรรมเป็นคุณงามความดีด้านกาย วาจา ใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติและสังคมเกิดความสงบสุข อันได้แก่ หลักธรรมในศาสนาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2542: 253) ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ไว้ว่าเป็นสภาพคุณงามความดี

โดยสรุป “คุณธรรม” เป็นลักษณะของคุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล หรือความรู้สึกรับชอบชั่วดีที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

จริยธรรม (Ethics) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 291) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Ethic” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า “Ethos” ในภาษากรีก ซึ่งหมายถึง ข้อกำหนดหรือหลักการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องและตรงกับคำในภาษาลาตินว่า “Mores” ซึ่งต่อมากลายเป็นคำว่า “Morality” ในภาษาอังกฤษ และมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “จริยศาสตร์” (Ethics) ในปรัชญา ซึ่งเป็นเรื่องการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคมอย่างถูกต้องหรือดี และสิ่งซึ่งถือว่าผิดหรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้วกำหนดเป็นมาตรฐานไว้

วิทย์ วิศวเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2537: ก) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือและปฏิบัติตาม โดยพุทธศาสนา หมายถึงมรรค คือวิธีการปฏิบัติสายกลาง มีองค์ประกอบ 8 ประการ สรุปในไตรสิกขา คือ การศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิตร และพระเมธีธรรมาภรณ์ (2534: 77) ได้เสนอทรรศนะว่า จริยธรรมไม่ควรแยกเด็ดขาดจากศีลธรรมแต่ก็มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติชอบ อันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนาปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมจึงเป็นระบบอันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ บางครั้งมีผู้แย้งว่าจริยธรรมหรือศีลธรรมมุ่งควบคุมความประพฤติทางกายและวาจา ไม่รวมไปถึงทางใจ ศีลธรรมไม่ใช่ศีลและธรรม แต่เป็นธรรมขั้นศีล หมายถึง ความสำรวมกาย วาจาให้เรียบร้อย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนีก (2520: 3-4) ได้อธิบายความหมายจริยธรรมว่าหมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ มีลักษณะ คือ

ลักษณะที่สังคมต้องการให้สมาชิกในสังคมนั้นมีอยู่ คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบในการสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม อีกลักษณะหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ พยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร ดังนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย

เพียเจต์ (Piaget. 1960: 1) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจ อนามัยบุคคล และความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ

กู๊ด (Good. 1973: 2) กล่าวถึงจริยธรรมว่าเป็นการปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

แอตคินสัน (Atkinson. 1969: 10) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเขตของความเชื่อของแต่ละในสังคมหนึ่งๆ เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติ ว่าอะไรเป็นสิ่งที่คนทั้งหลายพยายามจะประพฤติปฏิบัติ สำหรับ

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1984: 518-522) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ประการ คือ

1) จริยธรรมหรือความรับผิดชอบส่วนบุคคล หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจว่าการกระทำอันไหนถูกต้องมีจริยธรรม ก็จะตัดสินใจกระทำสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้น เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความอดทน เป็นต้น

2) จริยธรรมสากล หมายถึง สิ่งใดที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม ก็เอาเกณฑ์นั้นมาใช้เป็นจริยธรรมสากล เป็นการกระทำที่ตกลงไปแล้วบุคคลอื่นๆ เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นความดี เช่น การมีจิตใจเอื้ออารี การเสียสละ เป็นต้น

โดยสรุป **จริยธรรม** เป็นลักษณะการกระทำที่ดีงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่องนั้น ที่ก่อให้เกิดขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถสื่อสารถึงกันทั่วทั้งโลกภายในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้ประชาชนและเยาวชนเกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการดำรงชีวิตของเพื่อนร่วมโลก และถือเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตของตนโดยขาดการคิดวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและเหตุผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในที่สุด โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือ รวมทั้งปัญหาการขยายบริการทางเพศของนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการหย่อนยานทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในชาติเป็นอย่างมาก และควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

โสเครตีส (Socratis) และ**เพลโต (Plato)** มีความเชื่อว่า คุณธรรม คือ ตัวนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและการประพฤติที่ถูกต้อง และเชื่อว่าถ้าบุคคลรู้ชีวิตที่ดีคืออะไร มนุษย์จะไม่ทำในสิ่งที่ผิด การกระทำผิดเกิดจาก

การขาดความรู้ ถ้ามนุษย์สามารถรู้ว่าอะไรคือความถูกต้อง เขาจะไม่กระทำความผิด (พระมหาจุฬาลงกูร ฐ เลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Stroll; & Popkink. 1993: 3) ดังนั้นการสอนให้คนรู้จักคิดหรือคิดเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการนำไปสู่ความเป็นผู้มีคุณธรรม และคุณธรรมหลักที่ถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความยุติธรรม (Justice) ความรอบคอบ (Prudence) ความกล้าหาญอดทน (Fortitude) และ ความรู้จักประมาณตน (Temperance) คุณธรรมเหล่านี้เป็นตัวนำให้บุคคลมีชีวิตที่ดีและมีการกระทำที่ถูกต้อง (พระมหาจุฬาลงกูร ฐ เลื่อน. 2546: ออนไลน์)

อริสโตเติล (Aristotle, 543 BC.) อธิบายไว้ว่า คุณธรรมมีสองชนิด คือ คุณธรรมทางปัญญา (Intellectual virtue) และคุณธรรมทางศีลธรรม (Moral virtue) คุณธรรมทางปัญญาเกิดจากการพัฒนาและการอบรมสั่งสอน ซึ่งต้องใช้ประสบการณ์และเวลา ส่วนคุณธรรมทางศีลธรรมเป็นผลจากการประพฤติปฏิบัติ (ซึ่งมาจากคำในภาษากรีกว่า "Etos" ที่แปลว่านิสัย) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ปรากฏชัดว่า ไม่มีคุณธรรมทางลักษณะนิสัยอันใดที่จะเกิดแก่มนุษย์โดยธรรมชาติ หมายความว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมามีคุณธรรมโดยกำเนิดและไม่มีสิ่งที่เกิดในธรรมชาติอันใดจะก่อให้เกิดลักษณะที่ตรงกันข้ามกับธรรมชาติของสิ่งนั้นได้ คุณธรรมเกี่ยวเนื่องอยู่กับความรู้และการกระทำถ้ามากหรือน้อยเกินไปก็จัดได้ว่าผิดเป้าหมาย ดังนั้นคุณธรรมก็คือวิถีที่กึ่งกลาง บุคคลอาจจะผิดพลาดต่อการมุ่งไปสู่เป้าหมายในหลายๆ วิธี และความมีเหตุผลก็อยู่ในฐานะเป็นสิ่งที่ดี ความมากและน้อยเกินไปเป็นลักษณะของความไม่ดี ขณะที่ความพอดีเป็นลักษณะของคุณธรรม ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นสถานะที่เกี่ยวเนื่องอยู่กับการเลือกที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในความพอดีที่สัมพันธ์อยู่กับตัวบุคคลและถูกกำหนดด้วยความมีเหตุผล ซึ่งหมายถึงบุคคลผู้มีปัญญาหรือเหตุผลทางการปฏิบัติจะกำหนดได้ซึ่งเป็นความพอดีระหว่างความสุดโต่งทั้งสอง คือ ความมากและน้อยเกินไป (พระมหาจุฬาลงกูร ฐ เลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Aristotle: Ethics and the virtues. 2000: online)

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, E.C.1856-1939)

โดยทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์มีหลักสำคัญ คือ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เกิดมาจากสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าวเป็นสำคัญ โดยมีขั้นตอนพัฒนาการทางเพศเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นปาก ทวารหนัก อวัยวะสืบพันธุ์ ระยะแฝง และความเป็นจริง ในกรณีที่ไม่สามารถจะแสดงออกตามความพอใจของตนได้ บุคคลนั้นจะใช้กลไกป้องกันตนเองทันที ซึ่งฟรอยด์เชื่อว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณติดตัวมาแต่กำเนิด พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากแรงจูงใจหรือแรงขับพื้นฐานที่กระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรม คือ สัญชาตญาณทางเพศ (sexual instinct) 2 ประการ คือ

- 1) มีสัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีวิต
- 2) มีสัญชาตญาณเพื่อความตาย

ฟรอยด์ได้กล่าวถึงพลังงานพื้นฐานทางจิตที่เรียกว่าลิบิโด (Libido) ซึ่งฟรอยด์เชื่อว่า เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ พลังงานเหล่านี้เป็นแหล่งของแรงขับทางเพศของบุคคลทั้งหมด โดยอธิบายว่าชีวิตเพศของมนุษย์มิได้เริ่มเมื่อวัยหนุ่ม-สาว หากแต่เริ่มมาตั้งแต่เด็กและจะค่อยๆ พัฒนาเปลี่ยนรูปแบบเป็นลำดับขั้นขึ้นไป หากการเปลี่ยนแปลงไม่เป็นไปตามขั้นตอนก็จะมีอาการชะงัก (Fixation) หรือการถอยกลับ (Regression) ซึ่ง

ทำให้มีผลสะท้อนไปถึงบุคลิกภาพตอนมนุษย์โตขึ้น ซึ่ง فروยด์ ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางเพศไว้จำนวน 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นความสุขความพอใจของมนุษย์อยู่ที่บริเวณปาก (Oral stage) ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงแรกเกิด ถึง 18 เดือน หรืออยู่ในวัยทารก โดยทำให้ความพึงพอใจของวัยนี้จะอยู่ที่บริเวณช่องปาก ทารกพึงพอใจกับการใช้ปากทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสุข ดังจะสังเกตเห็นจากการดูด การกลืนอาหาร
- 2) ขั้นความสุขความพอใจของมนุษย์ที่บริเวณทวารหนัก (Anal stage) ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงวัย 19 เดือนถึง 3 ปี เพราะในวัยนี้มนุษย์จะได้รับความพึงพอใจจากการขับถ่าย
- 3) ขั้นความพึงพอใจของมนุษย์อยู่ที่บริเวณอวัยวะเพศ (phallic or oedipal stage) ซึ่งมีอายุจะอยู่ในช่วงระหว่าง 3 ถึง 5 ปี โดยความพึงพอใจของเด็กวัยนี้อยู่ที่อวัยวะสืบพันธุ์ เด็กจะสนใจอวัยวะเพศของตนและสนใจความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย
- 4) ขั้นการแฝงหรือขั้นก่อนวัยรุ่น (Latency stage) ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 6 ถึง 14 ปี โดย فروยด์ กล่าวว่าเด็กวัยนี้จะมุ่งให้ความสนใจไปที่พัฒนาการด้านสังคมและด้านสติปัญญา เป็นวัยที่พร้อมจะเรียนรู้การมีเหตุผล รู้ผิดชอบ-ชั่วดี และมีความสนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง
- 5) ขั้นการสนใจในเพศตรงข้ามหรือเป็นขั้นเข้าสู่วัยรุ่น (Genital stage) ซึ่งวัยนี้จะเป็นวัยรุ่นเริ่มตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป โดยเด็กเริ่มสนใจเพศตรงข้าม มีแรงจูงใจจะรักผู้อื่น มีความต้องการทางเพศตรงข้าม ทำให้ความเห็นแก่ตัวลดลง และต้องการเป็นอิสระจากพ่อแม่ นับว่าเป็นระยะเริ่มต้นของวัยผู้ใหญ่

อย่างไรก็ตาม ตามโครงสร้างบุคลิกภาพ (The personality structure) ซึ่ง فروยด์ ได้มีความเชื่อว่า ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ยังสามารถจำแนกออกเป็น 3 ส่วนย่อย คือ

(1) **อิด (Id)** เป็นลักษณะแรงจูงใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นความต้องการของร่างกายตน ซึ่งเป็นค้นหาหรือความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ยั้งไม่ได้ขัดเกลา ซึ่งทำให้มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อความพึงพอใจของตนเองหรือทำตามหลักของความพอใจ (Pleasure principle) เปรียบเหมือนสันดานดิบของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น สัญชาติญาณแห่งการมีชีวิต (Life instinct) เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการทางเพศ ความต้องการหลีกเลี่ยงอันตรายกับสัญชาติญาณแห่งความตาย (Death instinct) เช่น ความก้าวร้าว หรือการทำอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น โดยมนุษย์จะแสดงพฤติกรรมตามความพึงพอใจของเขาเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงค่านิยมของสังคม และความพอใจของบุคคลอื่นจึงมักเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามครรลองของมาตรฐานในสังคม บุคคลที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้ มักได้รับการประณามว่ามีบุคลิกภาพไม่ดี หรือไม่เหมาะสม

(2) **อีโก้ (Ego)** เป็นสิ่งที่ทำให้ "อิด" บรรลุตามจุดมุ่งหมายของร่างกาย ส่วนที่ควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการของอิด โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางสังคม และหลักแห่งความจริง (Reality principle) มาช่วยในการตัดสินใจ ไม่ใช่แสดงออกตามความพึงพอใจของตนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคิดแสดงออกอย่างมีเหตุผลด้วย ซึ่งบุคคลจะแสดงพฤติกรรมต้องมีเหตุและผลที่เหมาะสมกับกาลเทศะในสังคม จึงเป็นบุคลิกภาพที่ได้รับการยอมรับมากในสังคม ในบุคคลปรกติจะสามารถปรับตัวอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่ง فروยด์ เชื่อว่า เป็นเพราะมีโครงสร้างส่วนที่เป็นเหตุผลนี้แข็งแรง โดยวิธีหนึ่งที่เป็นทางออกของ อีโก้ คือการ

ปรับตัวในการใช้กลไกการป้องกันตัว (defense mechanism) ซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลพยายามแก้ไขความคับข้องใจของตนเอง โดยที่มีได้ตั้งใจในการกระทำไปเพื่อรักษาหน้าและศักดิ์ศรี

(3) **ซูเปอร์อีโก้ (Superego)** เป็นส่วนที่เป็นมโนธรรมและศีลธรรม ซึ่งเป็นพลังจากสังคมที่เกี่ยวกับการนำศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติในการดำเนินชีวิตมาเป็นพลังส่วนที่ควบคุมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกให้สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (Principle of reality) การอบรมสั่งสอนตามหลักของศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมต่างๆ ในสังคมนั้น ซูเปอร์อีโก้ จะเป็นตัวบังคับและควบคุมความคิดให้แสดงออกในลักษณะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ โดยยึดหลักค่านิยมของสังคม (Value principle) ที่ตัดสินว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีในสังคม คือบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามขอบเขตที่สังคมวางไว้ เพราะการที่บุคคลสามารถใช้พลังอีโก้เป็นตัวควบคุมพลังอัตและซูเปอร์อีโก้สามารถจัดให้อยู่ในภาวะที่สมดุลได้ [https://www.google.co.th/search?q=\(Sigmund+FreudE.C.1856-1939\) &oq](https://www.google.co.th/search?q=(Sigmund+FreudE.C.1856-1939) &oq) [2 กุมภาพันธ์ 2561]

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget, 1966)

เพียเจต์ (กรมวิชาการ. 2541: 38 - 39; อ้างอิงจาก Piaget. 1965: unpagged) เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา และได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ระดับ คือ

- (1) ขั้นการรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation)
- (2) ขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational thinking)
- (3) ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete-operational thinking)
- (4) ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal operational thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้น เพียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม เป็น 3 ขั้น คือ

(1) **ขั้นก่อนจริยธรรม** เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation)

(2) **ขั้นฝึกคำสั่ง** อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational thinking)

(3) **ขั้นยึดหลักแห่งตน** พัฒนาการในขั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete-operational thinking) และขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal operational thinking) ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ ที่เป็นตัวของตัวเองได้

ผลจากการวิจัยในระยะเวลาต่อมา เพียเจต์ ได้ตั้งเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 6 เกณฑ์ ดังนี้

- 1) การตัดสินใจจากเจตนาของการกระทำ (Intentional in judgement) เด็กเล็กจะตัดสินใจ

กระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินจากเจตนาของการกระทำ

2) การตัดสินที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์จากผู้อื่น (Relativism in judgement) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำโดยยึดเอาความเชื่อ ความเห็นชอบของผู้ใหญ่ว่าถูกต้อง ในขณะที่เด็กโตจะยึดเอาเหตุผลและสถานการณ์ประกอบการตัดสิน

3) ไม่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ (Independence of sanction) เด็กเล็กจะตัดสินว่าดีไม่ดี เพราะถูกลงโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำใดไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์และเป็นอันตรายกับบุคคลอื่น

4) ใช้ระบบการแก้แค้น (Use of reciprocity) เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต

5) ใช้การลงโทษเพื่อตดนิสัย (Use of punishment as restitution and reform) เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้แค้น แต่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย

6) หลักธรรมชาติของความโหดร้าย (Nation's views of misfortune) เด็กเล็กจะถือว่าการทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษจากพระเจ้า

จากแนวคิดและทฤษฎีของเพียเจต์ จะทำให้ผู้สอนมีความเข้าใจในพัฒนาการและสามารถส่งเสริมผู้เรียนได้ถูกต้อง เช่น การคิดโดยรูปธรรม และขึ้นคิดตามแบบแผน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ที่เป็นของตัวเองได้

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1958)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1927-1987) เชื่อว่าการพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม นอกจากนี้โคลเบอร์กยังได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่นๆ ของมนุษย์ ในการศึกษาผลงานของนักวิจัยต่างๆ ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และ ความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะรอผลที่ดีกว่าในอนาคต แทนที่จะรับเอาผลที่เล็กน้อยกว่าในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะแบบนี้เรียกว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมาธิดี มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ นอกจากนี้โคลเบอร์ก (Kohlberg) ยังได้นำแนวความคิดของเพียเจต์ (Piaget) มาทำการศึกษาต่อและพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปีเป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11-25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผนและยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรม ของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ (กรมวิชาการ. 2541: 39; อ้างอิงจาก Kohlberg. 1979: unpagued)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุระหว่าง 10-16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ขั้น [ออนไลน์]

ที่มา http://ece.pkru.ac.th/early/web_std/Untitled-20.html [28 กุมภาพันธ์ 2562] ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) ในระดับนี้เด็กจะได้รับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

-ชั้นที่ 1 ชั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation) ชั้นนี้เป็นชั้นที่เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องมือชี้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เด็กจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ตนถูกลงโทษ และพยายามแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลดีหรือได้รับรางวัลซ้ำบ่อยๆ (อายุ 2-7 ปี)

-ชั้นที่ 2 ชั้นการทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental relativist orientation) ในชั้นนี้เด็กสนใจที่จะทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับทั้งหลาย เพื่อให้ได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ตนพอใจ (อายุ 7-10 ปี)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional level) พัฒนาการจริยธรรมในระดับนี้ ผู้กระทำถือว่าเป็นการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกเป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิดเพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่นำถึงผลที่ตามมาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

-ชั้นที่ 3 ชั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคม (Interpersonal concordance of “good boy, nice girl” orientation) เพื่อให้ผู้อื่นชื่นชมและยอมรับตน (อายุ 10-13 ปี)

-ชั้นที่ 4 ชั้นทำตามกฎระเบียบ (“Law-and-order” orientation) เป็นชั้นที่เด็กเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่น (อายุ 13-16 ปี)

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจรรย์ญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Postconventional level) เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจรรย์ญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติ การตัดสินใจจะมาจากวิจรรย์ญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น กฎเกณฑ์-กฎหมาย ควรตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

-ชั้นที่ 5 ชั้นทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract orientation) เป็นชั้นที่บุคคลยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

-ชั้นที่ 6 ชั้นทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) ซึ่งเป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน สิ่งที่ “ถูก-ผิด” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับด้านมโนธรรม (วัยผู้ใหญ่) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่แสดงระดับคุณธรรมจริยธรรมกับการแสดงพฤติกรรม

2.5 ความสำคัญทางคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาต้องมี

คุณธรรมและจริยธรรม เป็นสภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลและส่งผลให้บุคคลประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม ดังนั้น คุณลักษณะที่ดีงามและถูกต้องที่มีอยู่ในจิตใจของนิสิตนักศึกษา อันส่งผลให้นิสิตนักศึกษายึดถือและปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามที่ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ดังนี้

1) **ความขยันและใฝ่รู้** หมายถึง ความสนใจและเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก เช่น มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น มีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า การแสวงหาความรู้ใหม่หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่เสมอ รวมทั้งสนใจตามข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อตน

2) **ความมีวินัยและรับผิดชอบ** หมายถึง การรู้จักหน้าที่ และสามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนด้วยความมุ่งมั่นและเพียรพยายามจนงานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จทันเวลา โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก เช่น มีความตรงต่อเวลา มีวินัยในตนเอง เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ กล้าเผชิญต่อความจริงและยอมรับในผลของการกระทำของตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่ปล่อยเวลาให้เสียไปหรือไม่พลัดวันประกันพรุ่ง ทำงานด้วยใจรัก มีความขยันขันแข็ง มีจิตใจจดจ่อต่องานที่ทำเสมอ

3) **ความซื่อสัตย์สุจริต** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก เช่น ไม่สับปลั๊กกลับกลอก พูดความจริง ไม่โกหกมดเท็จ ไม่คดโกง ไม่หยิบยืมของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต ไม่ปลอมแปลงเอกสาร ไม่ทุจริตในการสอบทุกประเภท ต้องยอมรับเมื่อทำผิด ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก และไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน

4) **ความอดทนอดกลั้น** หมายถึง การมีความเข้มแข็ง มั่นคง และความหนักแน่นของจิตใจ เมื่อมีสิ่งที่ดีและไม่ดีมากระทบต่อร่างกายและจิตใจ ยังคงสามารถรักษาสภาพความสงบของจิตใจเอาไว้ได้ เพื่อนำตนเองให้ผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคต่างๆ แล้วนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จในหน้าที่การงาน ที่ตนรับผิดชอบ ตลอดจนบรรลุถึงความดีงามได้ด้วยความสามารถ อดทน อดทนต่อความยากลำบากทั้งทางกายและทางใจ มีความขยันหมั่นเพียร ไม่หลีกเลี่ยงการทำงาน ทำงานที่ยากลำบากด้วยความตั้งใจ

5) **ความประหยัด** หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้เวลาให้คุ้มค่า ให้แก่สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตนและส่วนรวมเพื่อทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก เช่น มีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ มีการเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงาน เช่น การเปิดใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาเท่าที่จำเป็น ทั้งที่บ้าน สถานที่ใช้เพื่อการเรียนการสอนและในที่สาธารณะ

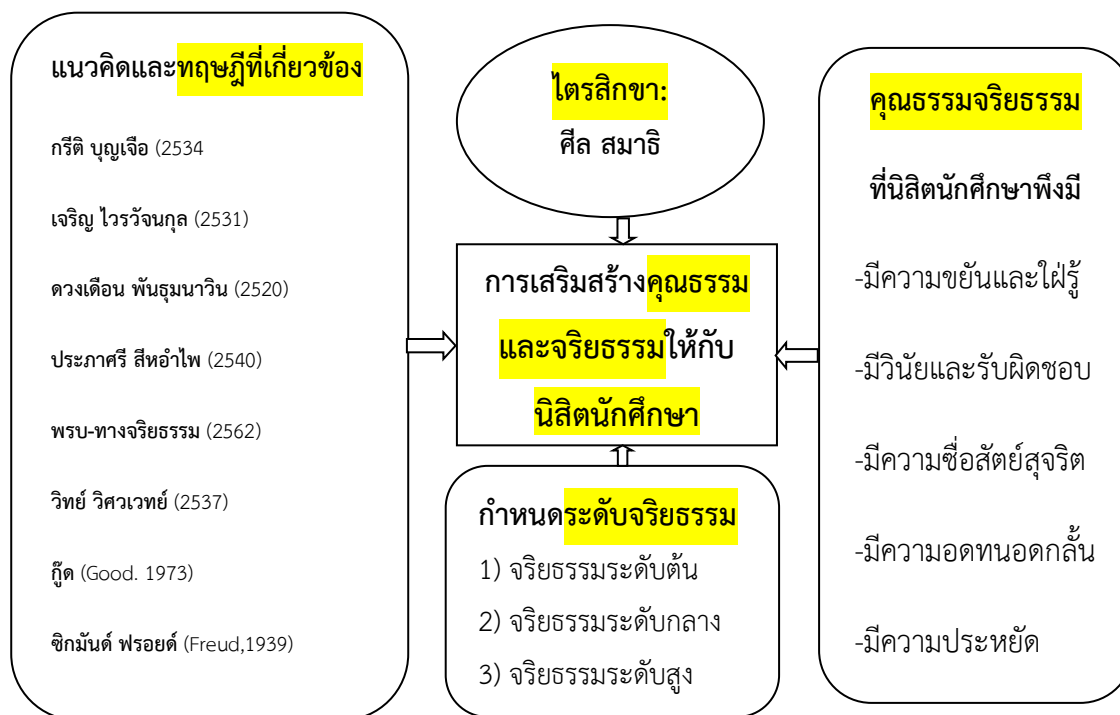
6) **ความกตัญญูกตเวที** หมายถึง การมีความรู้สึกและจิตสำนึกหรือการกระทำสิ่งที่ดีหรือเป็นประโยชน์ เพื่อตอบแทนในพระคุณของบิดามารดา ครู-อาจารย์ และผู้มีพระคุณอื่นๆ ด้วยการกระทำทางกาย วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก เช่น การแสดงความเคารพนับถือ ให้การดูแลและไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ผู้มีพระคุณต่างๆ และวงศ์ตระกูล ทำให้ผู้มีพระคุณมีความสุขใจ โดยปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณทั้งหลายด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีความจริงใจ ความตรงไปตรงมา พร้อมด้วยความประพฤติตรง ช่วยดูแลและรักษาสาธารณะสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติ มีจิตสำนึกในหน้าที่การงาน

3. ตามทัศนะของผู้เขียนบทความ

จากการวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมที่นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ต้องเป็นผู้มีความใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความประหยัดและความมีกตัญญูกตเวที ซึ่งจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงามแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ ตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม ที่เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcome) ตามกฎกระทรวง อว.พ.ศ. 2565 ที่กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ไว้ 4 ด้านคือ **ด้านความรู้** (Knowledge) 2) **ด้านทักษะ** (Skills) 3) **ด้านจริยธรรม** (Ethics) 4) **ลักษณะบุคคล** (Character) โดยให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของหลักสูตร ทางด้านวิชาการหรือวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ประเทศชาติ และบริบทโลก พร้อมทั้งยังเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและคณาจารย์ในการจัดหลักสูตร การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียน และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา และพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น ในทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการนี้ ซึ่งมีประสบการณ์ทั้งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร/สาขาวิชา มาตั้งแต่ พ.ศ.2534 และทรงคุณวุฒิวิพากษ์หลักสูตรฯในปี พ.ศ.2542-2566 (ได้รับการแต่งตั้งรองศาสตราจารย์) และการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา(ปริญญาโท-เอก) รวมทั้งเป็นผู้ตรวจประเมินในระดับหลักสูตร/สาขาวิชา (ตามกรอบ TQF 2552) ระดับคณะและระดับสถาบัน/มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ.2552 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน พ.ศ.2566 จึงขอเสนอรูปแบบ (Model) สำหรับการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ดังนี้

รูปแบบ (Model) การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม
ให้กับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

แผนภาพที่ 1 แสดงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษา

โดยจริยธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งนิสิตนักศึกษาที่พึงกระทำ ดังนี้

1) **จริยธรรมระดับต้น** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ และมีวินัยในตนเองและต่อผู้อื่น เช่น ไม่สับปลั๊กกลับกลอก พูดตามความจริง ไม่โกหกมดเท็จ ไม่คดโกง ไม่หยิบของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต ไม่ปลอมแปลงเอกสาร ไม่ทุจริตในการสอบทุกประเภท ต้องยอมรับเมื่อทำผิด ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก และไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน

2) **จริยธรรมระดับกลาง** หมายถึง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในบุคคล โดยปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จรรยาบรรณ และมีความประพฤติปฏิบัติตนเป็นอย่างที่ดีงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่อนั้น ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อส่วนรวม

3) **จริยธรรมระดับสูง** หมายถึง การเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เป็นผู้มีความเมตตาสูง เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครู-อาจารย์ และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ด้วยการกระทำทางกาย วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกถึงความเคารพนับถือ และการให้ความรู้วิชาการเป็นวิทยาทาน

4. การสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมและจริยธรรมที่นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์และใฝ่รู้ ความมีวินัยและรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความประหยัดและความมีกตัญญูกตเวที ซึ่งจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงามของนิสิตนักศึกษา เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งทางด้านสติปัญญาและคุณธรรม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ ตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ ตามกฎกระทรวง อว. พ.ศ.2565 ที่กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ไว้ 4 ด้านคือ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านจริยธรรม 4) ลักษณะบุคคล โดยจัดทำให้สอดคล้องกับหรือไปตามอัตลักษณ์ของหลักสูตรที่เน้นทางด้านวิชาการหรือวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษา ประเทศชาติ และบริบทโลก ทั้งนี้เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ พร้อมทั้งยังเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและคณาจารย์ในการจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ตามกิจกรรมการเรียนรู้ (Active learning) และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้สามารถเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาและประเทศชาติ พร้อมทั้งเป็นผู้ยึดปฏิบัติตามจริยธรรมระดับต้น และมีค่านิยมที่ถูกต้องซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ โดยอาจารย์ผู้สอนคอยกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษายึดตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมตลอดไป ทั้งนี้เพราะคุณธรรมและจริยธรรมที่จำเป็นจะต้องปลูกฝังให้แก่ นิสิตนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความสำเร็จของการประกอบอาชีพ และคุณธรรมและจริยธรรมที่มีต่อสังคมส่วนรวม แต่ถ้าปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการเริ่มแรกอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตใจไปบ้าง หากได้ทำประจำบ่อยๆ นิสิตนักศึกษาต้องพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาจิตใจเพื่อสงบยิ่งขึ้น

5. เอกสารอ้างอิง

- กริติ บุญเจือ. (2534). **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). **ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน**. กรุงเทพฯ: บริษัทส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม จำกัด.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติ มาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562. (2562). **ราชกิจจานุเบกษา 16 เมษายน 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2520). **อริยศีลธรรม** (ชุดธรรมโฆณ). สุราษฎร์ธานี: ธรรมทาน
- มูลนิธิพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระราชวรมนู (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2528). **คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2520). **อริยศีลธรรม**. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- วิทย์ วิศวเวทย์; และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2537). **จริยธรรมกับบุคคล**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2539). **จริยธรรมทางวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2544). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2547). **จุดประกายแห่งชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- อภิญา มานะโรจน์. (2539). **กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ จันทะนี. (2565). **การศึกษาวิปัสสนาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรเพื่อพัฒนาผลงานวิชาการ**. วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ. ปีที่ 65 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)
- Good, Carter V.; & Merle, W.R. (1973). **Dictionary of Education**. New York: Mc Graw-Hill.
- Kohlberg, Lawrence. (1984). **The Psychology of Moral Development**. Volume II. San Francisco: Harper & Row.

14. การวิเคราะห์ขั้น 5 และอายตนะ 6 ตามเงื่อนไขการพัฒนาปัญญา

Analysis of Khan 5 and Sensetana 6 according
to conditions for wisdom development

พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อัจฉรา หล่อตระกูล

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต กรุงเทพมหานคร

อภิรักษ์ จันตะนี

หลักสูตร/สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อ “การวิเคราะห์ขั้น 5 และอายตนะ 6 ตามเงื่อนไขในการพัฒนาปัญญา” มีจุดประสงค์เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างขั้น 5 กับอายตนะ 6 ซึ่งมีทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยขั้น 5 คือ (1) รูปขั้น เป็นส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมของร่างกาย (2) เวทนาขั้น เป็นการรับรู้หรือการเสวยอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสทางประสาททั้ง 5 และทางใจ (3) สัญญาขั้น เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความจำจากการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเวทนา (4) สังขารขั้น เป็นสิ่งปรุงแต่ง(เจตสิต)จากสิ่งที่เกิดจากการกระทำทางกาย วาจา ใจ(มโน) ซึ่งมีทั้งทางดี ทางชั่วหรือเป็นกลาง (5) วิญญาณขั้น การรู้แจ้งทางอารมณ์ ซึ่งเข้ามาทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ สำหรับอายตนะภายในซึ่งเป็นแดนรับรู้กระทบ(ผัสสะ)กับอารมณ์ที่เป็นอายตนะภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ โดยเกิดความรู้จำเพาะด้านของอายตนะในแต่ละคู่ขึ้น เมื่อยังเป็นเด็กมีจิตที่บริสุทธิ์ (จิตประภัสสร) ไม่มีทั้งกิเลส ไม่มีทั้งปัญญา เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์อยู่ตามธรรมชาติ เมื่อเด็กโตขึ้นและที่อยู่ในวัยเริ่มเรียนรู้ในระบบและเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม (ทั้งดีและไม่ดี/เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม) จึงทำให้เกิดกิเลส ตัณหาหรือเกิดโลภะ โทสะ และโมหะ ขึ้นมาจากกิเลสน้อยไปถึงโลกมาก ดังเช่นที่เป็นอยู่กับสังคมไทยในปัจจุบัน จึงเห็นควรที่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ จะต้องหามาตรการเพื่อกำกับติดตามตั้งแต่วัยเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา รวมทั้งอาจารย์ผู้สอน เพื่อพัฒนาปัญญาให้กับชาวไทยในทุกๆระดับ เพราะกิเลสซึ่งมีทั้งโลก โภคะ หลง เป็นอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางในการศึกษาหาความรู้

สำคัญ : ขั้น 5, อายตนะ 6, ความสัมพันธ์

Abstract

This article is for “Analysis of the 5 khandhas and 6 Āyatanas according to the conditions for the development of wisdom.” The purpose is to connect the relationship between the 5 khandhas and the 6 Āyatanas, which are both concrete and abstract. The 5 khandhas are (1) the rupa khandha is a component The physical side of the body (2) Vedanakhanda is the perception or enjoyment of emotions. Feelings that arise from the senses through the five senses and the mind. (3) Saññākhanda is the part that is responsible for memory from recording what has happened as feelings. (4) Sankhārakhanda is the conditioning (cetasit). From things that arise from actions of body, speech, and mind (mano), which are both good evil or neutral path (5) viññānakhanda, emotional clarification which enters through the ears, eyes, nose, tongue, body, and mind. For the inner sense-consciousness, which is the field of perception, affects (sensations) the emotions that are the external sense-consciousness. which is known By gaining specific knowledge of the senses in each pair. When he was a child he had a pure mind. (Citraphassara) There are neither desires nor defilements. No wisdom It is a pure mind by nature. As children grow up and at that age they begin to learn in the system and learn from the environment. (Both good and bad/appropriate or inappropriate) thus causing defilements. Craving or the arising of greed, anger and delusion arises from slight desires to extreme greed. As is the case with Thai society today. Therefore, it is appropriate that the family institution educational institution and various organizations must find measures to monitor and follow up from the primary school age Secondary and higher education Including teachers To develop the wisdom of Thai people at all levels Because defilements including greed, anger, and delusion are obstacles or obstructions in the pursuit of knowledge.

Keywords : Khandha 5, Sensetana 6, Relationship

1. ความนำ

ขั้น 5 (เบญจขันธ์) เป็นหลักธรรมในศาสนาพุทธที่สอดคล้องกับเรื่องของ “ทุกข์” ในอริยสัจ 4 ซึ่งเป็น กองแห่งรูปธรรมและนามธรรมทั้ง 5 ที่ทำให้เกิดเป็นตัวตนหรือชีวิตขึ้นมา หรืออาจพูดให้เข้าใจได้ง่ายว่า ส่วนประกอบ 5 อย่างที่รวมกันแล้วก่อให้เกิดเป็นคนและสัตว์ขึ้นมา โดยขั้น 5 เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคลและสัตว์ทั้งหลาย เพราะหลักธรรมคำสอนเรื่อง ขั้น 5 จะมุ่งเน้นสอนในเรื่องกายสังขารเป็นหลัก โดยให้มองเห็นความเป็นจริงของสังขารที่รวมกันเป็นร่างกายนั้นเป็นสิ่งที่ปรุงแต่งขึ้นมา ไม่มีความเที่ยงและก่อให้เกิดทุกข์หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความอยาก ความยึดมั่นถือมั่นในตนเอง กล่าวคือขั้น 5 ประกอบด้วยกองรูปธรรม และนามธรรมทั้ง 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งนี้ภายในขั้น 5 เป็น “สิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา” ไม่มีใครสามารถบังคับมันได้ เช่น ส่วนที่เป็นรูป เมื่อร่างกายแก่ ก็ห้ามความแก่ไม่ได้ เมื่อเจ็บที่ร่างกายเปลี่ยนไปก็ห้ามมันไม่ได้ เมื่อตายก็ห้ามไม่ได้ ส่วนเวทนา ความสุข-ทุกข์ เช่น ลองตั้งใจให้เป็น

สุขสัก 5 ชั่วโมง หลังจากนั้นให้มันทุกข์สัก 2 ชั่วโมง ในเมื่อคนกำหนดไม่ได้ มันเป็นของมันอย่างนั้นเอง มันสุข-ทุกข์ มันก็เป็นของมัน ไม่สามารถเข้าไปบังคับมันได้ มีเพียงสติตามรู้เท่านั้น **สัญญา** คือความจำสิ่งเกิดขึ้น เป็นสิ่งที่เคยเห็นก็จะจดจำไว้หรือหมายรู้ **สังขาร** คือการปรุงแต่งของจิต คือเกิดจากเจตสิตเข้ามาปรุงแต่ง เช่น ความรู้สึกดีใจ รู้สึกเสียใจ รู้สึกว่าเหงา สิ่งเหล่านี้มันก็ไม่เที่ยง ไม่มีใครจะกำหนดได้ว่าฉันขอมีความรู้สึกดีใจใน 5 ชั่วโมง หลังจากนั้นฉันขอรู้สึกเฉยๆ เพราะว่าสิ่งเหล่านี้เองมันไม่เที่ยง มันเกิดความรู้สึกก็เกิดของมันเอง เมื่อมันดับก็ดับของมันเอง เช่นกัน มีเพียงสติเข้าไปตามรู้ ว่า ตอนนี้โกรธ ตอนนี้เกลียด ก็อย่าหลงไปตามความรู้สึกนั้นๆ **สำหรับวิญญูณขั้น 6** เป็นกองวิญญูณหรือจิต เป็นการรู้แจ้งถึงสิ่งต่างๆ ผ่านทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นสำคัญ

โดยอายตนะ 6 มีอายตนะภายในหรือรูปภายในของสฬายตนะ คือ 1) **จักขุ** (ตา) 2) **โสต** (หู) 3) **ฆา** (จมูก) 4) **ชีวนา** (ลิ้น) 5) **กาย** 6) **มนะ** (ใจ) เมื่อใดบุคคลรู้ชัดซึ่งอายตนะ 6 เหตุเกิดแห่งอายตนะ 6 ความดับแห่งอายตนะ 6 และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ 6 แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ บุคคลถือว่าเป็นสัมมาทิฐิ ก็อายตนะ 6 เหตุเกิดแห่งอายตนะ 6 ความดับอายตนะ 6 และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ 6 เป็นไฉน อายตนะ 6 ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ เหตุเกิดแห่งอายตนะ 6 ย่อมมี เพราะนามรูปเป็นเหตุให้เกิด ความดับอายตนะ 6 ย่อมมี เพราะนามรูปดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ดำริชอบ เจริญชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ความตั้งใจชอบ ชื่อว่าปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ 6 เมื่อใดบุคคลรู้ชัดซึ่งอายตนะ 6 เหตุเกิดอายตนะ 6 ความดับอายตนะ 6 และปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับอายตนะ 6 อย่างนี้ เมื่อนั้นท่านละภวราคานุสัย(ความกำหนัด) บรรเทาภวิฆานุสัย ถอนทิฏฐานุสัย และมานานุสัย โดยประการทั้งปวง ละอวิชชา ยังกังววิชาให้เกิด ย่อมกระทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์ในปัจจุบัน ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นดำเนินไปตรงแล้ว หากมนุษย์เชื่อในหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎกเป็นสัทธรรมย่อมทำให้มีสติ ได้สมาธิ และเกิดปัญญาขั้นในที่สุด

2. สาระสำคัญของชีวิตมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม

ตามหลักพระพุทธศาสนา มนุษย์ทุกคนมีความสามารถหรือศักยภาพในการที่จะพัฒนาจิตของตนให้เกิดปัญญา คือรู้แจ้งตามสภาวะธรรมหรือรู้แจ้งตามความเป็นจริง

2.1 องค์ประกอบในชีวิตของมนุษย์

ในร่างกายของมนุษย์ประกอบธาตุ 4 ขั้น 5 และอายตนะ 6 กล่าวคือ ธาตุ 4 มีดิน น้ำ ไฟ ลม ส่วนขั้น 5 คือ (1) ร่างกาย (2) เวทนา (3) สัญญา (4) สังขาร (5) วิญญูณขั้น 6 สำหรับอายตนะ 6 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ

1) **ธาตุ 4** เป็นวัตถุนันเป็นที่ตั้งมูลฐานของสิ่งทั้งปวง แม้แต่พุทธธรรมทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรมอันจะดำเนินให้ถึงวิมุตติด้วยสมณะและวิปัสสนา ก็ะหนีจากธาตุสี่นี้ไม่ได้ แต่ธาตุ 4 เป็นวัตถุธาตุล้วนๆ ไม่เกี่ยวกับนามธรรมและกิเลสใดๆ

(1) **ธาตุดิน** มี 20 คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า (ถ้าเติมกะโหลกศีรษะและมันสมองศีรษะเข้าด้วย)

(2) **ธาตุน้ำ** สิ่งใดที่มีลักษณะเหลวๆ เรียกว่า ธาตุน้ำ มี 12 คือ น้ำดี น้ำเสลด น้ำเหลือง น้ำเลือด น้ำเหงื่อ น้ำมันข้น น้ำตา น้ำมันเหลว น้ำลาย น้ำมูก น้ำมันไขข้อ น้ำมูตร

(3) **ธาตุไฟ** สิ่งใดที่มีลักษณะให้อบอุ่น เรียกว่า ธาตุไฟ มี 4 คือ ไฟทำให้กายอบอุ่น ไฟทำให้กายทรุดโทรม ไฟช่วยเผาอาหารให้ย่อย และไฟทำความกระวนกระวาย

(4) **ธาตุลม** สิ่งใดที่มีลักษณะพัดไปมาอยู่ในร่างกาย สิ่งนั้นเรียกว่า ธาตุลม มี 6 คือ ลมพัดขึ้น เบื้องบน ทำให้มีนงหาเวอ้อมอวกออกมา ลมพัดลงข้างล่างทำให้ระบายเผยลม ลมในท้องทำให้ปวดเจ็บท้อง ขึ้นท้องเพื่อ ลมในลำไส้ทำให้โครกครากคลื่นเหียนอาเจียน ลมพัดไปตามตัวทำให้กายเบาและอ่อนละมุนละไม ขับไล่เลือดและโอชาของอาหารที่บริโภคเข้าไป ให้กระจายซึมซาบไปทั่วสรรพางค์กาย ลมระบายหายใจเข้าออกเพื่อยังชีวิตของสัตว์ให้เป็นอยู่หรือจะนับอากาศธาตุคือช่องว่างที่มีอยู่ตัว เช่น ช่องปาก ช่องจมูก เป็นต้น

2) ขั้น 5 ประกอบด้วยรูปธรรมและนามธรรมทั้ง 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ

(1) **รูปขั้น** เป็นกองรูป ที่เป็นร่างกาย พฤติกรรม คุณสมบัติต่างๆ ของร่างกาย และส่วนประกอบที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด ซึ่งห้ามความแก่ไม่ได้ เมื่อเจ็บก็ห้ามมันไม่ได้ เมื่อตายก็ห้ามไม่ได้ จึงเป็น “อนัตตา”

(2) **เวทนาขั้น** เป็นกองเวทนา ที่เป็นการรู้สึกทุกข์ สุข ดีใจ พอใจ ถ้าตั้งใจให้เป็นสุขสัก 5 ชั่วโมง หลังจากนั้นให้มันทุกข์สัก 2 ชั่วโมง ในเมื่อมนุษย์กำหนดไม่ได้ มันเป็นของมันอย่างนั้นเอง มันสุข-ทุกข์ มันก็เป็นของมัน ไม่สามารถเข้าไปบังคับมันได้ มีเพียงสติตามรู้เท่านั้น

(3) **สัญญาขั้น** เป็นกองสัญญา ที่เป็นการจำไว้หรือความจำรู้หรือเป็นสิ่งที่ได้รับรู้ เช่น ระบบความจำที่สามารถจำคน สัตว์ สิ่งของและเหตุการณ์ต่างๆ ได้ จำสิ่งที่เห็น จำเสียง จำกลิ่น จำรส จำชื่อคน จำหนังสือ จำเรื่องในอดีตได้ว่าเป็นสีเขียว ไพเราะ หอม หวาน เป็นต้น เรียกภาวะที่มีความจำไม่คลาดเคลื่อน

(4) **สังขารขั้น** เป็นกองสังขาร ที่เป็นการคิดปรุงแต่ง โดยสามารถแยกแยะสิ่งที่รู้สึกหรือจำได้ เช่น ความรู้สึกดีใจ รู้สึกเสียใจ รู้สึกว่าเหงา สิ่งเหล่านี้มันก็ไม่เที่ยง ไม่มีใครจะกำหนดได้ว่า การมีความรู้สึกดีใจ 5 ชั่วโมง หลังจากนั้นมันขอรู้สึกเฉยๆ หรือ จะตั้งว่าขอรู้สึก 10 ชั่วโมง หลังจากนั้นให้มีความสุขต่อ เพราะว่ามันเองมันไม่เที่ยง มันเกิดความรู้สึกก็เกิดของมันเอง เมื่อมันดับ ก็ดับของมันเอง เช่นกัน มีเพียงสติเข้าไปตามรู้ว่า ตอนนี้อยู่ ตอนนี้อยู่ ก็อย่าหลงไปตามความรู้สึกนั้นๆ

(5) **วิญญาณขั้น** เป็นกองวิญญาณหรือจิต ที่รู้แจ้งถึงสิ่งต่างๆ ผ่านทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจโดยธรรมชาติที่รู้อารมณ์ ความรู้แจ้งอารมณ์ ความรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้ คือความรู้แจ้งทางทวารทั้ง 6 ได้แก่ ทางหู ทางตา ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายและทางใจ หรือเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายในและอายตนะภายนอกกระทบหรือผัสสะกัน

2.2 การทำงานของอายตนะ

อายตนะ เป็นการเชื่อมต่อ เครื่องติดต่อ ในทางธรรมะ อายตนะ แปลว่า เครื่องรู้ และสิ่งที่รับรู้ โดยสิ่งที่เป็นสื่อสำหรับติดต่อกัน ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) **อายตนะภายใน** เป็นสื่อที่เชื่อมต่อที่อยู่ในตัวคน มี 6 ส่วน คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกับอายตนะภายนอก

(2) **อายตนะภายนอก** เป็นสื่อเพื่อเชื่อมต่อที่อยู่นอกตัวคน มี 6 ส่วน คือ เสียง รูป กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ความรู้สึก ทั้งหมดนี้คู่กับอายตนะภายใน เช่น หูคู่กับเสียง รูปคู่กับตา กลิ่นคู่กับจมูก เป็นต้น

โดยอายตนะรวม 12 ประการ ประกอบด้วยอายตนะภายใน 6 อย่าง และอายตนะภายนอก 6 อย่าง ดังนี้ **อายตนะภายใน 6 ประการ** คือ

1) โสตายตนะ หมายถึง หู	2) จักขายตนะ หมายถึง ตา
3) ฆานะยตนะ หมายถึง จมูก	4) ชิวหายตนะ หมายถึง ลิ้น
5) กายายตนะ หมายถึง กาย	6) มนายตนะ หมายถึง ใจ

และอายตนะภายนอก 6 ประการ คือ

1) สัททายตนะ หมายถึง เสียง	2) รูปายตนะ หมายถึง รูป
3) คันธายตนะ หมายถึง กลิ่น	4) รสยตนะ หมายถึง รส
5) โผฏฐัพพะยตนะ หมายถึง สิ่งสัมผัสกาย	6) อัมมายตนะ หมายถึง อารมณ์ที่เกิดกับใจ

ดังนั้น ความสัมพันธ์ของอายตนะ 12 อย่าง หรือ 6 คู่

- 1) โสตายตนะ (หู) + สัททายตนะ (เสียง) = โสตวิญญาน (การได้ยิน อาทิ เสียงดัง เสียงไพเราะ)
- 2) จักขายตนะ (ตา) + รูปายตนะ (รูป) = จักขวิญญาน (การเห็น เห็นลักษณะรูปร่าง เห็นสีส่น)
- 3) ฆานะยตนะ (จมูก) + คันธายตนะ (กลิ่น) = ฆานวิญญาน (การรับรู้กลิ่น อาทิ หอมเหม็น)
- 4) ชิวหายตนะ (ลิ้น) + รสยตนะ (รส) = ชิวหาวิญญาน (การรู้รส อาทิ หวาน เค็ม เผ็ด)
- 5) กายายตนะ (กาย) + โผฏฐัพพะยตนะ (สิ่งสัมผัสกาย) = กายวิญญาน (รู้ในกายสัมผัส ร้อน หนาว)
- 6) มนายตนะ (ใจ) + อัมมายตนะ (อารมณ์ที่เกิดกับใจ) = มโนวิญญาน (การนึกคิด เช่น สงสาร โกรธ)

โดยอายตนะแต่ละคู่ มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ประกอบขึ้นด้วยปัจจัยภายในหรือตัวเราเป็นที่ตั้ง คือ อายตนะภายในทั้ง 6 อย่าง ซึ่งแต่ละอย่างจะเกิดผัสสะ คือ ถูกกระทบ ด้วยอายตนะภายนอกทั้ง 6 อย่าง ที่ผ่านเข้ามา จนเกิดการรับรู้ คือ วิญญาน ดังนั้น ผัสสะถือเป็นจุดเชื่อมอายตนะภายในและอายตนะภายนอก เมื่อสัมผัสแล้วจึงทำให้เกิดวิญญาน คือ การรับรู้ในสิ่งที่สัมผัสนั่นเอง

2.3 การกำเนิดชีวิตของมนุษย์

หลักพุทธศาสนาได้อธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดชีวิตของมนุษย์ไว้ได้ตรงตามความรู้ทางสรีรเวทศาสตร์ ปัจจุบัน คืออธิบายกระบวนการในการกำเนิดชีวิตและกระบวนการพัฒนาชีวิตในครรภ์ ระยะตัวอ่อน ระยะการเจริญเติบโตของตัวอ่อนต่างๆ ได้ตรงกับที่วิทยาการสมัยใหม่ที่มีอยู่ (ม.ม. (ไทย) 12/408/443-444) ดังนี้

- 1) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน ซึ่งมารดาต้องได้รับน้ำอสุจิจากบิดา
 - 2) มารดามีระดู โดยมารดาต้องเป็นหญิงที่อยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์
 - 3) การเริ่มเกิดของมนุษย์ จากการมีปฏิสนธิวิญญานที่พร้อมจะมากเกิดในครรภ์
 - 4) การจุติจิต คือปฏิสนธิจิตหรือปฏิสนธิวิญญานเกิด รูป-นามก็เกิด เมื่ออายุครรภ์ครบ 1 เดือน กับ 12 วัน อาจเป็นช่วงประมาณระยะเดือนที่สองถึงสาม(ไม่แน่นอนแล้วแต่คน) หรือช่วงที่เริ่มมีอาการแพ้ท้อง
- จากองค์ประกอบทั้ง 4 ข้อ ในการกำเนิดในครรภ์นั้นจะเห็นว่าใน 2 ข้อแรก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ คือทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายต้องอยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์ มีสุขภาพแข็งแรง และฝ่ายหญิงต้องอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ไข่สุก รวมทั้งต้องมีการผสมกันของไข่ของฝ่ายหญิงกับอสุจิของฝ่ายชายจนเกิดการปฏิสนธิเกิดขึ้น ส่วนองค์ประกอบการถือกำเนิดในครรภ์ในข้อที่ 3 คือ ต้องมีปฏิสนธิวิญญานที่พร้อมลงมากเกิดในครรภ์ ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่มีเครื่องมือหรือวิธีการที่จะใช้ศึกษาถึงเรื่องจิตวิญญานให้ปรากฏออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน แต่ก็มีบางทฤษฎีเชื่อว่าเป็นเดือนที่สองหรือประมาณ 42 วัน ก็ไม่ยืนยันชัดเจนเช่นกัน

2.3.1 พัฒนาการชีวิตมนุษย์ในครรภ์

เมื่อนำความรู้เรื่องพัฒนาการชีวิตมนุษย์ในครรภ์ตามแนวทางพุทธศาสนามาเทียบเคียงกับวิทยาการสมัยใหม่แล้ว นับว่ามีความตรงกันค่อนข้างมาก โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อมีการปฏิสนธิเป็นต้นไป ซึ่งสามารถเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนากับทางวิทยาศาสตร์ได้แบบสัปดาห์ต่อสัปดาห์ ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 ทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงตั้งแต่เมื่อเริ่มมีการปฏิสนธิแล้ว ตัวอ่อนจะเริ่มจากเป็นกลละ ซึ่งเป็นน้ำใสมีลักษณะเป็นเมือกก้อนเล็กๆ กลมใส ขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะซึ่งเหลือจากการสับ 3 ครั้ง ส่วนทางการแพทย์สมัยใหม่ได้กล่าวถึงพัฒนาการของทารกในช่วงอายุครรภ์ 3 สัปดาห์ซึ่งถือเป็นอายุทารกสัปดาห์แรกไว้ว่า เมื่ออสุจิปฏิสนธิกับไข่ภายในท่อน้ำไขเรียบริบแล้วจะเกิดเป็นเซลล์เล็กๆ ที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น เรียกว่าไซโกต (Zygote) หลังจากนั้นจะมีการแบ่งขยายเซลล์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กลายเป็นตัวอ่อนหรือที่เรียกว่า Embryo (ดูรายละเอียดใน ส.ส.อ. (ไทย) 25/803/385)

สัปดาห์ที่ 2 ทางพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า จากรูปละเอียดมีลักษณะกลมใสที่เรียกว่ากลละแล้วจากนั้นอีก 7 วันพัฒนาเป็น อัฟพุทะ ซึ่งมีลักษณะเหมือนตึกบลูกลอสสีน้ำล้างเนื้อ ส่วนการแพทย์สมัยใหม่นั้นลักษณะของตัวอ่อนในสัปดาห์ที่ 2 จะเริ่มขึ้นขึ้น จากเมื่อตอนที่ฝังตัวจะมีลักษณะเหมือนตุ่มพองใสบนเยื่อโพรงมดลูก และแบ่งตัวต่ออย่างรวดเร็ว

สัปดาห์ที่ 3 พุทธศาสนากล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงจาก อัฟพุทะ เกิดเป็น เปสิ (ขึ้นเนื้อเล็ก) ส่วนการแพทย์สมัยใหม่กล่าวถึงขนาดของทารกในสัปดาห์นี้ว่าจะโตประมาณเมล็ดงา เริ่มมีการแบ่งแยกของกลุ่มเซลล์ที่จะเติบโตเป็นอวัยวะต่างๆ เช่น สมอง หัวใจ กล้ามเนื้อ หรือกระดูก

สัปดาห์ที่ 4 ในสัปดาห์นี้ทางพุทธศาสนา ได้พัฒนาจากอัฟพุทะซึ่งเป็นขึ้นเนื้อเล็กๆ พัฒนาต่อเป็นขนะ ซึ่งมีลักษณะเป็นก้อนเนื้อ ส่วนทางการแพทย์สมัยใหม่นั้น ทารกมีพัฒนาการเติบโตอย่างรวดเร็ว มีขนาดตัวประมาณเม็ดสาธุ หัวใจจะเต้นถี่เพราะระบบเลือดกำลังหล่อเลี้ยงร่างกาย ลำไส้ ตับ ที่กำลังสร้างขึ้นมาอวัยวะส่วนต่างๆ เริ่มพัฒนาขึ้น และจะเริ่มเห็นส่วนนูนที่กำลังพัฒนาไปเป็นแขน

สัปดาห์ที่ 5 ทางพุทธศาสนา ทารกได้พัฒนาจากขณะที่เป็นก้อนเนื้อเป็น 5 ปุ่ม ส่วนการแพทย์สมัยใหม่นั้นพัฒนาการของทารกในครรภ์ช่วงสัปดาห์นี้ อวัยวะสำคัญหลายอย่างเริ่มปรากฏขึ้น มีจุดสีดำเล็กๆ บริเวณตา และสมองมีร่องรอยของหู มีปุ่มแขนขาเล็กๆ ขึ้นมาและแบ่งออกเป็น 5 ส่วน

2.3.2 พัฒนาการทางจิตของมนุษย์

<https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/child/06242014->

พัฒนาการทางจิตใจเป็นขบวนการที่สำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ ที่ควบคู่มากับการพัฒนาการทางร่างกาย มนุษย์แต่ละคนที่เกิดขึ้นมา ควรมีโอกาสได้พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้เต็มศักยภาพที่ได้รับมาตามธรรมชาติ อะไรที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งยังมีความสามารถไปแก้ไขได้น้อยมากในขณะนี้ เช่น พันธุกรรมด้านต่างๆ ที่ติดตัวมาเนื่องจากได้ถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ของตน เช่น สติปัญญา รูปร่าง ความฉลาด โรคบางชนิด ส่วนที่มนุษย์สามารถทำได้ดีคือ ส่วนที่เป็นพัฒนาการตั้งแตอยู่ในครรภ์มารดาและหลังจากเด็กคลอดออกมาแล้วโดยจัดสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมที่สุดที่เด็กจะพัฒนาไปอย่างเต็มที่เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อตนเองและสังคมส่วนรวมต่อไป สภาพช่วยตัวเองไม่ได้ของทารกนี้เองที่ทำให้พัฒนาการของมนุษย์ต้องขึ้นกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมมาก สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจึงจะสามารถทำให้ทารกมีพัฒนาการที่ดีที่เหมาะสม โดยปัจจัยทางชีวภาพก็มีความสำคัญเช่นกัน แต่ก็ยังเป็นรองกว่าปัจจัยจากสิ่งแวดล้อม เนื่องจากพัฒนาการทางจิตใจมีปัจจัยหลายอย่างมาก แต่พอจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ

1) **ปัจจัยทางชีวภาพ** (Biological factors) คือสิ่งที่ติดตัวเด็กมาแต่แรกเกิด ซึ่งประกอบด้วย

(1) พันธุกรรม (2) ฮอร์โมน (3) เพศ (4) ลักษณะรูปร่าง (5) พื้นฐานของอารมณ์ และ (6) สภาพร่างกาย

2) **ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม** (Environmental factors) สิ่งแวดล้อมคือ สภาพแวดล้อมรอบตัว

เด็กที่เด็กมาปรับตัวเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดและพัฒนาตนเอง จนกระทั่งมีลักษณะเฉพาะของตัวเองขึ้นซึ่งประกอบด้วย (1) สภาพแวดล้อมขณะอยู่ในครรภ์มารดา (2) การอบรมเลี้ยงดู (3) เจตคติของพ่อแม่ (4) บุคลิกภาพของพ่อแม่ (5) ค่านิยมของพ่อแม่ (6) สภาพครอบครัว (7) สภาพเพื่อนบ้าน (8) สภาพสังคม (9) วัฒนธรรม และ (10) ศาสนา

โดยเฉพาะทางด้านพุทธศาสนา เด็กแรกเกิดถือได้ว่ามีจิตเป็นประภัสสร (จิตบริสุทธิ์) ซึ่งมีปัจจัยความสำเร็จของโครงการพัฒนาเด็กแรกเกิดที่มีจิตประภัสสร ดังนี้

1) กิจกรรมมีการออกแบบด้วยหลักของจิตและสมอง โดยบูรณาการพุทธศาสตร์ กับศาสตร์อื่นๆ อาทิ วิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสังคมศาสตร์

2) สร้างสิ่งแวดล้อมให้เกิดสังคมที่อบอุ่น ส่งเสริมกันและกัน ทั้งในสังคมออนไลน์ และออฟไลน์ โดยมีชุมชนเสถียรธรรมสถานเป็นบ้านหลังที่สองของเด็กๆ

3) การทำงานระยะยาวและต่อเนื่อง จนเกิด กรณีศึกษาจากมารดาบิดาที่เป็นครูของกันและกันได้

4) การปราศจากแสวงหาผลประโยชน์จาก มารดาบิดา เช่น วิทยากรเป็นอาสาสมัคร ไม่มีการรับเงินจากสินค้าใดๆ มารดาบิดาร่วมบุญกันเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

เมื่อเด็กโตขึ้นมาอยู่ในวัยเรียนและเป็นวัยรุ่น ทำให้จิตเริ่มมีเจตสิตเข้ามาปรุงแต่งหรือแทรกแซงจิต ซึ่งทำให้มนุษย์ที่เป็น(แรกเกิดที่มีจิตบริสุทธิ์เป็นประภัสสร) เด็กที่อยู่ในวัยเริ่มเรียนรู้ในระบบและเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม(ทั้งดีและไม่ดี/เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม) ซึ่งทำให้เกิดกิเลส ตัณหาหรือเกิดโลภะ โทสะ และโมหะ ขึ้นมาจากน้อยไปถึงโลกมากๆ ดังเช่นที่เป็นอยู่ในสังคมโลกปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

1) **โลภะ** คือความอยากได้ ความโลภ การโลภ กิริยาที่โลภ ความโลภ การกำหนดนัก กิริยาที่กำหนด ความกำหนด ความเพ่งเล็ง อกุศลมูลคือโลภะ อรรถของโลภะโดยปริยาย ในไวยากรณ์ ตามบาลีในปรมัตถทีปนีฎีกา ได้จำแนกออกไป 10 ประการ คือ (1) **ตัณหา** -ความต้องการ อยากได้ซึ่งกามคุณอารมณ์นั้น เรียกว่ากามตัณหา เกิดพร้อมด้วยสัสสตทัญญูเรียกว่ากามตัณหา เกิดพร้อมด้วยอุจเฉททัญญูเรียกว่าวิภวตัณหา (2) **ราคะ** -ความกำหนัด (3) **กามะ** -ความใคร่ (4) **นันทิ** -ความเพลิดเพลิน (5) **อภิขมา** -ความเพ่งเล็ง (6) **ชเนตติ** -ความก่อให้เกิดกิเลส (7) **โปโนพวกวิ** -ความนำให้เกิดในภพใหม่ (8) **อิจฉา** -ความปรารถนา (9) **อาสา** -ความหวัง (10) **สังโยชน** -ความเกี่ยวข้อง ความผูกพัน ผูกมัด รัดไว้ ล่ามไว้

2) **โทสะ** ความโกรธ, ขัดเคือง, ไม่พอใจ, อาฆาตวัตถุ อันเป็นเหตุก่อให้เกิดโทสะนั้นมี 10 ประการ คือ

- (1) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **ได้** ทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา
- (2) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **กำลัง** ทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา
- (3) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **จัก** ทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา
- (4) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **ได้** ทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ
- (5) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **กำลัง** ทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ
- (6) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **จัก** ทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ
- (7) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **ได้** ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง
- (8) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **กำลัง** ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง
- (9) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา **จัก** ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง
- (10) ความอาฆาตเกิดขึ้นในฐานะอันไม่สมควร เช่นเกิดโกรธขึ้นเมื่อเดินสะดุดตอไม้หรือ

เหยียบหนาม

3) **โมหะ** ความหลง, ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควรความไม่รู้ตามความเป็นจริง ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พินิจ ความไม่พิจารณา ความไม่กระทำให้ประจักษ์ ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงใหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา อนุสัยคืออวิชชา ปริยภูฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ (คือไม่รู้ตามความเป็นจริงตามอริยสัจ 4)

2.3.3 การปรุงแต่งเจตสิต 52 ดวง

เจตสิกเป็นนามธรรมมี 52 ดวง ซึ่งเกิดพร้อมจิตดับพร้อมจิต ทำให้จิตต่างกันเป็น 89 ประเภท หรือ 89 ดวง โดยพระผู้มีพระภาคทรงจำแนกจิตทั้งหมดออกเป็น 89 ดวง ส่วนเจตสิกทั้งหมดมี 52 ดวง แต่

เจตสิกบางประเภทเกิดได้กับจิตที่ดีและจิตที่ไม่ดี โดยเจตสิก 52 (ธรรมที่ประกอบกับจิต, สภาวะธรรมที่เกิดดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์และวัตถุที่อาศัยเดียวกันกับจิต อาการและคุณสมบัติต่างๆ ของจิต

1) อัญญาสมานาเจตสิก 13 (เจตสิกที่มีเสมอกันแก่จิตพวกอื่น คือ ประกอบเข้าได้กับจิตทุกฝ่าย ทั้งกุศล(ผลบุญ/ทำดี) และอกุศล(ทำบาป/ทำชั่ว) มิใช่เข้าได้แต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพวกเดียว)

1.1) สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 (เจตสิกที่เกิดทั่วไปกับจิตทุกดวง)

- (1) ผัสสะ (ความกระทบอารมณ์)
- (2) เวทนา (ความเสวยอารมณ์)
- (3) สัญญา (ความหมายรู้อารมณ์)
- (4) เจตนา (ความจงใจต่ออารมณ์)
- (5) เอกัคคตา (ความมีอารมณ์เป็นอันเดียว)
- (6) ชีวิตินทรีย์ (อินทรีย์คือชีวิต สภาวะที่เป็นใหญ่ในการรักษานามธรรมทั้งปวง)
- (7) มนสิการ (ความกระทำอารมณ์ไว้ในใจ ใส่ใจ)

1.2) ปกิณณกเจตสิก 6 (เจตสิกที่เรียงรายแพร่กระจายทั่วไป คือ เกิดกับจิตได้ทั้งฝ่ายกุศล(ผลบุญ/ทำดี) และอกุศล(ทำบาป/ทำชั่ว) แต่ไม่แน่นอนเสมอไปทุกดวง)

- (8) วิตก (ความตรึกอารมณ์)
- (9) วิจาร (ความตรองหรือพิจารณาอารมณ์)
- (10) อธิโมกข์ (ความปลงใจหรือปักใจในอารมณ์)
- (11) วิริยะ (ความเพียร)
- (12) ปีติ (ความปลาบปลื้มในอารมณ์ อิ่มใจ)
- (13) ฉันทะ (ความพอใจในอารมณ์)

2) อกุศลเจตสิก 14 (เจตสิกฝ่ายอกุศล-ทำบาป/ทำชั่ว)

2.1) สัพพากุศลสาธารณเจตสิก 4 (เจตสิกที่เกิดทั่วไปกับอกุศลจิต-จิตทำบาปทุกดวง)

- (14) โมหะ (ความหลง)
- (15) อหิริกะ (ความไม่ละอายต่อบาป)
- (16) อนอตตปปะ (ความไม่สะดุ้งกลัวต่อบาป)
- (17) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน)

2.2) ปกิณณกอกุศลเจตสิก 10 (อกุศลเจตสิกที่เกิดเรียงรายแก่ออกุศลจิต-จิตทำบาป)

- (18) โลภะ (ความอยากได้อารมณ์)
- (19) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด)
- (20) มานะ (ความถือตัว)
- (21) โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
- (22) อีสสา (ความริษยา)

- (23) มัจฉริยะ (ความตระหนี่)
- (24) กุกกู่จะ (ความเดือดร้อนใจ)
- (25) ถิ่นะ (ความหุดหู่)
- (26) มิทระ (ความง่วงเหงา)
- (27) วิจิกิจฉา (ความกลางแกลงสงสัย)

3) โสภณเจตสิก 25 (เจตสิกฝ่ายดีงามเป็นจิตด้านกุศล)

- 3.1) เจตสิกที่เกิดทั่วไปกับจิตดีงาม ตั้งแต่ข้อ 28-46 เป็นจิตกุศลทุกดวง)
- 3.2) วิรติเจตสิก 3 คือเจตสิกข้อ 47 - 49 (เป็นตัวความงดเว้น)
- 3.3) อัปมัณญาเจตสิก 2 คือเจตสิก ข้อ 50 กรุณา และข้อ 51 มุทิตา
- 3.4) ปัญญินทรีย์เจตสิก 1 คือข้อ 52 ปัญญินทรีย์หรือโมหะ (ความรู้เข้าใจ ไม่หลง)

2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาปัญญาของมนุษย์

การพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้ความเพียรเพื่อพัฒนาปัญญา โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, E.C.1856-1939)

โดยทฤษฎีพัฒนาการทางเพศของฟรอยด์มีหลักสำคัญ คือ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เกิดมาจากสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าวเป็นสำคัญ โดยมีขั้นตอนพัฒนาการทางเพศเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งทำให้มีผลสะท้อนไปถึงบุคลิกภาพตอนมนุษย์โตขึ้น ฟรอยด์ได้แบ่งขั้นตอนพัฒนาการไว้จำนวน 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นความสุขความพอใจของมนุษย์อยู่ที่บริเวณปาก ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงแรกเกิดถึง 18 เดือน หรืออยู่ในวัยทารก โดยทำให้ความพึงพอใจของวัยนี้จะอยู่ที่บริเวณช่องปาก
- 2) ขั้นความสุขความพอใจของมนุษย์ที่บริเวณทวารหนัก ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงวัย 19 เดือนถึง 3 ปี เพราะในวัยนี้มนุษย์จะได้รับความพึงพอใจจากการขับถ่าย
- 3) ขั้นความพึงพอใจของมนุษย์ที่บริเวณอวัยวะเพศ ซึ่งมีอายุจะอยู่ในช่วงระหว่าง 3 ถึง 5 ปี โดยความพึงพอใจของเด็กวัยนี้อยู่ที่อวัยวะสืบพันธุ์ เด็กจะสนใจอวัยวะเพศของตนและสนใจความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย
- 4) ขั้นการแฝงหรือขั้นก่อนวัยรุ่น ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 6 ถึง 14 ปี โดยฟรอยด์กล่าวว่าเด็กวัยนี้จะมุ่งให้ความสนใจไปที่พัฒนาการด้านสังคมและด้านสติปัญญา เป็นวัยที่พร้อมจะเรียนรู้การมีเหตุผล รู้ผิดชอบชั่วดี และมีความสนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง
- 5) ขั้นการสนใจในเพศตรงข้ามหรือเป็นขั้นเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งวัยนี้จะเป็นวัยรุ่นเริ่มตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป โดยเด็กเริ่มสนใจเพศตรงข้าม มีแรงจูงใจจะรักผู้อื่น มีความต้องการทางเพศตรงข้าม ทำให้ความเห็นแก่ตัวลดลง และต้องการเป็นอิสระจากพ่อแม่ นับว่าเป็นระยะเริ่มต้นของวัยผู้ใหญ่

อย่างไรก็ตาม ตามโครงสร้างบุคลิกภาพ ซึ่งฟรอยด์ได้มีความเชื่อว่า ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ยังสามารถจำแนกออกเป็น 3 ส่วนย่อย คือ

(1) **อิด (Id)** เป็นลักษณะแรงจูงใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นความต้องการของร่างกายตน ซึ่งเป็นต้นเหตุหรือความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ยังไม่ได้ขัดเกลา ซึ่งทำให้มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อความพึงพอใจของตนเองหรือทำตามหลักของความพอใจ เปรียบเหมือนสันดานดิบของ มนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็นสัญชาตญาณแห่งการมีชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร ต้องการทางเพศ ต้องการหลีกเลี่ยงอันตราย

(2) **อีโก้ (Ego)** เป็นสิ่งที่จะทำให้”อิด”บรรลุตามจุดหมายของร่างกาย ส่วนที่ควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการของอิด โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางสังคม และหลักแห่งความจริง มาช่วยในการตัดสินใจ ไม่ใช่แสดงออกตามความพึงพอใจของตนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคิดแสดงออกอย่างมีเหตุผลด้วย ซึ่งบุคคลจะแสดงพฤติกรรมต้องมีเหตุและผลที่เหมาะสมกับกาลเทศะในสังคม โดยวิธีหนึ่งที่เป็นทางออกของอีโก้ คือการปรับตัวในการใช้กลไกการป้องกันตัว

(3) **ซูเปอร์อีโก้ (Superego)** เป็นส่วนที่เป็นมโนธรรมและศีลธรรม ซึ่งเป็นพลังจากสังคมที่เกี่ยวกับการนำศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติในการดำเนินชีวิตมาเป็นพลังส่วนที่ควบคุมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกให้สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง การอบรมสั่งสอนตามหลักของศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมต่างๆ ในสังคมนั้น ซูเปอร์อีโก้ จะเป็นตัวบังคับและควบคุมความคิดให้แสดงออกในลักษณะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ โดยยึดหลักค่านิยมของสังคม ที่ตัดสินว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีในสังคม เพราะการที่บุคคลสามารถใช้พลังอีโก้เป็นตัวควบคุมพลังอิดและซูเปอร์อีโก้ที่จัดให้อยู่ในภาวะที่สมดุลได้ [ออนไลน์] ที่มา : [https://www.google.co.th/search?q=Sigmund+FreudE.\[2 กุมภาพันธ์ 2561\]](https://www.google.co.th/search?q=Sigmund+FreudE.[2%20กุมภาพันธ์%202561])

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (กรมวิชาการ. 2541: 38 - 39; อ้างอิงจาก Piaget. 1965: unpagged) เป็นผู้ที่ริเริ่มทางความคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา และได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ระดับ คือ

- (1) ขั้นการรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation)
- (2) ขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational thinking)
- (3) ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete-operational thinking)
- (4) ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal operational thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้น เพียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม เป็น 3 ขั้น คือ

(1) **ขั้นก่อนจริยธรรม** เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation)

(2) **ขั้นฝึกคำสั่ง** อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มคิดด้วยญาณ (Pre-operational thinking)

(3) **ขั้นยึดหลักแห่งตน** พัฒนาการในขั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ 8 ปีขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete-operational thinking) และขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal operational thinking) ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ ที่เป็นตัวของตัวเองได้ ดังนั้น ทฤษฎีของเพียเจต์ ทำให้ผู้สอนมีความเข้าใจในพัฒนาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ถูกต้องแบบแผน เหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งเกณฑ์ที่เป็นของตัวเองได้

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1927-1987) เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของพัฒนาการทางจริยธรรม ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมาธิดี มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11-25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผนและยังทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ (Kohlberg, 1979: unpagged)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10-16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น เป็น 6 ชั้น [ออนไลน์] ที่มา http://ece.pkru.ac.th/early/web_std/Untitled-20.html [28 กุมภาพันธ์ 2564] ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) ในระดับนี้เด็กจะได้รับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

-ขั้นที่ 1 ขั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องมือชี้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เด็กจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ตนถูกลงโทษ และพยายามแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลดีหรือได้รับรางวัลบ้างบ่อยๆ (อายุ 2-7 ปี)

-ขั้นที่ 2 ขั้นทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน เพื่อให้ได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ตนพอใจ (อายุ 7-10 ปี)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม ผู้กระทำถือว่าเป็นการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

-ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคมเพื่อให้ผู้อื่นชื่นชมและยอมรับตน (อายุ 10-13 ปี)

-ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามกฎระเบียบ เป็นขั้นที่เด็กเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่น (อายุ 13-16 ปี)

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติ การตัดสินใจจะมาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น กฎเกณฑ์-กฎหมาย ควรตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

-ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract orientation) เป็นขั้นที่บุคคลยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

-ขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) ซึ่งเป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน สิ่งที่ “ถูก-ผิด” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมโนธรรม(วัยผู้ใหญ่) ทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่ระดับคุณธรรมจริยธรรมกับแสดงพฤติกรรม

3. โดยทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

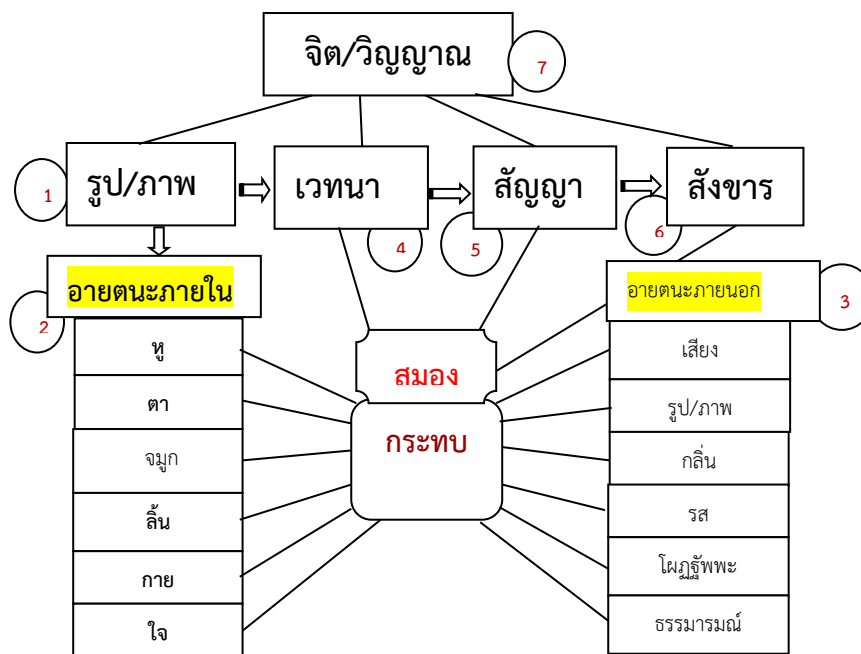
จากการวิเคราะห์ “ขั้นที่ 5 และอายตนะ 6 เพื่อนำเข้าสู่การพัฒนาปัญญา” โดยขั้นที่ 5 ตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยร่างกาย ได้แก่อายตนะภายใน คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ดังนั้นร่างกายมีทั้งที่เป็นสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พฤติการณ์ที่แสดงออกตามสสารพลังงานเหล่านั้น มีจำนวน 28 รูป และมีอายตนะภายนอก คือ เสียง รูปภาพ กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ สำหรับนามธรรม ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/1/1.) โดยนามขั้นที่ 5 ส่วนประกอบที่เป็นนามธรรม ได้แก่

1) เวทนาขั้นที่ 5 เป็นการรับรู้หรือการเสวยอารมณ์, ความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสทางประสาททั้ง 5 (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส) และทางใจ มี 3 อย่าง คือ 1. ความรู้สึกสุขสบาย 2. ความรู้สึกไม่สบาย 3. ความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์

2) สัญญาขั้นที่ 5 เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความจำ ความจำได้ ความทรงจำ ตลอดจนครอบคลุมถึงการหมายรู้ การประเมินข้อมูล ฯ อันเกิดจากการสังสม จดจำประมวลผล

3) สังขารขั้นที่ 5 เป็นสิ่งปรุงแต่งทางใจให้เกิดเจตนาในการกระทำทางกาย, วาจา, ใจ ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 3 อย่าง คือ 1) การปรุงแต่งใจให้ดี 2) ปรุงแต่งใจให้ชั่ว 3) สภาพที่เป็นกลาง

4) วิญญาณขั้นที่ 5 เป็นการรับรู้ทางทวารทั้ง 6 อันได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ อันเกิดจากรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสและธรรมารมณ์ ที่รับข้อมูลจากอายตนะภายนอกเพื่อส่งไปยังนามขั้นที่ 5

แผนภาพ 1 การเชื่อมโยงขั้น 5 กับอายตนะภายนอก(ผัสสะ)อายตนะภายใน

จากแผนภาพ 1 เมื่ออายตนะภายในซึ่งเป็นแดนรับรู้กระทบ(ผัสสะ)กับอารมณ์(อายตนะภายนอก) ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ จะเกิดความรู้จำเพาะด้านของอายตนะแต่ละคู่ขึ้น เช่น หูกระทบเสียงเกิดความรู้เป็น “เสียง” “ตา” กระทบรูป/ภาพ เกิดความรู้เรียกว่าเห็น “รูป/ภาพ” เป็นต้น โดยความรู้จำเพาะแต่ละด้านนี้ จึงเรียกว่า “วิญญาณ” เป็นความรู้แจ้ง คือรู้อารมณ์ ดังนั้นจึงมีวิญญาณ 6 อย่างเท่ากับอายตนะ และอารมณ์ 6 คู่ คือ 1) วิญญาณทางตา คือได้ เห็น 2) วิญญาณทางหู ได้แก่ ได้ยิน 3) วิญญาณทางจมูก ได้แก่ ได้กลิ่น 4) วิญญาณทางลิ้น ได้แก่ รู้รส 5) วิญญาณทางกาย ได้แก่ รู้สัมผัสกาย 6) วิญญาณทางใจ ได้แก่ รู้อารมณ์ทางใจ หรือรู้เรื่องในใจ โดยอายตนะภายในกระทบ(ผัสสะ)กับอารมณ์ทั้ง 6 คู่ แล้วส่งไปยัง “เวทนา”(ปรุงแต่งตามเจตสีตความรู้สึกรูสึกทุกข์ สุข) “สัญญา”(ปรุงแต่งตามเจตสีตจำได้หมายรู้สิ่งที่เห็น จำเสียง จำกลิ่น จำรส จำชื่อคนได้) “สังขาร”(ปรุงแต่งตามเจตสีตเป็นความรู้ที่ตีใจ รู้สึกเสียใจ รู้สึกว่าเหงา) “วิญญาณ” เป็นการรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงตามสังคมยุคใหม่

4. การสรุป

ตามคำสอนทางพุทธศาสนานั้น ชั้น 5 คือองค์ประกอบของร่างกาย 5 ส่วน ที่ประกอบมาจาก รูปธรรมและนามธรรม ได้แก่ 1) รูปชั้น ได้แก่วรรณประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมดของร่างกาย 2) เวทนาชั้น เป็นการรับรู้หรือตามอารมณ์ ความรู้สึกทุกข์ สุข ที่เกิดจากการสัมผัสทางประสาททั้ง 5 และทางใจ 3) สัญญาชั้น เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความจำได้หมายรู้ จำเสียง จำกลิ่น จำรส การจำข้อมูล 4) สังขารชั้น สิ่งปรุงแต่งทางใจให้เกิดเจตนาในการกระทำทางกาย วาจา ใจ ให้ดี หรือให้ชั่ว หรือเป็นกลาง 5) วิญญาณชั้น การรู้แจ้งอารมณ์ ที่ผ่านเข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จากปัจจัยภายนอกทั้งหลายที่เข้ามากระทบหรือ

ผัสสะ แล้วถ่ายทอดข้อมูลดังกล่าวไปยังขั้น 5 สำหรับอายตนะภายในซึ่งเป็นแดนรับรู้กระทบ(ผัสสะ)กับ อารมณ์ที่เป็นอายตนะภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ จะเกิดความรู้จำเพาะด้านของอายตนะในแต่ละคู่ขึ้น ได้แก่ 1) **โสตอายตนะ** (หู) การได้ยิน เสียงดัง เสียงไพเราะ 2) **รูปายตนะ** (รูป) (การเห็น เห็นลักษณะรูปร่าง เห็นสีกลิ่น) 3) **ฆานะยตนะ** (จมูก) (การรับรู้กลิ่น อาทิ หอมเหม็น) 4) **ชีวหายตนะ** (ลิ้น) รสยตนะ (รส) ชิวหาวิญญูณ (การรู้รส อาทิ หวาน เค็ม เผ็ด) 5) **กายายตนะ** (กาย) โภกวิญญูณ (สัมผัสผัสกาย) กายวิญญูณ (รู้ในกายสัมผัส ร้อนหนาว) 6) **มนายตนะ** (ใจ) ธัมมายตนะ (อารมณ์ที่เกิดกับใจ) เป็นมโนวิญญูณ (การนึกคิด เช่น สงสาร โกรธ) ดังนั้นเมื่อเด็กมีจิตที่บริสุทธิ์ (จิตประภัสสร) ไม่มีทั้งกิเลส ไม่มีทั้งปัญญา เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์อยู่ตามธรรมชาติ เด็กโตขึ้นและที่อยู่ในวัยเริ่มเรียนรู้ในระบบและเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม (ทั้งดีและไม่ดี/เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม) จึงทำให้เกิดกิเลส ตัณหาหรือเกิดโลภะ โทสะ และโมหะ ขึ้นมาจากกิเลสน้อยไปถึงโลภมาก ดังเช่นที่เป็นอยู่กับสังคมไทยในปัจจุบัน จึงเห็นควรที่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ จะต้องหามาตรการเพื่อกำกับติดตามตั้งแต่วัยเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาปัญญาให้กับชาวไทยในทุกระดับการศึกษา เพราะกิเลสซึ่งมีทั้งโลภ โกรธ หลง เป็นอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางในการศึกษาหาความรู้ให้ก้าวทันกับเทคโนโลยียุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

5. เอกสารอ้างอิง

ชาญณรงค์. **โครงสร้างการทำงานของร่างกายมนุษย์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/charnnarongk009/>. [22 ธันวาคม 2563].

นภา ตั้งเตรียมจิตมัน. **ธาตุต่างๆในร่างกายของเรา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.uniserv.buu.ac.th/forum2/>. [1 มกราคม 2564].

พรพิมล จอโกชาอุดม. **แนวคิดเรื่องวิญญูณเชิงพุทธปรัชญา**. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2562.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2542).

วรรณสิทธิ์ ไวยะเสวี. **พระอภิธรรมมถาสังคหะ ปริเฉทที่ 6 รูปสังคหวิภาค และ นิพพาน ปรมัตถ์**.

พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **ระบบอวัยวะ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>. [22 ธันวาคม 2563].

ศาสตราจารย์ ดร.นพ.สมศักดิ์ วรรคามิน. **เรื่องของเซลล์มนุษย์และสเต็มเซลล์**. วารสารสำนัก

การแพทย์ทางเลือก. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2555. หน้า 6-7.

ศุภกาญจน์ วิชานาติ. **การศึกษาเปรียบเทียบรูปปั้นกับความจริงทางวิทยาศาสตร์**. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2561.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**.

(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก, 2561).

อำนาจ เจริญศิลป์. **ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์**. (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2532).

อภินันท์ จันตะนี. (2565).การศึกษาวิปัสสนาญาณตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรเพื่อพัฒนาผลงานวิชาการ.

วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2565)

Montriscience. **สสาร**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/montri-science/ssar>.

[22 ธันวาคม 2563].

Pobpad. **การปฏิสนธิเป็นอย่างไร เกิดขึ้นตอนไหน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.pobpad.com/>.

[1 มกราคม 2564].

15. การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ ตามกฎกระทรวง อว.2565

Developing the quality of instructors to be consistent with
The learning outcomes in the Ministerial Regulations.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันทนา เนาว์วัน

หลักสูตรบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อภิรักษ์ จันตะนี

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว. ซึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนของคุณภาพบัณฑิต โดยเริ่มจากไตรสิกขามีศีล (ศีล 5) สมานธิ (ไม่เลื่อนไหลตามเจตสิต) ปัญญา (รู้แจ้งเห็นจริงที่รอบด้าน) มีความรู้ (รู้ลึกในสาขาวิชาและรายวิชาที่สอน) มีทักษะ (ชำนาญ ปฏิบัติด้วยความแคล่วคล่อง ว่องไว) มีสมรรถนะ (จัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล) มีศักยภาพ (เสริมทักษะความรู้และปฏิบัติ) โดยมีจริยธรรม (มีความประพฤติและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบประกอบกรรมดี) มีคุณธรรม (ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ จนกระทั่งเกิดจิตสำนึกที่ดี) และมีจรรยาบรรณ (หลักความประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมอาชีพ ซึ่งแสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพ) ฉะนั้นคุณภาพอาจารย์ จึงเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาตนรับผิดชอบและสามารถพัฒนาผลงานทางวิชาการได้ในระดับดี ดีมากและดีเด่น (ระดับ B ระดับ A ระดับ A+) กล่าวคือ เอกสาร ตำรา/หนังสือและผลงานวิจัย) รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนกับนิสิตนักศึกษาได้ดีมีคุณภาพ ใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริงและนำผลประเมินมาปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : อาจารย์ คุณภาพ ไตรสิกขา

Abstract

This article aims to develop the quality of teachers to be in line with the learning outcomes according to the Ministry of Education regulations, which affects the teaching and learning quality of graduates. Starting with the threefold precepts (5 precepts), concentration (not drifting according to the attitude), wisdom (knowing and seeing the truth in all aspects), knowledge (knowing in depth the field of study and subjects taught), skills (expertly practicing with Be agile, nimble), have the capacity (organize learning activities efficiently and effectively), have the potential (enhance knowledge and practice skills), and have ethics. (Have good conduct and practice, practice good karma), have morals (goodness that is cultivated in the mind, such as being grateful, diligent, thrifty, honest, united, disciplined, and kind until a good conscience arises) and have a code of ethics. (Principles of appropriate professional conduct which shows the morality and ethics that should be practiced in professional practice) Therefore, the quality of teachers Therefore, he has knowledge and understanding in his field of responsibility and is able to develop academic work at a good level. Very good and outstanding (Level B, Level A, Level A+), that is, documents, textbooks/books and research results), including good quality design of teaching and learning activities with students. Use resources and learning materials Taking into account learners and factors affecting learning Students' learning outcomes can be measured and evaluated in accordance with actual conditions, and use the evaluation results to improve/develop learning management for continuous self-development.

Keywords : teacher, quality, threefold

1. ความนำ

คุณภาพอาจารย์ถือเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาตนรับผิดชอบและสามารถพัฒนาผลงานทางวิชาการ(เอกสาร ตำรา/หนังสือและผลงานวิจัย) รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกับนิสิตนักศึกษาได้ดีมีคุณภาพ ใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นำผลประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของอาจารย์ในองค์กร อาจารย์ที่เกื้อกูลเพื่อนร่วมวิชาชีพให้เป็นอาจารย์ที่มีคุณภาพ และอาจารย์ที่เป็นผู้มีความรู้ระดับที่ 1 ที่มีความรู้ลึกในสาขาวิชาของตนเองและติดตามความก้าวหน้าของความรู้ในศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน กำกับดูแลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้คำปรึกษาชี้แนะแก่เพื่อนอาจารย์ใน

สาขาวิชาได้ และส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ภายในองค์กร เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 2 คือเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ นำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เป็นพี่เลี้ยงและผู้ชี้แนะในระดับองค์กรด้านการจัดการเรียนรู้ และนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ อาจารย์ต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 3 โดยเป็นผู้นำในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์ความรู้ และการจัดการเรียนรู้ในระดับชาติและนานาชาติ และเป็นผู้นำเชิงนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพของอาจารย์

สำหรับการจัดทำเอกสาร ตำรา/หนังสือและการทำวิจัย ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร/สาขาวิชา ซึ่งมีภาระเกี่ยวข้อง ดังนี้

1) พ.ร.บ.กระทรวง อว. พ.ศ. 2562 มาตรา 27 สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการให้คณาจารย์และบุคลากรอื่นให้มีความรู้เท่าทันความก้าวหน้าทางวิชาการในโลก พัฒนาการเรียนการสอน การวิจัยให้ทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ ความเปลี่ยนแปลงของโลก สังคม และเทคโนโลยี และส่งเสริมสนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการในระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) กฎกระทรวง อว. 2565 มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ข้อ 8 สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ ดังต่อไปนี้

(1) มีบุคลากรสายวิชาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในสาขาวิชาและรายวิชาที่เปิดสอน โดยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมีจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน

(2) มีระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

(3) มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมกับสาขาวิชาและรายวิชาที่เปิดสอนมีการบำรุงรักษาและพัฒนาให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

(4) มีระบบและเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

3) ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี (พ.ศ.2565 ข้อ 10 หน้า 5) คุณวุฒิ คุณสมบัติ และจำนวนอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและประจำหลักสูตร และเรื่อง “**เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2565** (ข้อ 9 หน้า 4) คุณวุฒิ คุณสมบัติ และจำนวนอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและประจำหลักสูตร โดยอาจารย์ผู้สอนรายวิชา (ตาม มคอ.3) ต้องมีเอกสารประกอบการสอน (แบบที่ 1-มีความชำนาญในการสอน) หรือเอกสารคำสอน (แบบที่ 2-มีความชำนาญพิเศษในการสอน) หรือตำรา ซึ่งมีคุณภาพขั้นต่ำในระดับดี หรือระดับ B กล่าวคือ กรณีที่เป็นตำราที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้องสมบูรณ์และทันสมัย มีแนวคิดและนำเสนอที่ชัดเจนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา หรือกรณีเป็นงานวิจัยที่มีกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนถูกต้องเหมาะสมในระเบียบวิธีวิจัย

2. สารสำคัญการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ที่รับผิดชอบหลักสูตร

ด้วยการพัฒนาคุณภาพอาจารย์เพื่อส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิต ทั้งนี้หากอาจารย์ผู้สอนมีคุณวุฒิที่ตรงและมีตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจในการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีเอกสาร ตำรา/หนังสือและผลงานวิจัย สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิต สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเป็นไปตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ทำให้อาจารย์มีศักยภาพเพิ่มขึ้นและสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการ

2.1 การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา กำหนดให้มีระดับของคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการ (ประกาศ กมอ.2566 คุณภาพอาจารย์) ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์ความรู้ (Knowledge) มี 3 ประการคือ

- (1) มีความรู้ในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบ
- (2) มีความรู้ในรายวิชาสอนและมีเอกสาร/ตำราเพื่อใช้สอน
- (3) มีความสามารถทำวิจัยในสาขาที่ตนรับผิดชอบ

2) ทักษะ (Skills)

- (1) ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้
- (2) ประสบการณ์ที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติให้เกิดความแคล่วคล่อง ว่องไว ชำนาญ
- (3) การพัฒนาตนเพื่อการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล
- (4) การปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพหรือตามศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

3) การมีสมรรถนะ (Competencies) มี 4 ประการ ดังนี้

- (1) ออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
- (2) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระอย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ตามสภาพจริง
- (4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์

4) ศักยภาพของอาจารย์ (Teacher potential)

- (1) การพัฒนาศักยภาพครู/อาจารย์ทางด้านผลลัพธ์การเรียนรู้แบบ Learning outcome
- (2) การพัฒนาศักยภาพครู/อาจารย์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning.
- (3) กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน Integrated supervision process
- (4) ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ Promote critical thinking skills

5) การมีค่านิยม (Values) มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

- (1) มีค่านิยมที่ถูกต้อง คือดำรงชอบ ความเห็นชอบ
- (2) การคุณธรรมที่พึงงาม คือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้เรียน
- (3) การมีประพฤติปฏิบัติดี คือแสดงออกทางจริยธรรมที่ดี
- (4) ปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของอาจารย์

6) สิ่งที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จ (Performance) มีดังนี้

- (1) จัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ให้สอดคล้องรายวิชาที่สอน
- (2) จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ (Active learning) ได้เหมาะสมกับหัวข้อ/เรื่องที่สอน
- (3) การกระตุ้นให้ผู้เรียนและยกตัวอย่างที่สอดคล้องธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- (4) ตอบปัญหา/ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ (เอกสาร ตำราและวิจัย ถูกหลักวิชาการ)

2.2 คุณภาพของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา กำหนดให้มีระดับของคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ในแต่ละองค์ประกอบข้างต้น กำหนดให้มีระดับของคุณภาพเป็น 4 ระดับ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการของอาจารย์การจัดการเรียนการสอน และการวิจัย มี 4 ระดับ ดังนี้

1) อาจารย์ที่มีคุณภาพ

คืออาจารย์ที่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของตนและประยุกต์ใช้ได้ มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การเรียนรู้เบื้องต้น สามารถออกแบบกิจกรรม จัดบรรยากาศ ใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นำผลประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ขององค์กร

2) ระดับที่ 2 อาจารย์ที่เกื้อกูลเพื่อนร่วมวิชาชีพให้เป็นครู/อาจารย์ที่มีคุณภาพ

คืออาจารย์ที่เป็นผู้มีความรู้ระดับที่ 1 ที่มีความรู้ลึกในศาสตร์ของตน และติดตามความก้าวหน้าของความรู้ในศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน กำกับดูแลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้คำปรึกษาชี้แนะแก่เพื่อนอาจารย์ในศาสตร์ได้ และส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ภายในองค์กร สามารถจัดการเรียนรู้และการวิจัยที่เหมาะสมให้กับกลุ่มผู้เรียน พร้อมทั้งให้บริการวิชาการแก่ชุมชน และท้องถิ่น ช่วยเหลือบุคลากรอื่นในศาสตร์สาขาวิชาและภาคีวิชาเดียวกัน หรือต่างสาขาวิชาและภาคีวิชา

3) ระดับที่ 3 อาจารย์ที่สร้างครู/อาจารย์ที่มีคุณภาพในองค์กร

เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีความรู้ระดับที่ 2 ที่เชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ นำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เป็นพี่เลี้ยงและผู้ชี้แนะในระดับองค์กรด้านการจัดการเรียนรู้ และนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์เอกสารแนบท้ายประกาศ เพื่อเป็นพี่เลี้ยงและผู้ชี้แนะในระดับองค์กร และนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์

4) ระดับที่ 4 อาจารย์ที่เป็นผู้นำเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู/อาจารย์ระดับชาติหรือระดับนานาชาติ

เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีความรู้ระดับที่ 3 ที่เป็นผู้รู้ในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์ความรู้ และการจัดการเรียนรู้ในระดับชาติและนานาชาติ และเป็นผู้ส่งเสริม

นโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ และสามารถให้คำปรึกษาหรือชี้แนะให้กับบุคคลภายนอกองค์กรและเป็นที่ยอมรับในสังคม

2.3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของอาจารย์

เพื่อให้ครู/อาจารย์ทางการศึกษา ได้พัฒนาตนเอง ประพฤติ ปฏิบัติตนอยู่บนหลักของคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในอาชีพของตน

1) คุณธรรม ราชบัณฑิตสถาน (2554 : 187) กล่าวถึง “คุณธรรม” บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายว่า “สภาพคุณงามความดี” สรุปได้ว่า คุณธรรม เป็นหลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดี ภายในจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความสุขทำให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม เป็นความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบ ชั่ว-ดี เกรงกลัวต่อบาป และในสิ่งที่ดีๆ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ เช่น อาจารย์ต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีวินัยตนเอง รู้จักปรับปรุงตนเอง ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน ต้องเสียสละเพื่อสาธารณะประโยชน์ ต้องรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ต้องมีความกตัญญูต่อกตเวที ต้องไม่ประมาท และปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในทางที่ดี

2) จริยธรรม เป็นพฤติกรรมในตัวอาจารย์ ซึ่งต้องแสดงออกในการประพฤติปฏิบัติที่ดี

2.1) มีพฤติกรรมรักษาระเบียบวินัย ได้แก่ การควบคุมการประพฤติปฏิบัติของตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบของหน่วยงานและสังคมในกรณีมีความรับผิดชอบและเชื่อตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดถือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ

2.2) การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่ พฤติกรรมการปฏิบัติทั้งพฤติกรรมส่วนตนและพฤติกรรมการทำงาน ทั้งในเรื่องความสามัคคีและวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต

2.3) การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเพียง การหลีกเลี่ยงอบายมุข การรู้รักสามัคคีและวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต

2.4) มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ได้แก่ ความพึงพอใจและอุทิศเวลาในการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ โดยมุ่งผลสำเร็จที่เป็นความเจริญก้าวหน้าของการจัดการศึกษา

2.5) มีความรับผิดชอบในวิชาชีพ ได้แก่ การปฏิบัติงานในหน้าที่โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความซื่อสัตย์สุจริต และผลประโยชน์ของหน่วยงานและผู้รับบริการเป็นสำคัญ

2.6) มีค่านิยม และอุดมการณ์ของความเป็นครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ

3) จรรยาบรรณของวิชาชีพ

3.1) ครู/อาจารย์ต้องรักษาวินัยที่บัญญัติเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติไว้นี้ โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

3.2) ครู/อาจารย์ต้องมีวินัยตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ มีวิสัยทัศน์ให้ทันสมัย

3.3) ครู/อาจารย์ต้องรัก ศรัทธา เชื่อสัจสุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ สมาชิกที่ต้องคัดกร
วิชาชีพ

3.4) ครู/อาจารย์ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์และ
ผู้รับบริการ

3.5) ครู/อาจารย์ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

3.6) ครู/อาจารย์ต้องไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ
อารมณ์ และสังคมของศิษย์ หรือผู้รับบริการ

3.7) ครู/อาจารย์ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคโดยไม่เรียกรับหรือยอมรับ
ผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

3.8) ครู/อาจารย์ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบ
คุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

3.9) ครู/อาจารย์ต้องประสงค์ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม
ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

โดยระดับจริยธรรมของอาจารย์ที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนที่พึงกระทำ ดังนี้

1) **จริยธรรมระดับต้น** เป็นการประพฤติปฏิบัติตนให้ตรงตามความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่าง
ตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และจิตใจต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่สับปลั๊กลักลอก พูดตามความจริง ไม่โกหก
มดเท็จ ไม่คดโกง ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ปลอมแปลงเอกสาร ไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นโดย
ไม่อ้างอิง ไม่อ้างอิงแหล่งที่มา และไม่แสดงข้อความหรือคำพูดที่คัดลอกของผู้อื่น ไม่ทุจริตในการสอบทุก
ประเภท ต้องยอมรับเมื่อทำผิด ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก และไม่นำสิ่งของส่วนรวมเพื่อไปใช้
ส่วนตน อาจารย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ คือจัดทำเอกสาร ตำรา/หนังสือและทำวิจัยที่ใช้ในการสอนฯ

2) **จริยธรรมระดับกลาง** เป็นพฤติกรรมที่ตนได้แสดงออกภายในตัวตน โดยปฏิบัติตามหลัก
ศีลธรรม จรรยาบรรณ และมีความประพฤติปฏิบัติตนเป็นอย่างที่ดีงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่องนั้น ซึ่ง
ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นแบบอย่างที่ดีต่อส่วนรวม คือเป็นพฤติกรรมที่
ดีงาม

3) **จริยธรรมระดับสูง** ต้องเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เป็นผู้มีความ
เมตตาสูง เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครู-อาจารย์ และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ด้วยการกระทำทางกาย
วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมแสดงออกถึงความเคารพนับถือ รวมทั้งการให้ความรู้วิชาการเป็น
วิทยาทานด้วย

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy, 1976)

พฤติกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม (Bloom, 1976) มีความเชื่อว่า จุดประสงค์ที่สำคัญของ
การเรียนการสอน คือ เพื่อให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ พฤติกรรมเหล่านี้จำแนก

และจัดลำดับออกเป็นหมวดหมู่และระดับตามความยากง่ายหมวดหมู่เหล่านี้เรียกว่า Taxonomy of Educational objectives แบ่งเป็น 3 หมวด ได้แก่ 1) พฤติกรรมพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) 2) พฤติกรรมจิตพิสัย (Affective Domain) และ 3) พฤติกรรมทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้คือ

1) พฤติกรรมพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้ทางด้านความคิด ความรู้ การแก้ปัญหา จัดเป็นพฤติกรรมทางด้านสมอง และสติปัญญา โดย Benjamin S. Bloom และคณะเป็นผู้คิดขึ้น แบ่งออกเป็น 6 ขั้นดังนี้ (1.1) ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการที่จะจดจำ (Memorization) และระลึกได้ (Recall) เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับไปแล้ว อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ที่เจาะจงหรือเป็นหลักทั่วไป วิธีการ กระบวนการต่างๆ โครงสร้าง สภาพของสิ่งต่างๆ และสามารถถ่ายทอดออกมาโดยการพูด เขียน หรือกิริยาท่าทาง แบ่งประเภทตามลำดับความซับซ้อนจากน้อยไปหามาก เช่น การเรียนรู้ว่าอาหารหลักมี 5 หมู่ เป็นต้น (1.2) ความเข้าใจ (Comprehension) สามารถให้ความหมาย แปล สรุป หรือเขียนเนื้อหาที่กำหนดใหม่ได้ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญตามหลักไม่เปลี่ยนแปลง (1.3) การนำไปใช้ (Application) สามารถนำวัสดุ วิธีการ ทฤษฎี แนวคิด มาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างจากที่ได้เรียนรู้มา เช่น เรียนทำอาหารมาแล้ว สามารถประกอบอาหารได้หลายอย่างโดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ สามารถรู้ว่าอาหารปริมาณ แค่นั้นต้องใส่น้ำปลาเท่าใด เป็นต้น (1.4) การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแยก จำแนก องค์ประกอบที่สลับซับซ้อนออกเป็นส่วนๆ ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยต่างๆ เช่น เรียนทำอาหารมาแล้วพอมากับอาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง วิธีปรุงอย่างไร ใช้ไฟเบา หรือไฟแรง เป็นต้น (1.5) การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม หรือนำ องค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ เข้ามารวมกัน เพื่อให้เป็นภาพพจน์โดยสมบูรณ์เป็นกระบวนการพิจารณาแต่ละส่วนย่อยๆ แล้วจัดรวมกันเป็นหมวดหมู่ ให้เกิดเรื่องใหม่หรือสิ่งใหม่ สามารถสร้างหลักการกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่ออธิบายสิ่งต่างๆ ได้ เช่น สรุปเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา การคิดสูตรสำหรับหาจำนวนที่เป็นอนุกรม และ (1.6) การประเมินค่า (Evaluation) สามารถตัดสินตีราคาคุณภาพของสิ่งต่างๆ โดยมีเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นเครื่องตัดสิน เช่น การตัดสินกีฬา ตัดสินคดี หรือประเมินว่าสิ่งนั้นดี ไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ โดยประมวลมาจากความรู้ทั้งหมดที่มี

2) จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมด้านจิตใจ ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม ซึ่งพฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสอดคล้องสิ่งที่ดึงดูดใจอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ด้านจิตพิสัยจะประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยๆ 5 ระดับ ได้แก่ (1) การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น (2) การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว (3) การเกิดค่านิยม คือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้นๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนกลายเป็นความเชื่อแล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น (4)

การจัดระบบ เป็นการสร้างแนวคิด เพื่อจัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า และ (5) บุคลิกภาพ คือ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม พฤติกรรมด้านนี้จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อมแล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่างๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิดอุดมคติซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้สึกช่วยอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือพฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาทเป็นพฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อยๆ 5 ชั้น ดังนี้ (1) การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือเป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ (2) กระทำตามแบบ หรือเครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำเพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือ สามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ (3) การหาความถูกต้อง คือพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้วก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ (4) การกระทำอย่างต่อเนื่อง หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องคล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ และ (5) การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง เบนจามิน แชมมวล บลูม จึงได้สรุปว่าเมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (มัทธรา ธรรมบุศย์, 2564) (ก) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้มากขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง (ข) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก หักศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ (ค) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น ฉะนั้นทักษะพิสัย จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะของร่างกาย การเคลื่อนไหวด้วยกล้ามเนื้อ รวมทั้งการประสานงานของสมองและกล้ามเนื้อหรือประสาทภายในร่างกายของมนุษย์ เป็นต้น

2.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1958)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1927-1987) เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมมติ มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11-25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือก

กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผนและยังทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ (Kohlberg, 1979: unpagged)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุระหว่าง 10-16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ขั้น [ออนไลน์]} ที่มา http://ece.pkru.ac.th/early/web_std/Untitled-20.html [28 กุมภาพันธ์ 2565] ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ของสังคม (Pre-conventional level) ในระดับนี้เด็กจะได้รับวิธีการ

กฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

-ขั้นที่ 1 ขั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องมือชี้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เด็กจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ตนถูกลงโทษ และพยายามแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลดีหรือได้รับรางวัลซ้ำบ่อยๆ (อายุ 2-7 ปี)

-ขั้นที่ 2 ขั้นทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน เพื่อให้ได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ตนพอใจ (อายุ 7-10 ปี)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม ผู้กระทำถือว่าเป็นการประพฤติตนตามความคาดหวังของบิดา-มารดา ผู้ปกครอง ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาซึ่งจะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

-ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคมเพื่อให้ผู้อื่นชื่นชมและยอมรับตน (อายุ 10-13 ปี)

-ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามกฎระเบียบ เป็นขั้นที่เด็กเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่น (อายุ 13-16 ปี) ซึ่งเป็นช่วงที่ส่วนใหญ่ได้เข้าศึกษาระดับมัธยมต้น (ม.1-ม.3)

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่ดีในทางปฏิบัติ การตัดสินใจจะมาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น กฎเกณฑ์ กฎหมาย ควรตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

-ขั้นที่ 5 เป็นขั้นที่ทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract orientation) เป็นขั้นที่บุคคลยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎ ระเบียบ แบบแผน เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

-ขั้นที่ 6 เป็นขั้นที่ทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) ซึ่งเป็นหลักการเพื่อนมนุษย์ธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน สิ่งที่เป็น “ถูกหรือผิด” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับด้านมโนธรรม (วัยผู้ใหญ่) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่แสดงระดับคุณธรรมจริยธรรมกับการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

2.6 กฎกระทรวง อว. หมวดที่ 3 ว่าด้วยคุณภาพ

มาตรฐานการดำเนินงานเพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ ข้อ 16 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานตามหมวด 1 มาตรฐานศักยภาพและความพร้อม และหมวด 2 มาตรฐานการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของสถาบันอุดมศึกษา อย่างครบถ้วน และเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามหลักธรรมาภิบาล สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ โดยมีการจัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ และจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่ครอบคลุมการดำเนินงานตามกลยุทธ์และการดำเนินงานตามพันธกิจ และมีการถ่ายทอดสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ โดยมีตัวชี้วัดที่ประเมินผลได้อย่างแท้จริง

(2) จัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียเพื่อนำความคิดเห็นไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง

(3) ติดตาม ทบทวน และปรับปรุงแผนตาม (1) และผลการดำเนินการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการรวบรวม วิเคราะห์ และจัดการข้อมูลอย่างเหมาะสมสามารถนำมาใช้สนับสนุนการตัดสินใจ

(4) ประเมินความต้องการด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถของบุคลากร มีการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เพียงพอและเหมาะสมสำหรับการดำเนินการตามพันธกิจให้ประสบความสำเร็จ มีระบบบริหารงานบุคคลที่ส่งเสริมการนำศักยภาพของบุคลากรมาใช้อย่างเต็มที่และทำให้บุคลากรมีความมั่นคงในอาชีพ

(5) มีการติดตามและรายงานผลลัพธ์ รวมทั้งมีการจัดทำและดำเนินการตามแผนการปรับปรุงการดำเนินการเพื่อพัฒนาผลลัพธ์ในด้านที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(ก) ผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมด้านการบริการวิชาการ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม และผลลัพธ์ตามพันธกิจที่สถาบันอุดมศึกษาประกาศต่อสาธารณะ

(ข) ผลลัพธ์ด้านการทำประโยชน์ให้ท้องถิ่นและสังคม

(ค) ผลลัพธ์ด้านความพึงพอใจและความผูกพันของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย

(ง) ผลลัพธ์ด้านบุคลากร ทั้งด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถของบุคลากรด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน

(จ) ผลลัพธ์ด้านการนำองค์กร การกำกับดูแล และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

(ฉ) ผลลัพธ์ด้านการเงิน การงบประมาณ และความคงอยู่หรือเพิ่มขึ้นของผู้รับบริการ ให้คณะกรรมการเผยแพร่รายงานผลลัพธ์ตาม (5) (ก) (ข) และ (ค) ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

สำหรับข้อ 10 สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้

(1) มีสภาสถาบันอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในเชิงบริหารด้านต่างๆ ที่หลากหลาย สามารถชี้แนะและกำกับการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา

(2) มีผู้บริหารซึ่งมีความซื่อสัตย์และประสบการณ์ในด้านการบริหารสถาบันอุดมศึกษา

(3) มีบุคลากรสายสนับสนุนซึ่งมีความรู้ ความชำนาญในการบริหารจัดการ โดยมีระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรดังกล่าวเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(4) มีระบบการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ระดับสภาสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารและคณาจารย์ในทุกระดับให้มีการบริหารและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามธรรมาภิบาล

(5) มีระบบการรับฟัง การวิเคราะห์ และการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ใช้บัณฑิต ท้องถิ่น และสังคมในการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การเปิดหลักสูตรการศึกษา การจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินผล ทั้งนี้ โดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนและกลุ่มต่างๆ จะได้รับ

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ก่อนพัฒนาปัญญาให้มีคุณภาพ คือการลด ละ เลิก กิเลสและตัณหา ดังเช่น กิเลส ตัณหาหรือเกิดโลภะ โทสะและโมหะ ขึ้นมาจากน้อยไปถึงโลภมากมาก ดังเช่นที่เป็นอยู่ในสังคมโลกปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

1) โลภะ คือความอยากได้ ความโลภ การโลภ กิริยาที่โลภ ความโลภ การกำหนดนัก กิริยาที่กำหนดนัก ความกำหนด ความเพ่งเล็ง อกุศลมูลคือโลภะ ธรรมของโลภะโดยปริยาย ในไตรลักษณ์ ตามบาลีในปรมัตถทีปนีฎีกา ได้จำแนกออกไป 10 ประการ คือ (1) ตัณหา -ความต้องการ อยากได้ซึ่งกามคุณอารมณ์นั้น เรียกว่ากามตัณหา เกิดพร้อมด้วยสัสสตทิฏฐิเรียกว่าภวตัณหา เกิดพร้อมด้วยอุจเฉททิฏฐิเรียกว่าวิภวตัณหา (2) ราคะ -ความกำหนัด (3) กามะ -ความใคร่ (4) นันทิ -ความเพลิดเพลิน (5) อภิชฌา -ความเพ่งเล็ง (6) ชเนตติ -ความก่อให้เกิดกิเลส (7) โปโนพภวิก -ความนำไปเกิดในภพใหม่ (8) อิจฉา -ความปรารถนา (9) อาสา -ความหวัง (10) สังโยชน์ -ความเกี่ยวข้อง ความผูกพัน ผูกมัด รัดไว้ ล่ามไว้

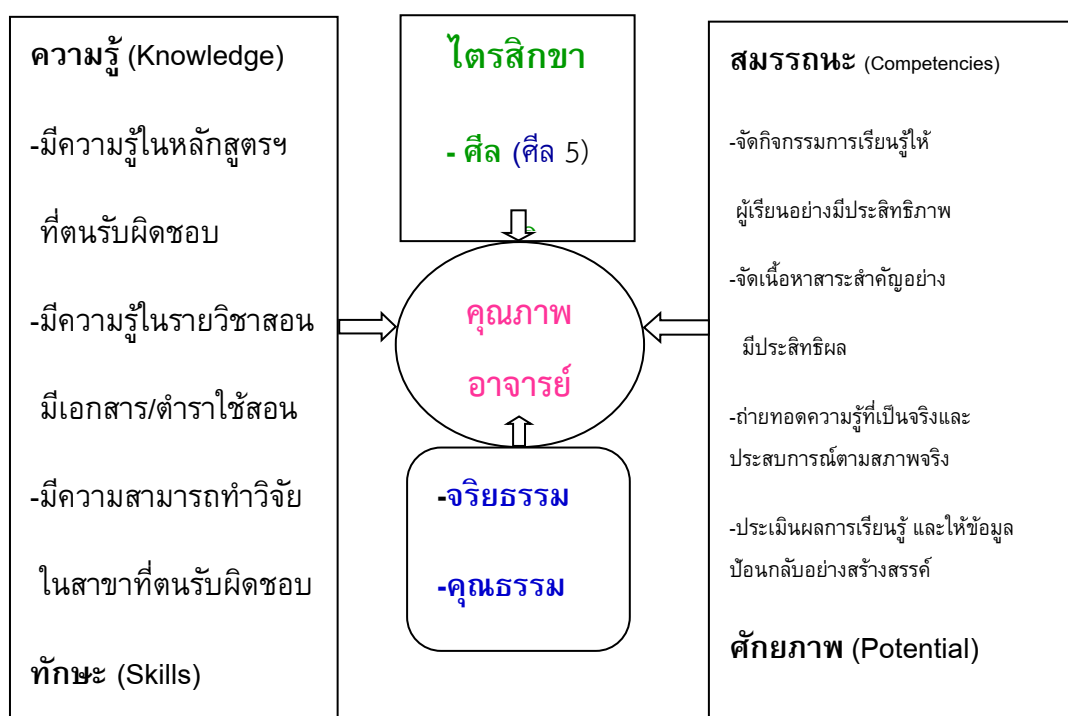
2) โทสะ ความโกรธ, ขัดเคือง, ไม่พอใจ, อาฆาตพินิต อันเป็นเหตุก่อให้เกิดโทสะนั้นมี 10 ประการ คือ (1) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขาได้ทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา (2) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขากำลังทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา (3) อาฆาตเขาเพราะคิดว่าเขาจักทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา (4) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขาได้ทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ (5) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขากำลังทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ (6) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขาจักทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ (7) อาฆาต

เขา เพราะคิดว่าเขาได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง (8) อาฆาตเขา เพราะว่าเขากำลังทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง (9) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขาจักทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง (10) ความอาฆาตเกิดขึ้นในฐานะอันไม่สมควร เช่น เกิดโกรธขึ้นเมื่อเดินสะดุดตอไม้หรือเหยียบหนาม

3) **โมหะ** ความหลง, ความไม่รู้, ความไม่เห็น, ความไม่ตรัสรู้, ความไม่รู้โดยสมควรความไม่รู้ตามความเป็นจริง, ความไม่แทงตลอด, ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง, ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ, ความไม่พินิจ, ความไม่พิจารณา, ความไม่กระทำให้ประจักษ์, ความทรมานปัญญา, ความโง่เขลา, ความไม่รู้ชัด, ความหลง, ความลุ่มหลง, ความหลงใหล, อวิชชา, โสมะคืออวิชชา, โยคะคืออวิชชา, อนุสัยคืออวิชชา, ปริยภูฐานคืออวิชชา, ลิมคืออวิชชา, อุกุศลมูลคือโมหะ (คือไม่รู้ความตามที่เป็นจริงตามอริยสัจ 4) ดังเช่น ไม่รู้ในทุกข์ ได้แก่ไม่รู้ว่าจะไรบ้าง

3. โดยทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ตามที่กล่าวเบื้องต้น ซึ่งผู้เขียนมีความเชื่อว่าถ้าอาจารย์มีคุณภาพก็จะส่งผลให้บัณฑิตมีคุณภาพไปด้วย ทั้งนี้เพราะหากอาจารย์มีความรู้ (Knowledge) และมีทักษะ (Skills) ได้ใช้ประสบการณ์ มีสมรรถนะ (Competencies) สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีศักยภาพ (Potential) พัฒนาคุณภาพเพื่อการเรียนรู้ เช่น มีเอกสาร ตำรา/หนังสือและผลงานวิจัย ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิต สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเป็นไปตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษาทำให้อาจารย์มีศักยภาพเพิ่มขึ้น และสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาและสังคมมีความแข็งแกร่งทางวิชาการ

แผนภาพ 1 แสดงการหลอมรวมคุณภาพอาจารย์เพื่อเป็นรูปแบบ (Model) พัฒนาคุณภาพอาจารย์

ไตรสิกขา เป็นการปฏิบัติตามหลักของ“ศีล 5” การทำ“สมาธิ” และสร้าง“ปัญญา”ทำวิปัสสนาญาณ เพื่อเป็นมาตรการสำหรับการพัฒนาผลงานทางวิชาการ ดังนี้

1) **ศีล** -อภิสลสิกขา คือศึกษาเรื่องศีลและปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามหลักจลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร การทำให้มีสติสัมปชัญญะและสันโดษ ทั้งนี้เพื่อลดโลภะ โทสะ โทหะ ซึ่งสอดคล้องกับ(มรรค 3 ใน 8) กล่าวคือ สัมมาวาจา (พูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ(ทำงานชอบ) สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีวิตชอบ)

2) **สมาธิ** -อภิจิตตสิกขา เป็นการทำให้จิตให้สงบ อบรมจิตให้มั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่ การปฏิบัติสมถกรรมฐานของผู้ทำสมาธิให้ได้ในขั้น “ปฐมฌาน” ซึ่งสอดคล้องกับ(มรรค 3 ใน 8) สัมมาวายามะ (ใช้เพียรชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่นชอบ) และปฏิบัติต่อด้วยอริยศีลชั้นจันได้บรรลุฌาน 4

3) **ปัญญา** -อภิปญญาสิกขา เป็นผลมาจากการอบรมตนเพื่อให้เกิดปัญญาอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ(มรรค 2 ใน 8) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) โดยบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

4. การสรุป

จากการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว. ซึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนของคุณภาพบัณฑิต โดยเริ่มจากไตรสิกขามีศีล (ศีล 5) สมาธิ(ไม่เลื่อนไหลตามเจตสิต) ปัญญา (รู้แจ้งเห็นจริงที่รอบด้าน) มีความรู้ (รู้ลึกในสาขาวิชาและรายวิชาที่สอน) มีทักษะ (ชำนาญ ปฏิบัติด้วยความแคล่วคล่อง ว่องไว) มีสมรรถนะ (จัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล) มีศักยภาพ (เสริมทักษะความรู้และปฏิบัติ) โดยมีจริยธรรม (มีความประพฤติและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบประกอบกรรมดี) มีคุณธรรม (ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ จนกระทั่งเกิดจิตสำนึกที่ดี) และมีจรรยาบรรณ (หลักความประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมอาชีพ ซึ่งแสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพ) ฉะนั้นคุณภาพอาจารย์ จึงเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาตนรับผิดชอบและสามารถพัฒนาผลงานทางวิชาการได้ในระดับดี ดีมากและดีเด่น (ระดับ B ระดับ A ระดับ A+) กล่าวคือ เอกสาร ตำราหรือหนังสือและผลงานวิจัย) รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนกับนิสิตนักศึกษาได้ดีมีคุณภาพ ใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้โดยคำนึงถึงผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง และนำผลประเมินมาใช้ปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะหากอาจารย์มีความรู้ (Knowledge) และมีทักษะ (Skills) ได้ใช้ประสบการณ์ มีสมรรถนะ (Competencies) สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีศักยภาพ (Potential) พัฒนาคุณภาพเพื่อการเรียนรู้ ดังเช่นมีเอกสาร ตำรา/หนังสือและผลงานวิจัย ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิต สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเป็นไปตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษาทำให้อาจารย์มีศักยภาพเพิ่มขึ้นและสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ซึ่งทำให้อสถาบันอุดมศึกษาและสังคมมีความแข็งแกร่งทางวิชาการ

5. เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวง อว. 2565. **มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565** ข้อ 8. สถาบันอุดมศึกษา ต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ, 2565.
- ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง **หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งระดับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์** พ.ศ. 2560.
- ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี** (2565 ข้อ10 หน้า 5)
- ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา**. 2565 ข้อ 9 หน้า 4)
- [https://so03.tci-thaijo.org > article > download](https://so03.tci-thaijo.org/article/download)
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2541). **รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, จำกัด.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- จำนวนพิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 200,000 เล่ม ISBN 974-9588-04-5
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546). **พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้**. กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด.
- พระระพิน พุทธิสารโร, พระมหามันัส กิตติสารโร. (2554). **พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.), จำกัด.
- อภิรักษ์ จันตะนี. **คู่มือการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร พ.ศ.2558**. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, 2558.
- **คู่มือการพัฒนาผลงานทางวิชาการ 2566**. สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม, พระนครศรีอยุธยา, 2566.
- **หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์, จำกัด. 2565.
- Heidenheimer, Arnold J. (1970). **Political Corruption: Readings in Comparative Analysis**. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Van Roy, Edward. "On the Theory of Corruption". **Economic Development and Cultural Change**, Vol 19, No.1 (October, 1970). [On-line]. Available: <http://www.issuu.com/corruption>. [15 พฤษภาคม 2566].

16. การจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรม

Innovative management according to Buddhist principles

พระครูอุทัยกิจจารักษ์, ผศ.ดร.

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

ผศ.ดร.เมธรัตน์ จันตะนี

สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผศ.ดร.สุพรัตน์ วงศ์ดุสิตบุรี

สาขาวิชาการจัดการ
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

ผศ.ดร.มะลิวัลย์ ดันตีสันติสม

สาขาวิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

รศ.ดร.อภินันท์ จันตะนี

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บทคัดย่อ

การจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรมในยุคสมัยใหม่ ได้เน้นเพื่อการปรับปรุงการบริหารงานองค์กรที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อตอบสนองระบบบริโภคนิยม และการแข่งขัน การบริหารงานสมัยใหม่มีการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้เพิ่มทักษะและความรู้เข้ามาเป็นหลักในการพัฒนา ทั้งการพัฒนาสมรรถนะ เพื่อกำหนดความสามารถและความรู้ที่หลากหลายในตัวบุคคล ให้สามารถเป็นบุคลากรในองค์กรเพื่อสร้างความเป็นเลิศและการแข่งขันที่มีศักยภาพเหนือกว่าองค์กรอื่นๆ สำหรับการจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นการผลิตสื่อใหม่ๆ ให้ทันสมัยเข้ากับโลกยุคดิจิทัล เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิม เป็นมูลค่าต่อคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์องค์กรหรือสังคม ดังนั้นการจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรมในยุคสมัยใหม่ จึงเป็นการผสมผสานหลักธรรมะกับเทคนิคการบริหารแบบสมัยใหม่ เพื่อเป็นความท้าทายจากระบบบริโภคนิยมและการแข่งขันในเชิงธุรกิจที่มุ่งเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเสริมสร้างทักษะและความรู้ให้กับบุคลากร ทำให้

มีสมรรถนะที่หลากหลายและเป็นทีมงานที่มีศักยภาพสูง และช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและแข่งขันในโลกสมัยใหม่ได้ดียิ่งขึ้น จนบรรลุผลและนิพพาน

คำสำคัญ: การจัดการ นวัตกรรม หลักพุทธธรรม

Abstract

Innovative management according to Buddhist principles in the modern era Emphasis has been placed on improving the management of organizations that are more complex. using various strategies to respond to the consumerism system and competition Modern management places great importance on human resources. which has added skills and knowledge as the basis for development Both competency development To determine the diversity of abilities and knowledge in individuals To be able to be personnel in the organization to create excellence and compete with potential superior to other organizations for innovative management according to Buddhist principles. which is the production of new media that is modern and compatible with the digital world When innovation is used, it will help work to be more effective and more efficient than before. It is of value for quality and can be used to benefit organizations or society. Therefore, innovative management according to Buddhist principles in the modern era Therefore, it is a combination of Dhamma principles and modern management techniques. To challenge the consumerism system and business competition that focuses on human resource development. By enhancing the skills and knowledge of personnel This makes them have a variety of competencies and become a team with high potential. and help organizations better adapt and compete in the modern world. until reaching the path and nirvana

Keywords: management, innovation, Buddhist principles

1. ความนำ

นวัตกรรมทางพุทธศาสนา เป็นวิธีการเรียนการสอนแนวใหม่ที่เป็นเลิศของพระพุทธองค์ทรงสอนหลักความจริงในดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเริ่มด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากความทุกข์ สาเหตุให้เกิดทุกข์ วิธีการดับทุกข์ และวิธีการปฏิบัติให้พ้นทุกข์ของตนเอง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การสนทนาและผ่านสื่อจากธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง สร้างศรัทธาและความพอใจในการเรียนรู้ จึงเป็นนวัตกรรมการสอนที่เป็นเลิศของพระพุทธเจ้า กล่าวคือพุทธวิธีการสอนแนะนำให้พุทธบริษัทได้เรียนรู้หลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นนวัตกรรมใหม่ โดยคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถือว่าเป็นพุทธนวัตกรรม เช่น 1) สันติสนา เป็น

อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) สมาทปนา เป็นการจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เป็นการเข้าใจให้แก่วล้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก และ 4) สัมปหังสนา เป็นการขโมยใจให้เข้มข้น

2. ความสำคัญของนวัตกรรมและหลักพุทธธรรม

นวัตกรรม เป็นแนวคิดใหม่หรือสิ่งที่พัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม เป็นมูลค่าต่อคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์องค์กรหรือสังคมท้องถิ่น

1) ความเป็นมาของนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรม

“พุทธ” มีรากศัพท์มาจาก พุ (ธาตุ = รู้) ส่วน ธ (นัยหนึ่งว่า แปลง ธ ที่สุดธาตุกับ ต เป็น ทธ) โดย พุ + ต = พุต > พุท > พุทธ (พุ + ต = พุต > พุทธ) แปลตามศัพท์ว่า “ผู้รู้ทุกอย่างที่ควรรู้” “**พุทธ**” ตามที่เข้าใจกันทั่วไป [ออนไลน์] ที่มา: <https://dhamtara.com/?p=27586> [สืบค้น 9 ตุลาคม 2566] ดังนี้

- (1) ผู้รู้ = รู้สรรพสิ่งตามความเป็นจริง
- (2) ผู้ตื่น = ตื่นจากกิเลสสินิรา ความหลับไหลมกมาย
- (3) ผู้เบิกบาน = บริสุทธิ์ผ่องใสเต็มที่

ความหมายที่เข้าใจกันเป็นสามัญ หมายถึง “พระพุทธเจ้า” แต่ในที่นี้ “พุทธ” หมายถึงบุคคลประกอบที่รวมกันเป็นพระพุทธศาสนา

“นวัตกรรม” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 บอกไว้ว่า “นวัตกรรม: (คำนาม) สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลกจากเดิม ซึ่งอาจเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ (ป. นวต + ส. กรม; อ. innovation).” ต่อมาพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ปรับแก้คำนิยามใหม่เป็น “นวัตกรรม” : (คำนาม) การกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลกจากเดิมซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการใหม่ๆ โดย “**พระพุทธเจ้า**” ถือได้ว่าเป็นนักประดิษฐ์ธรรมะ (Inventor) คือพระองค์ได้ตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง ซึ่งได้จากวิธีการจิตราชมยปัญญาและภาวนามยปัญญา จึงสามารถสรุปได้ว่าเป็น “**พุทธนวัตกรรม**” หรือ “**นวัตกรรมเชิงพุทธ**”

สำหรับ “**พุทธศาสนิกชน**” เป็นอนุพุทธะ คือเป็นผู้นำคำสอนพระเจ้า เพื่อนำมาประยุกต์ใช้หรือต่อยอดอาจเป็นบูรณาการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างที่แปลกจากเดิม (ไม่ใช่ไปเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงจากต้นฉบับในพระไตรปิฎกหรือการปลอมคำสอนพระพุทธเจ้า)

2) การสร้างและพัฒนานวัตกรรม

การสร้างนวัตกรรมและพัฒนานวัตกรรม เป็นการกระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือการพัฒนา ดัดแปลงจากสิ่งต่างๆ ที่มีผู้สร้างขึ้นหรือจัดทำไว้แล้ว โดยนำมาพัฒนาต่อยอดหรือนำมาอธิบายขยายความ เพื่อให้ผู้ใช้หรือผู้บริโภคได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

(1) นวัตกรรมขั้นต้น (Primary innovation)

การสร้างหรือผลิตสื่อการสอน จากเอกสารหรือตำราที่ตนเองพัฒนาขึ้นหรือจากเอกสารหรือตำราที่ผู้จัดทำไว้แล้ว เช่น การจัดทำหัวข้อเพื่อใช้สอน (Power point) การวาดภาพ หรือสร้างแผนภาพ หรือการกำหนดกิจกรรม (Active learning) ที่สอดคล้องกับหัวข้อ/เรื่องในเอกสาร/ตำราในหลักสูตรฯ ซึ่งถือว่าเป็น “นวัตกรรมขั้นต้น” เพื่อประกอบการบรรยายหรืออธิบายให้นิสิต/นักศึกษาได้เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้ชัดเจน

(2) นวัตกรรมขั้นกลาง (Intermediate innovation)

เป็นการนำนวัตกรรมขั้นต้น เช่น สื่อการเรียนเพื่อใช้สอนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งแผนภาพ Power point ที่เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning innovation) หรือสิ่งสร้างขึ้นใหม่เพื่อนำมาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งนวัตกรรมด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น การใช้บทเรียนสำเร็จรูป (Programed Instruction) การใช้เครื่องช่วยสอน (Teaching Machine) การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction) หรือใช้ชุดการสอน (Learning Packages) และการวิดีโอปฏิสัมพันธ์ (Interactive Video) ทั้งนี้เพื่อทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพที่เป็นรูปธรรม

(3) นวัตกรรมขั้นสูง (Advanced innovation)

เป็นการนำผลจาก “นวัตกรรมขั้นกลาง” ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดทักษะ (Skills) เพื่อให้เป็นผลสัมฤทธิ์ (Learning outcomes) ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากล โดยใช้นวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล เช่น การวัดผลแบบอิงกลุ่มและแบบอิงเกณฑ์ (Formative and Summative Evaluation) การประเมินผลเพื่อแก้ข้อบกพร่อง (Diagnostic Evaluation) การวัดและประเมินผลจากการสอบรายวิชาเพื่อจัดอันดับคะแนน (Ranking score) หรือประเมินผลก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) เป็นต้น

3) นวัตกรรมทางพระพุทธศาสนา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีวิธีการสอนบุคคลที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม เช่น การสอนให้พวกปัญจวัคคีย์ พระองค์ทรงแสดงอัมมจักกัปปวัตตนสูตรและอนัตตลักขณสูตร เมื่อตรัสสอนแก่สกุลบุตร พระพุทธองค์ทรงแสดงอนุพพิกขา และทรงสอนพวกขฤาส 3 พี่น้องจะทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตร ทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีภูมิหลังต่างกัน จึงทรงเลือกวิธีการสอนที่แตกต่างกัน นี่คือการใหม่ในสมัยนั้น เมื่อพิจารณาแล้วคือนวัตกรรมใหม่นั้นเอง ผลการสอนทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจและสามารถเข้าถึงความจริงด้วยตนเอง ด้วยการเรียนรู้ฝึกหัด ตามแนวทางที่พระองค์ทรงสอน หลักการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนามี 3 ทาง คือ

- 1) การเรียนรู้แบบปริยัติ คือเรียนรู้จากครู ตำรา หลักพระไตรปิฎก
- 2) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ฝึกสมาธิ เจริญจิตภาวนา
- 3) การเรียนรู้จากผลการปฏิบัติ ทั้งจากกรณีตัวอย่างของตนเองและท่านอื่นๆ

ดังนั้น การเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ซึ่งเพิ่มปัญญาได้ตลอดเวลา จึงจัดได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการเรียนรู้ที่เป็นแบบนวัตกรรมใหม่ เมื่อได้ศึกษาแนวคิดของนวัตกรรมจะพบว่าการคิดและการกระทำเป็นเรื่องใหม่หรือเรื่องเก่าแต่ได้นำมาพัฒนา ใหม่ให้ทุกคนยอมรับไปปฏิบัติตามได้ผลดีผู้เขียนคิดว่าเป็น

นวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิรติ ยศยิ่งยง ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิม แต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งนวัตกรรมเป็นแนวคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยใช้มาก่อนหรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น และสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายว่า นวัตกรรม หมายถึงสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ชาวต่างชาติชื่อ Roger, Everett M. ได้กล่าวว่า นวัตกรรม คือแนวคิดแบบการปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่บุคคลจะนำมาปฏิบัติ จากการนิยามคำว่า นวัตกรรม จะพบว่า เป็นแนวคิดในการปฏิบัติแบบใหม่ที่จะก่อให้เกิดผลที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมในการเรียนรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หรือในการเรียนรู้เชิงพุทธ จึงต้องศึกษาพุทธวิธีแห่งการเรียนรู้ถือว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบนวัตกรรมแห่งความรู้ใหม่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงสั่งสอนพุทธบริษัททั้ง 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกาเป็นเวลา 45 ปี นับตั้งแต่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มีคำสอน 84,000 พระธรรมขันธ์ เมื่อนำมาจัดหมวดคำสอนเป็นหนังสือพระไตรปิฎกได้จำนวน 45 เล่มในประเทศไทย ส่วนการจัดแต่งหนังสือพระไตรปิฎกประเทศอื่นๆ จำนวนเล่มจะเท่ากัน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า นวัตกรรมคำสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งสามารถสรุปหลักการสอนเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

- (1) เนื้อหาที่ทรงสอนให้เรียนรู้
- (2) พระพุทธองค์ทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย

โดยรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ อริยสัจ ซึ่งทรงเริ่ม สอนให้เรียนรู้เรื่องความทุกข์ความเดือดร้อน เพื่อเรียนรู้ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว เมื่อเวลาเกิดปัญหาให้เรียนรู้ปัญหานั้นด้วยตนเอง โดยให้เอาปัญหาหรือความทุกข์นั้นมาเป็นบทเรียนเกี่ยวกับ ปัญหาอะไร สาเหตุของปัญหานั้นเกิดจากอะไร วิธีแก้ปัญหาคืออย่างไร เมื่อรู้แล้วการแก้ปัญหาคือ ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นต่อไป ดังนั้น นวัตกรรมทางพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความหมายของนวัตกรรม 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมกับการศึกษา 3) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบนวัตกรรม

1) กฎตามธรรมชาติ โดยกฎธรรมชาติตามที่พระพุทธเจ้าค้นพบ คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมชาติ ทุกสิ่งทุกชนิดต้องตกอยู่ในวงจรนี้อย่างไม่รู้จักจบสิ้นและเป็นธรรมชาติของสิ่งนี้ เมื่อใดที่เกิดเป็นสิ่งนี้ทันทีที่เกิดเป็นสิ่งนี้ สิ่งที่เกิดตามมาหลังการเกิดเป็นสิ่งนี้อย่าง...หลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ แก่ เจ็บ และตายตามมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ฉะนั้นสรรพสิ่ง เพราะทุกครั้งที่เราเกิด(ทำให้เกิดนวัตกรรม)เป็นสรรพสิ่ง ความแก่ (การมีอายุ) ความเจ็บ(การชำรุดเสียหาย) และความตาย(การสลายไป)จะเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง ฉะนั้นวงจรของชาตธรรมารณะ จึงเริ่มต้นที่การเกิดจากสิ่งใหม่เมื่อเวลาผ่านไปก็เก่าชราเป็นปกติของกฎที่อยู่ในตัวเราหาใช้สิ่งอื่นไกลไม่ อุปมานวัตกรรมเหมือนเด็กเกิดใหม่ อยู่ที่จะปลุกฝังอะไรเข้าไป สังคมเป็นผู้ให้โอกาสได้สร้างสม

ประสบการณ์ เป็นองค์ความรู้เฉพาะบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมนั้นๆ แล้วเด็กนั้นมีเวลาผ่านไปสัก ร้อยปี พันปี จะไม่ทราบหรือ ขอให้เอาแต่ความคิดไว้เกิดไว้พัฒนาจริงต่อไป

2) นวัตกรรม เป็นการสร้างกระบวนการแบบใหม่หรือพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เพื่อการสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างเปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยสิ้นเชิง ในพื้นที่ 1) จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ 2) จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อุทยานลานบุญมหาวิหารสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) 3) จังหวัดยโสธร ได้แก่ พระธาตุก่องข้าวน้อย (Phra That Kong Khao Noi) พระธาตุกู่จาน (Phra That Ku Chan) และ 4) จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ปราสาทบ้านเบญ (Prasat Ban Ben) วัดป่านานาชาติ (Wat Pa Nanachat) อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ (Kaeng Tana National Park) แก่งสะพือ (Kaeng Saphue)

4) ความสำคัญของการจัดการ (Management)

การจัดการมีความสำคัญต่อวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุด ทำให้การใช้ทรัพยากร ในองค์การมีความคุ้มค่า และเกิดประสิทธิผลในการผลิต ช่วยให้คุณภาพชีวิตของพนักงานดีขึ้น และยังช่วยทำให้เกิดการจ้างงานทำให้เกิดรายได้ ดังนั้น “การจัดการ” จึงเป็นวิธีดำเนินงานหรือปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐในบางครั้งอาจใช้คำว่า การบริหารจัดการ สำหรับคำว่าจัดการส่วนใหญ่นิยมใช้ในภาคธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวง หาผลกำไรเป็นหลัก คำว่าการจัดการหมายถึง อะไรและมีความสำคัญอย่างไรต่อองค์กรธุรกิจ

4.1 กระบวนการจัดการ (Management process)

การจัดการซึ่งเป็นกระบวนการทำงานหรือกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลในองค์กร ร่วมกันทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งมีความสำคัญของการจัดการกระบวนการทำงานหรือการจัดการมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจ เพราะทุกขั้นตอนมีผลต่อ ความสำเร็จที่จะทำให้เกิดผลกำไรและช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถดำเนินการต่อไป ได้ นอกจากนี้กระบวนการจัดการยังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องรู้จักนำมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากแต่ละ องค์กรมีปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกัน

ดังนั้นความสำคัญของการจัดการ กระบวนการทำงานหรือการจัดการมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจ เพราะทุกขั้นตอนมีผลต่อ ความสำเร็จที่จะทำให้เกิดผลกำไรและช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถดำเนินการต่อไป ได้ นอกจากนี้กระบวนการจัดการยังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องรู้จักนำมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากแต่ละองค์กรมีปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกัน ฉะนั้น กระบวนการในการจัดการ ประกอบด้วย 5 ข้อ

การวางแผน การวางแผนหรือ Planning หมายถึงการพิจารณากำหนดแนวทางการทำงาน ให้ บรรลุเป้าหมาย โดยเกิดจากการใช้ดุลพินิจคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางการการทำงานใน อนาคต

การจัดองค์การ การจัดองค์การหรือ Organizing หมายถึง การจัดระเบียบหรือโครงสร้าง ของการ ทำงานภายในองค์กรให้เป็นระบบระเบียบและอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ และช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้เร็วขึ้น

การบังคับบัญชาสั่งการ หรือ Commanding หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้ความสามารถชักจูงหรือหว่านล้อมผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง จนสามารถทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จได้

การประสานงาน หรือ Coordinating หมายถึง การจัดให้ทรัพยากรบุคคลภายในองค์กรทำงานประสานสัมพันธ์สอดคล้องเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุม หรือ Controlling หมายถึง กระบวนการทำงานเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการแก้ไขการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนการดำเนินงานตามแผน และการประเมินแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

โดยสรุป การจัดการ จึงเป็นกระบวนการต่างๆในการทำให้องค์กรธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมี 5 ขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การจัดการองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงานและการควบคุม เป็นเครื่องมือสำคัญ โดยมีทักษะของผู้บริหารหรือเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ นั้นเอง

4.2 ทฤษฎีการจัดการ (Management theories)

ทฤษฎีการจัดการ เป็นกลไกที่สำคัญของผู้บริหารในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้กับองค์กร โดยทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการ ได้พัฒนาขึ้นจาก “แนวคิดการจัดการ” โดยนำแนวคิดการจัดการเพื่อทดสอบด้วยกระบวนการวิจัย เมื่อผลการทดสอบว่าเป็นจริงก็มาตั้งเป็น “หลักการจัดการ” จากการจัดการ ก็นำมาทดสอบโดยผ่านกระบวนการวิจัยอีกครั้ง เมื่อผลการทดสอบเป็นจริงขึ้นมาก็นำมาเป็น “ทฤษฎีการจัดการ” ดังต่อไปนี้

1) เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick Winslow Taylor : 1856 - 1915): ทฤษฎีการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ ได้รับยกย่องให้เป็นบิดาการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ โดยเสนอหลักการสำคัญ คือ

- (1) ต้องใช้วิธีการทำงานที่ดีที่สุด “One Best Way”
- (2) ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการจัดการงานบุคคล
- (3) ให้พนักงานทำตามขั้นตอน/วิธีที่กำหนดไว้
- (4) แบ่งความรับผิดชอบในงานอย่างชัดเจน การเน้นคนเหมือนเครื่องจักร
- (5) การศึกษาเวลาและการเคลื่อนไหวในการทำงาน (Time and Motion Study)

โดยที่ เทเลอร์ (Taylor) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ สรุปได้ดังนี้

- 1) การใช้ระบบค่าตอบแทนรายชิ้น ทำมากได้มาก ทำน้อยได้น้อย
- 2) หลักการเสียเวลา: เป็นการศึกษาเพื่อหาเวลามาตรฐานการทำงานแต่ละชิ้นว่า

ควรจะใช้เวลาเท่าใด ใช้หลัก Put the right man in the right job

3) หลักการทำงานตามแบบวิทยาศาสตร์: ฝ่ายบริหารควรกำหนดวิธีการและมาตรฐานการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์ที่สามารถวัดและตรวจสอบได้ (Method and Tools)

4) หลักการแยกงานด้านการวางแผนออกจากการปฏิบัติ : งานด้านวางแผนเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และงานด้านการปฏิบัติเป็นหน้าที่ของพนักงาน

5) หลักการควบคุมโดยฝ่ายจัดการ: ผู้จัดการควรได้รับการฝึกที่ดี สามารถวางแผนและควบคุมการปฏิบัติงานได้

6) หลักการจัดระเบียบการปฏิบัติงาน: การปฏิบัติงานต้องมีกฎระเบียบ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

2) ปีเตอร์ เอฟ ครักเกอร์ (Peter F. Drucker, 1954 - 2005) ได้อธิบายว่า “การจัดการคือศาสตร์และศิลป์ ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยฝีมือบุคคลอื่น” ซึ่งครักเกอร์ ได้กล่าวว่า “ในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันทรัพยากรที่สำคัญที่สุดจะไม่ใช่เรื่องแรงงาน เงินทุนหรือที่ดินอีกต่อไปแต่จะเป็นเรื่องความรู้” โดยได้พัฒนาทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ ที่เน้นการให้การจัดการ (เริ่มยุคใหม่) เป็น **ทฤษฎีการจัดการ** มี 4 ข้อ คือ

- (1) การวางแผน (Planning)
- (2) การจัดองค์กร (Organizing)
- (3) การนำ/จูงใจ (Leading)
- (4) การควบคุม (Control)

3) ทฤษฎีของฟาโยล (Henry Fayol ; 1841-1925) เป็นได้ทั้งบริหารและการจัดการ คือ “**ทฤษฎีการบริหารจัดการ**”

- (1) การวางแผน (Planning)
- (2) การจัดองค์กร (Organizing)
- (3) การบังคับบัญชา (Directing)
- (4) การประสานงาน (Coordinating)
- (5) การควบคุมงาน (Controlling)

4) ดับบิว เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (TQM: W. Edwards Deming, 1900-1993) ได้พัฒนาทฤษฎีบริหารจัดการคุณภาพทั้งองค์กร โดยเน้นการบริหารคุณภาพเป็นการจัดระบบการทำงาน เพื่อให้ผลงานได้สร้างความพอใจ ความประทับใจและความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งแบ่งระดับการดำเนินงานไปตามระดับของบุคลากรในองค์กรได้ 3 ระดับ ดังนี้

(1) **การบริหารคุณภาพ** เป็นผู้กำหนดทิศทางหรือแนวทางอย่างกว้างๆ ในการดำเนินงานซึ่งเป็นการกิจของผู้บริหารระดับสูงสุดในองค์กร

(2) **การจัดการคุณภาพ** เป็นการนำนโยบายคุณภาพมากำหนดข้อปฏิบัติให้เป็นเป้าหมายด้านคุณภาพ และต้องมีการกำหนดเป็นแผนคุณภาพสำหรับการดำเนินงานต่อไป ซึ่งจะเป็นภารกิจของผู้จัดการหรือบริหารระดับรองลงมา

(3) **การดำเนินงานให้เกิดคุณภาพ** เป็นหน้าที่การปฏิบัติงานให้บรรลุผลหรือเป้าหมายที่เป็นไปตามคุณภาพ ซึ่งจะต้องตรวจติดตาม ปรับปรุงแก้ไข และการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การบริหาร

จัดการคุณภาพ ต้องอาศัยการทำงานที่ต้องประสานกันด้วยดี ซึ่งเป็นการบริหารคุณภาพ “วงจรมิง (Deming Cycle) หรือวงล้อ PDCA” มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan : P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check : C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act : A)

โดยขั้นตอนทั้ง 4 นี้ จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่มีสิ้นสุด ซึ่งเหมือนกับเป็นวงจรมิงหนึ่ง วงจรมิง หรือวงล้อ (PDCA) หมุนเวียนปรับปรุงเปลี่ยนไป กล่าวคือ เป็นขั้นตอนในการที่ทำให้งานเสร็จอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ และเชื่อถือวางใจได้ ซึ่งใช้วงจรมิง PDCA เป็นเครื่องมือการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง ในการติดตามปรับปรุงและพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์การ

5) **อภินันท์ จันตะนี** พัฒนาทฤษฎีการบริหารจัดการ จดลิขสิทธิ์ 2563 : PPOCC) มีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **นโยบาย (Policy)** เป็นวิสัยทัศน์เพื่อชี้นำการตัดสินใจและบรรลุผลลัพธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลและถูกนำไปใช้เป็นขั้นตอน โดยทั่วไปนโยบายจะถูกนำมาใช้ของหน่วยงานกำกับดูแลภายในองค์กร

(2) **การวางแผน (Planning)** เป็นข้อกำหนดที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติ สำหรับการวางแผน คือกระบวนการคิดพิจารณาไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำที่ไหน และทำเมื่อไหร่ โดยมีวิธีปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการวางแผน

(3) **การจัดองค์การ (Organizing)** เป็นการจัดระบบของงานและบุคคลหรือตำแหน่งเพื่อใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยการจัดแบ่งกลุ่มงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ พร้อมการประสานงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยในการปฏิบัติงานบรรลุผลตามเป้าหมายขององค์การ

(4) **การประสานงาน (Coordinating)** เป็นขั้นตอนการติดต่อสื่อสารเพื่อให้ความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงานให้สอดคล้อง ทั้งเวลา และกิจกรรมที่จะต้องกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมานฉันท์และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและขัดแย้งกัน ได้สร้างความกลมเกลียวและความเข้าใจอันดีในองค์กร

(5) **การควบคุม (Controlling)** เป็นกระบวนการหรือกลไกซึ่งองค์กรกำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่า กิจกรรมที่ดำเนินการจะประสบความสำเร็จและได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยกำหนดเป็นขั้นตอนการตรวจสอบกิจกรรมเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการ คือการควบคุมมีความสัมพันธ์กับการวางแผนและการควบคุมเป็นเครื่องมือสำคัญ

6) **โจเซฟ เอ. ชุมปีเตอร์ (Joseph A. Schumpeter, 1883-1950)** เป็นสร้าง “ทฤษฎีนวัตกรรม และได้ชื่อว่าเป็น “บิดาทฤษฎีนวัตกรรม” โดยทฤษฎีของ Joseph Schumpeter มีมุมมองที่แตกต่างไป ไม่ได้สนใจเรื่องความเสี่ยง แต่ให้ความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมองค์การ และเห็นว่า

ผู้ประกอบการนั้นคือผู้นำเสนอสิ่งใหม่ (innovator) ที่ไม่ใช่ นักประดิษฐ์ (Inventor) ทำการเปลี่ยนแปลง “ตลาด” โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาผสมรวมกัน (Re-Sourcecombination) ให้เป็นสิ่งใหม่และได้แบ่งออกเป็น 5 วิธี (อภินันท์ จันตะนี, 2565) คือ

- (1) การนำเสนอสินค้าที่คุณภาพใหม่
- (2) การใช้วิธีการผลิตแบบใหม่
- (3) การเปิดตลาดใหม่
- (4) การค้นหาแหล่งซื้อวัตถุดิบใหม่หรือการค้นหาวัตถุดิบชนิดใหม่
- (5) การก่อตั้งกิจการใหม่ (Schumpeter, 1934, p.120)

ทฤษฎีของชุมปีเตอร์ (Schumpeter's Theory of Innovation) จึงเป็นปรมาจารย์แห่งศาสตร์ กลยุทธ์ธุรกิจนวัตกรรม ซึ่งได้สร้างทฤษฎี Creative Destruction (การทำลายที่สร้างสรรค์) โดยมีหลักคิดว่าผู้ประกอบการต่างต้องหาทางใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีในกระบวนการผลิตสินค้า บริการหรือนวัตกรรมที่เป็นสินค้าใหม่ เพื่อสร้างประโยชน์เชิงธุรกิจให้กับองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนวัตกรรมนั้นสามารถทำให้องค์กรมีกำไรจากการเป็นผู้ผูกขาด ได้เปรียบในการแข่งขัน แต่ก็ยังมีนักลงทุนบางคนที่ยพยายามจะลอกเลียนแบบเทคโนโลยีของผู้อื่น หรือดัดแปลงพัฒนาต่อยอดก็ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ตลอดเวลาเช่นกัน เกิดเป็นวงจรเช่นนี้เรื่อยไป จนกระทั่งถึงจุดที่ความสามารถในการผูกขาดหมดไป ณ จุดนี้สิ่งต่างๆ จะวนกลับมาเป็นวัฏจักรเพื่อหนีการลอกเลียนแบบผู้ประกอบการเดิมหรือคนที่มองเห็นนวัตกรรมใหม่ๆ จะทำให้เกิดรูปแบบการแข่งขันใหม่ ซึ่ง Schumpeter เรียกว่าเป็นใช้วิธีการทำลายที่สร้างสรรค์ (Creative Destruction) เมื่อมีการคิดสิ่งใหม่ๆ ทำลายสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยทั้งหมดนี้เป้าหมายก็เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และสร้างกำไรเพิ่มขึ้นให้กับองค์กรนั่นเอง

โดยนวัตกรรม เป็นความคิดใหม่และการกระทำสิ่งใหม่ๆ มาใช้ในรูปแบบใหม่ให้ทันสมัยและช่วยให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น นวัตกรรม มีด้วยกัน 3 ระยะ คือ คิดค้น พัฒนา และการนำไปปฏิบัติ นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง ความคิดใหม่และการกระทำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาใช้ในระบบการศึกษา ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดเป็นแรงจูงใจในการเรียน และยังช่วยประหยัดเวลาในการเรียนได้ดียิ่งขึ้น เช่น การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้ดีแทคส์เชิงโต้ตอบสื่อหลายมิติ และอินเทอร์เน็ต โดยทฤษฎีของนวัตกรรมมี 4 ทฤษฎี คือ

1) **ทฤษฎีของชุมปีเตอร์** (Schumpeter's Theory of Innovation Schumpeter) เป็นค้นคิดค้นนวัตกรรมต่างๆ ก็คือการทำลายสิ่งสร้างสรรค์ ซึ่งมีการคิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อที่จะทำลายสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกำไรเพิ่มขึ้นให้กับองค์กร การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยกลยุทธ์นวัตกรรมประเภทของนวัตกรรมของ Schumpeter ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

- (1) การเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร
- (2) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตการนำนวัตกรรมสู่ตลาด
- (3) การเปลี่ยนตำแหน่งนวัตกรรมสินค้าที่เคยออกสู่ตลาดมาแล้วให้มีการรับรู้สิ่งใหม่
- (4) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนวัตกรรมการให้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดใหม่

2) **ทฤษฎีแบบผ่าเหล่าผ่ากอ** เป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์เคลย์ตัน คริสเตนเซน ที่บอกว่าทฤษฎีแบบผ่าเหล่าผ่ากอ เป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีสินค้าหรือบริการที่สามารถที่จะล้มล้างเทคโนโลยี สินค้าหรือบริการที่มีอยู่เดิมมาเปลี่ยนแปลงให้ใหม่ขึ้น แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- (1) การเปลี่ยนแปลงตลาด
- (2) การนำเสนอเทคโนโลยีใหม่

3) **ทฤษฎีหุบเหวแห่งการดับของนวัตกรรม** การยอมรับนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมโดยนวัตกรรมใดที่สังคมมีความต้องการ และเกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ สังคมนั้นๆ ก็จะมีการยอมรับนวัตกรรมตัวนี้ แต่ถ้านวัตกรรมใดที่สังคมต้องการน้อยและมีปัญหาเกิดขึ้นนวัตกรรมตัวนี้ก็จะถูกดับไป

4) **ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม** เกิดจากการผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ประดิษฐ์และผู้ใช้ในสังคม กลับไปกลับมาหลายครั้งจนเกิดการยอมรับในสังคม กลุ่มคนในสังคมที่ยอมรับการแพร่กระจายทางเทคโนโลยีมีด้วยกัน 5 ประเภทคือ

- (1) คนกลุ่มแรกในสังคมเป็นทั้งผู้ประดิษฐ์คิดค้นแล้วยังเป็นผู้ใช้งานที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และชอบติดตามเทคโนโลยีอยู่เสมอ
- (2) กลุ่มที่ขบลองอะไรใหม่ๆ ก่อนข้างมีฐานะเป็นนักวิชาการ หรือคนที่โด่งดังในสังคม เป็นกลุ่มที่ชอบตัดสินใจได้ต้องคิดหลายรอบ แต่ต้องใช้งานได้ง่ายและมีประโยชน์ของนวัตกรรม
- (3) กลุ่มที่มีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม อาจจะเริ่มตกรุ่นไปแล้วและมีความจำเป็นที่จะใช้งานจริงๆ
- (4) กลุ่มที่มีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเมื่อตกรุ่นไปแล้ว
- (5) เป็นกลุ่มสุดท้ายในสังคมสถานะในการแพร่กระจายของเทคโนโลยีในสังคมมี 3 สถานะคือ
 - สถานะที่ 1 เป็นช่วงเวลาการประดิษฐ์คิดค้นจนพบความสำเร็จ
 - สถานะที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่สังคมได้รับรู้ถึงเทคโนโลยีในสังคม
 - สถานะที่ 3 เป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีอิมตัว มีประสิทธิภาพการทำงานสูงสุดและไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้อีก

ประเภทของนวัตกรรมทางการศึกษา

- 1) นวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
- 2) นวัตกรรมทางการศึกษาที่ยึดแนวความคิดพื้นฐานเป็นหลัก

นวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สามารถแบ่งได้ 5 ด้านคือ

- 1) นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านหลักสูตร
- 2) นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเรียนการสอน
- 3) นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการวัดและประเมินผล
- 5) นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการบริหารและบริการ

นวัตกรรมทางการศึกษาที่ยึดแนวความคิดพื้นฐานเป็นหลัก สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท

- 1) ความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2) ความพร้อม
- 3) การใช้เวลาเพื่อการศึกษา
- 4) ประสิทธิภาพในการเรียน

หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางการศึกษาประกอบด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น สรุปได้ดังนี้

(1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม คือ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า และแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมา

(2) กลุ่มปัญญานิยม คือ เรียนรู้เป็นกระบวนการของจิตที่ต้องมีการรับรู้จากการกระทำ และตีความ สามารถให้เหตุผลจนเกิดเป็นความรู้

(3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม คอนสตรัคติวิสต์ เป็นการอาศัยประสบการณ์เดิม ทางปัญญาที่มีอยู่เดิม

(4) ทฤษฎีการสื่อสาร คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคล โดยใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน

(5) ทฤษฎีระบบ จัดเป็นสาขาวิชาที่เกิดขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยอาศัยทฤษฎีหลายสาขาวิชา โดยนำแนวคิดแต่ละวิชามาประยุกต์รวมกัน สร้างเป็นทฤษฎีระบบขึ้นมา

(6) ทฤษฎีการเผยแพร่ เกิดจากการผสมผสานทฤษฎีหลักการ และความรู้ ความจริงจากหลายสาขาวิชา มาเป็นนวัตกรรมของศาสตร์นั้นๆ มาเผยแพร่ขึ้น

สมาคมนวัตกรรมระดับโลก

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมากมายในแทบทุกวงการ โดยนวัตกรรมต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทำให้ชีวิตสะดวกรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างโอกาสในการเข้าถึงข่าวสารความรู้ บทความนี้จะพาไปทำความรู้จักความหมาย และประเภทของนวัตกรรมให้มากขึ้น

รู้จักความหมายของ "นวัตกรรม" หมายถึงอะไร?

นวัตกรรม คือ แนวคิดใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่ต่อยอดและใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยอาศัยความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ สามารถช่วยสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้

หมายเหตุ : คำว่า "นวัตกรรม" ในภาษาอังกฤษก็คือ Innovation ซึ่งเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินอย่าง "Innovare" หมายถึง "ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา"

ประเภทของนวัตกรรม

การแบ่งประเภทของนวัตกรรม สามารถแบ่งได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับขอบเขตและลักษณะของการแบ่ง แต่โดยรวมแล้ว สามารถแบ่งง่ายๆ ได้ 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) **นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation)** การปรับปรุงสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมีทั้งแบบที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ นอกจากช่วยสร้างความสะดวกสบายแล้ว ยังสามารถเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ในตลาดได้ เช่น รถยนต์ขับเคลื่อนอัตโนมัติ, จอโทรทัศน์แบบ HDTV, หูฟังไร้สาย เป็นต้น

2) **นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation)** การพัฒนาแนวทาง วิธีผลิตสินค้าและบริการให้มีรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยมากขึ้น อาจจะเป็นการลดขั้นตอนกระบวนการผลิตให้รวดเร็วมากขึ้น เพื่อประหยัดต้นทุนและเวลา เช่น การย้ายฐานการผลิตสินค้าไปยังแหล่งใหม่ เป็นต้น

3) **นวัตกรรมด้านการวางตำแหน่งของสินค้า (Position Innovation)** การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของนวัตกรรม สินค้าและบริการ จากแบบเดิมๆ ที่คนส่วนใหญ่รู้จักหรือคุ้นเคยอยู่แล้ว ไปสู่การรับรู้ใหม่ที่ทันสมัยมากขึ้น เพื่อนำเสนอเทคโนโลยีและภาพลักษณ์ใหม่ๆ สู่ผู้บริโภค เช่น เครื่องสำอางที่ปรับปรุงแบรนด์โดยใช้เทคโนโลยีปรับปรุงสูตรใหม่ ทำให้ครองใจกลุ่มลูกค้าวัยรุ่นมากขึ้น เป็นต้น

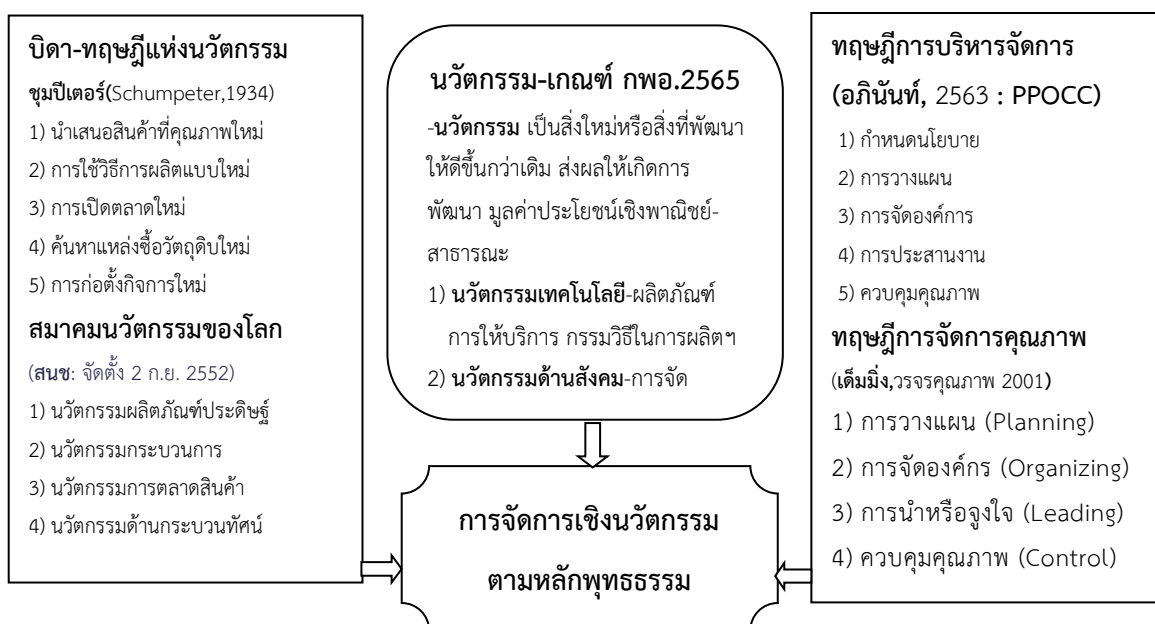
4) **นวัตกรรมด้านกระบวนทัศน์ (Paradigm Innovation)** การสร้างนวัตกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมๆ ได้ เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบความคิดใหม่ๆ เช่น จากเดิมเชื่อว่าสมาร์ตโฟน 5G จะต้องมียาราคาที่สูง แต่เทคโนโลยีก็ทำให้สมาร์ตโฟนเหล่านี้ราคาถูกลง และสามารถเข้าถึงคนหลายระดับได้มากขึ้น เป็นต้น

3. โดยทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

ด้วย “นวัตกรรม” เป็นสิ่งใหม่หรือสิ่งที่พัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้เกิดการพัฒนา และสร้างมูลค่าที่เป็นประโยชน์เชิงพาณิชย์และต่อสาธารณะ สร้างผลกระทบได้ในวงกว้าง ในเชิงพาณิชย์หรือในเชิงสาธารณะ ดังนี้

1) **ผลงานนวัตกรรมด้านเทคโนโลยี** เช่น ผลิตภัณฑ์ การบริการ กรรมวิธีที่เกี่ยวกับการผลิต

2) **ผลงานนวัตกรรมด้านสังคม** เช่น การจัดโครงสร้างองค์กร ระบบบริหารจัดการ การบริหารการเงิน ธุรกิจ การตลาดหรือในการอื่นใด ซึ่งสามารถจัดทำเป็นเอกสารและหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของผู้พัฒนาผลงานกระบวนการพัฒนาผลงานนวัตกรรม การนำผลงานนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์หรือสาธารณะ รวมถึงผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น จากผลงานนวัตกรรมให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ดังแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพ การเชื่อมโยงการจัดการนวัตกรรมกับหลักพุทธธรรม

4. การสรุป

การจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรมในยุคใหม่ ได้เน้นเพื่อการปรับปรุงการบริหารงานองค์กรที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อตอบสนองระบบบริโศคนิยม และการแข่งขัน การบริหารงานสมัยใหม่มีการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้เพิ่มทักษะและความรู้เข้ามาเป็นหลักในการพัฒนา ทั้งการพัฒนาสมรรถนะ เพื่อกำหนดความสามารถและความรู้ที่หลากหลายในตัวบุคคล ให้สามารถเป็นบุคลากรในองค์กรเพื่อสร้างความเป็นเลิศและการแข่งขันที่มีศักยภาพเหนือกว่าองค์กรอื่นๆ สำหรับการจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นการปรับหรือประยุกต์วิธีอธิบายคัมภีร์ในพระไตรปิฎกเพื่อผู้คนได้เข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ดีและมีประสิทธิภาพ หรือเป็นการผลิตสื่อใหม่ๆ หรือประดิษฐ์ใหม่ๆ ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม เป็นมูลค่าต่อคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์องค์กรหรือสังคม ดังนั้นการจัดการเชิงนวัตกรรมตามหลักพุทธธรรมในยุคสมัยใหม่ จึงเป็นการผสมผสานหลักธรรมะกับเทคนิคการบริหารแบบสมัยใหม่ เพื่อเป็นความท้าทายจากระบบบริโศคนิยมและการแข่งขันในธุรกิจ ที่มุ่งเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเสริมสร้างทักษะและความรู้ให้กับบุคลากร ทำให้มีสมรรถนะที่หลากหลายและเป็นทีมงานที่มีศักยภาพสูง รวมถึงการประยุกต์คำสอนหลักพุทธธรรมให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อให้ผู้คนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและแข่งขันในโลกสมัยใหม่ได้ดียิ่งขึ้น

5. เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวง อว. 2565. **มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565** ข้อ 8 สถาบัน
อุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ, 2565.
- กิริติ ยศยิ่งยง. (2552). **องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง **หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งระดับ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์** พ.ศ. 2560.
- ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา**. 2565 ข้อ 9 หน้า 4)
[https://so03.tci-thaijo.org > article > download](https://so03.tci-thaijo.org/article/download)
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
จำนวนพิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 200,000 เล่ม ISBN 974-9588-04-5
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546). **พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้**. กรุงเทพมหานคร :
เอส อาร์ พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2549). **นวัตกรรมแห่งประเทศไทย Innovate Thailand**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก.อรุณการพิมพ์, 2542.
- อภิรักษ์ จันตะนี. (2565). **หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์, จำกัด.
- Drucker,P.F. 1985, “**The Discipline of Innovation**”. Harvard Business Review. Vol. 68, no. 4.
- Schilling, M.A. (2008). **Strategic Management of Technological Innovation**. 2nd ed.
NY: McGraw-Hill Education.
- Schumpeter, Joseph A. (1954). **Economic doctrine and Method: an historical sketch**.
Translated by Aris, Reinhold. New York: Oxford University Press.
- Smith, David. 2006, **Exploring Innovation**. Berkshire: McGraw-Hill Education.

17. จิตสำนึกทางจริยธรรมความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอนรายวิชา ในสถาบันอุดมศึกษา

Ethical Awareness and Responsibility of Course Instructors
in Higher Education Institutions

พระครูวิโชติสิกขกิจ

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาอุดร อดตโร

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูเกษมกัทรกิจ

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อภิรักษ์ จันทะนี

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดวงใจ ปินตามูล

สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิแสงสีวิชาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนถึงความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอนรายวิชา ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำเอกสาร ตำรา หรือหนังสือและการทำวิจัยถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ต้องดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบและมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาคณาจารย์ให้มีความรู้ทันสมัย และกฎกระทรวง อว. พ.ศ. 2565 โดยเน้นให้มีบุคลากรเชี่ยวชาญ อาจารย์ต้องมีเอกสาร ตำราที่มีคุณภาพและงานวิจัยที่ถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของอาจารย์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้อาจารย์พัฒนาตนเองและปฏิบัติตนในกรอบที่ดีงาม เพราะอาจารย์ต้องรักษาวินัย มีการพัฒนาตนเอง และการให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพและได้มาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาในระดับสากล

คำสำคัญ : จิตสำนึกทางจริยธรรม ความรับผิดชอบ อาจารย์ผู้สอนรายวิชา

Abstract

This article aims to reflect on the responsibilities of course instructors, who are required to prepare documents, textbooks, or books and conduct research as part of their direct duties as program coordinators. They must comply with clearly defined laws, regulations, and standards that mandate higher education institutions to develop faculty members with up-to-date knowledge. According to the Ministry of Higher Education regulations of 2022, emphasis is placed on having specialized personnel. Instructors must have quality documents, textbooks, and research that adhere to proper research methodologies to promote quality and internationally standardized education. Additionally, the virtues, ethics, and professional conduct of instructors are crucial in helping them develop themselves and adhere to proper conduct. Instructors must maintain discipline, continually improve themselves, and provide services with sincerity and equity. This is to ensure that students achieve quality and meet the international standards of higher education institutions.

Keywords : ethical consciousness, responsibility, course instructor

1. ความนำ

คุณภาพอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนานิสิต/นักศึกษาให้มีคุณภาพทางการศึกษา อาจารย์ที่มีคุณภาพต้องมีความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบ สามารถพัฒนาผลงานทางวิชาการ เช่น เอกสาร ตำราหรือหนังสือและผลงานวิจัย รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ รวมถึงการใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม นอกจากนี้ต้องสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ อาจารย์ที่มีคุณภาพสูงยังต้องเป็นผู้นำในศาสตร์ของตน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในระดับชาติและนานาชาติ โดยคำนึงถึงผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นำผลประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของอาจารย์ในองค์กร อาจารย์ที่เกื้อกูลเพื่อนร่วมวิชาชีพให้เป็นอาจารย์ที่มีคุณภาพ และเป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 1 ที่มีความรู้ลึกในการรับผิดชอบสาขาวิชาของตนและติดตามความก้าวหน้าของความรู้ในศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน กำกับดูแลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้คำปรึกษาชี้แนะแก่เพื่อนอาจารย์ในสาขาวิชาได้ และส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ภายในองค์กร เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 2 คือเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ นำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เป็นพี่เลี้ยงและผู้ชี้แนะในระดับองค์กรด้านการจัดการเรียนรู้ และนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ อาจารย์ต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพในระดับชาติหรือ

ระดับนานาชาติ เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 3 โดยเป็นผู้นำในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์ความรู้ และการจัดการเรียนรู้ในระดับชาติและนานาชาติ และ เป็นผู้นำเชิงนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพของอาจารย์

สำหรับการจัดทำเอกสาร ตำราหรือหนังสือและการทำวิจัย ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ ผู้รับผิดชอบและประจำหลักสูตรหรือสาขาวิชา ซึ่งมีกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) พ.ร.บ.กระทรวง อว. พ.ศ. 2562 มาตรา 27 สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการให้คณาจารย์และบุคลากรอื่นให้มีความรู้เท่าทันความก้าวหน้าทางวิชาการในโลก พัฒนาการเรียนการสอน การวิจัยให้ทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ ความเปลี่ยนแปลงของโลก สังคม และเทคโนโลยี และส่งเสริมสนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการในระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) กฎกระทรวง อว. 2565 มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ข้อ 8 สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ ดังต่อไปนี้

(1) มีบุคลากรสายวิชาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในสาขาวิชาและรายวิชาที่เปิดสอน โดยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมีจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน

(2) มีระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

(3) มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมกับสาขาวิชาและรายวิชาที่เปิดสอนมีการบำรุงรักษาและพัฒนาให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

(4) มีระบบและเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

3) ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี (พ.ศ.2565 ข้อ 10 หน้า 5) คุณวุฒิ คุณสมบัตินี้ และจำนวนอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและประจำหลักสูตร และเรื่อง “**เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2565** (ข้อ 9 หน้า 4) คุณวุฒิ คุณสมบัตินี้ และจำนวนอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและประจำหลักสูตร โดยอาจารย์ผู้สอนรายวิชา (ตาม มคอ.3) ต้องมีเอกสารประกอบการสอน (แบบที่ 1-มีความชำนาญในการสอน) หรือเอกสารคำสอน (แบบที่ 2-มีความชำนาญพิเศษในการสอน) หรือตำรา ซึ่งมีคุณภาพขั้นต่ำในระดับดี หรือระดับ B กล่าวคือ กรณีที่เป็นตำราที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้องสมบูรณ์และทันสมัย มีแนวคิดและนำเสนอที่ชัดเจนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา หรือกรณีเป็นงานวิจัยที่มีกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนถูกต้องเหมาะสมในระเบียบวิธีวิจัย

2. ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ที่รับผิดชอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร

การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ที่รับผิดชอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิต หากอาจารย์มีคุณวุฒิที่ตรงกับสาขาวิชาและมีตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้น มี

คุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้ความเข้าใจในหลากหลายวิธีการเรียนการสอน รวมถึงการมีเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่ดี จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นไปตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษา ทำให้อาจารย์มีศักยภาพเพิ่มขึ้นและสามารถสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการได้

2.1 การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา กำหนดให้มีระดับของคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการ (**ประกาศ กมอ.2566 คุณภาพอาจารย์**) ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์ความรู้ (Knowledge) มี 3 ประการคือ

- (1) มีความรู้ในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบ
- (2) มีความรู้ในรายวิชาสอนและมีเอกสาร/ตำราเพื่อใช้สอน
- (3) มีความสามารถทำวิจัยในสาขาที่ตนรับผิดชอบ

2) ทักษะ (Skills)

- (1) ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้
- (2) ประสบการณ์ที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติให้เกิดความแคล่วคล่อง ว่องไว ชำนาญ
- (3) การพัฒนาตนเพื่อการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล
- (4) การปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพหรือตามศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

3) การมีสมรรถนะ (Competencies) มี 4 ประการ ดังนี้

- (1) ออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
- (2) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระอย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ตามสภาพจริง
- (4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์

4) ศักยภาพของอาจารย์ (Teacher potential)

- (1) การพัฒนาศักยภาพครู/อาจารย์ทางด้านผลลัพธ์การเรียนรู้แบบ (Learning outcome)
- (2) การพัฒนาศักยภาพครู/อาจารย์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ (Active Learning)
- (3) กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน (Integrated supervision process)
- (4) ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Promote critical thinking skills)

5) การมีค่านิยม (Values) มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

- (1) มีค่านิยมที่ถูกต้อง คือดำรงชอบ ความเห็นชอบ
- (2) การคุณธรรมที่ดั่งาม คือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้เรียน
- (3) การมีประพฤติปฏิบัติดี คือแสดงออกทางจริยธรรมที่ดี
- (4) ปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของอาจารย์

6) สิ่งที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จ (Performance) มีดังนี้

- (1) จัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ให้สอดคล้องรายวิชาที่สอน

- (2) จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ (Active learning) ได้เหมาะสมกับหัวข้อ/เรื่องที่สอน
- (3) การกระตุ้นให้ผู้เรียนและยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม
- (4) ตอบปัญหา/ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ (เอกสาร ตำราและวิจัย ถูกหลักวิชาการ)

2.2 คุณภาพของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา กำหนดให้มีระดับของคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ในแต่ละองค์ประกอบข้างต้น กำหนดให้มีระดับของคุณภาพเป็น 4 ระดับ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาก้าวหน้าของอาจารย์การจัดการเรียนการสอน และการวิจัย มี 4 ระดับ ดังนี้

1) ระดับแรกเริ่ม-อาจารย์ที่มีคุณภาพ

อาจารย์ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของตนและประยุกต์ใช้ได้ มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การเรียนรู้เบื้องต้น สามารถออกแบบกิจกรรม จัดบรรยากาศ ใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงผู้เรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นำผลประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ขององค์กร

2) ระดับที่ 2 อาจารย์ที่เกื้อกูลเพื่อนร่วมวิชาชีพให้เป็นครู/อาจารย์ที่มีคุณภาพ

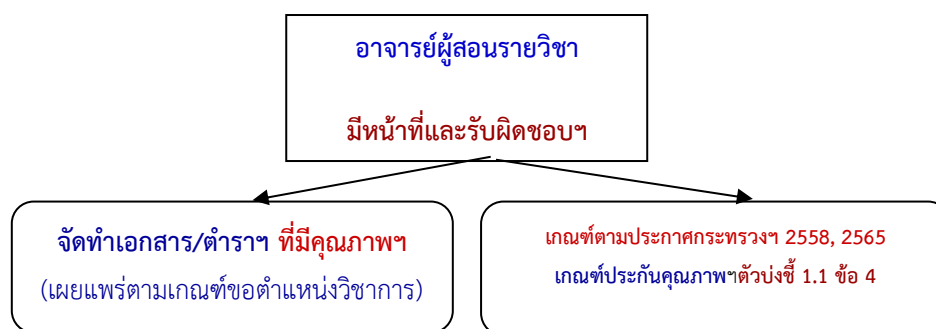
คืออาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 1 ที่มีความรู้ลึกในศาสตร์ของตน และติดตามความก้าวหน้าของความรู้ในศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์การเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน กำกับดูแลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้คำปรึกษาชี้แนะแก่เพื่อนอาจารย์ในศาสตร์ได้ และส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ภายในองค์กร สามารถจัดการเรียนรู้และการวิจัยที่เหมาะสมให้กับกลุ่มผู้เรียน พร้อมทั้งให้บริการวิชาการแก่ชุมชน และท้องถิ่น ช่วยเหลือบุคลากรอื่นในศาสตร์สาขาวิชาและภาควิชาเดียวกัน หรือต่างสาขาวิชาและภาควิชาในสถาบันเดียวกัน

3) ระดับที่ 3 อาจารย์ที่สร้างครู/อาจารย์ที่มีคุณภาพในองค์กร

เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 2 ที่เชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ นำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เป็นพี่เลี้ยงและผู้ชี้แนะในระดับองค์กรด้านการจัดการเรียนรู้ และนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์(เอกสารแนบท้ายประกาศ) เพื่อเป็นพี่เลี้ยงและผู้ชี้แนะในระดับองค์กร และนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์

4) ระดับที่ 4 อาจารย์ที่เป็นผู้นำเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู/อาจารย์ระดับชาติหรือระดับนานาชาติ

เป็นอาจารย์ที่เป็นผู้มีคุณภาพระดับที่ 3 ที่เป็นผู้รู้ในศาสตร์ของตน ศาสตร์การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์ความรู้ และการจัดการเรียนรู้ในระดับชาติและนานาชาติ และเป็นผู้นำเสนอนโยบายด้านจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ และสามารถให้คำปรึกษาหรือชี้แนะให้กับบุคลากรภายนอกองค์กรและเป็นที่ยอมรับในสังคม

แผนภาพที่ 1 แสดงหน้าที่และความรับผิดชอบด้วยจิตสำนึกทางจริยธรรมของผู้สอนรายวิชาฯ

2.3 คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของอาจารย์

เพื่อให้ครู/อาจารย์ทางการศึกษา ได้พัฒนาตนเอง ประพฤติ ปฏิบัติตนอยู่บนหลักของคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในอาชีพของตน

1) **คุณธรรม** ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 187) กล่าวถึง “คุณธรรม” บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายว่า “สภาพคุณงามความดี” สรุปได้ว่า คุณธรรม เป็นหลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี ภายในจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความสุขทำให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม เป็นความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบ ชั่ว-ดี เกรงกลัวต่อบาป และในสิ่งที่ดีๆ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ เช่น อาจารย์ต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีวินัยต่อตนเอง รู้จักปรับปรุงตนเอง ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน ต้องเสียสละเพื่อสาธารณะประโยชน์ ต้องรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ต้องมีความกตัญญูกตเวที ต้องไม่ประมาท และปฏิบัติต่อผู้อาวุโสในทางที่ดี

2) **จริยธรรม** เป็นพฤติกรรมในตัวอาจารย์ ซึ่งต้องแสดงออกในการประพฤติปฏิบัติที่ดี

1) มีพฤติกรรมรักษาระเบียบวินัย ได้แก่ การควบคุมการประพฤติปฏิบัติของตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบของหน่วยงานและสังคมในกรณีมีความรับผิดชอบและซื่อตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดถือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ

2) การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่ พฤติกรรมการปฏิบัติทั้งพฤติกรรมส่วนตนและพฤติกรรมการทำงาน ทั้งในเรื่องความสามัคคีและวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต

3) การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเพียง การหลีกเลี่ยงอบายมุข การรู้จักสามัคคีและวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต

4) มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ได้แก่ ความพึงพอใจและอุทิศเวลาในการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ โดยมุ่งผลสำเร็จที่เป็นความเจริญก้าวหน้าของการจัดการศึกษา

5) มีความรับผิดชอบในวิชาชีพ ได้แก่ การปฏิบัติงานในหน้าที่โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความซื่อสัตย์สุจริต และผลประโยชน์ของหน่วยงานและผู้รับบริการเป็นสำคัญ

6) มีค่านิยม และอุดมการณ์ของความเป็นครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ประชัญหาเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ

3) จรรยาบรรณของวิชาชีพ

- 1) ครู/อาจารย์ต้องรักษาวินัยที่บัญญัติเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติไว้นี้ โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ
- 2) ครู/อาจารย์ต้องมีวินัยตนเอง พัฒนาดตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ มีวิสัยทัศน์ ให้ทันสมัย
- 3) ครู/อาจารย์ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ สมาชิกที่ต้องค้กรวิชาชีพ
- 4) ครู/อาจารย์ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ
- 5) ครู/อาจารย์ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
- 6) ครู/อาจารย์ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ หรือผู้รับบริการ

7) ครู/อาจารย์ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคโดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

8) ครู/อาจารย์ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

9) ครู/อาจารย์ต้องประสงค์ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

โดยระดับจริยธรรมของอาจารย์ที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนที่พึงกระทำ ดังนี้

1) **จริยธรรมระดับต้น** เป็นการประพฤติปฏิบัติตนให้ตรงตามความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และจิตใจต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่สับปลั๊กกลับกลอก พูดตามความจริง ไม่โกหกมดเท็จ ไม่คดโกง ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ปลอมแปลงเอกสาร ไม่คัดลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง ไม่อ้างอิงแหล่งที่มา และไม่แสดงข้อความหรือคำพูดที่คัดลอกของผู้อื่น ไม่ทุจริตในการสอบทุกประเภท ต้องยอมรับเมื่อทำผิด ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก และไม่นำสิ่งของส่วนรวมเพื่อไปใช้ส่วนตน อาจารย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ คือจัดทำเอกสาร ตำรา/หนังสือและทำวิจัยที่ใช้ในการสอนฯ

2) **จริยธรรมระดับกลาง** เป็นพฤติกรรมที่ตนได้แสดงออกภายในตัวตน โดยปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จรรยาบรรณ และมีความประพฤติปฏิบัติตนเป็นอย่างดีที่ดิงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่องนั้น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นแบบอย่างที่ดีต่อส่วนรวม คือเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม

3) **จริยธรรมระดับสูง** ต้องเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เป็นผู้มีความเมตตาสูง เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครู-อาจารย์ และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ด้วยการกระทำทางกาย วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมแสดงออกถึงความเคารพนับถือ รวมทั้งให้ความรู้วิชาการเป็นวิทยาทานด้วย

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy, 1976)

พฤติกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม (Bloom, 1976) มีความเชื่อว่า จุดประสงค์ที่สำคัญของการเรียนการสอน คือ เพื่อให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ พฤติกรรมเหล่านี้จำแนกและจัดลำดับออกเป็นหมวดหมู่และระดับตามความยากง่ายหมวดหมู่เหล่านี้เรียกว่า Taxonomy of Educational objectives แบ่งเป็น 3 หมวด ได้แก่ 1) พฤติกรรมพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) 2) พฤติกรรมจิตพิสัย (Affective Domain) และ 3) พฤติกรรมทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังแผนภาพทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy, 1976) ดังนี้

ที่มา : แผนภาพทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม <https://lifestyemysself.blogspot.com/p/bloom.html>

2.4.1 พฤติกรรมพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

เป็นการเรียนรู้ทางด้านความคิด ความรู้การแก้ปัญหา จัดเป็นพฤติกรรมทางด้านสมอง และสติปัญญา โดย Benjamin S. Bloom และคณะเป็นผู้คิดขึ้น แบ่งออกเป็น 6 ขั้นดังนี้ (1.1) ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการที่จะจดจำ (Memorization) และระลึกได้ (Recall) เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับไปแล้ว อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ที่เจาะจงหรือเป็นหลักทั่วไป วิธีการ กระบวนการต่างๆ โครงสร้าง สภาพของสิ่งต่างๆ และสามารถถ่ายทอดออกมาโดยการพูด เขียน หรือกิริยาท่าทาง แบ่งประเภทตามลำดับความซับซ้อนจากน้อยไปหามาก เช่น การเรียนรู้ว่าอาหารหลักมี 5 หมู่ เป็นต้น (1.2) ความเข้าใจ (Comprehension) สามารถให้ความหมาย แปล สรุป หรือเขียนเนื้อหาที่กำหนดใหม่ได้ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญตามหลักไม่เปลี่ยนแปลง (1.3) การนำไปใช้ (Application) สามารถนำวัสดุ วิธีการ ทฤษฎี แนวคิด มาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างจากที่ได้เรียนรู้มา เช่น เรียนทำอาหารมาแล้ว สามารถประกอบอาหารได้หลายอย่างโดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ สามารถรู้ว่าอาหารปริมาณแค่ไหนต้องใส่น้ำปลาเท่าใด เป็นต้น (1.4) การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแยก จำแนกองค์ประกอบที่สลับซับซ้อนออกเป็นส่วนๆ ให้เห็น

ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยต่างๆ เช่น เรียนทำอาหารมาแล้วพอมากับอาหารที่ปรุงเสร็จแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง วิธีปรุงอย่างไร ใช้ไฟเบา หรือไฟแรง เป็นต้น (1.5) การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม หรือนำองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ เข้ามารวมกัน เพื่อให้เป็นภาพพจน์โดยสมบูรณ์เป็นกระบวนการพิจารณาแต่ละส่วนย่อยๆ แล้วจัดรวมกันเป็นหมวดหมู่ ให้เกิดเรื่องใหม่หรือสิ่งใหม่ สามารถสร้างหลักการกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่ออธิบายสิ่งต่างๆ ได้ เช่น สรุปเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา การคิดสูตรสำหรับหาจำนวนที่เป็นอนุกรม และ (1.6) การประเมินค่า (Evaluation) สามารถตัดสินตีราคาคุณภาพของสิ่งต่างๆ โดยมีเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นเครื่องตัดสิน เช่น การตัดสินกีฬา ตัดสินคดี หรือประเมินว่าสิ่งนั้นดี ไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ โดยประมวลมาจากความรู้ทั้งหมด สรุปได้ดังนี้

- 1) ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) เป็นระดับต่ำสุด
- 2) ความเข้าใจ (Comprehend)
- 3) การประยุกต์ (Application)
- 4) การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้
- 5) การสังเคราะห์ (Synthesis) นำส่วนต่างๆ ประกอบเป็นรูปแบบใหม่ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่
- 6) การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้และตัดสินได้ว่าถูกหรือผิด ตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล โดยเกณฑ์ที่แน่ชัด

2.4.2 จิตพิสัย (Affective Domain)

เป็นพฤติกรรมด้านจิตใจ ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศณคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม ซึ่งพฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ด้านจิตพิสัยจะประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยๆ 5 ระดับ ได้แก่ (1) การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น (2) การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว (3) การเกิดค่านิยม คือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้นๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนกลายเป็นความเชื่อแล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น (4) การจัดระบบ เป็นการสร้างแนวคิด เพื่อจัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า และ (5) บุคลิกภาพ คือการนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม พฤติกรรมด้านนี้จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อมแล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่างๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิดอุดมคติซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ดีรู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมของมนุษย์หรือบุคคล

2.4.3 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

เป็นพฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาทเป็นพฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อยๆ 5 ชั้น ดังนี้ (1) การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือเป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ (2) กระทำตามแบบ หรือเครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำเพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ (3) การหาความถูกต้อง คือพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้วก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ (4) การกระทำอย่างต่อเนื่อง หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่างยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ และ (5) การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง เบนจามิน แซมมวล บลูม จึงได้สรุปว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (มณฑรา ธรรมบุศย์, 2564) (ก) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้มากขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง (ข) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ (ค) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น ฉะนั้นทักษะพิสัย จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะของร่างกาย การเคลื่อนไหวด้วยกล้ามเนื้อ รวมทั้งการประสานงานของสมองและกล้ามเนื้อหรือประสาทภายในร่างกายของมนุษย์ เป็นต้น

2.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1958)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1927-1987) เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมาธิดี มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง และมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11-25 ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผนและยังทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ (Kohlberg, 1979: unpagged)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุระหว่าง 10-16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม

ออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น รวมเป็นทั้งหมด 6 ชั้น ([ออนไลน์]: ที่มา http://ece.pkru.ac.th/early/web_std/Untitled-20.html [28 กุมภาพันธ์ 2565]) ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ของสังคม (Pre-conventional level) ในระดับนี้เด็กจะได้รับวิธีการกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครู อาจารย์ หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

- ชั้นที่ 1 ชั้นการลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation) ชั้นนี้เป็นชั้นที่เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องมือชี้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เด็กจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้ตนถูกลงโทษ และพยายามแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลดีหรือได้รับรางวัลซ้ำบ่อยๆ (อายุ 2-7 ปี)

- ชั้นที่ 2 ชั้นทำตามกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของตน เพื่อให้ได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ตนพอใจ (อายุ 7-10 ปี)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม ผู้กระทำถือว่าเป็นการประพฤติตามความคาดหวังของบิดา-มารดา ผู้ปกครอง ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาซึ่งจะเกิดขึ้นกับตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

- ชั้นที่ 3 ชั้นทำตามความคาดหวังและการยอมรับของสังคมเพื่อให้ผู้อื่นชื่นชมและยอมรับตน (อายุ 10-13 ปี)

- ชั้นที่ 4 ชั้นทำตามกฎระเบียบ เป็นชั้นที่เด็กเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่น (อายุ 13-16 ปี) ซึ่งเป็นช่วงที่ส่วนใหญ่ได้เข้าศึกษาระดับมัธยมต้น (ม.1-ม.3)

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่ดีในทางปฏิบัติ การตัดสินใจจะมาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้อื่น กฎเกณฑ์ กฎหมาย ควรตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

- ชั้นที่ 5 เป็นชั้นที่ทำตามสัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract orientation) เป็นชั้นที่บุคคลยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เน้นการเป็นประโยชน์ต่อสังคม (อายุ 16 ปีขึ้นไป)

- ชั้นที่ 6 เป็นชั้นที่ทำตามหลักคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) ซึ่งเป็นหลักการเพื่อบุคคลอื่นเพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน สิ่ง “ถูกหรือผิด” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับด้านมโนธรรม (วัยผู้ใหญ่) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่แสดงระดับคุณธรรมจริยธรรมกับการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

2.6 กฎกระทรวง อว. หมวดที่ 3 ว่าด้วยคุณภาพ

มาตรฐานการดำเนินงานเพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ ข้อ 16 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานตามหมวด 1 มาตรฐานศักยภาพและความพร้อม และหมวด 2 มาตรฐานการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของสถาบันอุดมศึกษา อย่างครบถ้วน และเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามหลักธรรมาภิบาล สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ โดยมีการจัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ และจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่ครอบคลุมการดำเนินงานตามกลยุทธ์และการดำเนินงานตามพันธกิจ และมีการถ่ายทอดสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ โดยมีตัวชี้วัดที่ประเมินผลได้อย่างแท้จริง

(2) จัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียเพื่อนำความคิดเห็นไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง

(3) ติดตาม ทบทวน และปรับปรุงแผนตาม (1) และผลการดำเนินการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการรวบรวม วิเคราะห์ และจัดการข้อมูลอย่างเหมาะสมสามารถนำมาใช้สนับสนุนการตัดสินใจ

(4) ประเมินความต้องการด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถของบุคลากร มีการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เพียงพอและเหมาะสมสำหรับการดำเนินการตามพันธกิจให้ประสบความสำเร็จ มีระบบบริหารงานบุคคลที่ส่งเสริมการนำศักยภาพของบุคลากรมาใช้อย่างเต็มที่และทำให้บุคลากรมีความมั่นคงในอาชีพ

(5) มีการติดตามและรายงานผลลัพธ์ รวมทั้งมีการจัดทำและดำเนินการตามแผนการปรับปรุงการดำเนินการเพื่อพัฒนาผลลัพธ์ในด้านที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(ก) ผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมด้านการบริการวิชาการ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม และผลลัพธ์ตามพันธกิจที่สถาบันอุดมศึกษาประกาศต่อสาธารณะ

(ข) ผลลัพธ์ด้านการทำประโยชน์ให้ท้องถิ่นและสังคม

(ค) ผลลัพธ์ด้านความพึงพอใจและความผูกพันของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย

(ง) ผลลัพธ์ด้านบุคลากร ทั้งด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถของบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน

(จ) ผลลัพธ์ด้านการนำองค์กร การกำกับดูแล และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

(ฉ) ผลลัพธ์ด้านการเงิน การงบประมาณ และความคงอยู่หรือเพิ่มขึ้นของผู้รับบริการให้คณะกรรมการเผยแพร่รายงานผลลัพธ์ตาม (5) (ก) (ข) และ (ค) ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

สำหรับข้อ 10 สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้

(1) มีสภาสถาบันอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในเชิงบริหารด้านต่างๆ ที่หลากหลาย สามารถชี้แนะและกำกับการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา

(2) มีผู้บริหารซึ่งมีความซื่อสัตย์และประสบการณ์ในด้านการบริหารสถาบันอุดมศึกษา

(3) มีบุคลากรสายสนับสนุนซึ่งมีความรู้ ความชำนาญในการบริหารจัดการ โดยมีระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรดังกล่าวเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(4) มีระบบการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ระดับสภาสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารและคณาจารย์ในทุกระดับให้มีการบริหารและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามธรรมาภิบาล

(5) มีระบบการรับฟัง การวิเคราะห์ และการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ใช้บัณฑิต ท้องถิ่น และสังคมในการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การเปิดหลักสูตรการศึกษา การจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินผล ทั้งนี้ โดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนและกลุ่มต่างๆ จะได้รับ

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ก่อนพัฒนาปัญญาให้มีคุณภาพ คือการลด ละ เลิก กิเลสและตัณหา ดังเช่น “กิเลส-ตัณหา” หรือเกิดโลภะ โทสะ และโมหะ ขึ้นมาจากน้อยไปถึงโลกมาก ดังเช่นที่เป็นอยู่ในสังคมโลกปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

1) โลภะ คือความอยากได้ ความโลภ การโลภ กิริยาที่โลภ ความโลภ การกำหนดนัก กิริยาที่ กำหนดนัก ความกำหนด ความเพ่งเล็ง อุกุศลมูลคือโลภะ อรรถของโลภะโดยปริยาย ในไวยากรณ์ ตามบาลีใน ปริมัตถทีปนีฎีกา ได้จำแนกออกไป 10 ประการ คือ (1) ตัณหา - ความต้องการ อยากได้ซึ่งกามคุณอารมณ์นั้น เรียกว่ากามตัณหา เกิดพร้อมด้วยสัสสตทิวฏฐิเรียกว่าภวตัณหา เกิดพร้อมด้วยอุจเฉททิวฏฐิเรียกว่าวิภวตัณหา (2) ราคะ - ความกำหนัด (3) กามะ - ความใคร่ (4) นันทิ - ความเพลิดเพลิน (5) อภิชฌา - ความเพ่งเล็ง (6) ชเนตติ - ความก่อให้เกิดกิเลส (7) โปโนพวกิ - ความนำให้เกิดในภพใหม่ (8) อิจฉา - ความปรารถนา (9) อาสา - ความหวัง (10) สังโยชน์ - ความเกี่ยวข้อง ความผูกพัน ผูกมัด รัดไว้ ล่ามไว้

2) โทสะ ความโกรธ ขัดเคือง ไม่พอใจ อาฆาต วัตถุอันเป็นเหตุใกล้ให้เกิดโทสะนั้นมี 10 ประการ คือ(1) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขาได้ทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา (2) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขากำลังทำความ เสื่อมเสียให้แก่เรา (3) อาฆาตเขาเพราะคิดว่าเขากำลังทำความเสื่อมเสียให้แก่เรา (4) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขา ได้ทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ (5) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขากำลังทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ (6) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขากำลังทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ที่เรารักเราชอบ (7) อาฆาตเขา เพราะ คิดว่าเขาได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง (8) อาฆาตเขา เพราะว่าเขากำลังทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่ เราเกลียดชัง (9) อาฆาตเขา เพราะคิดว่าเขากำลังทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เราเกลียดชัง (10) ความอาฆาต เกิดขึ้นในฐานะอันไม่สมควร เช่น เกิดโกรธขึ้นเมื่อเดินสะดุดตอไม้หรือเหยียบหนาม

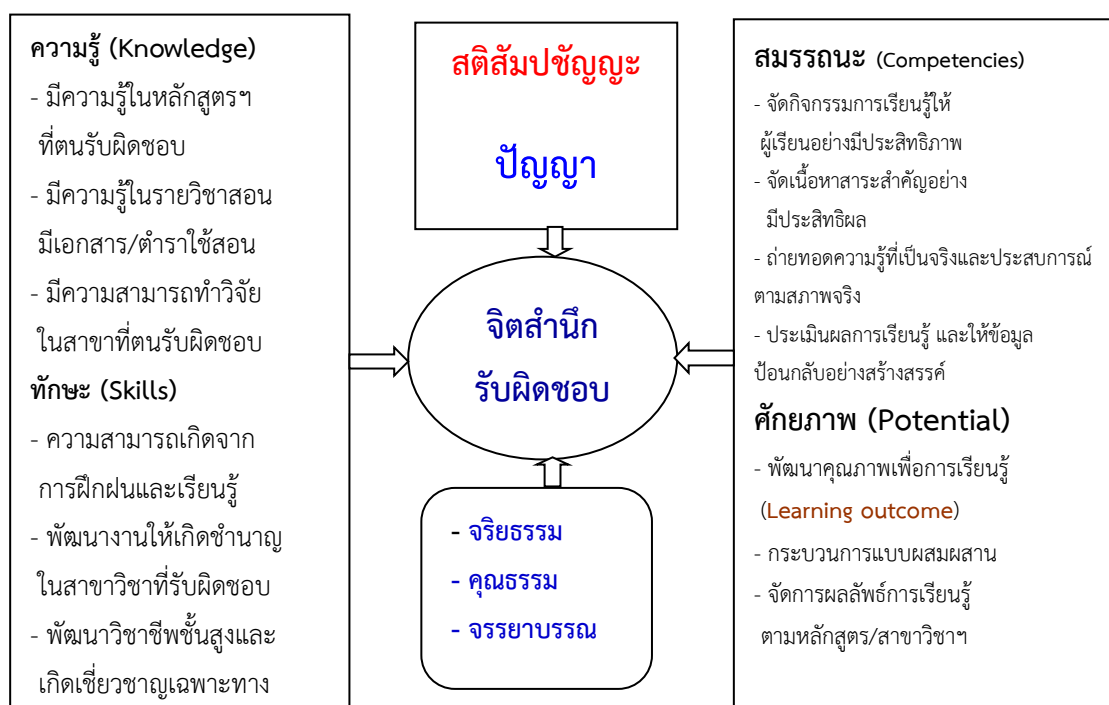
3) โมหะ ความหลง ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควรความไม่รู้ตาม ความเป็นจริง ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พินิจ ความไม่ พิจารณา ความไม่กระทำให้ประจักษ์ ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความหลง ความลุ่มหลง

ความหลงใหล อวิชา โอะหะคืออวิชา โยคะคืออวิชา อนุสัยคืออวิชา ปริญญาฐานคืออวิชา ลืมคืออวิชา อกุลมูลคือโหหะ (คือไม่รู้ความตามที่เป็นจริงตามอริยสัจ 4) ดังเช่น ไม่รู้ในทุกข์ ได้แก่ไม่รู้ว่าจะไรบ้างที่เป็นตัวทุกข์ เช่นไม่รู้ความเกิด ความแก่ ความตาย ความผิตหวัง เป็นตัวทุกข์ ไม่รู้ในเหตุเกิดทุกข์ ได้แก่ไม่รู้ว่าจะทุกข์นั้นเกิดมาจากต้นหาในจิตของตนเอง มีไข้เกิดจากผีสาว เทวดา มีไข้เกิดจากการบันดาล

3. โดยทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ตามที่กล่าวเบื้องต้น ซึ่งผู้เขียนมีความเชื่อว่าถ้าอาจารย์มีคุณภาพก็จะส่งผลให้บัณฑิตมีคุณภาพไปด้วย ทั้งนี้เพราะหากอาจารย์มีความรู้ (Knowledge) และมีทักษะ (Skills) ได้ใช้ประสบการณ์ มีสมรรถนะ (Competencies) สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีศักยภาพ (Potential) พัฒนาคุณภาพเพื่อการเรียนรู้ เช่น มีเอกสาร ตำรา/หนังสือและผลงานวิจัย ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิต สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเป็นไปตามกรอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษาทำให้อาจารย์มีศักยภาพเพิ่มขึ้น และสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาและสังคมมีความแข็งแกร่งทางวิชาการ

รูปแบบ (Model) การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรฯ

แผนภาพที่ 2 แสดงการหลอมรวมคุณภาพอาจารย์เพื่อเป็นรูปแบบ (Model) พัฒนาคุณภาพอาจารย์

ไตรสิกขา เป็นการปฏิบัติตามหลักของ “ศีล 5” การทำ “สมาธิ” และสร้าง “ปัญญา” ทำวิปัสสนาญาณ เพื่อเป็นมาตรการสำหรับการพัฒนาผลงานทางวิชาการ ดังนี้

1) **ศีล** - อธิศีลสิกขา คือศึกษาเรื่องศีลและปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามหลักจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร การทำให้มีสติสัมปชัญญะและสันโดษ ทั้งนี้เพื่อลดโลภะ โทสะ โทหะ ซึ่งสอดคล้องกับ(มรรค 3 ใน 8) กล่าวคือ สัมมาวาจา (พูดจาชอบ) สัมมากรรมมันตะ(ทำงานชอบ) สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีวิตชอบ)

2) **สมาธิ** - อธิจิตตสิกขา เป็นการทำให้จิตให้สงบ อบรมจิตให้มั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่ การปฏิบัติสมถกรรมฐานของผู้ทำสมาธิให้ได้ในขั้น “ปฐมฌาน” ซึ่งสอดคล้องกับ(มรรค 3 ใน 8) สัมมาวายามะ(ใช้เพียรชอบ) สัมมาสติ(ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ(ตั้งใจมั่นชอบ) และปฏิบัติต่อดด้วยอริยศีลชั้นธัมมได้บรรลุฌาน 4

3) **ปัญญา** - อธิปัญญาสิกขา เป็นผลมาจากการอบรมตนเพื่อให้เกิดปัญญาอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ(มรรค 2 ใน 8) สัมมาสังกัปปะ (คำริชอบ) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) โดยบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

4. การสรุป

การจัดทำเอกสาร ตำรา หนังสือ และการทำวิจัยเป็นหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ซึ่งต้องดำเนินการตามกฎหมายและมาตรฐานที่กำหนด ได้แก่ พ.ร.บ.กระทรวง อว. พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ทันสมัย และกฎกระทรวง อว. พ.ศ. 2565 ที่เน้นให้มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ระบบการบริหารที่เหมาะสม และความร่วมมือในการวิจัย อาจารย์ต้องมีเอกสารคำสอนที่มีคุณภาพและงานวิจัยที่ถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้อาจารย์พัฒนาตนเองและปฏิบัติตนในกรอบที่พึงงาม อาจารย์ต้องมีคุณธรรมซึ่งเป็นคุณงามความดีที่ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อภาระการกระทำ มีจริยธรรมที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดี เช่น การรักษาระเบียบวินัย การเป็นแบบอย่างที่ดี และการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม รวมถึงต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ เช่น การรักษา วินัย การพัฒนาตนเอง และการให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค อาจารย์ควรมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพ และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ส่วนกฎและประกาศต่างๆ ซึ่งเป็นระเบียบที่จะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีคุณภาพและได้มาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาในระดับสากล ซึ่งมีวิธีการและกระบวนการที่สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการเพื่อให้มีมาตรฐานและคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งรวมถึงการจัดทำกลยุทธ์และแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับแผนการอุดมศึกษาของประเทศ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย การติดตามและปรับปรุงแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินและพัฒนาบุคลากร และการรายงานผลลัพธ์ของการดำเนินการในด้านต่างๆ ให้ประชาชนรับทราบ เพื่อให้มั่นใจว่าสถาบันอุดมศึกษาจะสามารถพัฒนาตนเองและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง

5. เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ.2562 ม.27 ให้สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการให้คณาจารย์
มีความรู้เท่าทันความก้าวหน้าทางวิชาการในโลก พัฒนาการเรียนการสอน วิจัยให้ทันสมัย
ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงวิชาการฯ
- กฎกระทรวง อว. 2565. **มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ข้อ 8**
สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ, 2565.
- ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง **หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งระดับ**
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560.
- ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี (2565 ข้อ10 หน้า 5)**
ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา. 2565 ข้อ 9 หน้า 4)**
[https://so03.tci-thaijo.org > article > download](https://so03.tci-thaijo.org/article/download)
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2541). **รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก.** กรุงเทพมหานคร :
โอเดียร์สโตร, จำกัด.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
จำนวนพิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 200,000 เล่ม ISBN 974-9588-04-5
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546). **พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้.** กรุงเทพมหานคร :
เอส อาร์ พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด.
- พระระพิน พุทธิสาร, พระมหามณีส กิตติสาร. (2554). **พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.**
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.), จำกัด.
- อภิรักษ์ จันตะนี. **คู่มือการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร พ.ศ.2558.** คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, 2558.
- **คู่มือการพัฒนาผลงานทางวิชาการ 2566.** สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม,
พระนครศรีอยุธยา, 2566.
- **หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีวิวัฒนาการ.** กรุงเทพมหานคร :
บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์, จำกัด. 2565.
- Heidenheimer, Arnold J. (1970). **Political Corruption: Readings in Comparative**
Analysis. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Van Roy, Edward. "On the Theory of Corruption". **Economic Development and**
Cultural Change, Vol 19, No.1 (October, 1970). [On-line]. Available:
<http://www.issuu.com/corruption>. [15 พฤษภาคม 2566].

19. การเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

Entering the Position of Senator According to the Constitution of the Kingdom
of Thailand 2017 Compared to Other Countries

ผศ.กรณัท สร้อยทอง

Korant Soitong

*Corresponding E-mail Bombboom1717@hotmail.com

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผศ.ดร.วิชชุดา ธนมิตรามณี

Wichuda Tanamittrammanee

Wichuda.t@chandra.ac.th

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผศ.วิไลพรรณ เจสวะ

Weelaipan Jesava

Weelaipan.j@chandra.ac.th

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวิเคราะห์พัฒนาการการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 107 2) เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาวิธีการในการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 107 จะได้บัญญัติหลักการ ที่มาและจำนวนวุฒิสภตามบทบัญญัติหลัก โดยกำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 200 คน วาระดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี โดยจะเริ่มนับอายุการเริ่มดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่วันที่กรรมการเลือกตั้ง (กกต.) ประกาศผล และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งวุฒิสภา พุทธศักราช 2561 กำหนดรายละเอียดในการจัดสรรกลุ่มอาชีพต่างๆ จำนวนและหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการเลือกกันเองไว้อย่างชัดเจน โดยที่มาของผู้สมัครจะมาจากกลุ่มอาชีพเลือกกันเอง โดยบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกัน ทำงานหรือเคยทำงานด้านต่างๆ ที่หลากหลายของสังคม

ด้วยเหตุนี้รูปแบบและวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นั้นยังคงพบว่า เกิดปัญหาในทางหลักการอยู่หลายประการ อาทิ ปัญหาของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากกร เลือกกันเองแบบไขว้ระหว่างผู้แทนกลุ่มสาขาอาชีพที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ยังไม่มีความไม่สอดคล้องกับ หลักการเป็นผู้แทนปวงชน ปัญหาของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากแต่งตั้ง ยังไม่มีความสอดคล้องกับการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปัญหารูปแบบรัฐสภาของประเทศไทยกับต่างประเทศมีบริบทความเป็นมาที่ แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบและวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาของประเทศ ไทย เพื่อให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยมากที่สุด

คำสำคัญ: กระบวนการ ที่มาสมาชิกวุฒิสภา การเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาไทย

Abstract

The objectives of this academic article are: 1) to study the concept, theory, and analysis of the development of entering the Senate position in Thailand, 2) to study the format and methods of entering the Senate position in Thailand in comparison with other countries, and 3) to analyze problems in the methods of entering the Senate position in Thailand.

The results of the study found that although the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2017, Section 107, stipulates the principles of the origin and number of the Senate according to the main provisions, it is determined that there will be 200 senators with a term of office of 5 years. The term of office begins from the day the Election Commission (EC) announces the results, and the Organic Act on the Acquisition of the Senate, B.E. 2018, specifies details in the allocation of various occupational groups. The numbers and criteria for self-selection are clearly stated. The origin of applicants comes from occupational groups chosen among themselves by people with knowledge, expertise, experience, profession, characteristics, or common interests who work or have worked in various fields. Therefore, the format and methods for entering the position of senator according to the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017 still have many problems in principle, such as the issue of senators arising from the selection among representatives of professional groups, which is inconsistent with the principle of representing the people. The problem with appointed senators is that they do not align with democratic governance. The issues in parliamentary formats in Thailand and abroad have different backgrounds. For this reason, it is necessary to develop formats and methods for entering the position of senator in Thailand that are most effective and appropriate to the Thai social context.

Keywords: Senate Entry Process, Origin of Senators, Thai Senate, Thailand Governance

1. บทนำ

ประเทศไทยกำลังจะมีสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ชุดใหม่เป็นครั้งแรกในรอบหลายปี หลังจากสมาชิกวุฒิสภาชุดปัจจุบันที่แต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จะครบวาระ 5 ปีในวันที่ 11 พฤษภาคม 2567 การสรรหาสมาชิกวุฒิสภาใหม่จะมีจำนวนลดลงเหลือเพียง 200 คน จากเดิม 250 คน กระบวนการสรรหาจะเริ่มเปิดรับสมัครในวันที่ 13 พฤษภาคม 2567 โดยใช้เวลาประมาณ 5-7 วัน การเลือกในระดับอำเภอจะเกิดขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน 2567 ระดับจังหวัดในวันที่ 16 มิถุนายน 2567 และระดับประเทศในวันที่ 26 มิถุนายน 2567 โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จะประกาศผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภาในวันที่ 2 กรกฎาคม 2567 กระบวนการนี้ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน ในระหว่างนี้สมาชิกวุฒิสภาชุดเดิมจะรักษาการต่อไป จนกว่าจะมีการเลือกตั้งเสร็จสิ้นและมีสมาชิกใหม่เข้ามาแทนที่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร 500 คนและวุฒิสภา 200 คน โดยมีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี การสรรหาสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกกันเองของบุคคลในกลุ่มอาชีพต่างๆ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ได้กำหนดขั้นตอนและหลักเกณฑ์การคัดเลือกไว้อย่างชัดเจน โดยการคัดเลือกนี้จะพิจารณาบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์หลากหลายจากกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นตัวแทนที่หลากหลายของสังคม นับตั้งแต่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาชุดแรก สมาชิกวุฒิสภาชุดพิเศษที่แต่งตั้งในช่วงเปลี่ยนผ่านภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะหมดวาระโดยที่มาจากสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่จะมาจากการเลือกกันเองของกลุ่มอาชีพต่างๆ แทนการแต่งตั้งจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2475 โดยใช้ระบบรัฐสภา ในช่วงเริ่มต้นมีการจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรเพียงหนึ่งสภา ต่อมาได้มีการปรับใช้ระบบ “สองสภา” หรือ “สภาคู่” โดยมีสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา เพื่อให้การออกกฎหมายและการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินมีความรอบคอบมากขึ้น วุฒิสภของไทยไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 แต่เกิดขึ้นภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 โดยวุฒิสภามีบทบาทสำคัญในการกลั่นกรองกฎหมายและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็น “สภาผิวเมีย” เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับนักการเมืองและเครือข่าย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ 2560 จึงได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาให้มีความยุติธรรมและเป็นตัวแทนของประชาชนมากขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาด้านความชอบธรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหาวิธีการได้ มาเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาโดยตลอด แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะได้กำหนดวิธีการได้มาเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาแล้ว ปัญหาที่หาหมดไปไม่ จึงส่งผลกระทบทำให้รูปแบบวิธีการได้มาเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับวิธีการได้มาหรือกระบวนการเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

ไทย พุทธศักราช 2560 โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในต่างประเทศ เพื่อค้นหา รูปแบบ กระบวนการหรือวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย มากที่สุดต่อไป

2. เนื้อหา

หลักประชาธิปไตย (Demokratische Prinzip)

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยได้มีการให้ความหมายของอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ว่าเป็น อำนาจซึ่งแสดงออกถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นอิสระ ความไม่ขึ้นแก่ใคร หรือต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้ใดที่ เหมือนตน โดยปราศจากความยินยอมของตน (วิชฌุ เครืองาม, 2521) เป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ (Supreme Authority) ที่จะบังคับให้ประชาชนในรัฐต้องปฏิบัติตาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เจตจำนงอันสูง สุดของรัฐ (The Supreme will of State) ที่แสดงออกมาในลักษณะต่างๆ เช่น ออกมาในรูปคำสั่ง กฎหมาย ข้อบังคับ หรือนโยบายและผู้ที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงอันสูงสุดของรัฐนี้ก็คือ องค์อธิปัตย์ของรัฐนั่นเอง (พรชัย เลื่อนฉวี, 2544) และถือว่าเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของรัฐที่จะแสดงว่า ดินแดนนั้นเป็นรัฐ (อุตสาห์ โกมลปาณิก, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ, สำนักพิมพ์ศรีเมือง 2527, หน้า 185.) แต่เมื่อมีคำถามว่า “ประชาธิปไตย” คืออะไรนั้น คำตอบที่ได้ ย่อมมีมากมายทั้งคำตอบที่สะท้อนให้เห็นถึงนิยามที่กระชับ เรียบง่าย และคำตอบที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เป็น การให้คำจำกัดความแบบลงรายละเอียด แต่คำตอบที่มากมาย เหล่านี้ จะมีคำตอบที่มักถูกอ้างอิงถึงมากที่สุดคำตอบหนึ่งก็คือ ประชาธิปไตย คือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” ซึ่งมาจากคำกล่าวสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีอับราฮัมลินคอล์น (Abraham Lincoln)

เมื่ออำนาจอธิปไตยได้รับการยอมรับว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอ ดังนั้นประชาธิปไตยจึงต้องเป็น การปกครองโดยประชาชน และทุกอำนาจรัฐ (Staatsgewalt) จะต้องเชื่อมโยงกับอำนาจของประชาชนเสมอ จึงแสดงให้เห็นโดยหลักการพื้นฐานแล้วว่า ประชาชน คือ ผู้ใช้อำนาจรัฐนั่นเอง การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยนั้นจะมีรัฐสภาเป็นองค์กรเดียวที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนโดยตรง หากพิจารณาภายใต้ ข้อตกลงทางสังคม โดยผ่านการเลือกตั้งก็ต้องถือว่า ประชาชนแต่ละคนได้นำตัวเองและอำนาจอธิปไตยของตน มารวมกันไว้ภายใต้ทิศทางสูงสุดแห่งเจตจำนงร่วมกัน (ฌอง ฌาคส์ รุสโซ, สัญญาประชาคมหลักแห่งสิทธิทาง การเมือง, วิภาดา กิตติโกวิท แปลและเรียบเรียง, กรุงเทพฯ: ทับหนังสือ, 2550, หน้า 24.) ส่วนกระบวนการ เข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภา โดยส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ภายใต้กระบวนการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดย อ้อม เพราะเป็นหลักที่ก่อให้เกิดความชอบธรรมต่อการใช้อำนาจของรัฐ ด้วยเหตุที่ว่าวุฒิสภาในฐานะตัวแทน ของประชาชนในรัฐนั้นก็คือ ผู้ที่มีส่วนในฐานสมาชิกวุฒิสภาที่จะทำให้เจตจำนงของประชาชนปรากฏเป็นจริง ขึ้นมา ฉะนั้นภายใต้หลักประชาธิปไตยและสาระสำคัญของเรื่องอำนาจอธิปไตยที่เป็นของปวงชนชาวไทย จึง ถือเป็นการดำรงอยู่ภายในข้อตกลงที่ได้กำหนดขึ้น ซึ่งกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภา ทั้งกรณี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) และวุฒิสมาชิกของทุกรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ต่างก็มีการ เชื่อมโยงไปถึงเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงเสมอ ดังนั้น จึงต้องทำให้รัฐสภาซึ่งเป็นองค์กรนิติบัญญัตินั้นมี

ความชอบธรรมสูงสุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน, (กรุงเทพฯ : เดือนตุลาคม, 2557), หน้า 171.)

สิทธิส่วนร่วมทางการเมืองฐานะพลเมืองของรัฐ (Buergerrechte)

กระบวนการในการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภานั้น อาจพิจารณาได้จากสิทธิของบุคคลในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐ เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของรัฐ เมื่อได้พิจารณาถึงสิทธิของบุคคลภายในรัฐหนึ่งรัฐใด จะพบว่าสิทธิของบุคคล ประกอบไปด้วย 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง คือ สิทธิที่มีได้เฉพาะแต่พลเมืองของรัฐเท่านั้น หรือเรียกว่า “สิทธิพลเมือง” (Buergerrechte) ประการที่สอง คือ สิทธิอันเกิดแก่ทุกๆ คน โดยมีได้มุ่งเน้นเฉพาะพลเมืองของรัฐนั้นเท่านั้นซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ก็คือ “สิทธิมนุษยชน” หรือสิทธิของทุกๆ คน (Menschrechte oder Jedermannrechte) (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2543) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนสิทธิของพลเมืองของรัฐ (Buergerrechte) จะพบว่าในฐานะที่เป็นสิทธิในทางการเมือง (Status Activus) ซึ่ง Georg Jellinek ได้อธิบายถึงสิทธิของบุคคลในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของตนต่อสิทธิทางการเมืองที่ตนจะมีส่วนร่วมได้

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การที่บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยวิธีการหรือภายใต้กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งวุฒิสภาของรัฐแต่ละรัฐนั้น ต่างก็ต้องตกอยู่บนพื้นฐานของสิทธิในทางการเมือง (Status Activus) ซึ่งสิทธิดังกล่าวถือเป็นสิทธิของพลเมืองของรัฐ (Buergerrechte)

แนวคิดการมีสมาชิกวุฒิสภาหรือวุฒิสภา

1. กลุ่มประเทศที่กำหนดให้ความเป็นตัวแทนของสมาชิกวุฒิสภามายึดโยงกับพื้นที่ คือ จะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภานั้นต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยจะเป็นการเลือกตั้งทางตรง ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งเขตเลือกตั้งหรือใช้บัญชีรายชื่อและการเลือกตั้งแบบทางอ้อม โดยสมาชิกวุฒิสภาในกลุ่มประเทศเหล่านี้จะมีขอบอำนาจค่อนข้างมาก เช่น บางประเทศกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจในการออกกฎหมายเท่ากับสภาผู้แทนราษฎร นั่นแปลว่า ถ้าหากสมาชิกวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยการร่างกฎหมาย ร่างกฎหมายฉบับนั้นก็ต้องตกไปจะไม่ใช้บังคับไม่ได้ และสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่มีสิทธิลงมติยืนยัน หรือให้สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจแต่งตั้ง ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งอื่นๆ ได้ เหล่านี้เป็นต้น แต่ในบางกรณีสมาชิกวุฒิสภาในกลุ่มประเทศเหล่านี้แม้จะมีที่มาจากการเลือกตั้งแต่ก็อาจมีอำนาจน้อยก็ได้ ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ของการมีสภาที่สองของประเทศนั้น

2. กลุ่มประเทศที่กำหนดให้ความเป็นตัวแทนของสมาชิกวุฒิสภามายึดโยงกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม กรณีนี้จะพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่ปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือเป็นเครือรัฐ ซึ่งมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แห่งเครือรัฐ (Governor-General) โดยกลุ่มประเทศเหล่านี้จะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภานั้นมีที่มาจากแต่งตั้งหรือสรรหา ซึ่งบางประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของรัฐ จะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามายึดโยงจาก การแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์โดยตรง ไม่ใช่เป็นการแต่งตั้งโดยคำแนะนำของบุคคลใด และเป็นที่น่าสังเกตได้ว่า ประเทศที่มีการกำหนดลักษณะนี้ รัฐธรรมนูญจะไม่ได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจแต่งตั้งสภาที่ปรึกษา อย่างเช่นองคมนตรีของประเทศไทย ทั้งนี้

สมาชิกรัฐสภาในกลุ่มประเทศเหล่านี้จะมีอำนาจน้อยกว่าสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น อำนาจในการออกกฎหมายจะมีไม่เท่ากับสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ รัฐธรรมนูญประเทศเหล่านี้จะกำหนดให้ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายใดแล้ว ถ้าหากสมาชิกรัฐสภาไม่เห็นชอบด้วย และส่งคืนกลับมายังสภาผู้แทนราษฎร (หรือไม่พิจารณา ร่างกฎหมายดังกล่าวและส่งคืนมาภายในเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด) สภาผู้แทนราษฎรสามารถใช้สิทธิลงมติเพื่อยืนยันได้ หรือกรณีสมาชิกรัฐสภาที่มีอำนาจเพียงกลั่นกรองกฎหมาย แต่ไม่ได้มีอำนาจในการให้ความเห็นชอบ และสมาชิกรัฐสภาเหล่านี้ มักจะไม่มีอำนาจแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งอื่น และ มีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินน้อย หรือแทบไม่มีเลย เว้นแต่ในกรณีที่ประเทศนั้นยังคงให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างมากอยู่ เช่น ประเทศบาร์เรน เป็นต้น

3. กลุ่มประเทศที่กำหนดให้ความเป็นตัวแทนของสมาชิกรัฐสภาต้องยึดโยงกับพื้นที่และภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ในกรณีนี้มีทั้งกลุ่มประเทศที่กำหนดให้สมาชิกรัฐสภาเป็นตัวแทนของท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มประเทศ ที่กำหนดให้สมาชิกรัฐสภาต้องยึดโยงกับพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการเป็นตัวแทนของท้องถิ่น หรือเป็นเพียงการยึดโยงกับพื้นที่ซึ่งไม่ได้เป็นตัวแทนของท้องถิ่น แต่เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นชนชั้นนำในสังคมหรือเป็นตัวแทนของประมุขแห่งรัฐ โดยส่วนของการเป็นตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เป็นชนชั้นนำในสังคมนี้ รัฐธรรมนูญมักจะกำหนดให้สมาชิกรัฐสภาต้องมาจากการแต่งตั้งของประมุขแห่งรัฐ (ประธานาธิบดีหรือพระมหากษัตริย์) โดยอาจกำหนดให้มีคุณสมบัติเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ หรือไม่กำหนดคุณสมบัติไว้เป็น การเฉพาะก็ได้

การเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงอยู่ของสมาชิกรัฐสภา

ที่มาของการเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงอยู่ของสมาชิกรัฐสภา ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมืองของรัฐนั้น สามารถพิจารณาได้ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

ประการแรก ในลักษณะของสัญลักษณ์ทางสถาบันการเมือง กรณีนี้จะพบได้ในลักษณะของสมาชิกรัฐสภาของสหราชอาณาจักร เนื่องจากการก่อกำเนิดของระบบรัฐสภาของสหราชอาณาจักรเป็นระบบสภาเดียว ในฐานะที่เป็นสภาขุนนาง ตัวแทนของชนชั้นสูงของสังคมในระยะเริ่มแรก ต่อมาได้พัฒนาในระบบสองสภาขึ้นในภายหลัง ด้วยระบบของสังคมของสหราชอาณาจักรที่มีชนชั้นสูงมีบทบาทในการขับเคลื่อนปัจจัยต่างๆ ตลอดมา ดังนั้น นอกจากที่มาของสมาชิกรัฐสภาของสหราชอาณาจักรจะเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชนชั้นทางสังคมดั้งเดิมที่หมายถึงชนชั้นสูงแล้ว การดำรงอยู่ที่ไม่ก่อให้เกิดการบั่นทอนระบอบประชาธิปไตยของสหราชอาณาจักร จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สภาสูงของสหราชอาณาจักรสามารถดำรงอยู่ได้จวบจนเท่าทุกวันนี้ (มนตรี รูปสุวรรณ, 2543)

ประการที่สอง เป็นกรณีลักษณะของรูปแบบการปกครองของรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดสถาบันวุฒิสภาดังกรณีประเทศสหรัฐอเมริกา การปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐในระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบสองสภามีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา เหตุผลหลักก็เพื่อให้เกิดความ

เสมอภาคระหว่างมลรัฐที่ตกลงร่วมกันเป็นสหพันธรัฐ โดยวุฒิสภาสหรัฐอเมริกาถือเป็นตัวแทนของทุกมลรัฐซึ่งแต่ละมลรัฐจะมีผู้แทนของตนจำนวนเท่าๆ กัน ไม่ยึดติดกับพื้นที่ หรือจำนวนประชากรในแต่ละมลรัฐ ทั้งนี้ได้กำหนดให้แต่ละมลรัฐมีวุฒิสมาชิกได้ 2 คน อย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน (มนตรี รูปสุวรรณ, 2543)

ประการที่สาม ลักษณะของการคานอำนาจในระบบสองสภา ในกรณีพบว่า ในรูปแบบระบบรัฐสภาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งการเกิดของวุฒิสภามีฐานเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจ หรือเหนี่ยวรั้งกับสภาผู้แทนราษฎร ไม่ว่าอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการตรากฎหมายหรืออำนาจหน้าที่อื่นๆ การพัฒนาการระบบรัฐสภาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นมีปัจจัยในทางการเมืองของประเทศเป็นสาระสำคัญ โดยเฉพาะการปฏิวัติ ในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งสถาบันวุฒิสภาอาจมองได้ว่า เป็นสภาของตัวแทนสภาท้องถิ่น แต่การเกิดและการดำรงของระบบรัฐสภา โดยเฉพาะวุฒิสภาก็เป็นเหตุผลของการคานอำนาจในระบบสองสภาเป็นสำคัญ (จารุวรรณ สุขุมลพงษ์, 2550) นอกจากนี้ ในระบบรัฐสภาของประเทศญี่ปุ่นก็มีลักษณะเช่นเดียว กัน ฉะนั้น การที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ประเทศญี่ปุ่นมีระบบสภาคู่ และคงมีวุฒิสภานั้นก็เพื่อเป็นการคานอำนาจกับสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลักนั่นเอง

การเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงอยู่ของสมาชิกวุฒิสภาในต่างประเทศ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น เราพบว่าในแต่ละประเทศต่างก็มีพัฒนาการทางการเมือง การปกครองที่แตกต่างกัน รวมทั้งพัฒนาการของสถาบันรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันวุฒิสภา พัฒนาการจะขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสภาพบริบทของสังคมในประเทศนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาการของสถาบันวุฒิสภาในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่าง จึงถือเป็นฐานของการศึกษาและนำมาเปรียบเทียบ โดยทั่วไปจะพิจารณาจากระบบ การปกครองในระบบรัฐสภาของสหราชอาณาจักร ระบบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา และระบบกึ่งรัฐสภาและกึ่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นต้น

1. สหราชอาณาจักร

ระบบรัฐสภาของสหราชอาณาจักรเป็นแบบสภาคู่ ประกอบด้วยสภาสามัญ (House of Commons) และสภาขุนนาง (House of Lords) ก่อนที่จะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาอำนาจทางการเมืองและการปกครองอยู่ในมือของพระมหากษัตริย์ แต่ในช่วงศตวรรษที่ 12 ขุนนางเริ่มมีอำนาจและอิทธิพลในการต่อรองทางการเมืองมากขึ้น จนสามารถผลักดันให้เกิดกฎบัตร Magna Carta ขึ้นมา ซึ่งเป็นข้อบัญญัติที่จำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะในเรื่องการจัดเก็บภาษี การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้กลุ่มขุนนางมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งระบบรัฐสภา สหราชอาณาจักรมีการพัฒนาระบบรัฐสภามาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคศตวรรษที่ 12 กระทั่งการประชุมอภิปรายปัญหาทางการเมืองและการปกครองประเทศกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบรัฐสภา ในปี ค.ศ. 1215 ขุนนางได้รวมตัวกันบังคับให้พระเจ้าจอห์นลงนามยอมรับกฎบัตร Magna Carta ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์และเพิ่มอำนาจให้กับขุนนาง กระบวนการนี้พัฒนาไปสู่การประชุมสภาขุนนางและสภาผู้แทนราษฎร ทำให้การอภิปรายและการออกกฎหมายเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและการมีส่วนร่วมจากสังคม

การพัฒนาของระบบรัฐสภาสหราชอาณาจักรทำให้รัฐสภามีอำนาจเป็นของตนเองและไม่ขึ้นตรงต่ออำนาจของพระมหากษัตริย์ กฎหมายสำคัญที่ออกมาในยุคนั้น เช่น Bill of Rights ในปี ค.ศ. 1689 และ Act of Settlement ในปี ค.ศ. 1701 เป็นการยืนยันอำนาจของรัฐสภาในการออกกฎหมายและกำหนดนโยบายของประเทศ เมื่อมีการขยายสิทธิเลือกตั้งให้ประชาชนมากขึ้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงมีบทบาทและอำนาจเพิ่มขึ้น จนสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของสภานิติบัญญัติได้ ในที่สุด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลายเป็นตัวแทนที่มีอำนาจสูงสุดในการออกกฎหมายและกำหนดนโยบายของประเทศ ขณะที่สภานิติบัญญัติเป็นที่ยอมรับของประชาชน ความสามารถในการปรับตัวและการยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยทำให้ระบบนี้เป็นแบบอย่างของระบบรัฐสภาทั่วโลก

2. สหรัฐอเมริกา

ระบบรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาเริ่มต้นตามรัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 1787 หลังจากประกาศอิสรภาพจากสหราชอาณาจักร การปกครองของสหรัฐประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ ที่ใช้ระบอบประธานาธิบดี โดยแยกอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารออกจากกันอย่างเด็ดขาด รัฐสภาประกอบด้วยสองสภา ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งตามจำนวนประชากร ส่วนวุฒิสภามีสมาชิกมลรัฐละสองคน การประกาศอิสรภาพในช่วงแรก สหรัฐปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐและมีรัฐบาลกลาง (Confederation Government) ซึ่งกำหนดโดยจอห์น ดิกกินสัน (John Dickinson) ในช่วงนี้ ข้อตกลงสำคัญของมลรัฐต่างๆ เกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในรัฐสภาถูกนำเสนอ แนวคิดที่เกิดขึ้นรวมถึงการมีระบบสองสภา (The Virginia Plan) ซึ่งสมาชิกสภาล่างมาจากการเลือกตั้งและสมาชิกสภาสูงได้รับการเลือกจากสภาล่าง แนวคิดระบบสภาเดียว (The New Jersey Plan) เสนอให้มีสมาชิกจากรัฐต่างๆ ในจำนวนเท่ากัน ในที่สุดสหรัฐได้ผสมผสานแนวคิดทั้งสองนี้เข้าด้วยกัน ทำให้มีสภาสูง (Senate) ที่มีผู้แทนมลรัฐจำนวนเท่ากัน และสภาล่าง (House of Representatives) ที่มีผู้แทนตามจำนวนประชากรของแต่ละมลรัฐ

ในยุคที่สอง สหรัฐได้เปลี่ยนการปกครองเป็นระบบประธานาธิบดี โดยแยกอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารออกจากกันอย่างชัดเจน แม้จะมีการถ่วงดุลอำนาจกัน เช่น การที่รัฐสภาสามารถฟ้องร้อง (Impeachment) ประธานาธิบดี และประธานาธิบดีมีอำนาจยับยั้ง (Veto) กฎหมาย การทำงานของรัฐสภาในระบบนี้จึงมีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา รัฐสภาสหรัฐเรียกว่า Congress ซึ่งประกอบด้วยสองสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีที่มาจากการเลือกตั้งตามจำนวนประชากร และวุฒิสภามีผู้แทนจากมลรัฐละสองคน ปัจจุบัน สหรัฐยังคงใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระบบประธานาธิบดี (Presidential Government) และรูปแบบสหพันธรัฐ (Federation) ส่งผลให้รัฐสภาต้องใช้ระบบสองสภา (Bicameral) ซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ระบบนี้ทำให้การบริหารและการปกครองประเทศมีความสมดุลและมีการตรวจสอบกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ (สภาพร สรรมาลีย์, กฎหมายรัฐสภา)

3. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ปัจจุบัน สาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้ระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี ซึ่งประกอบด้วยสองสภา ได้แก่ วุฒิสภา (Senate) และสภาผู้แทนราษฎร (Parliament) การพัฒนาระบบรัฐสภาของฝรั่งเศสเริ่มตั้งแต่ยุคแรกที่มีการประชุมของบุคคลสามฝ่าย ขุนนาง พระ และประชาชน โดยกษัตริย์เรียกประชุมเพื่อขอคำปรึกษา การปฏิวัติฝรั่งเศสในช่วงที่ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ได้รับความนิยม ส่งผลให้เกิดองค์กรรัฐสภาที่มาจากตัวแทนของประชาชน รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1791 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้มีสภาเดียว แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1795 มีการประกาศรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำหนดให้มีระบบสองสภา ได้แก่ Conseil des Anciens และ Conseil des Cinq-Cents จนถึงปี ค.ศ. 1799 นโปเลียนทำรัฐประหารและประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ที่มีสี่สภา ได้แก่ Senate, Tribunal, Legislative Chamber และ Council of State

หลังการปฏิวัติฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1848 การเมืองการปกครองเปลี่ยนแปลง ประธานาธิบดีกลายเป็นประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหารที่มีอำนาจแยกจากอำนาจนิติบัญญัติ และมีสภาเดียวที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ต่อมาในปี ค.ศ. 1870 ฝรั่งเศสใช้รูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐที่มีสองสภา คือ วุฒิสภา (Senate) และสภาผู้แทนราษฎร (Chamber of Deputies) หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ฝรั่งเศสยังคงมีสองสภาเช่นเดิม โดยสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของตัวแทนหน่วยการปกครองต่างๆ จนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (ฉบับสาธารณรัฐที่ 5) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ระบบการปกครองดังกล่าวกำหนดให้มีสองสภา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎรหรือสมัชชาแห่งชาติและวุฒิสภา (สุรินทร์ สุทธิธรรมดำรง, 2536)

4. ประเทศญี่ปุ่น

รัฐสภาของประเทศญี่ปุ่นมีระบบสองสภา ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) และวุฒิสภา (House of Peers) ทั้งสองสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง วุฒิสภามาจากการแต่งตั้งโดยสมเด็จพระจักรพรรดิและมีชื่อเรียกว่า "สภาสูง" แต่ปัจจุบันวุฒิสภามีฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนเช่นเดียวกับสภาผู้แทนราษฎร เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก (The Meiji Constitution) ในปี ค.ศ. 1890 และฉบับที่สอง (The Constitution of Japan) ในปี ค.ศ. 1946 รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีระบบสภาคู่ ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และวุฒิสภาที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงแรก สมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วยขุนนาง ผู้ที่มีเชื้อพระวงศ์ และบุคคลที่จักรพรรดิแต่งตั้ง ซึ่งเป็นการรักษาอำนาจของจักรพรรดิและแนวความคิดอนุรักษดั้งเดิมของญี่ปุ่น

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นแพ้สงครามและเข้าสู่ยุคที่สองของการปกครอง กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาเปลี่ยนไปตามการร่างรัฐธรรมนูญที่ได้รับการกดดันจากฝ่ายสัมพันธมิตรให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้รับการรับรองจากทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา แม้ว่าจะมีการกดดันจากภายนอกมากก็ตาม ญี่ปุ่นนำรูปแบบประชาธิปไตยจากสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร

อาณาจักรมาเป็นแบบอย่าง รัฐสภายังคงเป็นระบบสภาคู่ โดยมีสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) และวุฒิสภา (House of Councillors) ที่กำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ในฐานะองค์กรรัฐสภา กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกทั้งสองสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ซึ่งสะท้อนถึงการนำระบบประชาธิปไตยแบบตะวันตกมาใช้ในญี่ปุ่น

3. ทศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

การวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศและสรุป

จากการศึกษาบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับที่ผ่านมา พบว่า หลังจากการมีการรัฐประหาร จะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้น และกำหนดให้มีการตรารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาใช้บังคับ ซึ่งอาจจะเป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวก่อน ภายหลังจากที่ผู้นำในการทำรัฐประหารได้บริหารประเทศไปได้ระยะหนึ่งแล้ว โดยกรณีนี้มักเกิดขึ้นกับประเทศที่ใช้ระบบสภาเดียวเป็นหลัก เมื่อมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญใหม่ออกมาบังคับใช้และกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็พบว่ามีกำหนดให้เป็นระบบสภาคู่ โดยให้มีวุฒิสภามีที่มาจากการแต่งตั้งเป็นหลัก ฉะนั้น การทำหน้าที่ของระบบสองสภาของรัฐธรรมนูญไทย ส่วนใหญ่จึงมิได้เป็นไปภายใต้หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบบสภาคู่อย่างแท้จริง เหตุผลประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งและที่มาของสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่ล้วนมาจากการแต่งตั้ง ซึ่งที่ผ่านมา ก็ได้กำหนดตัวบุคคลในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งว่า เป็นอำนาจของประมุขฝ่ายบริหาร อันได้แก่ นายกรัฐมนตรีเป็นหลัก ทำให้การถ่วงดุลในระบบสองสภา ฉะนั้น จึงมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของระบอบอย่างแท้จริง รวมทั้งขาดความเป็นสภาสูงในฐานะวุฒิสภาในความหมายของสภากลั่นกรองและยับยั้งด้วย และปัจจุบันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดวิธีการในการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาไว้เป็นสองระยะ คือ ระยะแรก เรียกได้ว่าเป็นชุดพิเศษมาจากการแต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) มีจำนวน 250 คน และเมื่อครบกำหนด 5 ปี จะใช้วิธีการเลือกกันเอง และมีจำนวน 200 คน

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบวิธีการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็พบว่า รูปแบบการได้มานั้นจะเป็นการได้มาจากกลุ่มความเชี่ยวชาญ โดยให้เป็นทางเลือกไขว้กันระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีการกำหนดกลุ่มความเชี่ยวชาญเป็นกลุ่มไว้ จำนวน 20 กลุ่ม ปัญหาที่เกิดขึ้นประการแรก คือ เจตนารมณ์ในการแบ่งกลุ่มจากความเชี่ยวชาญ ก็เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภาที่เข้ามามีความรู้ความสามารถที่ตรงกับความเป็นในการพัฒนาประเทศ เพราะปัจจุบันบริบททางสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่กลับพบว่ากลุ่มที่มีการแบ่งมานั้นจะมีสัดส่วนของข้าราชการเป็นจำนวนมาก เมื่อนำมาเทียบกับกลุ่มความเชี่ยวชาญด้านอื่นๆ ดังนั้น การแบ่งกลุ่มตามความเชี่ยวชาญทั้ง 20 กลุ่ม นั้นอาจจำเป็นต้องมีการทบทวนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อถึงเวลาที่จะต้องมีการสรรหาเกิดขึ้น รวมทั้งการระบุดูคุณสมบัติความเชี่ยวชาญของในแต่ละกลุ่มให้มีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ ประการที่สอง ได้แก่ การเลือกไขว้กันระหว่างกลุ่ม กรณีนี้มีความมุ่งหมายที่จะป้องกันการทุจริตที่จะเกิดขึ้น แต่ในทางกลับกันกลายเป็นการสร้างปัญหาใหม่

ขึ้นมาแทน เนื่องจากกลุ่มคนที่อยู่ในอาชีพเดียวกัน แวดวงเดียวกันย่อมทราบกันเป็นอย่างดีว่า ใครเป็นผู้มีความสามารถในสาขาความเชี่ยวชาญนั้นเพียงใด แต่หากอยู่คนละกลุ่มอาชีพกัน หรือคนละวงการกัน ก็จะสามารถทราบได้อย่างรวดเร็วว่าใครมีความสามารถในสาขาความเชี่ยวชาญนั้นแท้จริงหรือไม่ และอาจส่งผลต่อการเลือกผู้ซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่สมาชิกวุฒิสภาได้ ส่วนประการสุดท้ายก็คือ ยังคงมีการทุจริตเกิดขึ้นเช่นเดียวกับการสรรหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แม้เจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะพยายามแก้ไขให้มีการเลือกบุคคลข้ามกลุ่มเพื่อป้องกันการสมยอมกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น พบว่า ในทางปฏิบัติจะทำได้ยากและไม่ก่อให้เกิดผลขึ้นได้จริง อีกทั้งยังพบว่า ผู้สมัครยังสามารถตกลงสมยอมกันได้ เช่นเดียวกับ การสรรหาเองภายในกลุ่ม โดยวิธีการติดต่อและเสนอให้ผลตอบแทนกับผู้สมัครบางคนให้ได้จำนวนมากพอที่จะได้รับการสรรหา ซึ่งผู้สมัครด้วยตนเองนั้นก็มีความไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนประชาชนในการเลือกตั้ง ด้วยวิธีการนี้เองจึงทำให้ง่ายและควบคุมผลการสรรหาได้ง่ายกว่าการเลือกตั้งจากประชาชนอีกด้วย ดังนั้น จะเห็นว่ารูปแบบวิธีการการสรรหาเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 107 นั้นยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตและสมยอมกันที่จะเกิดขึ้นจากการสรรหาข้ามกันเองระหว่างกลุ่มได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ปัญหาด้านการซื้อเสียงก็อาจมีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าเดิม เพราะจำนวนบุคคลที่ผู้สมัครต้องซื้อเสียงนั้นมีขนาดเล็กกลง กล่าวคือ หากเป็นระบบการเลือกตั้งผู้สมัครชิงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาจะต้องมั่นใจว่า ตนเองจะได้รับเสียงจากประชาชนตามจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีขนาดใหญ่ แต่เมื่อเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการมาเป็นการคัดเลือกกันเองในกลุ่มอาชีพแล้ว พบว่า ยิ่งกลุ่มอาชีพใดมีผู้สมัครจำนวนน้อย การซื้อเสียงก็จะสามารถทำได้ง่ายมากขึ้นกว่าเดิมอีก

สหราชอาณาจักร พบว่า รูปแบบและวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ประเทศอังกฤษนั้นมีจุดเด่น คือ ความง่ายในการได้มา เนื่องจากการเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นโดยวิธีการสืบตำแหน่ง จึงส่ง ผลทำให้ไม่มีข้อยุ่งยากในการเลือกบุคคลที่ยังประหยัดงบประมาณ เวลาและทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินการให้เพื่อได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อที่ต้องพิจารณาอยู่อีก ได้แก่ เมื่อสมาชิกวุฒิสภาไม่ได้มาจากประชาชน ปัญหาที่ตามมาสมาชิกวุฒิสภาจึงไม่มีความยึดโยงกับประชาชนและมีข้อจำกัดของอำนาจค่อนข้างมาก เช่น การที่สมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถเข้าไปทำหน้าที่พิจารณากฎหมายเกี่ยวกับภาษีและการเงินได้ การพิจารณาร่างกฎหมายเป็นเพียงการให้ความเห็นเท่านั้น หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังยืนยันที่จะลงมติตามเดิมก็ต้องผ่านร่างกฎหมายตามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบนั้นไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสภาพการณ์ปัจจุบันสมาชิกวุฒิสภาของไทยและสหราชอาณาจักรนั้นมีความคล้ายคลึงใกล้เคียงกันในเรื่องของบทบาทและหน้าที่อยู่บ้าง แต่ในส่วนขอรูปแบบและวิธีการได้มานั้นจะค่อนข้างมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เนื่อง จากสมาชิกวุฒิสภาของไทยนั้นมาจากการแต่งตั้งและสรรหากันเอง บางส่วนจากการดำเนินการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แต่สมาชิกวุฒิสภาของสหราชอาณาจักรนั้นมาโดยตำแหน่งที่สืบทอดกันมา แต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ก็ยังถือว่ายังขาดความยึดโยงกับประชาชนไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก ดังนั้น หากมองเฉพาะในส่วนขอวิธีการได้มาแบบสหราชอาณาจักรแล้ว ต้องยอมรับว่ายังไม่มีเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน เนื่องจาก

สภาพสังคมในปัจจุบันมี การเรียกร้องถึงความต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนทางด้านการเมืองเป็นอย่างมาก และยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาด้วย

สหรัฐอเมริกา รูปแบบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภานั้นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เป็นตัวแทนของมลรัฐๆ ละ 2 คน แทนการให้ฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐเลือกสมาชิกวุฒิสภา จึงถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่ดีและสอดคล้องกับที่ประชาชนต้องการก็คือ การเลือกตั้ง ซึ่งหากพิจารณาเพียงเท่านี้ก็อาจสรุปได้ว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบันของประเทศไทย แต่แท้จริงแล้วประเทศไทยนั้นเป็นรัฐเดี่ยว มิใช่สหพันธ์รัฐอย่างสหรัฐอเมริกา เหตุนี้จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมิตัวแทนของรัฐเข้าไปพิจารณาข้อกฎหมายต่างๆ หรือเพื่อมาให้ออกข้อสังเกตหรือความคิดเห็นเพื่อไม่ให้กฎหมายของสหรัฐขัดต่อกฎหมายในรัฐของตน หรือต้องเพิ่มเติมข้อยกเว้นไว้ไม่ให้กฎหมายในรัฐของตนนั้นขัดต่อกฎหมายใหญ่ของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ประเทศไทยนั้นมีกฎหมายที่ใช้บังคับอย่างเท่าเทียมกันกับประชาชนคนไทยทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดใดก็ตาม ประเด็นต่อมาที่เป็นข้อดีของสมาชิกวุฒิสภาสหรัฐอเมริกาก็คือ จะมีอำนาจมาก เช่น การยับยั้งร่างกฎหมายที่เห็นว่า ไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศ เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงถือว่าเป็นตัวแทนอีกกลุ่มที่ต้องเข้ามาทำหน้าที่เป็นสภาในการถ่วงดุลอำนาจอย่างแท้จริง ทั้งสมาชิกวุฒิสภาเหล่านี้ยังถือได้ว่าเป็นนักการเมืองโดยแท้ และสังกัดพรรคการเมืองอีกด้วย ดังนั้น ถ้าสมาชิกวุฒิสภาจากพรรคไหนทำให้ประเทศเกิดความเจริญและพัฒนา ก็จะได้ทำหน้าที่ต่อไปอีก แต่ในทางกลับกัน หากไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ดี ปลดปล่อยให้มีการคอร์รัปชันเกิดขึ้นก็ต้องถูกลงโทษจากสังคมอย่างรุนแรงตามมาเช่นกัน เช่นกรณีของการเลือกตั้งประธานาธิบดีของนางฮิลลารี คลินตัน ที่มีคะแนนเสียงตกลับพันที่มีประเด็นของการทุจริตเกิดขึ้น แม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยก็ตาม ฉะนั้น รูปแบบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกานั้น อาจพิจารณาได้ว่าใช้ได้ดีกับบางประเทศที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงแล้วเท่านั้น และไม่สนับสนุนในเรื่องของการคอร์รัปชันอย่างรุนแรงด้วย อาจสรุปได้ว่า ประเทศไทย หากนำวิธีการเลือกตั้งโดยตรงแบบของสหรัฐอเมริกามาใช้ในปัจจุบันนี้อาจจะยังไม่เหมาะสม และอาจจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้และสร้างค่านิยมความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้กับประชาชนเสียก่อน รวมทั้งการสร้างค่านิยมในเรื่องการต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างจริงจัง โดยอาจต้องใช้เวลาพอสมควร มิฉะนั้นอาจจะกลายเป็นสภาวุฒิสภาเมื่อยอย่างที่เกิดขึ้นมาแล้วในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และยังเป็นสาเหตุของการเกิดเผด็จการรัฐสภา อันเป็นปัญหาทางการเมืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบนี้ก็ยังคงเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ต้องการให้ประชาชนเป็นผู้ใช้สิทธิออกเสียงในการปกครองตนเองอยู่

สาธารณรัฐฝรั่งเศส รูปแบบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภานั้น จะมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม โดยสมาชิกวุฒิสภาจะเป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยวิธีการให้สมาชิกสภาท้องถิ่นนั้นเลือกกันเองเพื่อเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภา จึงทำให้ได้สมาชิกวุฒิสภาในลักษณะที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่นหรือพื้นที่ ในกรณีที่เป็นตัวแทนของบุคคลที่อยู่นอกประเทศ ในส่วนนี้มีข้อดีก็คือ ไม่จำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยเฉพาะ เนื่องจากการดำเนินการในส่วนนี้จะมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น รูปแบบของการ

เลือกตั้ง สมาชิกวุฒิสภาจะสลับกันหมดมีวาระทีละครึ่งของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภานั้นเป็นไปด้วยความต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม การใช้รูปแบบการเลือกตั้งทางอ้อมจากสภาท้องถิ่นเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้นต้องยอมรับก่อนว่าการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นนั้นเป็นการเลือกตั้ง โดยมีฐานเสียงของพรรคการเมืองเป็นหลัก ดังนั้น พรรคใดครองพื้นที่การเลือกตั้งโดยอยู่ ก็จะมีโอกาสสูงที่จะได้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากพรรคการเมืองนั้น จึงยากต่อการที่จะไม่ถูกอิทธิพลของฝ่ายการเมืองเข้ามาครอบงำ ส่วนประเทศไทยเองก็มีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นเช่นกัน ดังนั้น หากจะนำรูปแบบนี้มาใช้ในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ก็ไม่น่าจะต่างจากการได้บุคคลกลุ่มเดียว กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลย เพราะมีฐานที่มาจากแหล่งเดียวกันและอาจจะมีลักษณะคล้ายกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งอาจจะส่งผลกับการทำหน้าที่ในการเป็นสภาแบบกึ่งตรวจสอบของวุฒิสภาของประเทศไทย ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบการได้มาแบบของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นอาจจะไม่เหมาะกับบริบทของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ซึ่งกำลังต้องการสมาชิกวุฒิสภาเพื่อมาทำหน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของฝ่าย นิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นสำคัญ

ประเทศญี่ปุ่น สภาไดเอทแห่งชาติญี่ปุ่นนั้น ถือเป็นองค์กรสูงสุดของรัฐเพียงแห่งเดียวในทางนิติบัญญัติ ซึ่งประกอบไปด้วย สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยสมาชิกวุฒิสภาจะได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่า รูปแบบการได้มานั้นเป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและสัดส่วนของสมาชิกวุฒิสภาจะขึ้นอยู่กับจำนวนของประชากรในแต่ละจังหวัด โดยสมาชิกวุฒิสภาครึ่งหนึ่งจะหมดวาระเมื่อครบ 3 ปี ซึ่งในส่วนนี้มีลักษณะเช่นเดียวกันกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ถือเป็นส่วนที่ดีที่น่าจะทำให้การทำงานเกิดความต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้คนใหม่ๆ ที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาทำงานด้วย อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศญี่ปุ่นนั้นค่อนข้างใช้เวลาน้อยเพียง 17 วัน และผู้สมัครห้ามทำการปราศรัย ดังนั้น การอาศัยฐานเสียงจากฝ่ายการเมืองในแต่ละจังหวัดจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้เลย

4. การสรุป

ด้วยเหตุนี้ สมาชิกวุฒิสภาที่ได้ก็จะมีลักษณะที่ไม่ต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มักอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายการเมือง ดังนั้น รูปแบบในการเลือกตั้งแบบประเทศญี่ปุ่น แม้ว่าจะเป็นรัฐเดี่ยวแบบประเทศไทย ก็อาจจะยังไม่มี ความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันนี้เท่าใด เนื่องจากการแบ่งสัดส่วนของสมาชิกวุฒิสภานั้นแบ่งตามประชากรในจังหวัด จึงมีลักษณะของการเป็นตัวแทนของพื้นที่มากกว่าที่จะแสดงถึงความเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ อย่างสหรัฐอเมริกาที่ทุกมลรัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐใหญ่หรือรัฐเล็กก็ตาม ก็จะมีสมาชิกวุฒิสภาได้เพียง จำนวน 2 คน เท่ากัน แม้ว่าทั้งสองรูปแบบจะมาจาก การเลือกตั้งที่มีความยึดโยงกับประชาชนเหมือนกันก็ตาม แต่สัดส่วนในการออกเสียงของแต่ละพื้นที่นั้นยังไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น หากจะนำมาใช้กับประเทศไทยในปัจจุบันนี้ก็จะส่งผลให้จังหวัดใดมีประชากรมากก็จะมี

จำนวนสมาชิกวุฒิสภามากกว่าจังหวัดที่มีจำนวนประชากรน้อย และสมาชิกวุฒิสภาก็จะมีลักษณะไม่ต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเลย

5. องค์ความรู้ใหม่

บทความวิชาการนี้ได้ให้องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในหลายประเด็น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) พัฒนาการการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย

1.1) การพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 107

1.2) กระบวนการสรรหาและการเลือกตั้งของสมาชิกวุฒิสภา

2) เปรียบเทียบการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยกับต่างประเทศ

2.1) วิธีการและกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในประเทศต่างๆ เช่น สหราชอาณาจักร, สหรัฐอเมริกา, สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น

2.2) ข้อดีและข้อเสียของแต่ละวิธีการในบริบทของแต่ละประเทศ

3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย

3.1) ปัญหาด้านการเลือกตั้งและการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาในประเทศไทย

3.2) ความสอดคล้องและความเหมาะสมของกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภากับบริบทของสังคมไทย

3.3) ข้อเสนอแนะในการสรรหาและการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยและประชาธิปไตย

4.1) การอธิบายความหมายและความสำคัญของอำนาจอธิปไตยในระบบประชาธิปไตย

4.2) การเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับอำนาจอธิปไตยในกระบวนการเลือกตั้งและการปกครอง

5) สิทธิส่วนร่วมทางการเมืองฐานะพลเมืองของรัฐ

5.1) สิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของรัฐ

5.2 ความหมายและความสำคัญของสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชนในการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา

6) รูปแบบการเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงอยู่ของสมาชิกวุฒิสภา

6.1) สาระสำคัญของการเข้าสู่ตำแหน่งและการดำรงอยู่ของสมาชิกวุฒิสภาในฐานะสถาบันทางการเมืองของรัฐ

6.2) การเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย

6. เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. (2550). วิเคราะห์วิธีการได้มาของสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นบางกอก

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). หลักการพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน.

พรชัย เลื่อนฉวี. (2544). กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมือง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.

มนตรี รูปสุวรรณ. (2543). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิชญ์ เครื่องาม. (2521). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธีระนุสรณ์.

สถาพร สระมาลย์. (2549). กฎหมายรัฐสภา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุนันท์ สุทธิธรรมดำรง. (2536). วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุตสาหกรรม โกลนิก. (2527). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ศรีเมือง.

Jean-Jacques Rousseau. (2007). *The social contract of political rights*. Wipada Kittikovit
translates and edited. Bangkok : Tubnangseu.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์"

อาจารย์โยธี จันตะนี

สาขาการจัดการนวัตกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

sonvijai.com@gmail.com

1. ข้อมูลเบื้องต้นของหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์"

ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทของหนังสือเล่มนี้ก่อนศึกษาเนื้อหาเชิงลึก โดยรายละเอียดที่สำคัญ มีดังนี้

1.1 ชื่อหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีชื่อว่า "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาในหนังสือมุ่งเน้นเกี่ยวกับวิธีการและกระบวนการวิจัยในสังคมศาสตร์โดยเฉพาะ หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับนักศึกษา นักวิจัยและผู้สนใจในสายงานที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์

1.2 ชื่อผู้แต่ง

ผู้แต่งคือท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.อภินันท์ จันตะนี ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ตำแหน่งทางวิชาการของผู้เขียนแสดงถึงความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญในสาขานี้ การที่ผู้แต่งเป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนานช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับหนังสือในฐานะแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

1.3 ปีที่พิมพ์

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นหนังสือที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับแนวโน้มล่าสุดในวงการวิจัย

1.4 จำนวนหน้า

มีจำนวน 334 หน้า ซึ่งแสดงถึงความครอบคลุมของเนื้อหา หนังสือเล่มนี้ถูกแบ่งออกเป็น 10 บท ที่ครอบคลุมทุกกระบวนการของการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มต้นค้นหาความรู้จนถึงการเขียนรายงานผลการวิจัย

1.5 จุดประสงค์

จุดประสงค์หลักของหนังสือคือการใช้เป็น คู่มือสำหรับศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงในการทำวิจัย โดยมุ่งเน้นทั้ง การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งตอบสนองความต้องการของนักวิจัยในสายสังคมศาสตร์ที่ต้องการเรียนรู้หรือปรับปรุงทักษะในกระบวนการวิจัย

1.6 ความสำคัญของหัวข้อนี้

ข้อมูลพื้นฐานนี้ช่วยสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือ ทำให้ผู้อ่านสามารถประเมินว่า เนื้อหาภายในหนังสือตรงกับความต้องการหรือไม่ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการนำเนื้อหาไปใช้ประโยชน์ เช่น สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ หรือการวิจัยในเชิงลึก

1.7 การประยุกต์ใช้

เนื้อหานี้เหมาะสำหรับการเตรียมตัวก่อนการอ่าน โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการค้นคว้าหรือทำวิจัยในสายสังคมศาสตร์ ทั้งยังช่วยให้นักศึกษาและนักวิจัยมั่นใจในแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและครอบคลุมกระบวนการวิจัยอย่างครบถ้วน

2. สรุปเนื้อหาหลัก

ภาพรวมของเนื้อหาในหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" โดยแสดงโครงสร้างสำคัญของหนังสือที่แบ่งออกเป็น 10 บท ซึ่งครอบคลุมทุกขั้นตอนและแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยในสังคมศาสตร์ มีดังนี้

บทที่ 1: แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวิจัยทางสังคมศาสตร์

ความสำคัญของการวิจัย: การวิจัยเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในสังคมศาสตร์ โดยการค้นคว้าตามระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ

จรรยาบรรณของนักวิจัย: เน้นความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความเคารพในสิทธิของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างผลงานที่น่าเชื่อถือและมีคุณธรรม

บทที่ 2: โครงสร้างและส่วนประกอบของการวิจัย

การเขียนบทนำ: อธิบายความสำคัญของหัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิด

เอกสารที่เกี่ยวข้อง: รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมที่สำคัญเพื่อสร้างฐานความรู้สำหรับการวิจัย

บทสรุป: นำเสนอผลการวิจัยในลักษณะกระชับ ชัดเจน และตอบคำถามวิจัย

บทที่ 3-4: การทบทวนเอกสารและการศึกษาแนวคิดทฤษฎี

วิธีการศึกษาเอกสาร: แสดงถึงกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจในหัวข้อวิจัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง: รวมถึงแนวคิดเรื่องการจัดการ ภาวะผู้นำ และการพัฒนาประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการออกแบบงานวิจัย

บทที่ 5-6: การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ: นำเสนอการเก็บข้อมูลแบบตัวเลข การวิเคราะห์ทางสถิติ และตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้วิธีนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ: อธิบายการเก็บข้อมูลเชิงลึก เช่น การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

บทที่ 7: ประชากรตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

ได้อธิบายถึงกระบวนการกำหนดประชากรเป้าหมาย วิธีการสุ่มตัวอย่าง และการคำนวณขนาดตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ 8: การสร้างเครื่องมือวิจัย

แสดงขั้นตอนการออกแบบเครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และได้อธิบายความสำคัญของความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

บทที่ 9: การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย การทดสอบสมมติฐาน (t-test, ANOVA) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

บทที่ 10: การเขียนสรุปและอภิปรายผล

อธิบายวิธีการสรุปผลการวิจัย การตีความข้อมูล และการเสนอแนะ รวมถึงการเขียนบทความวิจัยและบทคัดย่อ

ความสำคัญของหัวข้อนี้ คือแสดงให้เห็นถึงความครบถ้วนของเนื้อหาในหนังสือ โดยครอบคลุมทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยในสังคมศาสตร์ ทั้งทฤษฎี วิธีปฏิบัติ และตัวอย่างที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและนำไปปรับใช้ได้จริง หนังสือเล่มนี้จึงเป็นคู่มือที่สำคัญสำหรับนักวิจัย นักศึกษา และผู้ที่สนใจการพัฒนาทักษะด้านการวิจัย

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบ

หัวข้อนี้วิเคราะห์ลักษณะเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงของหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" โดยพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพและประโยชน์ของหนังสือ มีดังนี้

3.1 ความครบถ้วนของเนื้อหา

ครอบคลุมการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ: หนังสือมีการนำเสนอเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ในทุกกระบวนการของการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่เน้นการวิเคราะห์เชิงตัวเลข หรือการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นความลึกซึ้งและความหมายของข้อมูล

ตัวอย่างที่ชัดเจน: ในแต่ละบท มีการยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง เช่น ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม การสุ่มตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ตัวอย่างเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวทางปฏิบัติได้ง่ายขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ในงานวิจัยจริง

3.2 ภาษาและสไตล์การเขียน

ภาษาวิชาการที่เข้าใจง่าย: ผู้เขียนใช้ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาและนักวิจัย โดยคำอธิบายมีความกระชับ ชัดเจน และใช้คำศัพท์ที่เหมาะสม

ส่วนที่มีความซับซ้อน: บางส่วนของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกอาจเข้าใจยากสำหรับผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานด้านการวิจัย หรือผู้ที่ยังไม่คุ้นเคยกับศัพท์ทางสถิติ

3.3 การนำเสนอ

การจัดเรียงเนื้อหา: หนังสือมีการจัดวางเนื้อหาอย่างเป็นระเบียบ โดยเริ่มจากแนวคิดพื้นฐาน ไปจนถึงการปฏิบัติในกระบวนการวิจัย ทั้งนี้ สารบัญที่ชัดเจนช่วยให้ผู้อ่านสามารถค้นหาเนื้อหาที่ต้องการได้อย่างสะดวก

การใช้ตัวอย่างเพื่อเสริมความเข้าใจ: ตัวอย่างในแต่ละบทช่วยให้เนื้อหาที่มีความเป็นรูปธรรม และลดความซับซ้อนของหัวข้อวิจัยที่อาจเข้าใจยาก

3.4 ความสำคัญของหัวข้อนี้

การวิเคราะห์องค์ประกอบช่วยให้เห็นถึงจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงของหนังสือ โดยเน้นถึงความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และการนำเสนอที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น ทั้งหมดนี้ส่งผลให้หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในฐานะแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาและการวิจัยในสายสังคมศาสตร์

4. การตีความแก่นสาระ

การตีความแก่นสาระของหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" มีประเด็นสำคัญดังนี้

4.1 การพัฒนาความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพ

1) หนังสือชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมและมีโครงสร้างชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยที่มีคุณภาพสูงและตอบสนองต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ให้แนวทางในการกำหนดหัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ เพื่อให้ผลงานวิจัยมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการ

3) หนังสือยังกล่าวถึงการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ รวมถึงการใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม

4) นอกจากนี้ ยังเน้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของจรรยาบรรณในการทำวิจัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและคุณค่าให้กับผลงาน

4.2 การเชื่อมโยงแนวคิดวิจัยเข้ากับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

1) หนังสือได้กล่าวถึงบทบาทของงานวิจัยในฐานะเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจผ่านการค้นพบข้อเท็จจริง แนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2) การวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์ช่วยสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาชุมชน การจัดการภาครัฐ และการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ

3) แนวทางในการบูรณาการทฤษฎีและหลักการวิจัยเข้ากับการแก้ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น การใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อสร้างความเข้าใจในมิติที่ลึกซึ้งของประเด็นทางสังคม

4) ยกตัวอย่างการนำผลวิจัยมาใช้นโยบาย เช่น การวางแผนเศรษฐกิจระดับมหภาค การบริหารจัดการชุมชน หรือการส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม

4.3 ข้อสรุปสำคัญ

"การตีความแก่นสาระ" ในหนังสือเล่มนี้จึงเน้นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพงานวิจัย พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของงานวิจัยในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และนโยบายในระดับกว้าง

5. การวิพากษ์ข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุง โดยแยกเป็นรายบท

จากข้อมูลในหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" ต่อไปนี้คือการวิเคราะห์ ข้อดี และ ข้อที่ควรปรับปรุง เป็นรายบท ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 10

บทที่ 1: ความรู้เกี่ยวกับวิจัยทางสังคมศาสตร์

ข้อดี

- 1) อธิบายพื้นฐานของการวิจัยอย่างละเอียด เช่น การกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน และขั้นตอนวิทยาศาสตร์
- 2) เนื้อหาเกี่ยวกับจรรยาบรรณของนักวิจัยเป็นแนวทางที่ชัดเจนสำหรับผู้เริ่มต้น
- 3) เชื่อมโยงหลักการวิจัยกับแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่น หลักกาลามสูตร ช่วยสร้างมิติที่ลึกซึ้ง

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) เนื้อหาอาจมีลักษณะทั่วไปเกินไปสำหรับผู้อ่านที่มีประสบการณ์ในการวิจัย
- 2) ตัวอย่างกรณีศึกษายังไม่ครอบคลุมบริบทการวิจัยในสาขาที่หลากหลาย

บทที่ 2: การใช้ระเบียบวิธีการวิจัย

ข้อดี

- 1) ให้โครงสร้างการเขียนงานวิจัย เช่น บทนำ การทบทวนวรรณกรรม และการสรุปผลได้อย่างครบถ้วน
- 2) ตัวอย่างบทต่างๆ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัย

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการเขียนบทอาจไม่ลึกซึ้งพอสำหรับงานวิจัยที่ซับซ้อน
- 2) ควรเพิ่มคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีแก้ไขข้อผิดพลาดที่พบบ่อยในการเขียน

บทที่ 3: การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ข้อดี

- 1) อธิบายกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจน
- 2) เน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงทฤษฎีกับประเด็นวิจัย

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) ตัวอย่างการทบทวนเอกสารยังไม่ครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชา
- 2) ขาดการเน้นเรื่องการใช้ซอฟต์แวร์ช่วยในการบริหารจัดการข้อมูล เช่น Mendeley หรือ

Zotero

บทที่ 4: การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ข้อดี

- 1) รวบรวมทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เช่น ทฤษฎีการจัดการและภาวะผู้นำ

- 2) มีการเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีกับการนำไปใช้งานจริง

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) ทฤษฎีบางส่วนอาจล้าสมัย และควรเพิ่มเติมทฤษฎีร่วมสมัย
- 2) ขาดกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในงานวิจัย

บทที่ 5: การวิจัยแบบเชิงปริมาณ

ข้อดี

- 1) อธิบายเครื่องมือและกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณได้ครบถ้วน เช่น การวิเคราะห์สถิติ
- 2) มีตัวอย่างผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ชัดเจน

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) การอธิบายเทคนิคสถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์การถดถอยหรือ ANOVA ยังไม่ละเอียดเพียงพอ

- 2) ควรเพิ่มคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ซอฟต์แวร์สถิติ เช่น SPSS หรือ R

บทที่ 6: การวิจัยแบบเชิงคุณภาพ

ข้อดี

- 1) อธิบายหลักการและขั้นตอนวิจัยเชิงคุณภาพได้ชัดเจน
- 2) ตัวอย่างงานวิจัยเชิงคุณภาพช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพ

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) ควรขยายเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา
- 2) ขาดการกล่าวถึงเทคโนโลยีสนับสนุน เช่น NVivo

บทที่ 7: ประชากรตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

ข้อดี

- 1) อธิบายแนวคิดเรื่องประชากรและตัวอย่างอย่างเป็นระบบ
- 2) เทคนิคการสุ่มตัวอย่างมีความชัดเจน

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) ขาดคำแนะนำเกี่ยวกับการคำนวณขนาดตัวอย่างในงานวิจัยที่ซับซ้อน
- 2) ควรเพิ่มตัวอย่างจากหลากหลายสาขา

บทที่ 8: การสร้างเครื่องมือวิจัยและการทดลอง

ข้อดี

- 1) อธิบายขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์อย่างละเอียด
- 2) ตัวอย่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นแนวทางที่ดี

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) ขาดการกล่าวถึงการพัฒนาเครื่องมือให้เหมาะกับบริบทเฉพาะ
- 2) ควรอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรง

บทที่ 9: การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อดี

- 1) อธิบายการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ เช่น ค่าเฉลี่ย t-test และ ANOVA
- 2) มีตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลที่นำไปใช้ได้จริง

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) คำอธิบายบางส่วนอาจซับซ้อนเกินไปสำหรับผู้เริ่มต้น
- 2) ควรเพิ่มคำอธิบายเกี่ยวกับการแสดงผลด้วยกราฟหรือแผนภูมิ

บทที่ 10: การเขียนสรุป อภิปรายผล และบทความวิจัย

ข้อดี

- 1) ให้คำแนะนำที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการเขียนบทคัดย่อ บทความวิจัย และการอภิปรายผล
- 2) เนื้อหาสอดคล้องกับการเผยแพร่ผลงานวิจัยในเวทีวิชาการ

ข้อที่ควรปรับปรุง

- 1) การแนะนำเกี่ยวกับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอาจยังไม่ครบถ้วน
- 2) ขาดข้อมูลเกี่ยวกับการเขียนบทความวิจัยเป็นภาษาอังกฤษ

6. ข้อเสนอแนะ

หัวข้อนี้มุ่งเน้นการให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" ให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้อ่านในปัจจุบัน โดยสามารถสรุปสาระสำคัญดังนี้:

6.1 เพิ่มตัวอย่างการวิจัยที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1) **การวิจัยในยุคดิจิทัล:** หนังสือควรเพิ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลในการวิจัย เช่น การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) หรือการวิเคราะห์จากโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจวิธีการวิจัยที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคดิจิทัล เช่น ตัวอย่าง: การวิเคราะห์ความคิดเห็นในโซเชียลมีเดียเพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค

2) **การวิจัยที่ตอบสนองต่อปัญหาสังคมร่วมสมัย:** เช่น การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจแบบแบ่งปัน (Sharing Economy) หรือการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการทำงานในยุคหลังโควิด-19 เช่น ตัวอย่าง: การศึกษาความยั่งยืนของธุรกิจที่ใช้พลังงานหมุนเวียน

6.2 จัดทำภาคผนวกเพิ่มเติมสำหรับการฝึกปฏิบัติ

1) **ภาคผนวกสำหรับการฝึกปฏิบัติ:** เพิ่มส่วนที่ผู้อ่านสามารถนำไปใช้ได้จริง เช่น แบบฝึกหัด ตัวอย่างแบบสอบถาม และแบบฟอร์มการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจวิธีการปฏิบัติและสามารถนำไปใช้ในงานวิจัยของตนเองได้

ตัวอย่างที่ควรรวม

- แบบสอบถามตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณ
- การสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ
- ตารางตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยซอฟต์แวร์ เช่น SPSS, NVivo หรือ Excel

2) **แผนภาพและกราฟิก:** เพิ่มแผนภาพที่อธิบายกระบวนการวิจัย เช่น Flowchart การดำเนินการวิจัยหรือแผนภาพการสุ่มตัวอย่าง เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาที่ซับซ้อน

6.3 การจัดทำเนื้อหาที่ช่วยสนับสนุนการเขียนผลงานวิจัย

1) **การเขียนบทความวิจัยที่เหมาะสมกับการตีพิมพ์:** แนะนำขั้นตอนและรูปแบบการเขียนบทความวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ รวมถึงการอ้างอิงและการใช้ภาษา เช่น ตัวอย่าง: การเขียนบทคัดย่อที่ดึงดูดความสนใจของบรรณาธิการ

2) **คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล:** เพิ่มรายชื่อแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น วารสารวิชาการ เว็บไซต์สำหรับการค้นหางานวิจัย และฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น Scopus หรือ Web of Science

6.4 การประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในสาขาเฉพาะ

1) **กรณีศึกษาสำหรับสาขาวิชาต่างๆ:** เพิ่มกรณีศึกษาเฉพาะสาขา เช่น การวิจัยในธุรกิจ การศึกษา ชุมชน และสาธารณสุข เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงระเบียบวิธีวิจัยเข้ากับสาขาที่ตนสนใจ

2) **การบูรณาการความรู้ข้ามสาขา:** เน้นการนำความรู้จากหลากหลายสาขามาใช้ในงานวิจัย เช่น การใช้ข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์และจิตวิทยาสังคมในการพัฒนาชุมชน

6.5 ข้อเสนอสำคัญ

ข้อเสนอแนะ ในหัวข้อนี้นี้มีเป้าหมายเพื่อให้หนังสือมีความทันสมัย มีความหลากหลาย และเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยเน้นการปรับปรุงเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับบริบทในปัจจุบันและการเพิ่มส่วนที่ช่วยให้ผู้อ่านนำเนื้อหาไปใช้งานจริงได้ง่ายขึ้น.

7. สรุปคุณค่า

หนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" มีคุณค่าทั้งในด้านการเป็นแหล่งความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยในสังคมศาสตร์ และเป็นคู่มือที่ช่วยให้นักวิจัยมือใหม่และนักศึกษาสามารถเริ่มต้นศึกษาและพัฒนางานวิจัยได้อย่างเป็นระบบ โดยมีสาระสำคัญดังนี้:

7.1 เหมาะสมสำหรับนักวิจัยมือใหม่และนักศึกษา

- 1) หนังสือเล่มนี้อธิบายกระบวนการวิจัยอย่างละเอียดตั้งแต่พื้นฐาน เช่น การกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล ไปจนถึงการวิเคราะห์และสรุปผล
- 2) มีการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย
- 3) เหมาะสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทที่ต้องการสร้างพื้นฐานในการทำวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ

7.2 แหล่งข้อมูลที่มีคุณค่าสำหรับการศึกษาและพัฒนางานวิจัย

- 1) หนังสือรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และเครื่องมือสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เช่น ทฤษฎีการจัดการ การบริหารองค์กร และภาวะผู้นำ
- 2) ตัวอย่างการวิจัยและแนวทางการปฏิบัติในแต่ละบทช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้ในงานวิจัยจริงได้
- 3) การเน้นจรรยาบรรณนักวิจัยและการวิจัยที่โปร่งใสช่วยส่งเสริมคุณภาพของงานวิจัย

7.3 การเป็นพื้นฐานสำหรับงานวิจัยสาขาต่างๆ

- 1) เนื้อหาในหนังสือครอบคลุมวิธีวิจัยที่หลากหลาย เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในสาขาต่างๆ เช่น การศึกษา การพัฒนาชุมชน และธุรกิจ
- 2) หนังสือมีแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้หลายสาขา

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มคุณค่าในยุคปัจจุบัน

- 1) **ควรอัปเดตเนื้อหา:** หนังสือควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยในยุคดิจิทัล เช่น การใช้เทคโนโลยีและซอฟต์แวร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (SPSS, R, NVivo) หรือการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

2) **เพิ่มตัวอย่างที่ร่วมสมัย:** การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน เช่น การวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือผลกระทบของเทคโนโลยีต่อพฤติกรรมมนุษย์

3) **ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอ:** ใช้แผนภาพ แผนภูมิ และกรณีศึกษาที่ดึงดูดความสนใจและช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น

7.5 ข้อสรุป

หนังสือ "ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์" โดยรองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่มีคุณค่ามากสำหรับนักวิจัยมือใหม่และนักศึกษาที่เริ่มต้นเรียนรู้การวิจัยทางสังคมศาสตร์ หนังสือมีเนื้อหาที่ครอบคลุมกระบวนการวิจัยตั้งแต่พื้นฐาน เช่น การกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการเขียนสรุปผล ซึ่งอธิบายอย่างละเอียดและเป็นขั้นตอน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างง่ายดาย เนื้อหาโดยรวมถึงตัวอย่างที่ชัดเจนในแต่ละกระบวนการวิจัย เช่น การสร้างแบบสอบถาม เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ทั้งนี้หนังสือยังเน้นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยอธิบายความสำคัญของแต่ละแบบ การใช้เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง และความเหมาะสมของการวิจัยในแต่ละประเภท นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงจรรยาบรรณของนักวิจัยที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของผลงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหนังสือจะมีความครบถ้วนในเนื้อหา แต่มีข้อแนะนำที่ควรปรับปรุงเพื่อเพิ่มคุณค่า เช่น การปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับยุคดิจิทัล เช่น การใช้ซอฟต์แวร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล (SPSS, R, NVivo) การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) หรือการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสังคมร่วมสมัย เช่น สิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน และเทคโนโลยี หนังสือยังควรเพิ่มกราฟิกและแผนภาพเพื่อช่วยในการอธิบายกระบวนการที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น รวมถึงการเสนอแนะแนวทางสำหรับการตีพิมพ์งานวิจัยในระดับนานาชาติ เพื่อขยายขอบเขตการใช้งานและการประยุกต์เนื้อหาในวงกว้างมากขึ้น ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้หนังสือเล่มนี้ยังคงเป็นคู่มือที่สำคัญในการศึกษาวิจัยในสังคมศาสตร์ และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานในยุคปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ

8. อ้างอิง

อภิรักษ์ จันทะนี. (2565). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. (Research Methodology in Social Sciences). กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

Journal

ISSN : 2774-1028 (Print)

ISSN : xxxx-xxxx (Online)

of Academic and Innovation in Social

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

Volume 6 Issue 1 January-June 2024